

**ORTAOKUL VE
İMAM HATİP ORTAOKULU
SOSYAL BİLGİLER**

5

DERS KİTABI

Erhan ŞAHİN

Bu kitap, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 28.05.2018 tarih ve 78 sayılı (ekli listenin 84. sırasında) kurul kararıyla 2018-2019 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süre ile ders kitabı olarak kabul edilmiştir.

ANADOL YAYINCILIK

İvedik O.S.B. 31. Cadde No.: 15 Yenimahalle/ANKARA tel.: (0312) 395 22 37

© Bu kitabın her hakkı saklıdır ve "ANADOL YAYINCILIK"a aittir. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu gereğince kitabın tamamı veya bir kısmı, yayıncının izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, yayınlanamaz ve basılamaz.

Dil Uzmanı: Nuray ÖZÇELİK

Görsel Tasarımcı: Tufan YAŞAR

ISBN: 978-605-65078-2-3

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlahî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerâhamdan İlahî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

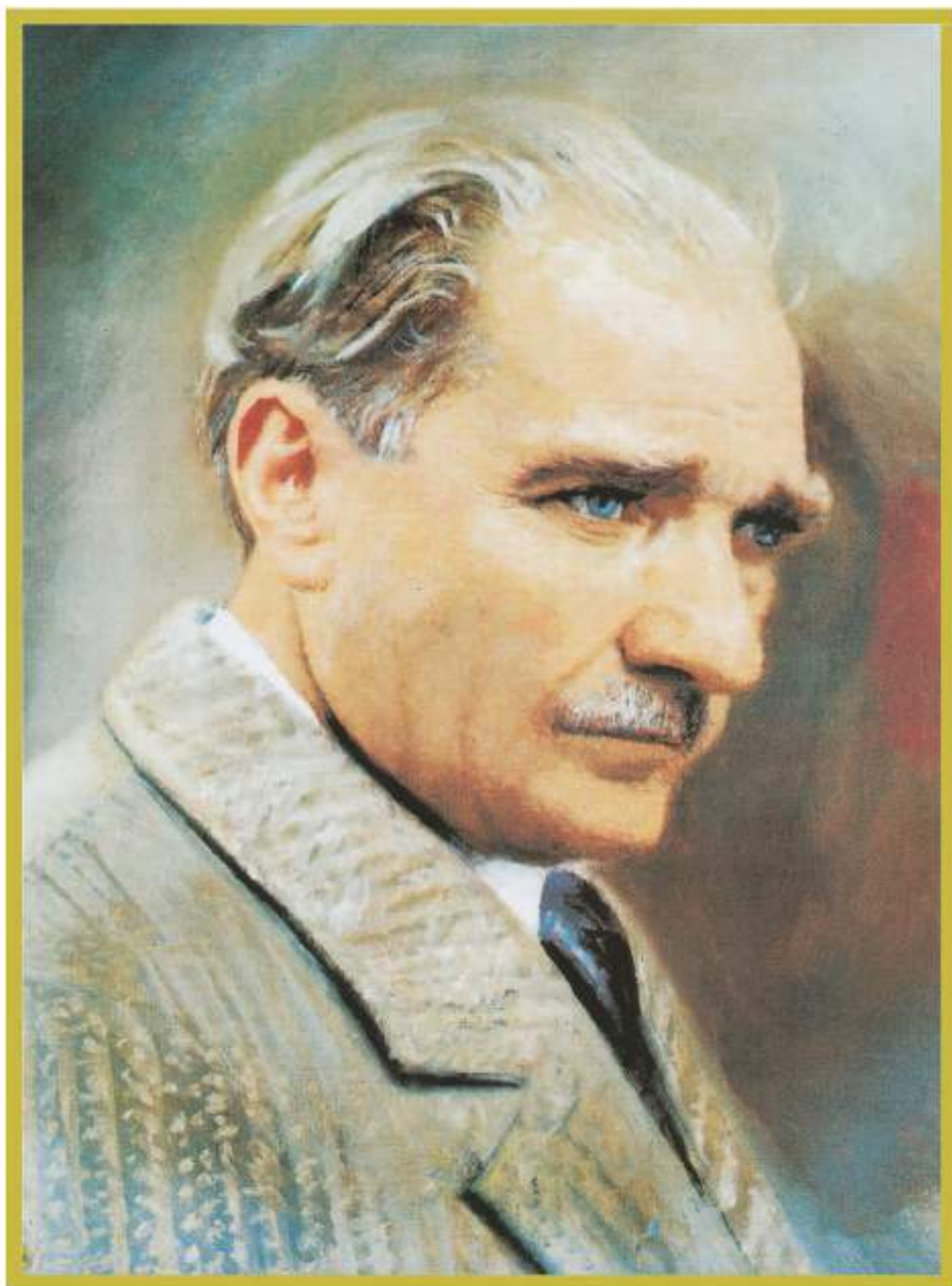
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namûsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

KİTAPIN ORGANİZASYONU	8
1. ÜNİTE: BİREY VE TOPLUM.....	9
SOSYAL BİLGİLER DERSİNDEN ÖĞRENDİKLERİMİZ	10
YENİ OKULUM	14
HAK VE SORUMLULUKLARIMIZ	18
ÇOCUK HAKLARI.....	26
ÜNİTE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI	30
2. ÜNİTE: KÜLTÜR VE MİRAS	33
UYGARLIKLARI ÖĞRENİYORUM	34
ÇEVREMİZDEKİ GÜZELLİKLER.....	40
KÜLTÜREL ZENGİNLİĞİMİZ	45
KÜLTÜRÜMÜZÜ TANIYALIM	50
GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KÜLTÜRÜMÜZ.....	54
ÜNİTE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI	58
3. ÜNİTE: İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER.....	63
YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ	64
İKLİMİN İNSAN FAALİYETLERİNE ETKİSİ	71
NÜFUS VE YERLEŞME	75
AFETLER VE ÇEVRE SORUNLARI.....	81
DOĞAL AFETLERİN YAŞAMIMIZA ETKİSİ.....	86
ÜNİTE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI	91
4. ÜNİTE: BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM	95
TEKNOLOJİ VE TOPLUM	96
DOĞRU VE GÜVENİLİR BİLGİ	99
SANAL ORTAMDA GÜVENLİK	102
BİLİM İNSANLARININ ORTAK ÖZELLİKLERİ	106
BİLİMSEL ETİK.....	110
ÜNİTE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI	113

5. ÜNİTE: ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM	117
ÇEVREMİZDEKİ EKONOMİK FAALİYETLER.....	118
EKONOMİK FAALİYETLER MESLEKLERİ ETKİLER.....	127
EKONOMİ VE SOSYAL HAYAT	131
ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM AĞI.....	135
YENİ FİKİRLER GELİŞTİRELİM	138
BİLİNÇLİ TÜKETİCİ	144
ÜNİTE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI	149
 6. ÜNİTE: ETKİN VATANDAŞLIK	 153
HALKA HİZMET VEREN KURUMLAR	154
YAŞADIĞIM YERİN YÖNETİMİ.....	162
TEMEL HAKLARIMIZI ÖĞRENELİM.....	167
BAYRAĞIMIZ VE İSTİKLÂL MARŞI	172
ÜNİTE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI	175
 7. ÜNİTE: KÜRESEL BAĞLANTILAR	 179
YAŞADIĞIM YERİN ÜLKE EKONOMİSİNE KATKISI.....	180
EKONOMİK İLİŞKİLERDE TEKNOLOJİ	184
TURİZM VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER.....	188
ORTAK MİRASIMIZ	191
ÜNİTE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI	196
 CEVAP ANAHTARLARI.....	 199
SÖZLÜK.....	201
KAYNAKÇA	204
TÜRKİYE HARİTASI	207
TÜRK DÜNYASI HARİTASI	208

KİTABIN ORGANİZASYONU

Ünitede öğrenilecek konuların verildiği bölümdür.

Neler Öğeneceğiz?

Bu Ünite:

- Yapacağınız yer ve çevrenin yerleşik şekillerinin neler olduğunu harita üzerinden öğeneceksiniz.
- Yapacağınız çevrede görülen işlerin insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşamınızdan örnekler vererek öğeneceksiniz.

Konuya hazırlanmanızı sağlayacak çalışmaların verildiği bölümdür.

Hazırlık Çalışması

Haritadan inceliyerek hangi bilgileri öğenebileceğinizi? Öğenemediklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Konuyu daha iyi kavramanızı sağlayacak metinlerin verildiği bölümdür.

Okuma Metni

Sercan yaz tatilinde Arıcaklı uygulamaya alt eserlerin bulunduğu müzelerden birhane ziyaretinde bulundu. Sercan, müzelerde yer alan eserlerin dışkıda inceliyor, eserlerdeki bilgileri okuyor. Eserlerin alt okutulan uygulamaları ve o uygulamaları yaparkenki işleri bazı hangi bilgileri verdiğini öğreniyor. Eserlerdeki bilgileri müzelerde gördüğü eserlerin görsellerini

Konuyla ilgili araştırma çalışmalarının verildiği bölümdür.

Araştırma Paylaşım

Yapacağınız çevrede görülen doğal alanlar ile ilgili bilgi toplayarak bir poster paylaşarak paylaşınız. Haritadaki çalışmaları sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Konuyla ilgili özlü sözlerin verildiği ve yorumlandığı bölümdür.

Özlü Sözleri Yorumlayalım

Aşağıdaki sözleri sizin için çalışmamızdır? Öğenemediklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

"Yazın en çok seven, görsel en iyi yapandır"

Mevlânâ Kemal Akşirî

Genel Ağ'dan alınmıştır (10.06.2016)

Konuyla ilgili yorumlayabileceğiniz görsellerin verildiği bölümdür.

Görsel Yorumlayalım

Kitabın 64. sayfasında bulunan Türkiye fiziki haritasını inceleyiniz. Yavaşça yer ve çevrenin deniz seviyesinden yüksekliğini haritada kullanılan renklerle anlamlardan yola çıkarak yorumlayınız. Öğenemediklerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Öğrendiğiniz konularla ilgili ölçme ve değerlendirme çalışmalarının verildiği bölümdür.

Sıra Sizde

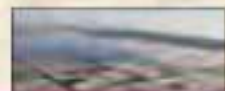
İçinde bulunduğunuz grup ve konularda sahip olduğunuz roller nelerdir? Öğenemediklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Öğrendiğiniz konularla ilgili günlük hayattan haberlerin verildiği bölümdür.

BASINDAN

Mersin'de sel felaketi 55 bin dekar sera alanını vurdu.

Mersin'de, geçen hafta yaşanan sel felaketi tarım alanlarına büyük zarar verdi. Ziraat Odası Başkanı Cengiz Güçlü, sel felaketinde 55 bin dekar tarım alanının su altında kaldığını söyledi.

Arkadaşlarınızla sınıf ortamında tartışabileceğiniz sınıf içi düşünme etkinliğinin verildiği bölümdür.

Düşünelim Tartışalım

Aşağıdaki soruları harita göre cevaplayınız. Cevaplarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Nüfus fazla olan iller hangileridir? Sizde bu durumun sebebi nelerdir?
- Nüfus az olan iller hangileridir? Sizde bu durumun sebebi nelerdir?

Ünitede öğrendiğiniz bilgilerle ilgili ölçme ve değerlendirme çalışmalarının verildiği bölümdür.

ÜNİTE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A.

Aşağıdaki ifadeler doğru ise ifadenin başına "D", yanlış ise "Y" yazınız. Yanlış olduğunu düşündüğünüz ifadelerin doğruluğunu değiştirilmez yazınız.

1. (...) Fiziki haritalar yüksek basamaklarda göre yerleşik şekillerin dağılımını gösterir.

1. ÜNİTE

BİREY VE TOPLUM

Neler Öğreneceğiz?

Bu ünite;

- Sosyal Bilgiler dersinin, Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak gelişimimize katkısını,
- Yakın çevremizde yaşanan bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu açıklamayı,
- Sahip olduğumuz hakların farkında olan bir birey olarak katıldığımız gruplarda aldığımız rollerin gerektirdiği görev ve sorumlulukları,
- Çocuk olarak haklarımızdan yararlanmaya ve bu hakların ihlal edildiği durumlara örnekler vermeyi öğreneceğiz.

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDEN ÖĞRENDİKLERİMİZ

Hazırlık Çalışması

Sosyal Bilgiler dersinden beklentileriniz nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Geçen yıl ilkokula gidiyordunuz. 4. sınıfta gördüğünüz derslerden biri de Sosyal Bilgiler dersi idi. Bu derste günlük hayatınızı kolaylaştıran bilgiler edindiniz. Şimdi Elif'in geçen yıl bu dersten öğrendiklerini beraber hatırlayalım.

Sosyal Bilgiler dersi sayesinde, resmi kimlik belgemi inceleyerek kişisel kimliğime ilişkin çıkarımlarda bulunabilmeyi öğrendim. Artık okul, hastane gibi devlet kurumlarında işlerimi yapabilmek için resmi kimliğimin gerektiğini biliyorum.

Sosyal Bilgiler dersi sayesinde, günlük yaşamımda kullandığım mekânların kroki-sini çizebiliyorum. Çevremdeki insanlara bilmedikleri bir yeri tarif etmeyi veya tarif edilen bir yeri nasıl bulacağını kroki-ler sayesinde öğrendim.

Sosyal Bilgiler dersi sa-yesinde; teknolojik ürünleri kendime, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanmayı öğrendim. Teknolojik ürünleri kullanmadan önce kul-lanma kılavuzlarını okuyorum ve kılavuzda yazan bilgilere göre hareket ediyorum.

Sosyal Bilgiler dersi sa-yesinde, kendime ait bir bütçe oluşturmayı öğrendim. Artık ai-lem bana verdiği harçlıkları daha iyi değerlendiriyorum. İhtiyaçlarım için yaptığım harcamalardan kalan kısmı kumbara-ma atarak birikim yapıyorum.

Aynı toprak üzerinde yaşayan ve aynı devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olan kişilere **vatandaş** adı verilir. Vatandaşların bağlı olduğu devlete karşı sorumlulukları olduğu gibi devletin de vatandaşlara sağladığı haklar vardır. Haklarını ve sorumluluklarını bilen ve bunlara göre hareket eden kişiler etkin birer vatandaşdır. Aşağıda etkin bir vatandaşın yapması gerekenlerin neler olduğu verilmiştir. İnceleyiniz.

Sosyal Bilgiler; tarih, coğrafya, ekonomi, vatandaşlık ve hukukla ilgili konular içeren bir derstir. Bu ders, bizim etkin ve sosyal bir vatandaş olmamıza katkı sağlar. Şimdi Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak Sosyal Bilgiler dersinin kişisel gelişimimize katkılarını inceleyelim.

Sosyal Bilgiler dersi, Türk milletine ait bağımsızlık ve egemenlik unsurlarının neler olduğunu öğrenmemizi sağlar.

Sosyal Bilgiler dersi, bir insan olarak doğuştan itibaren var olan haklarımızı bilmenin önemini ve birbirimize karşı olan sorumluluklarımızı kavramamızı sağlar.

Sosyal Bilgiler dersi eleştirel düşünmebilmeyi, kendi kararlarımızı verebilmenin önemini; ilgi, istek ve yeteneklerimizin farkına varmamızı sağlar.

Sosyal Bilgiler dersi, bilim ve teknolojinin insan hayatı üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini öğrenmemizi sağlar.

Sosyal Bilgiler dersi, birlikte yaşama ve yardımlaşmanın önemini anlamamızı sağlar.

Sosyal Bilgiler dersi, insanların ekonomik faaliyetleri hakkında bilgi edinmemizi, bu faaliyetlerin insan hayatındaki önemini kavramamızı sağlar.

Sosyal Bilgiler dersi, ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik, kültürel ve sosyal ilişkilerini öğrenmemizi sağlar.

Sosyal Bilgiler dersi, ülkemize karşı görev ve sorumluluklarımızın neler olduğunu öğrenmemizi sağlar.

Sosyal Bilgiler dersi, yaşadığımız çevrenin coğrafi özelliklerini tanımamızı, insanlar ve doğal çevre arasındaki ilişkileri anlamamızı sağlar.

Sosyal Bilgiler dersi, milli kültürümüzü oluşturan temel öğeleri ve süreçleri kavramamıza, millet olma bilincimizin gelişmesine katkı sağlar.

Düşünelim Tartışalım

Etkin bir vatandaş olmak niçin önemlidir? Sosyal Bilgiler dersinin bu konudaki katkıları nelerdir? Düşüncelerinizi yazarak sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Sıra Sizde

Aşağıdaki şemada verilen noktalı yerlere uygun ifadeler yazınız.

YENİ OKULUM

Hazırlık Çalışması

Ortaokula başlamanız yaşantınızda ne gibi değişikliklere neden oldu? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Okuma Metni

Merhaba arkadaşlar! Benim adım Fatih. Ben de sizler gibi 5. sınıfa başladım. Sizlere mahallemizde yeni açılan Cumhuriyet Ortaokulundan bahsetmek istiyorum. Yapımına bir yıl önce başlanan okul, yetkililerin işleri hızlandırması ve çalışanların emekleri sonucunda yeni eğitim öğretim yılına yetiştirilerek hizmete açıldı. Mahallemizde yaşayan herkes yeni okulun açılmasına çok sevindi. Çünkü yakın çevremizde ortaokul yoktu. Ablam ve mahalledeki arkadaşları bize daha uzakta olan Atatürk Ortaokuluna gitmek zorunda kalıyordu. Ablam okula servisle gittiği için hem ailem servis ücreti ödüyor hem de ablam okula gidip gelirken fazla zaman harcıyor ve yoruluyordu. Ancak ablam ve arkadaşları kayıtlarını, mahallemize yeni açılan okula aldirdılar. Artık ablam okula yürüyerek gidebilecek, ailem de servis ücreti öde-meyecekti.

Okulların açılması yaklaştıkça heyecanım artıyordu. Heyecanımı gören babam beni ve ablamı okula götürdü, Müdür Bey, bize okulu gezdirdi ve okul hakkında bilgi verdi. Okullar yakın bir zamanda açılacağı için görevliler okulun temizliğini yapıyordu. Kantin çalışanları okula gelen malzemeleri raflara yerleştiriyordu. Okul başladığında öğrenciler gerekli ihtiyaçlarını kantinden karşılayabileceklerdi.

Okuldan ayrılmak üzereyken büyük bir kamyon okul bahçesine girdi. Kamyonda Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ücretsiz olarak gönderilen ders kitapları vardı. Oku-

lun açıldığı gün, ben ve arkadaşlarım ders kitaplarımıza kavuşacaktık.

Müdür Bey'e babam ilgisi için teşekkür etti. Daha sonra evden annemi de alıp okul alışverişine gittik. Mağazadan pantolon, etek, çorap, ayakkabı ve okul çantası satın aldık. Dönüşte yeni okulun karşısına açılan kırtasiyeye uğradık. Kırtasiyedeki

amca, bölgeye okulun yapılması üzerine bir kırtasiyeye ihtiyaç olacağını düşündüğünü ve onun için bu iş yerini açtığını söyledi. Kırtasiyeden kalem, defter, silgi, boya kalemleri aldık.

Ertesi gün apartmanımızın önüne bir kamyon yanaştı. Sosyal Bilgiler öğretmenimizin eşyaları gelmişti. Taşıma şirketi çalışanları öğretmenimizin eşyalarını eve taşıdılar. Daha sonra eşyalarını eve yerleştirirken öğretmenimize ailece yardımcı olduk. Öğretmenimin benimle yaşıt Ahmet adında bir oğlu vardı. Artık yeni bir arkadaşım olmuştu. Ahmet'e mahallemizi gezdirdim, onu diğer arkadaşlarımla tanıştırdım.

Nihayet okulların açılacağı gün gelmişti. Ailecek erkenden kalkıp kahvaltımızı yaptık. Hazırlığımızı bitirdikten sonra okula gitmek için ablamla evden çıktık. Okula vardığımızda öğrenciler okulun bahçesinde sıra olmaya başlamıştı. Okulların açıldığı ilk gün olduğu için tören yapıldı. Müdür Bey törende yaptığı konuşmada yeni eğitim öğretim yılında hepimize başarılar diledi. Tören sonrasında sınıflarımıza çıktık. Sıraların üzerinde bulunan kitaplarımızı aldık. Sınıftaki herkes okullar açıldığı için çok mutluydu.

Önceleri mahalleye yeni bir okul açılmasını pek önemsememiştim. Ama mahallemize açılan bu okul, yakın çevremizde büyük değişikliklere neden oldu. Demek ki yaşanan bir olay, sebepleri ve sonuçlarıyla birden fazla kişiyi etkileyebiliyordu.

Bu kitap için yazılmıştır.

Düşünelim Tartışalım

Okuduğunuz metinden yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Metinde hangi olaydan bahsedilmektedir?
- Mahallede yeni bir okulun açılmasının sebepleri nelerdir?
- Mahallede yeni bir okulun açılması kimleri etkilemiştir?
- Yeni bir okulun açılması hangi sonuçları ortaya çıkarmıştır?

Metinde anlatılan olayın o çevrede yaşayan insanlar üzerindeki etkilerini inceleyelim. Yeni okul yapılmadan önce insanlar çocuklarını daha uzakta olan bir okula göndermek zorunda kalıyordu. Ayrıca okulun uzakta olması çocukların yollarda daha fazla zaman harcamalarına ve yorulmalarına neden oluyordu. Anne babalar ise servis ücreti ödüyordu. Bu durum, ekonomik olarak ailelere fazladan yük getiriyordu. Mahalleye yeni bir okulun açılmasıyla beraber bu sorunların ortadan kalktığını söyleyebiliriz. Yeni okulun açılması, çevrede bazı değişikliklere sebep olmuştu. Okulun karşısına açılan kırtasiye, öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamak için hizmet vermeye başlamıştı. Okula atanan Sosyal Bilgiler öğretmeni okula yakın yerden ev kiralamıştı. Taşıma şirketi öğretmenin eşyalarını taşımış ve karşılığında gelir elde etmişti.

Günlük hayatta birçok olayla karşılaşınız. Örneğin; kara yolunda seyir hâlindeki bir aracın kaza yapması, sağanak yağış sonucunda sel meydana gelmesi, bir ailenin iş değişikliği sebebiyle bir şehirden başka bir şehre taşınması gibi olaylar aynı anda birçok insanın hayatını etkileyebilir.

Toplumda yaşayan insanlar bir olaydan farklı şekilde etkilenebilirler. İnsanın yaşadığı bir olay, sadece kendisini değil; ailesini, akrabalarını, arkadaşlarını ve çevresinde bulunan hiç tanımadığı insanları da etkilemektedir. Bir trafik kazası örneğiyle bu durumu açıklayalım.

• Trafik kazasına şahit olan kişilerden bazıları olayın şokuyla korkabilirken bazıları soğukkanlı davranarak hemen kazazedelere yardıma koşabilir.

• Kaza yapan kişilerin yakınları, akrabalarının sağlığından endişe duyar ve en kısa zamanda kaza yerine veya hastanelere ulaşmaya çalışır.

• Kazazedelere tıbbi yardım yapmak için yola çıkan ambulanslardaki görevliler, işleri uzayınca evlerine geç gider.

• Kaza yapan araçlarda oluşan hasarların giderilmesi için araçların tamirciye götürülmesi ve onarılması gerekir.

Sağlık çalışanları kazazedelere yardımcı olur.

- Bazı kazalarda polis ekiplerinin de kaza yerine gelerek olaya müdahale etmesi söz konusu olur.

- Bazı kazalarda yollar trafiğe kapanır. Bu durumda kazanın olduğu yere yakın kişilerden bazıları işlerine yetişemez.

Buradan şu sonuca ulaşılabilir: Bir olayın birden fazla nedeni ve sonucu olabilir. Buna bir olayın çok boyutluluğu adı verilir. Bir olayın çok boyutluluğunu aşağıdaki diyagramdan yararlanarak açıklayabilirsiniz.

Sıra Sizde

Aşağıda, insanların karşılaştığı bazı olaylar verilmiştir. Bu olayları, bir olayın çok boyutluluğu açısından değerlendirerek düşüncelerinizi defterinize yazınız.

- Mehmet Bey ve ailesinin oturduğu evin yakınına bir alışveriş merkezi açılmıştır.
- Bolu'da etkisini artıran kar yağışından dolayı kar kalınlığı 50 cm'ye ulaşmıştır. Valiliğin aldığı karar sonucu okullar il genelinde 2 gün tatil edilmiştir.
- Rize'de etkili olan sağanak yağıştan dolayı sel meydana gelmiştir.

HAK VE SORUMLULUKLARIMIZ

Hazırlık Çalışması

Ailenizle birlikte hangi faaliyetleri yapıyorsunuz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Okuma Metni

Ailesiyle birlikte Ankara'da yaşayan Ayşe, ev işlerinde aile büyüklerine yardım etmeyi çok sever. Ailesinin, kendisini ilgilendiren konularda ona fikirlerini sorması hoşuna gider. Ailesinin evde kitap okuması, Ayşe'nin de kitap okuma alışkanlığını kazanmasını sağlamıştır.

Ayşe'nin annesi Hatice Hanım, kuaför dükkânı işletmektedir. Hatice Hanım'ın hayattaki en büyük destekçisi ailesidir. Ahmet Bey, Hatice Hanım'ı kuaförlük eğitimi alması için ikna etmiş ve onun iş hayatına atılmasını desteklemiştir. Aile bireyleri sofrayı kurup kaldırırken, evi temizlerken aralarında iş bölümü yapmakta ve birbirleriyle yardımlaşmaktadır.

Ayşe'nin babası Ahmet Bey, otobüs şoförü olarak çalışmaktadır. Ahmet Bey, ailesiyle birlikte doğa yürüyüşü yapmayı ve kitap okumayı çok sever. Ahmet Bey, işten geldikten sonra çocuklarına derslerinde yardımcı olur.

Ayşe'nin ağabeyi Ufuk, Anadolu Lisesi son sınıf öğrencisidir. Bu sene üniversite sınavlarına hazırlanan Ufuk, avukat olmak istemektedir. Ufuk, Hukuk Fakültesini kazanmak için her gün düzenli olarak ders çalışmaktadır. Onun bu davranışı kardeşi Ayşe'ye de örnek olmaktadır. Üniversite sınavına hazırlanma sürecinde ona en büyük destek ailesinden gelmektedir. Ailesi, Ufuk'un ders çalıştığı saatlerde evin sessiz olmasına özen göstermektedir.

Bu kitap için yazılmıştır.

Düşünelim Tartışalım

Okuduklarınızdan yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız. Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Ayşe ve ailesi hangi konularda ortak hareket etmektedir?
- Ayşe ve ailesi sahip olduğu hakların farkında olan bireyler olarak görev ve sorumluluklarını yerine getiriyor mu? Nasıl?

Toplumu oluşturan insanlardan her birine **birey** denir. Günlük yaşamımızda birey olarak tek başımıza hareket edebileceğimiz gibi katıldığımız gruplarla birlikte de hareket edebiliriz. Ortak bir amaç için bir araya gelen, aralarında etkileşim olan, en az iki kişiden oluşan topluluğa **grup** denir. Yaşamımız boyunca içinde bulunduğumuz gruplara ailemiz, arkadaşlarımız ve akrabalarımız örnek olarak verilebilir.

Bireyin içinde yaşadığı toplumun bir üyesi olma sürecine **sosyalleşme** denir. Bu süreçte birey, toplumun kültürel değerlerini öğrenir ve kendine has beceriler edinir. Sabah uyandığımızda ailemize "Günaydın." demek, kahvaltı bittikten sonra annemize "Eline sağlık." deyip teşekkür etmek, aile büyüklerimiz işe giderken onları güler yüzle uğurlamak aile içinde sosyalleşmeye örnektir. Okula gittiğimizde arkadaşlarımızla selamlaşmak, onların hatırlarını sormak, evden getirdiğimiz yiyecekleri arkadaşlarımızla paylaşmak okulda sosyalleşmeye örnektir. Sosyalleşme sürecini tamamlayan bireylerin toplum hayatına daha kolay uyum sağladığı ve hayatlarında daha mutlu olduğu söylenebilir. Bu durum, bireyin öz güvenini artırır. Sosyalleşen bireyler kendi kararlarını kendisi alabilen kişiler hâline gelir. Bu da kişilere ortak hareket edebilme ve iş birliği yapabilme becerileri kazandırır.

Aile, toplumun en küçük birimi olarak kabul edilmektedir. Temel ihtiyaçlarımızı ailemizin yardımıyla karşılarız. Onlar sayesinde bebeklikten çocukluğa, çocukluktan yetişkinliğe geçeriz. Bu nedenle aileyi, içinde yer aldığımız en önemli grup olarak niteleyebiliriz. Aile, katıldığımız ilk sosyal gruptur. Hayata dair ilk bilgileri onlardan öğreniriz. Bebeklik dönemimizden itibaren bize ailemiz bakar. Beslenme ve barınma gibi fiziksel ihtiyaçlarımızla birlikte sevgi ve saygı gibi duygusal ihtiyaçlarımızı da ailemiz sayesinde karşılarız. Üzüntü ve sevinçlerimizi onlarla birlikte yaşarız. Ailemiz bizi hayata hazırlar. Birey olarak toplumun bir parçası olmayı öğretir.

Bireylerin sosyalleşmesinde ve toplumsal hayata uyum sağlamasında etkili olan diğer bir grup, akrabalarlardır. Dede, babaanne, annearne, amca, dayı, hala, teyze vb. akrabalarımızla

Akrabalarımızla vakit geçirmek bizi mutlu eder.

vakit geçirmek, onları ziyaret etmek bizleri mutlu eder. Ailemizden sonra en büyük destekçilerimizin akrabalarımız olduğunu söyleyebiliriz. Bayramlarda ve özel günlerde akrabalarımızla bir arada oluruz. Aile büyüklerimizin elini öper, onlarla sohbet ederiz. Sıkıntılarımızı akrabalarımızla paylaşır, yeri geldiğinde onlardan yardım isteriz.

Sevgili günlük;

Sana daha önce babaannemin ebru sanatı ile ilgilendiğini ve ondan bir ebru tablosunun nasıl yapıldığını bana öğretmesini istediğimi yazmıştım. Nihayet dün babaannemle birlikte bir ebru çalışması yaptım. Yaptığımız çalışmayı okula götürerek arkadaşlarıma ve öğretmenime gösterdim. Hepsi çok beğendi. Bugün bir kez daha anladım ki dedem ve babaannemle aynı evde yaşadığım için çok şanslıyım. Çünkü onlar annem ve babamla birlikte benim en büyük destekçilerim. Biliyorsun, dedem gazete okumayı ve bulmaca çözmeyi çok sever. Onun sayesinde ben de gazete okumaya ve bulmaca çözmeye başladım. Babaannem ve dedem, hayat boyu edindikleri tecrübeleri benimle ve kardeşlerimle paylaşıyorlar. Her ikisi de yaşayan birer kültür hazinesi. Onlardan öğrenecek daha çok şeyim var.

Zeynep'in Günlüğünden

Arkadaş grubu, toplum hayatına katılmamızı kolaylaştıran bir başka gruptur. Bizler küçük yaşlardan itibaren çevremizde arkadaşlar ediniriz. Arkadaşlarımızla oyunlar oynayarak hoşça vakit geçiririz. Oynadığımız oyunlar sayesinde birlikte yaşamının ve paylaşmanın güzelliğini fark ederiz. Uzun süre oyunlar oynadığımız, zamanı paylaştığımız, hoşça vakit geçirdiğimiz arkadaş grubu içerisindeki üzerimize düşen görev ve sorumlulukları yerine getirmeliyiz.

Bireyin sosyalleşmesinde arkadaş grubu önemlidir.

Eğitim, güvenlik, sağlık ve ulaşım gibi ihtiyaçlarımızı tek başımıza sağlamamız zordur. Bu nedenle bu gibi temel ihtiyaçlarımızı karşılamak amacıyla çeşitli kurumlar oluşturulmuştur. Toplumsal yarar sağlamak veya bir ürün üretmek amacıyla oluşturulmuş yapılara **kurum** adı verilir. Toplumda yaşayan bireyler, hizmet veren çeşitli kurumlar sayesinde ihtiyaçlarını karşılar.

Okul, bireyleri toplumun sağlıklı bir üyesi hâline getiren ve bireyin sosyalleşmesini sağlayan önemli bir kurumdur. Okul çalışanlarıyla kurduğumuz diyaloglar, öğretmenlerimizle iletişimimiz ve okul arkadaşlarımızla ilişkilerimiz toplum hayatına uyum sağlamamıza yardımcı olur.

Okulda öğrencilerin sosyalleşmesine katkı sağlayan bazı gruplar vardır. Okuldaki spor takımları, resim ve müzik kulübü bunlara örnek verilebilir.

Okul bir kurumdur.

- Spor sayesinde farklı kültür ve düşüncelerden insanlar bir araya gelerek etkileşimde bulunur. Okul spor takımlarında başkalarıyla iş birliği yapmayı öğreniriz.
- Müzik kulübünde arkadaşlarımızla dostça ilişkiler kurmayı, birbirimizi dinlemeyi öğreniriz.
- Resim kulübünde duygu ve düşüncelerimizi sanat yoluyla aktarabilmeyi ve kültürel değerlerimizi öğreniriz.

Birey olarak üyesi olduğumuz grup ve kurumlarda çeşitli rollerimiz vardır. Bireyin ait olduğu grup veya kurumlarda üstlendiği görevlere **rol** denir. Aşağıda ve sonraki sayfada verilen örnekleri inceleyiniz.

Bireyin bir grup içinde farklı rolleri olabilir.

Sıra Sizde

İçinde bulunduğunuz grup ve kurumlarda sahip olduğunuz roller nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Yasal veya toplumsal olarak bireylere tanınan yetki ve kazançlara **hak** denir. Toplum içinde yer aldığımız grup ve kurumlarda üstlendiğimiz rollere bağlı olarak çeşitli haklarımız vardır.

Düşünelim Tartışalım

Merhaba arkadaşlar! Ben Hande. Ben de sizler gibi 5. sınıfa gidiyorum. Okulda öğrenci olarak eğitim almak benim en doğal hakkım.

Geçen hafta hasta olduğum için okula gide-medim. Babam beni hastaneye götürdü, Doktor benimle ilgilendi. Hasta olarak sağlık hizmeti aldım. İlaçlarımı almak için eczaneye gittik. Doktorun tavsiyelerine uyduğum için kısa sürede iyileştim.

Hande, üstlendiği roller sonucunda hangi haklara sahip olmuştur? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Bireylerin ait oldukları grup veya kurumlarda çeşitli hakları vardır. Haklarımızı kullanırken yerine getirmemiz gereken görev ve sorumluluklar da vardır. **Sorumluluk**, bireylerin yaptığı

davranışların sonuçlarını üstlenmesidir. Bireyler toplum içinde üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirmekle yükümlüdür.

Evimizi temiz ve düzenli tutmak, ev işlerini yaparken aile büyüklerimize yardımcı olmak, aile bireylerine sevgi ve saygı göstermek sorumluluklarımızdan bazılarıdır. Okulla ilgili çalışmalarını zamanında ve eksiksiz yapmak, okul eşyalarını özenli bir şekilde kullanmak, okulun ortak bir yaşam alanı olduğunu bilerek hareket etmek, okul kurallarına uymak da sorumluluklarımız arasındadır. Kendimize karşı sorumluluklarımız da vardır. Sağlıklı ve dengeli beslenmek, kişisel temizliğimizi yapmak, zamanında ve yeterince uyumak kendimize karşı sorumluluklarımıza örnektir.

Özlü Sözleri Yorumlayalım

Aşağıdaki söz size neleri çağrıştırmaktadır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

“Vatanını en çok seven, görevini en iyi yapandır.”

Mustafa Kemal Atatürk

Genel Ağ'dan düzenlenerek alıntılanmıştır (10.06.2018).

Aşağıda iki öğrencinin hak ve sorumluluklarını anlattıkları örnek çalışmalar verilmiştir. İnceleyiniz.

Ayşegül'ün Çalışması

Merhaba arkadaşlar! Haklarım kadar, sorumluluklarımın da olduğunu bilindiyim. Ev temizliği yapılırken kardeşimle ilgilenirim. Çantamı akşam yatmadan önce hazırlarım. Uykum da planlıdır. Her akşam aynı saatte yatmaya özen gösteririm. Dedemin gözleri yeterince iyi görmediği için her akşam ona kitap okurum.

Okulda bana ve arkadaşlarıma zarar verecek davranışlardan kaçınırım. Öğretmenimin bana verdiği görevleri zamanında yerine getiririm. Ailem, arkadaşlarım, öğretmenlerim, idareciler ve diğer çalışanlarla iletişim kurarken onlarla kibar bir dille konuşurum.

Bu kitap için yazılmıştır.

Burak'ın Çalışması

Merhaba arkadaşlar! Sahip olduğum hakların farkında olan bir bireyim. Katıldığım gruplarda aldığım rollerin gerektirdiği görev ve sorumlulukları yerine getiririm. Odamı toparlayıp düzenlemek, temiz tutmak benim sorumluluğumdandır. Annem yemek yaparken sofranın kurulmasına yardımcı olurum. Derslerime düzenli ve planlı çalışırım. Düzenli olarak kitap okurum.

Okula her gün zamanında giderim. Çantamı akşamdan hazırlarım. Arkadaşlarımla beraber sınıfımızı temiz tutarız. Okul kurallarına uyanız. Çünkü okul bizim ortak kullanım alanımızdır.

Bu kitap için yazılmıştır.

Görev ve sorumluluklarımızı yerine getirirken planlı çalışmak önemlidir. Bir işi sonuçlandırmak için neyin, ne zaman yapılacağını önceden düzenlenmesine **plan** denir. Planlı çalışmak, bireyi başarıya götürdüğü gibi işlerimizi de zamanında ve düzgün bir şekilde sonuçlandırmamızı sağlar. Planlı çalışmak, başarılı bir bireyin sahip olduğu özelliklerden biridir. Buna karşın işlerini bir plan dahilinde yapmayan yani gelişigüzel yapan bireyler başarıya ulaşamayabilir. Bu nedenle işlerimizi zamanında ve başarılı bir şekilde sonuçlandırmak istiyorsak görev ve sorumluluklarımızı yerine getirirken planlı hareket etmeye özen göstermeliyiz. Bu amaçla günlük, haftalık, aylık hatta yıllık planlar yapabiliriz. Bu sayede kişisel zamanımızı daha verimli bir şekilde değerlendirebiliriz.

Bireyler, çoğu kez zamanın kendilerine yetmediğinden yakınır. Bunu sık sık söyleriz ya da duyarız, Burada önemli olan zamanı doğru planlayabilmektir. Bireyin yapmak istediği ve yapmak zorunda olduğu işler vardır. Ders çalışmak, okula gitmek, uyumak bireyin yapması gereken işlere örnektir. Oyun oynamak, kitle iletişim araçlarını (televizyon, Genel Ağ bağlantılı bilgisayar ve cep telefonu gibi) kullanmak ise bireyin yapmak istediği işlere örnektir. Birey, kişisel zamanını planlarken bu durumları dikkate almalı, günün büyük bir bölümünü sadece tek bir işi yaparak geçirmemelidir. Örneğin sadece ders çalışmak, sadece oyun oynamak, sadece televizyon izlemek doğru değildir. Zamanı planlayıp yöneterek hayatımızda bir denge kurmaya özen göstermeliyiz. Sizin için neyin önemli olduğunu belirlemeniz zamanı yönetebilme açısından önemli bir adım olacaktır. Yapacağımız işleri bir yere yazmak veya not etmek onları unutmamızın önüne geçebilir. Derslerimize günlük ve düzenli olarak çalışmak ileride karşımıza çıkacak iş yükünü azaltır.

Kitap okumak, insanın bilgi birikimini artırdığı gibi düşünce dünyasını zenginleştirir. Bu nedenle kitap okumayı hayatımızın bir parçası haline getirmeliyiz. Okumak için mutlaka zaman ayırmalıyız. Zamanımızın hepsini oyun oynamaya ayırmamalıyız. Planlı hareket ederek görev ve sorumluluklarımızı vaktinde yerine getirirsek boş kalan zamanlarımızda arkadaşlarımızla oyunlar oynayabiliriz. Aile ve arkadaşlarımızla geçireceğimiz vaktin nitelikli olmasına özen göstermeliyiz.

Amacına uygun kullanılmadığında kitle iletişim araçları bireyin planlı hareket edebilmesinin önündeki önemli bir engeldir. Bunları amacına uygun olarak doğru bir şekilde kullanmalıyız.

Oyun oynamak her çocuğun hakkıdır.

Düzenli olarak kitap okumalıyız.

Uyumak, bireyin zamanını planlarken dikkat etmesi gereken önemli bir unsurdur. Bu nedenle günümüzün belli bir zamanını düzenli uyumaya ayırmalıyız.

Unutmamalıyız ki sosyal hayatta üstlendiğimiz rollerin bize verdiği haklar kadar sorumluluklar da vardır. Üstlendiğimiz rollerin gerektirdiği sorumlulukları yerine getirmenin bilinciyle hareket etmeliyiz. Düzenli ve sağlıklı bir toplum yaşamı için haklarının farkına varan, sorumluluklarını yerine getiren ve planlı çalışan bireyler olmaya özen göstermeliyiz.

Ailemizin uygun gördüğü vakitlerde uyumaya özen göstermeliyiz.

Sıra Sizde

Aşağıdaki tabloda 11 yaşındaki bir çocuğun içinde bulunduğu sosyal grup veya kurumda sahip olduğu roller verilmiştir. Tabloya göre bireyin görev ve sorumluluklarını noktalı yerlere yazınız.

Grup veya Kurum	Sahip Olunan Rol	Rolün Gerektirdiği Görev ve Sorumluluklar
Okul	Öğrenci
Aile grubu	Çocuk
Akraba grubu	Torun
Müzik kulübü	Solist
Futbol takımı	Kaleci

ÇOCUK HAKLARI

Hazırlık Çalışması

Çocuk hakları kavramından ne anlıyorsunuz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsanlar doğduğu andan itibaren korunmaya muhtaçtır. Bizi, hayatın tehlikelerine karşı koruyan ilk kurumun aile olduğunu biliyorsunuz. Bebeklik döneminden itibaren sağlık, beslenme ve barınma gibi en temel ihtiyaçları ailenin karşıladığını; bireylerin sosyalleştiği ve ilk eğitim aldığı kurumun aile olduğunu öğrendiniz. Dünya üzerindeki bütün çocukların doğuştan sahip olduğu haklara **çocuk hakları** denir. Aşağıdaki örnekleri inceleyiniz.

Her çocuğun temiz bir ortamda yaşamaya hakkı vardır. Okuldaki yardımcı personel temiz bir çevrede yaşamamız için okulu temizler.

Her çocuğun eğitim alma hakkı vardır. Öğretmenler bizi hayata hazırlamak için eğitim verirler ve hayatı tanımamızı sağlarlar.

Aşağıda Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’de yer alan bazı maddeler verilmiştir. İnceleyiniz.

Madde 1: Bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.

Madde 3: Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararını temel düşünürler.

Madde 6: Taraf devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler ve çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler.

Madde 7: Çocuk doğumdan hemen sonra derhal nüfus kütüğüne kaydedilecek ve doğumdan itibaren bir isim hakkına, bir vatandaşlık kazanma hakkına ve mümkün olduğu ölçüde ana-babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olacaktır.

Madde 12: Taraf devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar.

Madde 13: Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak, ülke sınırlarına bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.

Madde 16: Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişiminde keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz. Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.

Madde 23: Taraf devletler zihinsel ya da bedensel özürli çocukların saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmalarını kabul ederler.

Madde 24: Taraf devletler, çocuğun olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkını tanırlar. Taraf devletler, hiçbir çocuğun bu tür tıbbi bakım hizmetlerinden yararlanma hakkından yoksun bırakılmamasını güvence altına almak için çaba gösterirler.

Her çocuk yukarıda belirtilen çocuk haklarından yararlanmalıdır. Bazen bu hakların ihlal edildiği durumlarla karşılaşmaktadır. Okul çağına gelmiş çocukların okula gönderilmemesi durumunda çocukların eğitim hakları ihlal edilir. Devlet kurumları tarafından ücretsiz olarak uygulanan aşıların aksatılması veya hiç yaptırılmaması hâlinde çocuğun sağlık hakkını kullanması engellenir. Ait olduğu grup veya kurumlarda çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmelerinin engellenmesi de çocuk haklarının ihlaline örnektir.

Çocuk haklarının korunması ve ihlallerin önlenmesi için kamu kurumlarına, sivil toplum kuruluşlarına ve çocuk haklarına duyarlı insanlara görevler düşmektedir. Ülkemizde devletin çeşitli kurumları, çocuk haklarının ihlallerinin önlenmesi adına çeşitli tedbirler almaktadır. Bizler de elimizden geldiği ölçüde bu konuda yapılan çalışmalara destek olmalıyız.

18 yaşından küçük çocukların çalıştırılması çocuk hakkı ihlalidir.

UNICEF, Dünya çocuklarını korumak ve yaşam koşullarını iyileştirmek amacıyla Birleşmiş Milletler tarafından kurulan bir yardım kuruluşudur.

Araştırma Paylaşım

Aşağıdaki soruların cevaplarını çeşitli kaynaklardan araştırınız, Araştırma sonucunda elde ettiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Çocuk olarak haklarınızdan yararlandığınız durumlara örnekler veriniz.
- Çocuk haklarının ihlal edildiği örnek bir olay bulunuz. Bu ihlalin giderilmesi için hangi çalışmaların yapıldığını veya yapılabileceğini araştırınız.

BASINDAN

Tarım İşçilerinin Çocuklarına Okul Öncesi Eğitim

Adana'da mevsimlik tarım işçisi ailelerin çocuklarına yönelik okul öncesi eğitim sınıfı kuruldu. Yüreğir Belediyesinden yapılan yazılı açıklamaya göre Doğankent Mahallesi'nde, tarım işçilerinin çocuklarına okul öncesi eğitim vermek üzere sınıf açıldı. Her gün 25 çocuğun kaldıkları yerlerden araçla alınarak sınıfa getirildiği, öğrencilerin çeşitli etkinliklere katıldığı

belirtili. Yüreğir Belediye Başkanı'nın bu konudaki görüşlerine kulak verelim: Çocukların zihinsel ve bedensel gelişiminin sağlıklı bir şekilde tamamlanması için bu yaşta verilen eğitimler çok önemli. Sabahtan akşama kadar tarlada çalıştıkları için mevsimlik tarım işçilerinin bir kısmı çocuklarıyla yeterince ilgilenemiyorlar. Bu nedenle mevsimlik işçilerimizin çocuklarını bulundukları yerlerden alıyoruz, hazırladığımız sınıflarda onlara okul öncesi eğitimi veriyoruz ve sağlık kontrollerini yapıyoruz. Onları mutlu görmek bizi de mutlu ediyor. Bu hizmetleri imkânlarımız elverdiği ölçüde devam ettireceğiz.

12 Mayıs 2016 tarihli gazete haberinden düzenlenerek alınmıştır.

Sağlık Bakanlığı'ndan Misafir Çocuklara Aşı Kampanyası

Dünya Sağlık Örgütü ve UNICEF'in katkılarıyla T.C. Sağlık Bakanlığı, 5 yaş altı misafir (mülteci, göçmen vb.) çocuklar için bir aşı kampanyası başlattı. Aşı kampanyası kapsamında çocukların aşılanma durumlarının kontrol edilmesi ve eksik olan aşılarının yapılması planlanmaktadır. Aşılar, Sağlık Bakanlığı personeli tarafından ücretsiz olarak yapılacaktır. Bazı çocuklarda aşıların tekrarlanması gerek-

tiğinden aşı sonrasında verilen aşı kartı saklanmalıdır. İhtiyaç durumunda aşı kartıyla en yakın Kızılay sağlık merkezine gidilerek aşılarının devamı yaptırılabilir. Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan bu aşılar başta difteri, boğmaca, tetanos, çocuk felci, menenjit, kızamık, sarılık olmak üzere çocukların çeşitli hastalıklardan korunmasını sağlamaktadır.

Genel Ağ'dan düzenlenerek alıntılanmıştır (19.06.2018).

Düşünelim Tartışalım

Okuduğunuz haberlerden yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız. Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Yüreğir Belediyesi, çocuk haklarından hangisinin ihlal edilmemesi için çalışma yapmıştır? Yüreğir Belediyesinin yaptığı çalışmaların çocuk haklarının korunması açısından önemini arkadaşlarınızla tartışınız.
- Sağlık Bakanlığı çocuk haklarından hangisinin ihlal edilmemesi için çalışma yapmıştır? Sağlık Bakanlığı'nın yaptığı çalışmanın çocuk haklarının korunması açısından önemini arkadaşlarınızla tartışınız.

002244

Sıra Sizde

Aşağıda verilen durumları inceleyerek cevaplarınızı noktalı yerlere yazınız.

- Yusuf, annesine karnının ağrıdığını söyler. Annesi, Yusuf'u evlerinin yakınlarında bulunan aile sağlığı merkezine götürür. Buna göre Yusuf hangi haktan yararlanır?

.....

.....

.....

- Sevgi, ailesiyle beraber akşam evde sohbet etmektedir. Babası, Sevgi'ye "Yarın sinemaya gitmek ister misin kızım?" diye sorar. Sevgi de babasına "Evet babacığım gidebiliriz. Çok mutlu olurum." diye cevap vererek düşüncesini söyler. Buna göre Sevgi hangi hakkını kullanır?

.....

.....

.....

- 11 yaşındaki Mehmet, okulunu yarım bırakarak babasının işlettiği markette çalışmaya başlar. Bu durumu çocuk hakları açısından nasıl yorumlarsınız?

.....

.....

.....

ÜNİTE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A. Aşağıdaki ifadeler doğru ise ifadelerin başına "D", yanlış ise "Y" yazınız. Yanlış olduğunu düşündüğünüz ifadelerin doğrularını defterinize yazınız.

1. (....) Birey toplumun çıkarlarını kendi çıkarlarından daha önde tutmayı Sosyal Bilgiler dersinde öğrenir.
2. (....) Yaşadığımız bir olay sadece bizi değil, çevremizde bulunan diğer insanları da etkileyebilir.
3. (....) Çocukların okula gitme ve oyun oynama hakkı kısıtlanabilir.
4. (....) Haklarımızı kullanırken yerine getirmemiz gereken görev ve sorumluluklar da vardır.
5. (....) Kişisel zamanımızı planlarken en çok oyun oynamaya zaman ayırmalıyız.
6. (....) Görev ve sorumluluklarımızı yerine getirirken planlı hareket etmeliyiz.
7. (....) Çocuk hakları tüm çocuklar için gereklidir.
8. (....) Olayların sadece bir nedeni ve bir sonucu vardır.

B. Aşağıdaki cümlelerde verilen boşlukları, kutucuklarda verilen ifadelerden uygun olanlarıyla tamamlayınız. İfadelere uygun ekler getirebilirsiniz.

sorumluluk

grup

aile

Sosyal Bilgiler

sağlık

on sekiz

UNICEF

planlı

1. dersi ilgi, istek ve yeteneklerimizin farkına varmamızı sağlar.
2. Toplumun en temel birimi
3. Bireyler ortak bir amaç için bir araya gelerek oluştururlar.
4. bireyin kendi davranışlarını ve bunların sonuçlarını üstlenmesidir.
5. dünya çocuklarını korumak ve yaşam koşullarını iyileştirmek amacıyla kurulmuştur.
6. Her birey yaşına kadar çocuk olarak kabul edilir.
7. Her çocuğun hizmetinden yararlanma hakkı vardır.
8. çalışmak bireyi başarıya ulaştıran unsurlardan biridir.

C. Aşağıda verilen tabloları kendinize uygun olarak doldurunuz.

1.	2.
Yer aldığım grup	Yer aldığım kurum
Üstlendiğim rol	Üstlendiğim rol
Rolümle ilgili haklarım	Rolümle ilgili haklarım
Rolümle ilgili görev ve sorumluluklarım	Rolümle ilgili görev ve sorumluluklarım

Ç. Aşağıdaki tabloda verilen durumların hak mı yoksa sorumluluk mu olduğunu örnekteki gibi işaretleyiniz.

	Durum	Hak	Görev ve sorumluluk
1.	Okul eşyalarını korumak, onlara zarar vermemek		✓
2.	Hastanede tedavi olmak		
3.	Planlı ve düzenli çalışmak		
4.	Düşüncelerini özgürce ifade etmek		
5.	Okul çantasını akşamdan hazırlamak		
6.	Beslenme ihtiyacını karşılamak		
7.	Okulda eğitim görmek		
8.	Başkalarının hakkına saygı duymak		
9.	Barınma ihtiyacını karşılamak		
10.	Oyun oynarken kurallara uymak		

D. Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Aşağıda verilenlerden hangisi çocuk hakları ihlaline örnektir?

- A) Çocuğun sağlık hizmetlerinin ücretsiz olarak karşılanması
- B) Çocuğun 14 yaşına gelince çalışmak için eğitimini bırakması
- C) Çocukların oyun oynaması için mahallede park yapılması
- D) Çocuğun bakımı için devlet tarafından ihtiyacı olan ailelere yardım yapılması

2. Birey, toplum içinde farklı rollere sahiptir. Üstlendiği her rolde sorumlulukları da değişebilir.

Aşağıdakilerden hangisi bireyin okuldaki sorumluluklarından biri değildir?

- A) Sınıfını temiz tutmak
- B) Derslerini dikkatlice dinlemek
- C) Odasını toplamak
- D) Okul eşyalarını korumak

3. "Ben, Atatürk Ortaokulu 5. sınıf öğrencisiyim. Annem, babam, dedem ve kardeşimle beraber yaşıyorum."

Melek yukarıdaki bilgileri vermiştir. Metne göre aşağıdakilerden hangisi Melek'in üstlendiği rollerden biri değildir?

- A) Abla
- B) Öğrenci
- C) Sınıf başkanlığı
- D) Torun

4. Sosyal Bilgiler dersi, bireyleri çevreye, topluma ve insanlığa karşı sorumlu ve etkin bir vatandaş olarak yetiştirmeyi amaçlar.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi Sosyal Bilgiler dersinin amaçları arasında yer almaz?

- A) Kültürel değerlerin tanıtılmasını sağlamak
- B) Birlikte yaşama ve yardımlaşmanın önemini kavratmak
- C) Yaşadığımız çevrenin coğrafi özelliklerini tanıtmak
- D) İnsan vücudunun çalışma sistemini öğretmek

5. Olayların birden fazla nedeninin ve sonucunun olması ve insanların bu olaylardan farklı şekillerde etkilenmesine olayların çok boyutluluğu denir.

- I. Trafik kazası
- II. Grip salgını
- III. Kar yağışı
- IV. Elektriklerin kesilmesi

Buna göre yukarıda verilen durumlardan hangileri çok boyutlu bir olay olarak değerlendirilir?

- A) I, II, III ve IV
- B) II, III ve IV
- C) I, II ve III
- D) I, III ve IV

E. Aşağıda verilen soruların cevaplarını defterinize yazınız.

- 1. Sosyal Bilgiler dersinin hayatımızdaki yeri ve önemi nedir?
- 2. Yeni bir eve taşınan insanın hayatında ne gibi değişiklikler olur?
- 3. Kişisel zamanımızı planlarken nelere dikkat etmemiz gerekir?
- 4. Çocukların kendi haklarını kullanmaları neden önemlidir?

2. ÜNİTE

KÜLTÜR VE MİRAS

Neler Öğreneceğiz?

Bu ünite;

- Somut kalıntılardan yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını,
- Çevremizdeki doğal varlıklar ile tarihî mekânların, nesnelerin ve eserlerin neler olduğunu,
- Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığımız çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırıp bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları,
- Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü,
- Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihî gelişimini öğreneceğiz.

UYGARLIKLARI ÖĞRENİYORUM

Hazırlık Çalışması

Üzerinde yaşadığımız topraklarda geçmişte hangi uygarlıkların bulunduğunu araştırınız. Araştırma sonucunda elde ettiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

Okuma Metni

Sercan yaz tatilinde Anadolu uygarlıklarına ait eserlerin bulunduğu müzelerden birkaçını ailesiyle birlikte ziyaret etti. Sercan, müzelerde yer alan eserleri dikkatle inceledi, eserlerle ilgili bilgileri okudu. Eserlerin ait oldukları uygarlıklar ve o uygarlıkların yaşamıyla ilgili bize hangi bilgileri verdiğini öğrendi. Eve döndüğünde müzelerde gördüğü eserlerin görsellerini Genel Ağ üzerinde buldu. Eserlerin görsel çıktılarını aldı ve tarihî eserlerle ilgili kartlar hazırladı. Sercan'ın hazırladığı kartlardan bazıları aşağıda verilmiştir. Bu kartları inceleyiniz.

Hititler döneminden kalma heykel

Frig Kralı Midas'ın çalışma masası

Bu kitap için yazılmıştır.

Sıra Sizde

Siz de çeşitli kaynaklardan araştırma yaparak Anadolu uygarlıklarına ait bilgi kartları hazırlayınız.

Müzeleri ziyaret ederek geçmiş dönemlerde Anadolu'da yaşamış uygarlıklardan günümüze ulaşan eserleri görebiliriz. Müzelerde bulunan eserlerin çoğu kazı çalışmaları sonucunda ortaya çıkarılmıştır. Bu eserler incelendiğinde eserin çıktığı bölgede geçmişte yaşamış insan topluluklarıyla ilgili fikir sahibi olunabilir. Örneğin, kazılarda madenlerden yapılmış eserlerin bulunması o bölgede yaşamış uygarlıkların maden işlemeciliğinde ileri olduklarını, saban kılımlarının bulunması ise tarıma önem verdiklerini göstermektedir.

Uygarlık kavramı bir ülkenin veya bir toplumun maddi ve manevi varlıklarını; düşünce, sanat, bilim ve teknoloji ürünlerinin tümünü ifade eder. Anadolu ve Mezopotamya bölgelerinde geçmişte birçok uygarlık yaşamıştır. Bu durumun sebebi Anadolu ve Mezopotamya bölgelerinin insan yaşamına uygun olmasıdır. Anadolu, günümüzde Türkiye topraklarının büyük bir kısmının olduğu bölgedir. Dicle ve Fırat Nehirleri arasında kalan bölge ise Mezopotamya olarak adlandırılır.

Anadolu'da Kurulan Uygarlıklar					Mezopotamya'da Kurulan Uygarlıklar		
Hititler MÖ 2000-700	Frigler MÖ 1200-676	İyonlar MÖ 1200-546	Urartular MÖ 900-600	Lidyalılar MÖ 700-547	Sümerler MÖ 3500-2000	Babiller MÖ 2105-338	Asurlar MÖ 2000-612

Anadolu ve Mezopotamya Uygarlıklar Haritası

Anadolu ve Mezopotamya bölgelerinde kurulan uygarlıklar, edindikleri bilgiler ve yaptıkları faaliyetlerle insanlık tarihine birçok katkıda bulunmuşlardır. Şimdi bu uygarlıkları ve onların insanlık tarihine olan katkılarını öğrenelim.

Anadolu Uygarlıkları

Hititler

Anadolu'nun ilk uygarlıklarından biri olan Hititler, İç Anadolu'da Kızılırmak Nehri çevresinde kurulmuştur. Başkenti Hattuşaş'tır (Çorum yakınları). Hititlerde devleti, askerî ve dinî yetkileri olan kral yönetirdi. Kralın en önemli yardımcısı Tavananna adı verilen kraliçeydi. Hititlerde devlet yönetiminde önemli işlerin karara bağlandığı bir meclis bulunmaktaydı. Bu meclise Pankuş adı verilirdi. Hititlerde çok tanrılı dine inanılırdı. Krallar, tanrılara hesap vermek amacıyla anal adı verilen yıllıklar tuttururlardı. Anal yıllıkları tarih yazıcılığının başlangıcı olarak kabul edilir. Hititler, Sümerlerden öğrendikleri çivi yazısını ve Mısırlılardan öğrendikleri hiyeroglif yazısını kullanmışlardır. Kuzey Suriye topraklarına hakim olmak için dönemin güçlü devletlerinden olan Mısır Uygarlığıyla mücadele etmişlerdir. Mısırlılarla Hititler arasında yıllarca süren savaş sonucunda Kadeş Antlaşması imzalanmıştır (MÖ 1280). Kadeş Antlaşması, insanlık tarihinin ilk yazılı antlaşması olarak bilinir. Bu antlaşmayla birlikte savaşlardan sonra antlaşma yapma uygulaması başlamıştır. Antlaşma metnini içeren kil tablet 1906 yılında Boğazköy'de yapılan kazılar sonucu bulunmuştur.

Hitit uygarlığına ait Güneş kursu

Hititler altın, bakır, gümüş ve demir madenlerini işleyerek yaşamlarını kolaylaştıran araç gereçler yapmışlardır.

Frigler

Frigler, Sakarya Irmağı'nın çevresinde kurulmuştur. Başkenti Gordion'dur (Ankara'nın Polatlı ilçesi yakınları). Krallarına Midas adı verilirdi. Geçimlerini tarım ve hayvancılıkla sağlardı. Bu nedenle tarım ve hayvancılığı korumak için oldukça sert kanunlar yapmışlardır.

Friglerin çok tanrılı bir din anlayışları vardı. Kibele, Friglerin en büyük toprak ve bereket tanrıçasıdır. Tapates denen halı ve kilimleri dokumuşlardır. Kralları ve soylu kişiler için tepe görünümlü mezarlar inşa etmişlerdir. Bu mezarlara tümülüs adı verilir. Frigler maden işçiliğinde dönemin oldukça ilerisinde çalışmalar yapmışlardır. Friglerin yaptığı fibula denen çengelli iğne, günümüzde kullanılan çengelli iğnelerin tarihteki ilk örneği olarak kabul edilir.

Frigler döneminden kalma bir fibula

Lidyalılar

Lidyalılar, Gediz ve Menderes Vadileri arasında kalan bölgede yaşamışlardır. Başkenti Sardes (Sart)'tır (Manisa'nın Salihli ilçesi yakınları). Lidyalılar krallıkla yönetilirdi. Çok tanrılı bir din anlayışı benimsemişlerdir. Lidyalılar parayı icat eden uygarlıktır. Paranın icadı, ticari hayatta kullanılan takas (değiş-tokuş) usulünü sona erdirmiştir. Tarihteki ilk ticaret yolu olan Kral Yolu'nun bir kısmını inşa etmişlerdir. Kral Yolu, Efes'ten Mezopotamya'ya kadar uzanmaktaydı. Lidyalılar, Kral Yolu sayesinde ticarette merkez konumuna gelmişlerdir. Kral Yolu, Doğu ile Batı arasında ticaretin gelişmesine katkı sağlamıştır.

Lidyalılar döneminden kalma para

Urartular

Urartular, Doğu Anadolu'da Van Gölü çevresinde kurulmuş bir uygarlıktır. Başkenti Tuşpa'dır (Van yakınları). Urartular krallıkla yönetilirdi. Çok tanrılı din anlayışları vardı. Urartularda ölümden sonra da yaşam inancı vardı. Bu nedenle ölen kişilere oda mezarlar yapar ve bu kişilerin eşyalarını yanlarına koyarlardı.

Tarım ve hayvancılığa önem veren Urartular, tarımı geliştirmek için Şamran adı verilen su kanallarını yapmışlardır. Bu su kanallarından günümüzde hâlâ kullanılanlar vardır. Maden işlemeciliği, taş işçiliği ve kale yapımında ustalaşmışlardır. Urartular eserlerinde genellikle taş kullanmışlardır. Bu nedenle günümüze ulaşan birçok Urartu eseri veya kalıntısı mevcuttur. Bunun en güzel örneği Urartular'dan kalma Van Kalesi'dir.

İyonlar

Ege'nin kıyı kesimleri eski çağlarda İyon-ya olarak bilinirdi. İyonların belli bir başkenti yoktur. Şehir devletleri hâlinde yaşamışlardır. Bu şehir devletlerine polis adı verilir. En ünlü şehir devletleri İzmir, Efes, Foça ve Milet'tir. Akdeniz ve Karadeniz'de koloniler kurarak deniz ticaretinde ileri gitmişlerdir. Anadolu'da kurulan diğer uygarlıklarda olduğu gibi İyonlarda da çok tanrılı bir din anlayışı hakimdi.

İyonlarda demokratik bir yönetim anlayışı vardı. Bu yönetim anlayışının sağladığı özgür düşünce ortamı İyonların bilim, astronomi, sanat, tıp ve felsefe alanında ilerlemelerine zemin hazırlamıştır. Thales (Tales) ve Pythagoras (Pisagor), matematik-astronomi; Hipokrates (Hipokrat), tıp; Homeros, edebiyat; Herodotus (Herodot), tarih; Diogenes (Diyojen), felsefe alanında önemli çalışmalar yapmış bilim insanlarıdır. Artemis tapınağı, Celsus (Selsus) Kütüphanesi ve Efes Antik Tiyatrosu İyonlardan günümüze kalan önemli eserlerdir. İyonlar, Fenike alfabesini öğrenmişler ve bu alfabenin Batı'ya aktarılmasını sağlamışlardır.

Şamran su kanalı

Celsus Kütüphanesi

Okuma Metni

Hipokrates öğrencileriyle birlikte bir doktorun nasıl davranması ve düşünmesi gerektiğiyle ilgili bir kılavuz hazırlamıştır. Tıp fakültesinden mezun olan öğrenciler, günümüze kadar değiştirilerek uyarlanan bir meslek yemini ederler. Bu yeminin kaynağı Hipokrates ve öğrencilerinin doktorluk mesleğiyle ilgili koyduğu temel ilkelerdir. Adı da Hipokrates yemini'dir. Aşağıda verilen yemin metnini okuyunuz.

"Tıp fakültesinden aldığım bu diplomanın bana kazandırdığı statü, hak ve yetkileri kötüye kullanmayacağıma, hayatımı insanlık hizmetlerine adayacağıma, hastalarımı memnun edeceğime, insan hayatına mutlak surette saygı göstereceğime, mesleğim dolayısıyla öğrendiğim küçük sırları saklayacağıma, hocalarıma ve meslektaşlarıma saygı ve sevgi göstereceğime; dil, din, milliyet, cinsiyet, takım, ırk ve parti farklarının görevimle vicdanım arasına girmesine izin vermeyeceğime, mesleğimi dürüstlük ve onurla yapacağıma namusum ve şerefim üzerine yemin ederim."

Genel Ağ'dan düzenlenerek alıntılanmıştır (19.01.2018).

Sıra Sizde

Aşağıdaki tabloya Anadolu uygarlıklarının insanlık tarihine yaptığı katkılara örnekler yazınız.

Uygarlıklar	İnsanlık Tarihine Katkıları
Hititler	
Frigler	
Lidyalılar	
Urartular	
İyonlar	

Mezopotamya Uygarlıkları

Sümerler

Sümerler, Mezopotamya'da kurulmuş ilk uygarlık olarak bilinir. Site adı verilen şehir devletleri hâlinde yaşadılar. Ülkeyi Patesi adı verilen rahip krallar yönetirdi. Anadolu uygarlıklarında olduğu gibi çok tanrılı din anlayışları vardı. Sümerler, ziggurat denen tapınakları inşa ettiler. Bu tapınakları ibadet dışında; depo, okul ve rasathane olarak da kullandılar. Sümerler çivi yazısını icat ederek insanlık tarihine önemli katkılar sağladılar. Yazının icat edilmesi günümüzde tarihin başlangıcı olarak kabul edilir. Günlük yaşamımızın önemli bir parçası olan tekerlek de Sümerler tarafından icat edildi. Sümerler, astronomi ve geometri alanında önemli çalışmalar yapmışlardır. Bir üçgenin iç açılarının toplamının 180 derece olduğunu hesapladılar, Ay yılı esasına dayanarak takvim hazırladılar.

Asurlar

Asurlar, Mezopotamya'nın kuzeyinde kurulan bir uygarlıktır. Başkenti Ninova'dır. Krallıkla yönetilirdi. Sümerlerden öğrendikleri çivi yazısını Anadolu'ya getirerek Anadolu uygarlıklarının yazı ile tanışmalarını sağladılar. Mezopotamya ile Anadolu arasında ticaret yapmak amacıyla karum adı verilen ticaret merkezleri kurdular. Bunların en önemlisi günümüzde Kayseri'de bulunan Kültepe'dir. Asur tüccarlarına ait olan Külte-

Sümer çivi yazısının bulunduğu bir tablet

Kültepe kalıntılarında bulunan bir tablet

pe tabletleri, Anadolu'da yazılı dönemin ilk örnekleridir. Dünya'nın ilk kütüphanesini kurdular. Asurlar, kurdukları kütüphanede çivi yazısıyla yazılmış önemli eserleri bir araya topladılar.

Babiller

Babiller, Fırat Nehri kenarında kurulmuş bir uygarlıktır. Babillerin hüküm sürdüğü toprakların üzerinde günümüzde Irak Devleti bulunmaktadır. Babillerin başkenti, Babil'dir. Babiller krallıkla yönetilirdi. En önemli kralları Hammurabi'dir. Hammurabi, tarihte ilk anayasa olarak kabul edilen Hammurabi Yasaları'nı yapmıştır. Bu yasalara göre suç işleyenler sert şekilde cezalandırılırdı. Hukuk devleti anlayışının ilk defa Babiller döneminde ortaya çıktığı söylenebilir. Babil'in Asma Bahçeleri ve Babil Kulesi en önemli eserleridir. Bu eserlerin günümüzde ancak kalıntıları vardır.

Hollandalı ressam, Maarten van Heemskerck (Morten Von Hemşerk) tarafından çizilen Babil'in Asma Bahçeleri tablosu

Araştırılabilir Paylaşılabilir

Anadolu ve Mezopotamya'da kurulan uygarlıklar, bizlere birçok eser bırakmıştır. Bizlere düşen görev onların bıraktığı mirasa sahip çıkmaktır. Çünkü bu eserler insanlığın ortak bilgi birikimidir. Bu uygarlıkların bizlere bıraktığı eserleri görmek için müzeleri veya sanal müze uygulamalarını ziyaret edebilirsiniz. Aşağıda belirtilen müzeleri veya sanal müze uygulamalarını ziyaret ediniz. İzlenimlerinizi defterinize yazarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

Müze adı	Sanal müze uygulamasının Genel Ağ adresi
Anadolu Medeniyetleri Müzesi (Ankara)	www.kultur.gov.tr/genel/SanalMuzeler/anadoluMM/
Hatay Arkeoloji Müzesi	www.hatayarkeolojimuzesi.gov.tr/HatayMuzeWeb/flash/main.html

Sıra Sizde

Aşağıdaki tabloya Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine yaptığı katkılara örnekler yazınız.

Uygarlıklar	İnsanlık Tarihine Katkıları
Sümerler	
Babiller	
Asurlar	

ÇEVREMİZDEKİ GÜZELLİKLER

Hazırlık Çalışması

Çevrenizdeki doğal güzelliklerden hangilerini biliyorsunuz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Doğada insan eli değmeden oluşan, gezilip görülebilecek eşsiz güzellikteki yerler ve unsurlar **doğal varlık** olarak nitelendirilir. Yurdumuz doğal varlıklar bakımından oldukça zengindir. Doğal varlıklar kendiliğinden oluşur, insanlar tarafından bu varlıklar sonradan keşfedilir. Aşağıdaki doğal varlık örneklerini inceleyiniz.

Manyas Kuş Cenneti Millî Parkı, Balıkesir ilinde yer alan doğal bir varlıktır. Hemen her mevsim kuşların beslenmesine, barınmasına ve kuluçkaya yatmasına uygun bir iklimi olan Manyas Kuş Cenneti Millî Parkı sayısız kuşa ev sahipliği yapmaktadır.

Uzungöl, Trabzon ilinin Çaykara ilçesine bağlı eşsiz güzellikte bir beldedir. Bol yağış alması ve ılıman bir iklime sahip olması nedeniyle yılın her mevsiminde yeşildir. Heyelan sonucunda yamaçlardan düşen kayaların derenin önünü kapatmasıyla oluşan göl, Uzungöl olarak bilinir.

Peri Bacaları, Nevşehir ilinde yer alan doğal bir varlıktır. Yağmur ve sel sularının volkanik araziye şekillendirmesiyle oluşmuştur. Peri Bacaları, her yıl yurt içinden ve yurt dışından sayısız turistin ilgi odağı olmakta ve ekonomiye katkı sağlamaktadır.

Geçmişte yaşamış insan topluluklarına ait kalıntıların bulunduğu yapı ve alanlara **tarihî mekân** adı verilmektedir. Aşağıdaki tarihî mekân örneklerini inceleyiniz.

Safranbolu Evleri, Karabük ilinde yer alan tarihî bir mekândır. 18. yüzyıldan itibaren yapılmaya başlanan evlerin camı, diğer komşu evlerin camına bakmaz. Hiçbir ev, başka bir evin güneş almasını engellemez. Safranbolu Evleri'nin tavanında ahşap oymacılığı sanatının incelikleri görülür.

Çatalhöyük, Konya ilinde yer alan tarihî bir mekândır. 2012 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır. Arkeolojik kazılar sonucu ortaya çıkarılan Çatalhöyük, Anadolu'daki en eski yerleşim merkezlerinden biri olarak kabul edilir.

Geçmiş uygarlıklardan kalan kalıntı ve eserlere **tarihî eser** denir. Bizlere miras kalan tarihî eserler geçmişe ışık tutar. Aşağıdaki tarihî eser örneklerini inceleyiniz.

Malabadi Köprüsü, Diyarbakır ilinde yer alan tarihî bir eserdir. Anadolu Türk beyliklerinden Artuklular döneminde 1147 yılında yapılmıştır. Bu eser, tarihin ilk taş kemerli köprüsü olarak kabul edilmektedir.

Galata Kulesi, İstanbul ilinde yer alan tarihî bir eserdir. Bizans İmparatorluğu tarafından 528 yılında inşa edilen kule, İstanbul'un önemli simgelerinden biridir. Geçmişte zindan, gözetleme kulesi gibi amaçlarla kullanılan yapı, günümüzde turistik amaçlı hizmet vermektedir.

Geçmişten bizlere kalan ve tarihî değer taşıyan eşyalar **tarihî nesne** olarak adlandırılır. Arkeolojik kazılar sonucu bulunan kılıç, vazo, takı, tarım aletleri gibi eşyalar tarihî nesnelere örnektir. Tarihî nesneler taşınabilir oldukları için müzelerde koruma altına alınır. Tarihî nesneleri görmek isteyenler müzeleri ziyaret edebilir. Aşağıdaki tarihî nesne örneklerini inceleyiniz.

Osmanlı Devleti padişahlarından Fatih Sultan Mehmet'in tuğrası tarihî bir nesnedir. Padişahların imza yerine kullandıkları ve özel bir şekli olan mühre, tuğra adı verilirdi.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) savaşlar sırasında kullandığı kılıcı tarihî bir nesnedir. Günümüzde İstanbul'da Topkapı Sarayı'nda kutsal emanetler bölümünde sergilenmektedir.

Dinlenme, eğlenme, yeni yerleri görme, tanıma vb. amaçlarla geziye çıkan insanlara **turist** adı verilir. Turistler gezdikleri yerler hakkında bilgi sahibi olur ve kültürel birikimlerini artırır. Ülkemizdeki doğal varlıkları, tarihî mekânları, eserleri ve nesneleri görmek için her yıl çok sayıda insan turistik faaliyet yapmaktadır. Bu insanların önemli bir kısmı gittikleri yerleri turist rehberleri eşliğinde gezerler. Turist rehberleri yerli ve yabancı turistlere ülkemizin tarihî, kültürel ve doğal özellikleri hakkında ayrıntılı bilgi verir, turistlerin sorunlarının çözümüne yardımcı olur.

Araştırılabilir Paylaşılabilir

Kendinizi bir turist rehberi olarak düşününüz. Sizden çevrenizi turistlere tanıtmayı isteniyor. Çevrenizde yer alan doğal varlık, tarihî mekân, nesne ve eserleri araştırınız. Araştırma sonucunda elde ettiğiniz bilgilerle bir poster çalışması hazırlayınız. Hazırladığınız çalışmayı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Aşağıda ve sonraki sayfada iki öğrencinin örnek çalışması verilmiştir. İnceleyiniz.

Ahmet'in Çalışması

Bursa şehir merkezinin güneyinde yer alan Uludağ, 1961 yılında millî park ilan edilmiştir. Uludağ'a Bursa şehir merkezinden 20 dakikalık, teleferik yolculuğu ile ulaşılabilir. Uludağ'da göknar, kayın, meşe, kestane ve gürgen gibi ağaç türleri bulunmaktadır.

Cumalıkızık köyü, Osmanlı dönemi konut dokusunu günümüze kadar koruyan evlere sahip tarihî bir mekândır. Osmanlıların Bursa'da ilk yerleştikleri yerlerden biridir. Yaklaşık 700 yıllık bir geçmişe sahip olan köyde 270 civarında ev bulunmaktadır. İki veya üç katlı olan evler; moloz, taş, kerpiç ve ağaçtan yapılmıştır.

Osmanlı Devleti padişahı Yıldırım Beyazıt tarafından yaptırılan Ulu Camii, Bursa'nın sembolü olan tarihî eserlerden biridir. Camide 20 kubbe ve 18 şadırvan bulunmaktadır. Bu şadırvanlardan biri caminin tam ortasındadır. Ülkemizde Erzurum, Kütahya, Mardin, Sivas, Diyarbakır ve Manisa'da da Ulu Camii adıyla bilinen camiler bulunmaktadır. Bursa Ulu Camii, ülkemizde aynı isimle yer alan camilerin en büyüğüdür.

Bursa Arkeoloji Müzesinde yaklaşık 60 bin tarihî nesne yer almaktadır. MÖ 3000'li yıllara ait Karaz çanak çömleğinin de bulunduğu müze, yapılan yeni düzenlemelerle birlikte 2013 yılından itibaren ziyarete açılmıştır.

Bu kitap için yazılmıştır.

Fatma'nın Çalışması

Van şehir merkezine 80 km uzaklıkta bulunan Muradiye Şelalesi, doğal bir varlıktır. Şelalenin yüksekliği 50 metredir. Şelale kış aylarında donarak buzdan kristallere dönüşmektedir. Yaz mevsiminde açan çiçekler şelaleye ayrı bir güzellik katmaktadır.

Van Kalesi, yaklaşık 2850 yıl önce Anadolu uygarlıklarından Urartular tarafından yapılan tarihî bir mekândır. Van Kalesi, Van Gölü kıyısındaki sarp kayalıklar üzerine inşa edilmiştir. Kale, uzun yıllar Osmanlı Devleti'nin önemli üslerinden biri olmuştur.

Van'ın Gevaş ilçesi sınırları içindeki Akdamar Adası'nda yer alan Akdamar Kilisesi tarihî bir eserdir. 2007 yılında geçirdiği restorasyon çalışması sonucunda "Anıt Müze" olarak hizmet vermektedir. Yapımında kullanılan kırmızı andezit taşı kiliseye ayrı bir güzellik katmaktadır.

Van Müzesinde sergilenen ve Urartular dönemine ait olan bronz aslan heykeli önemli bir tarihî nesnedir.

Bu kitap için yazılmıştır.

Sıra Sizde

Çevrenizdeki doğal varlık, tarihî mekân, tarihî eser ve tarihî nesnelere örnekler veriniz. Defterinize örnekler yazınız.

KÜLTÜREL ZENGİNLİĞİMİZ

Hazırlık Çalışması

Yaşadığınız yerin kültürel özellikleri nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Binlerce yıllık geçmişe sahip olması ve birçok medeniyete ev sahipliği yapması nedeniyle ülkemizde kültürel özellikler çeşitlilik göstermektedir. Bir toplumda nesilden nesile aktararak yaşatılan gelenek, görenek, inanış, düşünce ve sanat varlıklarının tümüne **kültür** adı verilir.

Yemekler, halk oyunları, mimari yapılar, geleneksel el sanatları, kıyafetler, halk ozanları ve türküler ülkemizin kültürel özelliklerini oluşturan unsurlara birer örnektir. Yaşadığımız yerdeki kültürel özellikler, ülkemizin bir başka yerindeki kültürel özelliklere benzeyebilir veya bu yerdeki kültürel özelliklerden farklı olabilir. Bu durumun oluşmasında iklim şartları, yeryüzü şekilleri, ekonomik faaliyetler, gelenek ve görenek gibi faktörler etkilidir. Şimdi kültürel özelliklerimizi benzerlik ve farklılıkları açısından inceleyelim.

Yemeklerimiz

Türk mutfağı, yemek çeşitliliği bakımından dünyanın en zengin mutfaklarından biri olarak kabul edilir. Bu durumun sebebi ilden ile çeşitlilik gösteren yemeklerimizin olmasıdır.

Ülkemizde zeytin, Ege ve Akdeniz kıyılarında bolca yetiştirilir. Bu yerlerde sebze yemekleri genellikle zeytinyağı kullanılarak yapılır. Zeytinyağlı börülce, zeytinyağlı enginar, zeytinyağlı biber dolması, kabak çiçeği dolması, deniz börülcesi Ege ve Akdeniz kıyılarında sıkça yapılan yemeklere örnektir.

Ülkemizde balıkçılık denilince birçok insanın aklına Karadeniz'in kıyı kesimleri gelmektedir. Karadeniz'de en çok avlanan balık türlerinden biri hamsidir. Trabzon ve çevresinde hamsi ile oldukça lezzetli yemekler yapılmaktadır. Hamsili pilav, hamsi buğulama, hamsi tava bunlardan bazılarıdır. Trabzon ve Rize'de bol miktarda mısır yetiştirildiğinden ekmek yapımında genellikle mısır unu kullanılmaktadır.

Zeytinyağlı börülce

Hamsili pilav

Dağlık araziye sahip olması ve iklim koşullarının uygun olmaması nedeniyle Erzurum ve Kars çevresinde tarım yeterince gelişmemiştir. Bu yerlerde hayvancılık insanların temel geçim kaynağıdır. Bu nedenle Erzurum ve Kars çevresinde yaşayan insanların beslenme alışkanlıklarında kırmızı et önemli yer tutar. Erzurum'a özgü olan cağ kebabı oldukça meşhurdur. Cağ kebabı, etin yatık bir şiş üzerinde odun ateşinde pişirilmesiyle hazırlanır.

Şanlıurfa, Hatay, Gaziantep et yemekleri ile ünlüdür. Lahmacun Şanlıurfa'dan, tepsi kebabı Hatay'dan, Ali Nazik kebabı ve yuvalama çorbası Gaziantep'ten ülkemize yayılan meşhur lezzetlerdir. Sadece ülkemizde değil, yurt dışında da bilinen ve özellikle ülkemize gelen yabancı turistler tarafından da çok sevilen baklava, Gaziantep yöresine ait bir tatlıdır.

Cağ Kebabı

Baklava

Araştırılmalı Paylaşılmalı

Yaşadığınız çevrenin meşhur yemeklerini araştırınız. Yaşadığınız çevrenin yemek kültürüyle ülkemizin diğer yerlerindeki yemek kültürlerini benzerlikler ve farklılıklar yönünden karşılaştırınız. Edindiğiniz bilgileri sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Halk Oyunlarımız

Kendine özgü hareketleri olan ve genellikle müzik eşliğinde oynanan oyunlara **halk oyunu** denir. Ülkemizin farklı yörelerinde oynanan halk oyunları birbirinden farklılık gösterir. Halk oyunları genellikle çok sayıda kişi tarafından birlikte hareket edilerek oynanır. Bu nedenle halk oyunları; insanların sosyalleşmesine, kendilerini toplum içinde ifade etmesine, milli birlik ve beraberliklerinin kuvvetlenmesine önemli katkılar sağlar.

Horon, Karadeniz yöresine ait olan ve genellikle kemençe müziği eşliğinde oynanan bir halk oyunudur. Hızlı hareketlerle oynanan horonun Karadeniz'in dalgalı denizini ve yaşama şartları zor doğasını yansıttığı bilinir. Horon, el ele tutuşarak bir sıra şeklinde ya da halka oluşturularak oynanabilir.

Horon oyunu

Halay, ülkemizin birçok yöresinde oynanan bir halk oyunu olmasına rağmen daha çok Sivas, Malatya, Erzurum (Erzurum'da halaya "bar" denilir), Diyarbakır, Mardin ve bu illerin çevresiyle özdeşleşmiştir. Halay, davul ve zurna eşliğinde oynanır. Halayı, diğer halk oyunlarından ayıran en önemli özelliği düğün, kına gecesi, asker uğurlama töreni gibi etkinliklerde de oynanabilmesidir.

Halay oyunu

Zeybek, Ege yöresine ait olan bir halk oyunudur. Yiğitliği, mertliği ve cesareti simgeler. Tek kişi tarafından oynandığı gibi birkaç kişinin çember şeklinde bir araya gelmesiyle toplu hâlde de oynanabilir.

Zeybek oyunu

Karşılama, kadın ve erkeklerin çiftler oluşturarak oynadıkları Trakya yöresine ait bir halk oyunudur. Çiftlerin karşılıklı olarak toplanmasıyla veya iki sıra hâlinde dizilmesiyle grup hâlinde oynanır.

Karşılama oyunu

Araştırma Paylaşım

Yaşadığınız çevrede oynanan halk oyunlarını araştırınız. Yaşadığınız çevrenin halk oyunları ile ülkemizin diğer yerlerinin halk oyunlarını benzerlikler ve farklılıklar yönünden karşılaştırınız. Edindiğiniz bilgileri sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Gelenek ve Göreneklerimiz

Toplumları bir arada tutan millî ve manevî değerleri bulunmaktadır. Bir toplumun nesilden nesile aktarılan alışkanlıklarına, davranışlarına ve yaşam tarzlarına **gelenek ve görenek** adı verilir. Her toplumun kendine özgü gelenek ve görenekleri mevcuttur. Bunlar, yüzyıllardır yaşanan ve toplum tarafından kabul görüp yaşatılan değerlerdir. Gelenek ve görenekler toplumda birlik ve beraberliğin; huzur ve barış ortamının oluşmasında, sürdürülebilmesinde de etkilidir. Yeni doğan bebeği görmeye gitme, asker uğurlama, kız isteme, hasta ziyaret etme, büyüklerin elini öpme, nişan ve düğün merasimleri yapma gelenek ve göreneklerimiz arasında sayılabilir.

Araştırma Paylaşım

Yaşadığınız çevreye ait olan gelenek ve görenekler hakkında bilgi toplayınız. Edindiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla sınıfta paylaşınız.

Geleneksel El Sanatlarımız

Ülkemiz el sanatları bakımından oldukça zengin bir kültürel birikime sahiptir. El sanatları insanlarımızın duygularını yansıttığı, kendi ihtiyaçlarını karşılamak için uğraştığı ve becerilerini sergilediği kültürel özelliğimizdir.

Halıcılık, el sanatlarımız içinde önemli bir yere sahiptir. Orta Asya Türkleri döneminden beri Türkler halıcılık sanatıyla ilgilenmişlerdir. Ülkemizde halı yapımında genellikle doğal kök boyalar kullanılır. Türk halılarında genellikle geometrik motifler, doğa tasvirleri, çiçek motifleri işlenir. Tarihte bilinen ilk Türk halısı MÖ 3. yy'dan kaldığı tahmin edilen Pazırık halısıdır. Günümüzde Ladik, Gördes, Hereke, Bünyan ve Isparta; halılarıyla ünlü yörelerimizdir.

El yapımı bir halı

Bakır; tel ve levha hâline getirilebilen bir madendir. Bakırın çekiçe dövülmesi sonucu çeşitli eşyalar elde edilir. Bakırcılık özellikle Tokat ve Muğla çevresinde yaygındır. Bakır, günümüzde daha çok süs eşyası yapımında kullanılır.

Bakır eşyalar

Ebru sanatı, özel olarak hazırlanmış suyun üzerine fırça ve çeşitli aletler yardımıyla istenilen desenlerin yapılması ve bunların kâğıt üzerine aktarılmasıyla yapılır. Osmanlı Devleti döneminde önemli bir iş kolu olan bu sanat, eski önemini yitirmiştir. Günümüzde insanlar bu sanatla hobi amaçlı uğraşmaktadır.

Ebru yapım aşaması

Tarihi cami ve türbelerin duvarlarında, köşk ve sarayların iç ve dış cephelerinde çinicilik sanatının inceliklerini görebiliriz. Çinicilik sanatı günümüzde önemini korumayı başarmıştır. Bunun yanında günümüzde vazolara, tabaklara, fayanslara işlenen motifler ile yapılan çini eserler, çeşitli mekânların süslenmesinde de kullanılır. Çinicilik denilince akla ilk gelen şehrimiz Kütahya'dır.

Çini örnekleri

Araştıralım Paylaşalım

Yaşadığınız çevrede yapılan geleneksel el sanatlarını araştırınız. Yaşadığınız çevrenin geleneksel el sanatlarıyla ülkemizin diğer yerlerinin geleneksel el sanatlarını benzerlikler ve farklılıklar yönünden karşılaştırınız. Edindiğiniz bilgileri sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Sıra Sizde

Ülkemiz kültürel özellikleri bakımından zengin bir ülkedir. Aşağıda verilen kültürel özelliklerin ülkemizin hangi şehrinde yaygın olduğunu yazınız.

Kültürel özellik	Yaygın olduğu şehir
1. İskender kebabı	
2. Cağ kebabı	
3. Kabak çiçeği dolması	
4. Baklava	
5. Dondurma	
6. Karşılama oyunu	
7. Zeybek oyunu	
8. Horon oyunu	
9. Halıcılık sanatı	
10. Çinicilik sanatı	

KÜLTÜRÜMÜZÜ TANIYALIM

Hazırlık Çalışması

Bayramlarda insanlar niçin birlikte vakit geçirmek ister? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Toplum, insanların bir araya gelmesiyle oluşan bir bütündür. Bu bütünlüğü sağlayan temel etkenlerden biri de kültürdür. Kültürü oluşturan unsurlar bizlerin bir arada yaşamasını sağlamaktadır. İnançlarımız, ortak değerlerimiz, bayrak ve vatan sevgimiz, bayramlarımız; kültürümüzü zenginleştirmekte ve millî birliğimizi güçlendirmektedir. Kültürel unsurlar; milletin kaynaşmasını, dayanışmasını, birlik ve beraberlik içinde yaşamasını sağladığı için önemlidir.

Dinî, millî veya mevsimlik bayramlarımız bir arada yaşamamıza katkı sağlayan kültürel öğelere örnektir. Ramazan ve Kurban Bayramı dinî bayramlarımızdır. Dinî bayramlarda aile bireyleri bayramlaşır; akrabalar, komşular, arkadaşlar ziyaret edilir. Büyükler ziyaret edilerek elleri öpülür. Bayramlarda sofralar kurulur, akraba ve komşularla bir arada yemekler yenilir. Birbirine dargın insanlar barışır. Uzun süre birbirini görmeye fırsat bulamayanlar bayramlarda birbirlerini ziyaret eder. Eve gelen misafirlere ikramlarda bulunulur. Bayramlarda kimsesiz çocukların kaldığı yurt ve yuvaları, yaşlıların kaldığı huzurevlerini ziyaret etmek, oralarda kalanların bayramını kutlamak da güzel bir davranıştır. Bayramlar toplumu oluşturan bireylerin ortak duygu ve düşüncelerle hareket etmesini sağlar. Birlik ve beraberliğimiz, sevgi ve saygı duyguları bayramlarda güçlenir.

Bayramlar insanların bir araya gelmesine katkı sağlar.

Bayramlarda huzurevlerindeki yaşlılar da ziyaret edilmelidir.

Millî bayramlarımız, Kurtuluş Savaşı yıllarında kazandığımız başarıları simgelemektedir. Her yıl ülkemizde büyük coşkuyla kutlanan bu bayramlarda bir araya gelerek birlik ve beraberliğimizi milletçe gösterme imkânı buluruz. Bu günleri kutlarken ülkemizi düşman işgalinden kurtaran atalarımızın başarı ve kahramanlıklarını anarız. Bize emanet olarak bıraktıkları değerleri hatırlarız. Millî bayram günlerinde insanlar evlerine bayraklar asar, Öğrenciler sınıflarını süsler. Okullarda o günün anlam ve önemini belirten programlar düzenlenir.

Millî Bayramlarımız

- 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı
- 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı
- 15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü
- 30 Ağustos Zafer Bayramı
- 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı

Nevruz, her yıl 21 Mart tarihinde mevsimlik kutlanan bir bayramımızdır. Nevruz Bayramı "baharın müjdecisi" olarak bilinir, Nevruz "yeni gün" anlamına gelir. İlkbahar mevsiminin gelmesiyle havalar ısınmaya, ağaçlar çiçek açmaya ve toprak yeşermeye başlar. Nevruz'un, Anadolu'da ve Orta Asya'da köklü ve zengin bir kültürel geçmişi bulunmaktadır. İnsanlarımız bu bayramda birlik ve beraberlik içinde hareket eder. Nevruz bayramında insanlar bir arada halk oyunları oynar, Geleneksel yemekler yapılır, kıyafetler giyilir.

Hıdırellez, her yıl 6 Mayıs tarihinde kutlanan mevsimlik bir bayramımızdır. İnsanlar bu bayramı kutlamak için bir araya gelir, oyunlar oynar, yemekler yer ve sohbet eder.

23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı millî bayramlarımızdan biridir.

Düşünelim Tartışalım

Bayramların bir arada yaşamamız açısından önemi nedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kız isteme, nişan ve düğün törenleri bizleri bir araya getiren kültürel unsurlardır. Ülkemizin çeşitli yörelerinde bu törenlerde farklı uygulamalar görülse de tüm törenler ortak bir duygu ile gerçekleştirilir. Kız isteme törenlerinde erkek tarafının aile büyükleri kız tarafına misafir olur. Aileler birbirleriyle tanışır, kahveler içilir, sohbetler edilir. Evlenecek kişiler için ilerleyen zamanlarda gelenek ve göreneklere uygun nişan ve düğün töreni düzenlenir.

Düğün törenleri insanlar bir araya getiren kültürel etkinliklerdir.

Nişan ve düğün törenlerinde akrabalar, komşular ve arkadaşlar bir araya gelir. Davetliler, gelin ve damada kendi bütçelerine göre takılar takar. Konuklara yemekler ikram edilir. Uzak mesafelerden gelen insanlar nişan ve düğün törenlerinde birbirleriyle kaynaşma imkânı bulur.

Düşünelim Tartışalım

Nişan ve düğün törenlerinin insanların bir arada yaşaması açısından önemi nedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Ülkemizde, yirmi yaşına giren erkek Türk vatandaşları askere gitmekle yükümlüdür. Askerlik, kutsal bir görev olarak kabul edilir. Bu yüzden askere gidecek gençlere, asker uğurlama törenleri yapılır. Askere gidecek genç, davul ve zurna eşliğinde arkadaşları ile birlikte oynar, güzel vakit geçirir. Ülkemizin birçok yöresinde askere gidecek gençlere kınalar yakılır. Askerlik çağına gelen gençler büyüklerinin ellerini öper ve onlarla helalleşir.

Asker uğurlama töreni birlik ve beraberlik duygularını ön plana çıkaran bir etkinliktir.

Ülkemizin farklı yörelerinde düzenlenen şenlikler de insanların birlikte yaşamasını sağlayan, kültürel unsurlardandır. Türkiye'nin çeşitli yörelerinde düzenlenen geleneksel şenlikler vardır. Bu şenliklerde yarışmalar düzenlenir, oyunlar oynanır. Böylece insanlar birlikte eğlenir. Şenliklerin önemli bir kısmı yaz aylarında yapılır. Bu nedenle şenlikler memleketinden uzakta olan insanların buluşma noktası hâline gelir.

Okuma Metni

Manisa'da düzenlenen ve Nisan ayı içerisinde kutlanan Mesir Macunu Şenliği yaklaşık 400 yıldır süren bir gelenektir. Şifalı olduğu kabul edilen mesir macununun ortaya çıkışının tarihsel bir hikâyesi vardır. Kanuni Sultan Süleyman'ın annesi Hafsa Sultan, Manisa'da nedeni anlaşılamayan bir hastalığa yakalanır. Bu hastalığa çare olması için Sultan Camii Medresesi'nin başhekimisi Merkez Efendi, 41 çeşit bitki ve baharatın karışımından oluşan bir macun hazırlar. Mesir macunu ismiyle günümüze ulaşan bu karışım, Hafsa Sultan'ın kısa sürede iyileşmesini sağlar. Bunun üzerine Hafsa Sultan, mesir macununun her yıl halka dağıtılmasını ister. O günden bu güne her yıl Sultan Camii etrafında toplanan halka, şenlikler yapılarak mesir macunu dağıtılır. O zamandan günümüze bu uygulama geleneksel olarak her yıl devam etmektedir. Şenlik, her yıl mesir macununun dua okunarak

karıştırılması ve pişirilmesiyle başlar. Şenlik alanında mesir korteji yürüyüşü, yemek yarışması, konserler, çocuklar için eğlenceler, halk oyunları gösterileri vb. etkinlikler yapılır. Mesir macunu şenlikleri halkın geniş katılımıyla yapılır. Bu sayede birlik ve beraberlik duyguları pekişmektedir.

Genel Ağ'dan düzenlenerek alıntılanmıştır (09.02.2018).

Şenlikler insanların bir araya geldiği etkinliklerdir.

Araştırma Paylaşım

Yakın çevrenizde düzenlenen geleneksel şenliklerle ilgili araştırma yapınız. Araştırma sürecinde aşağıdaki soruların cevaplarını bulmaya çalışınız. Elde ettiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Bu şenliklerde neler yapılır?
- Bu şenlikler insanların bir arada yaşamasına katkı sağlar mı? Nasıl?

Kültürel değerlerimizi yaşatmak ve onlara sahip çıkmak bizim için önemli bir görevdir. Bizleri bir araya getiren ve bizlere beraber hareket edebilme olanağı tanıyan bu değerleri iyi tanımalı, gelecek nesillerin de bu değerleri yaşamasına katkı sağlamalıyız.

Sıra Sizde

Kültürel unsurlar insanların kaynaşması, dayanışması, birlik ve beraberlik içinde yaşaması açısından önemlidir. Aşağıda kültürel unsurlarımızdan bazıları verilmiştir. Bu günlerde siz ve çevrenizdeki insanlar neler yapmaktasınız? Gözlemlerinizi defterinize yazınız.

- Ramazan Bayramı
- Askere uğurlama törenleri
- 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı
- Düğünler

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KÜLTÜRÜMÜZ

Hazırlık Çalışması

Günlük hayatımıza yerleşmiş kültürel unsurlar nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsanlar, yaşadıkları toplumun kültürel unsurlarını zaman içinde öğrenirler. Öğrenilen değerler gelecek nesillere aktararak korunmaya ve sürdürülmeye çalışılır. Örneğin; bayramlarda aile büyüklerinin elini öpme geleneği geçmiş dönemlerden bize aktarılan kültürel bir değerdir. Kültürün nesilden nesile aktarılması, toplumu oluşturan her yaştan bireyi birbirine yakınlaştırır.

Kültür, geçmişten günümüze aktanırken zaman içinde değişimlere uğrayabilir. Geçmişten gelen kültür mirasını alan yeni nesil, yaptığı yeniliklerle kültürün gelişmesine katkı sağlar. Bazı kültürel unsurlar zaman içinde yerini yepyeni değerlere bırakabilir. Örneğin; geçmişte insanlar sadece haftanın belirli günlerinde kurulan mahalle pazarlarından alışveriş yaparlardı. İnsanlar meyve, sebze ve kıyafet gibi çeşitli ihtiyaçlarını mahalle pazarlarından karşılardı. Günümüzde insanların önemli bir kısmı, alışveriş yapmak için her zaman açık olan çarşılarla ve alışveriş merkezlerine de gitmektedir.

Mahalle pazarından alışveriş yapma geleneği günümüzde hâlâ devam etmektedir.

Teknolojinin gelişmesi, kültürümüzün değişmesinde etkili olmuştur.

Kültürün, değişime uğramasının birçok sebebi vardır. Televizyon, Genel Ağ, akıllı telefon gibi kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması insanlar arasındaki kültürel etkileşimi hızlandırmaktadır. Bu araçlar sayesinde birbirine çok uzak ülkelerin insanları, birbirlerinin kültürleri hakkında bilgi edinebilmektedir. Bireyler başka toplumların yaşamlarında gördükleri kültürel unsurlardan beğenip uygun

bulduklarını kendi hayatlarına da uygulayabilmektedir. Bu durum, bireyin yaşadığı toplumdaki kültürel unsurların zamanla değişmesine neden olmaktadır. Teknolojinin gelişmesi bir ülkenin kültürel unsurlarının, başka ülkelerde yaşayan insanlar tarafından tanınmasını sağladığı gibi değişime uğramasına da sebep olmaktadır.

Sanayileşmenin gelişmesi ile birlikte şehir merkezlerindeki iş imkânı artmıştır. Bu nedenle köyde yaşayan insanlar çalışmak için sanayisi gelişmiş şehirlere göç etmişlerdir. Toplumun farklı kesimlerinin bir arada yaşaması, köyden göç eden bazı insanların kültürel değerlerinin değişmesine neden olmuştur. Örneğin; köyde açık alanlarda düğün yapan insanlar, şehirde diğer insanların gürültüden rahatsız olmaması için düğünlerini salonlar gibi kapalı alanlarda yapmaktadır.

Şehir hayatının yaygınlaşması ve sanayinin gelişmesi kültürel değişimleri hızlandırır.

Gündelik hayata yerleşmiş kültürel unsurların geçmişten günümüze sürekliliğini ve değişimini inceleyelim.

Dil, kültürün önemli unsurlarından biridir. İnsanlar kültürlerini dil yoluyla gelecek nesillere aktarırlar. Genel Ağ'ın gelişmesi ve yaygınlaşması ile beraber dilimize daha fazla yabancı kelime girmeye başlamıştır. Günümüzde sosyal medyanın devreye girmesi bu süreci daha da hızlandırmıştır. Günlük yaşamda bazı insanlar Türkçe ve yabancı kelimeleri aynı cümle içinde kullanabilmektedir. Bu durum dilimizin özünü kaybetmesine ve gelecek nesillere yanlış aktarılmasına neden olabilmektedir.

Özlü Sözleri Yorumlayalım

Aşağıdaki söz size neler çağrıştırmaktadır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

"Kültürün ilk basamağı ana dilini iyi konuşmak ve yazmaktır."

Peyami Safa

Genel Ağ'dan düzenlenerek alıntılanmıştır (11.06.2018).

Yandaki tabloda verilen bazı yabancı kelimeleri ve bunların Türkçe karşılıklarını inceleyelim. Tabloda verilen yabancı kelimelerin yerine Türkçe karşılıklarını kullanmaya özen gösterelim.

Yabancı kelime	Türkçe karşılığı
Defans	Savunma
Okey	Tamam
Laptop	Dizüstü bilgisayar
Star	Yıldız
Full	Tam, dolu
Ekstra	Fazladan
İnternet	Genel Ağ

Araştırılmalı Paylaşılmalı

Yakın çevrenizde kullanılan ve dilimize yerleşen yabancı kelimeleri araştırınız. Bu kelimelerin Türkçe karşılıklarını bulunuz. Bu kelimeleri ve Türkçe karşılıklarını bir kartona yazarak poster çalışması hazırlayınız. Hazırladığınız poster çalışmasını sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kültürel unsurlarımızdan biri de yemeklerimizdir. Et yemekleri ve hamur işleri Türk mutfağının temelini oluşturur. Ülkemizde iklim çeşitliliğinin fazla olması ve yer şekillerinin farklılaşması, yemek kültürünün değişmesine sebep olmuştur. Türk mutfağında genelde sulu yemekler yapılır. Başlangıç olarak çorba tercih edilir. Yemekten hemen sonra tatlı tüketilir. Aile üyeleri yer sofrası etrafında toplanır. Yemek çeşitleri birer tabağa konur ve tek bir tabaktan yenir. Günümüzde bu uygulama azalmaktadır. Aile üyeleri bir masa etrafında toplanmakta ve herkes kendine ait tabaktaki yemeği yemektedir.

Birlikte yemek yemek aile üyelerinin kaynaşmasını sağlar.

Teknoloji ve iletişim araçlarının gelişmesi dünyadaki kültürel etkileşimi artırmıştır. Böylece insanlar dünyanın farklı ülkelerindeki yemek kültürlerini tanıma fırsatı bulmuştur. Geleneksel yemeklerimiz günümüzde devam etmekle beraber hazır gıdalar da artık hayatımıza yerleşmiş durumdadır.

**Geçmişten Günümüze Gündelik Hayatımızdaki Kültürel Unsurların
Değişimi ve Sürekliliğine Örnekler**

Kültür unsuru	Geçmiş dönem	Günümüz
Halk oyunları	Zeybek, halay, horon, karşılama vb. oyunlar oynanırdı.	Geçmişten gelen halk oyunlarımız devam ederken hayatımıza modern danslar da girmiştir.
Gelenekler	Bayramlarda aile büyüklerine ve akrabalara gidip bayramlaşıldı.	Yüz yüze bayramlaşmaya ek olarak hayatımıza telefonda konuşarak veya kısa mesaj yollayarak bayramlaşma girmiştir.
Düğünler	Evlerin önünde kır düğünü şeklinde 2-3 gün süren düğünler yapıldı.	Düğün salonlarında yaklaşık 3-4 saat süren düğünler yapılmaktadır.
Mimari yapı	Ahşap, taş veya kerpiçten genelde iki veya üç katlı evler yapılırdı.	Çok katlı betonarme evler yapılmaktadır.
El sanatları	Bakırcılık, kalaycılık, semercilik, sepetçilik, çinicilik, yazmacılık vb. el sanatları yapılırdı.	Geleneksel el sanatları sanayileşme ile yok olmaya başlamıştır ve günümüzde daha çok hobi amaçlı yapılmaktadır.

Sıra Sizde

Yukarıdaki tabloda verilen örnekleri inceleyiniz. Siz de gündelik hayata yerleşmiş kültürel unsurlardan birinin tarihî gelişimini araştırınız. Edindiğiniz bilgileri aşağıdaki noktalı yerlere yazınız ve arkadaşlarınızla paylaşınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ÜNİTE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A. Aşağıdaki ifadeler doğru ise ifadelerin başına "D", yanlış ise "Y" yazınız. Yanlış olduğunu düşündüğünüz ifadelerin doğrularını defterinize yazınız.

1. (.....) Tarihteki ilk yazılı antlaşma Hititler ile Mısırlılar arasında imzalanmıştır.
2. (.....) İyonlar tarihteki ilk ticaret yolu olan Kral Yolu'nun bir kısmını yapmışlardır.
3. (.....) Galata Kulesi ve Malabadi Köprüsü tarihî nesnelere örnektir.
4. (.....) Ülkemiz birçok uygarlığa ev sahipliği yaptığı için çeşitli kültürel özelliklere sahiptir.
5. (.....) Zeybek, Trakya yöresine ait bir halk oyunudur.
6. (.....) Kültürel unsurlar; milletin kaynaşmasını, dayanışma, birlik ve beraberlik içinde yaşamasını sağlamaktadır.
7. (.....) 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı mevsimlik bayramlarımızdan biridir.
8. (.....) Genel Ağ kullanımının yaygınlaşması ile beraber dilimize daha fazla yabancı kelime girmeye başlamıştır.

B. Aşağıdaki cümlelerde verilen boşlukları, kutucuklarda verilen ifadelerden uygun olanlarıyla tamamlayınız. İfadelere uygun ekler getirebilirsiniz.

Frigler

Asurlar

Şamran

tarihî nesne

tarihî mekân

farklılık

horon

kültürel etkileşim

1. Günümüzde kullandığımız çengelli iğnelerin ilk örneğini tarihte kullandılar.
2. Urartular tarımı geliştirmek amacıyla adı verilen su kanallarını yapmışlardır.
3. Tarihteki ilk kütüphaneyi kurmuştur.
4. Geçmişte yaşamış insan topluluklarının kalıntılarının bulunduğu yapılara ve alanlara denir.
5. taşınabilir oldukları için genel olarak müzelerde koruma altına alınırlar.
6. Karadeniz yöresine ait halk oyunumuz
7. Ülkemiz genelinde kültürel özellikler bakımından benzerlikler olduğu kadar da vardır.
8. Televizyon, Genel Ağ ve akıllı telefonlar gibi kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, hızlandırmaktadır.

C. Aşağıda verilen bilgilere göre eşleştirmeleri örnekteki gibi yapınız.

1. Fibula adı verilen çengelli iğneyi yapmışlardır.	a. Lidyalılar
2. Tarih yazıcılığının öncülüğünü yapmışlardır.	b. Sümerler
3. Parayı icat ederek değiş tokuş usulüne son vermişlerdir.	c. Babiller
4. Maden işlemeciliği, taş işçiliği ve kale yapımında ustadırlar.	ç. Frigler
5. Fenike alfabesinin batıya taşınmasını sağlayarak miladi takvimin oluşturulmasına katkıda bulunmuşlardır.	d. Asurlar
6. Astronomi alanında çalışmalar yapmış ayrıca üçgenin iç açılarının toplamının 180° olduğunu hesaplamışlardır.	e. Hititler
7. Tarihte ilk anayasa olarak kabul edilen Hammurabi Yasalarını yapmışlardır.	f. İyonlar
8. Mezopotamya ile Anadolu arasında ticaret yapmak amacıyla karum adı verilen ticaret merkezleri kurmuşlardır.	g. Urartular

Ç. Aşağıda verilenleri "doğal varlık", "tarihî mekân", "tarihî eser" ve "tarihî nesne" olarak sınıflandırıp defterinize yazınız.

1. Pamukkale Travertenleri	9. Karaz çanak çömleği
2. Safranbolu Evleri	10. Cumalıkızık Evleri
3. Galata Kulesi	11. Van Kalesi
4. Mermer lahit	12. Ulu Camii
5. Uludağ	13. Muradiye Şelalesi
6. Kadeş Antlaşması tablet metni	14. Damlatas Mağarası
7. Malabadi Köprüsü	15. Fatih Sultan Mehmet'in tuğrası
8. Çatalhöyük	16. Çifte Minareli Medrese

D. Aşağıda numaralandırılmış kutucuklarda kültürel öğelerimiz açıklanmıştır. Açıklamalarla kültürel öğeleri örnekteki gibi eşleştiriniz.

1.	Türk mutfağı, dünyanın en zengin mutfaklarından biridir. Cağ kebabı, hamsili pilav, mantı, baklava bunlardan birkaçıdır.	El sanatlarımız
2.	Kendine özgü hareketleri olan ve genellikle müzik eşliğinde oynanan oyundur. Ülkemizin farklı yerlerinde horon, zeybek ve halay gibi türleri vardır.	Bayramlarımız
3.	İnsanların duygularını yansıttığı ve becerilerini sergilediği kültürel özelliktir.	Yemeklerimiz
4.	Dini, millî ve mevsimlik olmak üzere üçe ayrılır. Bizleri bir araya getiren önemli bir kültürel öğedir.	Geleneklerimiz
5.	Evlenme veya sünnet amacıyla yapılan törendir.	Halk oyunlarımız
6.	Bir toplumun nesilden nesile aktarılan alışkanlıkları, davranışları ve yaşam tarzıdır.	Düğünlerimiz

E. Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Anadolu ve Mezopotamya geçmişte birçok uygarlık tarafından yerleşim yeri olarak tercih edilmiştir.

Aşağıdakilerden hangisi bu durumun sebeplerinden biri olamaz?

- A) Topraklarının verimli olması
- B) İklim koşullarının elverişli olması
- C) Sanayinin gelişmiş olması
- D) Su kaynaklarının fazla olması

2. Türk mutfağı yemek çeşitliliği bakımından dünyanın en zengin mutfaklarından biridir.

Aşağıdakilerden hangisi ülkemizin yemek kültürüne ait bir yiyecek değildir?

- A) Cağ kebabı
- B) Hamsili pilav
- C) Kayseri mantısı
- D) Pizza

3. Aşağıda verilenlerden hangisi tarihi eser değildir?

- A) Akdamar Kilisesi
- B) Malabadi Köprüsü
- C) Manavgat Şelalesi
- D) Ulu Camii

4. • Polis adı verilen şehir devletleri hâlinde yaşadılar.

• Demokratik bir yönetim anlayışı benimsediler.

• Bilim ve sanatta, aynı dönemde yaşayan uygarlıklardan ileri gitmişlerdir.

Verilen özellikler aşağıdaki uygarlıklardan hangisine aittir?

- A) Hititler
- B) İyonlar
- C) Lidyalılar
- D) Sümerler

5. Aşağıdakilerden hangisi kültürel unsurların zaman içinde değişmesinin sebeplerinden biri değildir?

- A) Sanayileşmenin hızlanması
- B) Çevre kirliliğinin artması
- C) Şehirlerin büyümesi ile göçlerin artması
- D) Teknolojinin gelişmesi

6. Ülkemiz doğal ve tarihi varlıklar bakımından oldukça zengindir.

Aşağıdakilerden hangisi bu durumun sonuçlarından biridir?

- A) Ülkemizi birçok turistin ziyaret etmesi
- B) Sanayinin gelişmesi
- C) Tarımın öneminin artması
- D) Ülkemizin döviz gelirinin azalması

7. Urartuların Şamran adı verilen sulama kanallarını yapması aşağıdaki ekonomik faaliyetlerden hangisiyle uğraştıklarını gösterir?

- A) Hayvancılık
- B) Madencilik
- C) Tarım
- D) Ticaret

8. • Ege yöresine ait bir halk oyunudur.
• Yiğitliği, mertliği ve cesareti simgeler.
• Tek kişi tarafından oynanabildiği gibi birkaç kişinin çember şeklinde bir araya gelmesiyle toplu hâlde de oynanabilir.

Özellikleri verilen halk oyunumuz aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bar
- B) Halay
- C) Horon
- D) Zeybek

9. Geçmiş dönemlerden günümüze, gündelik hayatımızdaki kültürel değerlerimizden bazıları sürekliliğini devam ettirebilmiştir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi günümüzde yaygın olarak görülen kültürel değerlerimizden biridir?

- A) Türk kahvesi içilmesi
- B) Evlerin kerpiçten yapılması
- C) Orta oyunu oynanması
- D) Gelinin at ile evinden alınması

10. Doğada insan eli değmeden oluşan, gezilip görülebilecek eşsiz güzellikteki yer ve unsurlara doğal varlık adı verilir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi doğal varlık değildir?

- A) Peri Bacaları
- B) Uludağ
- C) Uzungöl
- D) Van Kalesi

F. Aşağıda verilen soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. Sümerlerin insanlık tarihine katkıları nelerdir?
2. Anadolu uygarlıkları hangileridir?
3. Ülkemizin çeşitli yerleri ile yaşadığınız çevrenin kültürel özellikleri arasındaki benzer ve farklı unsurlar nelerdir?
4. Toplumda yaşayan insanları bir araya getiren kültürel unsurlar nelerdir?
5. Kültürel değerlerin zaman içinde değişime uğramasının sebepleri nelerdir?
6. Tarihî nesnelerin müzelerde koruma altına alınmasının sebepleri nelerdir?
7. İyonlarda demokratik bir düşünce ortamının olması onların insanlık tarihine hangi katkıları yapmasını sağlamıştır?
8. Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolü nedir?

3. ÜNİTE

İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER

Neler Öğreneceğiz?

Bu ünite;

- Yaşadığımız yer ve çevresinin yeryüzü şekillerinin neler olduğunu harita üzerinde açıklamayı,
- Yaşadığımız çevrede görülen iklimin insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşamımızdan örnekler vererek açıklamayı,
- Yaşadığımız yer ve çevresindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşim üzerindeki etkisini,
- Yaşadığımız çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini,
- Doğal afetlerin toplum hayatı üzerindeki etkilerini örneklerle açıklamayı öğreneceğiz.

YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ

Hazırlık Çalışması

Haritaları inceleyerek hangi bilgileri öğrenebilirsiniz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Yeryüzünde oluşan engebe ve çukurların tümüne **yüzey şekilleri** denir. Bizler yakınımızda olan yüzey şekillerini rahatlıkla görebiliriz. Fakat daha geniş alanlarda ve uzaklarda olan yüzey şekillerini bulunduğumuz yerden görmek mümkün değildir. Dünya üzerinde bulunan herhangi bir yerde hangi yüzey şeklinin olduğunu öğrenmek istediğimizde bize haritalar yardımcı olmaktadır. Yeryüzünün tamamının ya da bir bölümünün kuş bakışı görünüşünün belli bir ölçek dâhilinde küçültülerek bir düzlem üzerine aktarılmasına **harita** denir. Bir çizimin harita olabilmesi için gerekli koşullar vardır. Bunlar;

♦ **Kuşbakışı görünüşe göre çizilmesi:** Haritası çizilecek yerin tam tepeden görünüşü dikkate alınmalıdır.

♦ **Bir düzlem üzerine aktarılması:** Yapılan çizimler düz bir alana (kâğıt, duvar, tahta vb.) aktarılmalıdır.

♦ **Belli bir ölçek dâhilinde küçültülmüş olması:** Yeryüzü şekilleri düz alan üzerine belli bir oranda küçültülerek aktarılmalıdır.

Haritalardaki küçültme oranına **ölçek** denir. Harita çizilirken yeryüzü şekillerinin gerçek ölçüleri istenilen oranda küçültülür ve yeryüzü şekilleri çizim yapılacak alana sığdırılır. Ülkemiz yaklaşık 783.562 km² lik bir alana sahiptir. Türkiye'nin yeryüzü şekilleri, başka ülkelerle sınırları, ilçe ve il sınırları vb. konularda bilgi edinebilmek için Türkiye, istenilen oranda küçültülerek düz bir alana aktarılır. Yükselti basamaklarına göre yeryüzü şekillerinin dağılışını gösteren haritalara **fiziki harita** denir. Aşağıda Türkiye'nin fiziki haritası verilmiştir. İnceleyiniz.

Haritaların sağ alt köşelerinde işaretler tablosu bulunur. Haritalarda kullanılan özel işaretlerin ne anlama geldiğini gösteren bu bölüme **lejant** denir. Lejant, haritanın dilidir. Haritadaki renk ve sembollerin ne anlama geldiğini bize gösterir.

Haritadaki işaretler tablosu, Lejant

Fiziki haritalarda kullanılan lejant kısmından yararlanarak yeryüzü şekillerinin deniz seviyesinden ne kadar yüksek olduğunu öğrenebiliriz. Deniz seviyesi her zaman 0 (sıfır) olarak kabul edilir. Bu noktadan aşağıya gidildikçe derinlik hesaplaması yapılır. Buna göre renklerin ne anlama geldiğini öğrenelim.

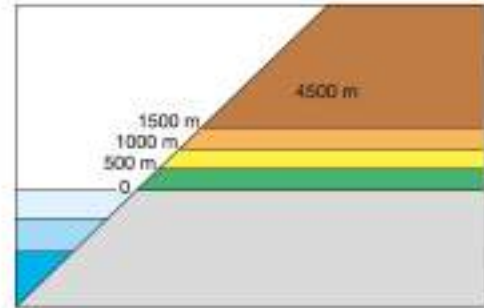
Mavi: Bir yerin deniz seviyesine göre derinliğini gösterir. Deniz seviyesinden aşağılara inildikçe mavi renk koyulaşır.

Yeşil: Deniz seviyesine göre 0-500 metre arasında bulunan alçak kesimleri gösterir.

Sarı: Deniz seviyesine göre 500-1000 metre arasında bulunan yükseltileri gösterir.

Turuncu: Deniz seviyesine göre 1000-1500 metre arasında bulunan yükseltileri gösterir.

Kahverengi: Deniz seviyesine göre 1500-4500 metre arasında bulunan, yükseltisi fazla olan yerleri gösterir.

Fiziki haritalarda yükseklik ve derinlik basamaklarını ifade etmek için kullanılan renkler

Görseli Yorumlayalım

Kitabınızın 64. sayfasında bulunan Türkiye fiziki haritasını inceleyiniz. Yaşadığınız yer ve çevrenin deniz seviyesinden yüksekliğini haritada kullanılan renklerin anlamlarından yola çıkarak yorumlayınız. Düşüncelerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Şimdi fiziki haritalarda bulunan yeryüzü şekillerini tanıyalım.

Dağ: Yeryüzünün, çevresine göre yüksek olan ve oldukça geniş bir alana yayılan bölümleridir. Birbirini takip edip bir sıra hâlinde uzanan dağlara sıradağlar adı verilir. Toros Dağları sıradağlara örnektir.

Akarsu: Yeryüzünde belirli bir eğim boyunca sürekli veya zaman zaman akan sulardır. Kızılırmak, Sakarya Nehri, Gediz Nehri, Fırat Nehri ve Dicle Nehri ülkemizdeki akarsulara örnektir.

Ova: Çevresine göre alçakta kalan geniş düzlüklerdir. Kıyı ve iç ovalar olarak ikiye ayrılır. Genellikle tarım amaçlı kullanılır. Çukurova, Bafra Ovası, Konya Ovası, Harran Ovası ülkemizdeki ovalara örnektir.

Körfez: Denizin, kıranın içine doğru sokulduğu büyük girintilerdir. İzmit Körfezi, İzmir Körfezi, Iskenderun Körfezi, Edremit Körfezi ülkemizdeki körfezlere örnektir.

Yarımada: Üç tarafı sularla çevrili, bir tarafı karayla bağlantılı yeryüzü şeklidir. Türkiye bir yarımada. Çatalca Yarımadası, Biga Yarımadası, Kapıdağ Yarımadası ülkemizdeki yarımadalara örnektir.

Burun: Kara parçalarının denizin içine doğru uzanmış bölümleridir. İnceburun, Anamur Burnu ülkemizdeki burunlara örnektir.

Vadi: Akarsuların yatağını aşındırarak oluşturduğu yeryüzü şeklidir. İhlara Vadisi, Munzur Vadisi ülkemizdeki vadilere örnektir.

Ada: Etrafı sularla çevrili kara parçasıdır. Gökçeada, Bozcaada, Büyükada, Avşa Adası ülkemizdeki adalara örnektir.

Göl: Kara üzerinde bulunan çukurların zaman içinde suyla dolması sonucu oluşan yeryüzü şeklidir. Van Gölü, Tuz Gölü, Beyşehir Gölü ülkemizdeki göllere örnektir.

Boğaz: İki denizi birbirine bağlayan dar su geçitleridir. İstanbul ve Çanakkale Boğazları ülkemizdeki boğazlara örnektir.

Koy: Denizin, kıtanın içine doğru sokulduğu küçük girintilerdir. Körfezin küçüğüdür. Bademli Koyu, Kabak Koyu, Kargı Koyu ülkemizdeki koyalara örnektir.

Plato: Çevresine göre yüksekte kalan, akarsular tarafından parçalanmış geniş ve engebeli yüzey şekilleridir. Ülkemizdeki platolar genellikle tarım ve hayvancılık amacıyla kullanılır. Erzurum-Kars ve Cihanbeyli Platosu ülkemizdeki platolara örnektir.

Aşağıda verilen Türkiye fiziki haritası üzerinde gösterilen yüzey şekillerini inceleyiniz.

Gökçeada

İstanbul Boğazı

İnceburun

İzmir Körfezi

Teke Yarımadası

İhlara Vadisi

Çoruh
Nehri

Ağrı
Dağı

Çukurova

Şanlıurfa
Platosu

Van
Gölü

Araştırma Paylaşım

Yaşadığınız yer ve çevresinin yeryüzü şekillerini araştırınız. Araştırma sonucunda edindiğiniz bilgileri Türkiye fiziki haritası üzerine işaretleyiniz. Çalışmanızı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Aşağıda bir öğrencinin örnek çalışması verilmiştir. İnceleyiniz.

Hatice'nin Çalışması

Merhaba arkadaşlar! Ben Hatice. Adana'da yaşıyorum. Adana'nın Akdeniz'e kıyısı vardır. Adana ve çevresinde dağlar kıyıya paralel uzanır. Kıyıda iç kesimlere doğru gildikçe yükselti artar. Adana, kıyı kesimler hariç genelde dağlıktır. Yaşadığım çevrede sıradağ hâlinde uzanan Toros Dağları yer alır. Seyhan ve Ceyhan Nehirlerinin oluşturduğu Çukurova, Türkiye'nin en büyük delta ovasıdır. Seyhan, Ceyhan, Göksu ve Asi Nehirleri yaşadığım çevreye yakındır. İskenderun ve Mersin Körfezlerinde ülkemizin önemli ticaret limanları kurulmuştur. Kıyıda yer alan koylar turizm açısından değerlidir. Çalışmamı yaparken Türkiye Fiziki Haritası'ndan yararlandım.

Seyhan Nehri

Bu kitap için yazılmıştır.

Sıra Sizde

Aşağıda verilen yeryüzü şekillerinin Türkiye'nin neresinde yer aldığını fiziki harita üzerinde bularak kutucuklara yazınız.

1. Palandöken Dağı		5. Fırat Nehri	
2. Beyşehir Gölü		6. Bozcaada	
3. Kapıdağ Yarımadası		7. İskenderun Körfezi	
4. Bozok Platosu		8. Bafra Ovası	

İKLİMİN İNSAN FAALİYETLERİNE ETKİSİ

Hazırlık Çalışması

İnsanlar hava durumunu niçin takip eder? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Dünya'yı saran atmosfer tabakasında çeşitli hava olayları meydana gelmektedir. Kar, dolu ve yağmurun yağması, rüzgârın esmesi, fırtına ve sisin oluşması hava olaylarına örnektir. Bu olaylar insanların günlük yaşamlarını etkilemektedir. Bu nedenle insanlar hava olaylarını önceden bilmek ve hava olaylarının olumsuz etkilerine karşı tedbir almak isterler. Belirli bir ülke, bölge veya merkezde, belirli zaman dilimi içinde görülebilecek hava olaylarının gözlem ve analizlere dayanılarak öngörülme çalışmaları **hava tahmini** olarak adlandırılır. Eski zamanlarda hava tahmini yapmak oldukça güçtü. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte atmosfer incelenmekte, kısa süreli de olsa hava olaylarının ne zaman ve nasıl gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Aşağıda hava tahminlerinde kullanılan simgeler ve açıklamaları verilmiştir. İnceleyiniz.

Kar yağışı bir hava olayıdır.

					
Güneşli	Parçalı bulutlu	Bulutlu	Kar yağışlı	Yağmurlu	Rüzgârlı

Geniş bölgelerde, uzun yıllar boyunca hava olaylarının gösterdiği ortalama duruma **iklim** denir. Bir bölgenin iklimi, o bölgeye ait 40-50 yıllık hava olaylarının ortalamasıdır. Yeryüzünde görülen iklim tiplerini, iklimlerin özelliklerini ve insan yaşamına etkilerini inceleyen bilim dalına **klimatoloji (iklim bilimi)** adı verilir. Bu alanda çalışan uzmanlar ise **klimatolog (iklim bilimci)** olarak adlandırılır.

Ülkemizde Karadeniz iklimi, Akdeniz iklimi ve karasal iklim olmak üzere üç farklı iklim tipi görülmektedir. Bu iklimlerin özelliklerini kısaca inceleyelim.

Karadeniz iklimi

Karadeniz'in kıyı kesimlerinde görülür. Yazları serin, kışları ılık ve her mevsim yağışlıdır. Yağış en fazla sonbahar mevsiminde düşer. Nem fazla olduğu için günlük ve yıllık sıcaklık farkı azdır. Hava genellikle bulutludur.

Akdeniz iklimi

Akdeniz, Ege ve Marmara Denizi'nin kıyılarında görülür. Yazları sıcak ve kurak; kışlar, ılık ve yağışlıdır. Yağış en fazla kış mevsiminde düşer. Makiler kısa boylu çalılıklardır. Günlük ve yıllık sıcaklık farkları azdır. Güneşli gün sayısı fazladır.

Karasal iklim

Türkiye'de etki alanı en geniş iklimdir. Denize kıyısı olmayan yerlerde görülür. Ülkemizin doğusunda karasal iklim sertleşir. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve kar yağışlı geçer. Yağış en fazla ilkbahar mevsiminde düşer. Bozkır; ilkbahar yağışı ile yeşeren, yaz kuraklığı ile sararan kısa boylu otlardan oluşan alanlardır. Nem az olduğundan günlük ve yıllık sıcaklık farkları fazladır.

Karadeniz ikliminin bitki örtüsü ormandır.

Akdeniz ikliminin bitki örtüsü makidir.

Karasal iklimin bitki örtüsü bozkırdır.

Türkiye İklim Haritası

İklim; ulaşım, tarım, giyim, hayvancılık, turizm, konut tipi, beslenme ve bitki örtüsünü etkiler. Şimdi günlük yaşamdan örnekler vererek iklimin insan faaliyetleri üzerindeki etkisini inceleyelim.

Akdeniz ve Ege kıyılarında yaz aylarında hava sıcaklığı yüksektir. Bu durum Akdeniz ve Ege kıyılarına turizm yatırımı yapılmasını sağlamış ve yaz turizmi gelişmiştir. Turizm sektörünün gelişmesi bu çevredeki iş imkânlarını artırmıştır. Bu nedenle yaz turizminin geliştiği yerlerde insan nüfusu artar.

Karasal iklimin hakim olduğu yerlerde kışın yoğun kar yağışı görülür. Kar yağışından dolayı insanlar kalın kıyafetler giymeyi tercih eder. Özellikle Erzurum, Van, Bitlis, Ağrı ve çevresinde köy yolları bazen ulaşımına kapanır. Bu durum şehir merkezinden uzakta yaşayan insanların yaşamını olumsuz etkiler.

Konut tipleri iklime göre değişebilmektedir. Karadeniz ikliminin görüldüğü köylerde orman bol olduğundan ahşap evler, karasal iklimin görüldüğü yerlerde yağışın az olmasından dolayı kerpiç ve toprak evler yaygındır. Akdeniz ikliminin görüldüğü yerlerde ise yazları serin tutan taş evler görülür.

Erzurum-Kars yöresinde yaz yağışları etkili olduğu için gür çayır ve otlaklar vardır. Bu nedenle burada yaşayan insanlar büyükbaş hayvancılıkla uğraşır. Yörede yapılan hayvancılık faaliyetleri sayesinde et ve süt ürünleri tesisleri gelişmiştir. Kars ili, ülkemizde kaşar peyniri üretimiyle tanınır.

İklim, insanların beslenme alışkanlıklarını etkiler. Karadeniz iklimi her mevsim yağışlı olduğundan mısır yetiştirmek için uygundur. Bu nedenle Karadeniz ikliminin görüldüğü yerlerde mısır unuyla yapılan yiyecekler yaygındır.

Deniz kıyısında bir otel, Muğla

Kapanan köy yolunu açma çalışması, Bitlis

Harran'da bulunan toprak evler, Şanlıurfa

Mera (otlak) alanı, Kars

Ülkemizde kış aylarında yoğun kar yağışından dolayı öğrencilerin mağduriyet yaşamaması için bazı yerlerde okullar kısa süreliğine tatil edilmektedir. İklim şartları eğitim-öğretim faaliyetlerinin aksamasına sebep olabilmektedir.

Buğday ve şeker pancarı soğuğa dayanıklı olduğu için karasal iklimin, çay ve fındık bol yağış istediği için Karadeniz ikliminin, zeytin ve turunçgiller kış mevsiminin ılıman geçtiği Akdeniz ikliminin görüldüğü yerlerde yetişir.

Tekirdağ, Kırklareli ve Edirne'de ayçiçeği bol miktarda yetiştirilir. Ayçiçeği, yağ üretiminde kullanılmaktadır. Bu yüzden bu çevrede ayçiçeği yağı fabrikaları kurulmuştur.

Kardan dolayı tatil olan okul

Ayçiçeği yağı üretimi, Kırklareli

Araştırma Paylaşım

Yaşadığınız çevrede görülen iklim özelliklerinin insanların günlük yaşamlarına ve faaliyetlerine etkisini araştırınız. Araştırma sürecinde aşağıdaki soruların cevaplarını bulmaya çalışınız. Edindiğiniz bilgileri sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Yaşadığınız çevredeki iklim özellikleri nelerdir?
- Yaşadığınız çevredeki iklim özellikleri, yaptığınız faaliyetleri nasıl etkilemektedir?

Sıra Sizde

İklim, aşağıda verilen faaliyetleri nasıl etkilemektedir? Düşüncelerinizi örnek vererek yazınız.

Ulaşım	Tarım
Konut Tipi	Giyinme

NÜFUS VE YERLEŞME

Hazırlık Çalışması

Ülkemizde nüfus neden her yere eşit dağılmamış olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Sınırları belli bir alan içinde yaşayan insan sayısına **nüfus** denir. Örneğin; Atatürk Mahallesi'nin nüfusu, Üsküdar ilçesinin nüfusu, İstanbul ilinin nüfusu, Türkiye'nin nüfusu gibi. Bir toplumsal grubun ya da kalabalık bir nüfus topluluğunun, yaşamak ve ekonomik etkinliklerini sürdürebilmek için belli bir yeri seçmelerine ise **yerleşme** adı verilir. İnsanlar yaşamlarını sürdürmek amacıyla genellikle iş imkânlarının bulunduğu alanlara yerleşir. Ülkemizde farklı büyüklükte (köy, kasaba, ilçe ve il) birçok yerleşim yeri bulunur.

Türkiye'nin illerinin nüfus miktar haritası aşağıda verilmiştir. İnceleyiniz.

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) verilerine göre 2017 yılında
Türkiye'nin illerinin nüfus miktar haritası

Düşünelim Tartışalım

Aşağıdaki soruları haritaya göre cevaplayınız. Cevaplarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Nüfusu fazla olan iller hangileridir? Sizce bu durumun sebebi nelerdir?
- Nüfusu az olan iller hangileridir? Sizce bu durumun sebebi nelerdir?

Kitabınızın 75. sayfasındaki nüfus miktarı haritasında Türkiye’de nüfusun bazı illerde fazla, bazılarında ise az olduğunu fark ederiz. Ünitemizin bu bölümünde nüfusun dağılışına etki eden doğal ve beşerî özellikleri öğreneceğiz.

DOĞAL ÖZELLİKLER

İklim: İklim, insanların bir yere yerleşme-
sindeki önemli faktörlerden biridir. Karadeniz
ve Akdeniz ikliminin görüldüğü yerler, iklimin
daha sert olduğu yani karasal iklimin görüldüğü
yerlere göre insanlar tarafından daha fazla ter-
cih edilmektedir. Akdeniz ve Karadeniz iklimle-
ri, ılıman iklim olarak adlandırılmaktadır. İliman
iklim, insanların yaşamlarını ve ekonomik faali-
yetlerini olumlu olarak etkilemektedir. Bundan
dolayı ülkemizde iklimin ılıman olduğu kıyı ke-
simlerde nüfus fazla, iç kesimlerde nüfus daha
azdır. Örneğin; İstanbul, İzmir ve Antalya’da iklim koşulları uygun olduğu için nüfus buralarda
daha fazladır. Hakkâri, Kars, Tunceli gibi illerde ise nüfus, iklime bağlı olarak daha azdır.

Yeryüzü Şekilleri: Ova ve plato gibi düz
alanlar tarım, sanayi ve ulaşım gibi ekonomik
faaliyetleri yapmak için daha uygundur. Örne-
ğin; düz bir alana sahip olan Adana, Konya ve
Bursa gibi illerimizin nüfusu fazladır. Bu illeri-
mizde hem tarım hem de sanayi gelişmiştir. Bu
illerdeki yeryüzü şekilleri ulaşımı olumsuz etki-
lemez. Buna karşın dağlık ve engebeli alanlar
insanların ekonomik faaliyetleri yapmasını zor-
laştırır. Bu nedenle dağlık ve engebeli arazi üze-
rine kurulmuş yerleşim birimlerinde nüfus daha
azdır. Örneğin; yeryüzü şekillerinin engebeli olduğu Muş ve Artvin gibi illerimizin nüfusu azdır.

*İklim şartlarının olumsuz olduğu yerler
seyrek nüfusludur.*

Dağlık ve engebeli alanlarda nüfus seyrek.

Su Kaynakları: Su, yaşamımızı devam ettirebilmemiz için gerekli bir kaynaktır. Su olmadan yaşamın devam etmesi mümkün değildir. Bu nedenle geçmiş zamanlardan günümüze su kaynaklarının çevresi insanlar tarafından yerleşim alanı olarak tercih edilmiştir. Su kaynaklarının yeterli olduğu yerlerde tarım ürünleri daha kolay yetiştirilir. Bu durum su kaynaklarının çevresinde tarıma bağlı olarak nüfusun artmasını sağlar. Seyhan ve Ceyhan Nehirleri kıyısında kurulan Adana; Sakarya Nehri kıyısında kurulan Sakarya, nüfusu fazla olan illerimizdendir.

Toprağın Yapısı: Toprağın verimli olduğu yerlerde tarım daha rahat yapılabilirdiği için nüfus fazlalaşır. Özellikle kıyı ve iç ovaların bulunduğu alanlarda toprak verimlidir. Toprak yapısının tarım yapmaya uygun olmadığı yerlerde ise nüfus daha seyrektir. Örneğin Akdeniz kıyısında bulunan Teke ve Taşeli Platoları arazi yapısı, Tuz Gölü çevresi toprağın tuzlu olması nedeniyle tarıma uygun değildir. Bu alanlarda nüfus azdır.

Bitki Örtüsü: Ormanların gür olduğu yerlerde yerleşme az görülür. Örneğin Trabzon, Rize ve Giresun'un dağlık kesimlerinde nüfusun seyrekleşmesinde etkili olan faktörlerden biri de ormanların fazlalığıdır. Ormanlık alanlarda insanların bir yerden başka bir yere ulaşımı, tarımsal faaliyetler yapması, konut inşa etmesi daha zordur.

BEŞERİ ÖZELLİKLER

Tarım: İklimin ılıman, yeryüzü şekillerinin düz, su kaynaklarının yeterli olduğu yerlerde tarım daha fazla gelişmiştir. Özellikle ülkemizdeki verimli ovalar tarımın rahatlıkla yapıldığı alanlardır. Bu tarım alanlarının çevresinde nüfus daha fazladır. Örneğin Çukurova, Bafra, Çarşamba, Gediz, Büyük Menderes Ovaları ve çevresi nüfusun fazla olduğu önemli yerleşim alanlarıdır.

Su kaynaklarının çevresinde nüfus fazladır.

Toprağın verimli olmadığı Tuz Gölü ve çevresi seyrekleşen nüfustur.

Ormanların bulunduğu alanlar seyrekleşen nüfustur.

Tarım için yeryüzü şekillerinin uygun olması gerekir.

Ticaret: Sanayinin geliştiği yerlerde ticaret imkânı da fazladır. Ticari faaliyetler bankacılık, eğitim, sağlık gibi hizmet sektörü kollarını ön plana çıkarır. Ticaretin gelişmiş olduğu yerler insanlar tarafından daha çok tercih edilmektedir. Örneğin, Adana, Kocaeli ve Kayseri gibi şehirlerin nüfusu fazladır. Ticaretin gelişmediği Bayburt, Çankırı, Gümüşhane gibi şehirlerde nüfus azdır.

Sanayi: Sanayi tesisleri genellikle ulaşımın kolay olduğu, ham madde temininin zor olmadığı yerlere kurulur. Bir yerde iklim ve yeryüzü şekillerinin uygun olması sanayi faaliyetlerinin yapılmasını kolaylaştırır. Sanayi tesislerinin olduğu yerlerde genellikle iş imkânı daha fazladır. Bu nedenle insanlar sanayi tesislerinin olduğu yerlere göç etmekte ve buralara yerleşmektedir. Bundan dolayı bu yerlerin nüfusu zaman içinde daha da artmaktadır. Örneğin; sanayi tesislerinin fazla olduğu İstanbul, İzmir, Ankara, Bursa, Kayseri ve Malatya gibi şehirlerin nüfusu fazladır. Sanayinin gelişmediği Tunceli, Ağrı ve Hakkâri gibi şehirlerde iş imkânları kısıtlı olduğu için nüfus daha azdır.

Ulaşım: Ulaşım birçok beşerî faaliyeti doğrudan etkilemektedir. Özellikle sanayi ve ticaret, ulaşım ağının gelişmiş olmasıyla doğru orantılıdır. Yeryüzü şekillerinin düz ve sade olduğu İstanbul, Bursa, Gaziantep, İzmir ve Adana'da ulaşım daha rahat sağlandığı için nüfus fazladır. Yeryüzü şekillerinin dağlık ve engebeli olduğu Hakkâri, Kastamonu, Sinop ve Gümüşhane çevresinde ulaşım imkânları kısıtlı olduğundan nüfus azdır.

Hizmet Sektörü: Hizmet sektörünün geliştiği yerlerde eğitim ve sağlık kurumları ile turistik tesisler daha fazla olduğundan iş imkânları da fazladır. Ülkemizde eğitim ve sağlık kurumlarının yoğun olarak bulunduğu İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Eskişehir ve Adana gibi illerimizin nüfusu her geçen yıl artmaktadır. Ülkemizde yaz turizminin yoğun olduğu Antalya, Muğla, Aydın, İzmir gibi şehirlerin nüfusu fazladır. Kış turizminin yaygın olduğu Uludağ, Palandöken, Kartalkaya, Erciyes gibi kayak merkezi alanlarının çevresinde, kış mevsiminde insan sayısı artmaktadır.

Madencilik: Yer altında bulunan madenlerin çıkarıldığı alanlarda iş imkânları artmaktadır. İnsanlar bu yerlerin çevresine yerleşerek ailelerinin geçimlerini sağlamaya çalışır. Bu nedenle madencilik faaliyetlerinin yapıldığı yerlerde nüfus daha fazladır. Petrolün çıkarıldığı Batman, taş kömürünün çıkarıldığı Zonguldak, linyit kömürünün çıkarıldığı Soma (Manisa) ve Elbistan (Kahramanmaraş), demir madeninin çıkarıldığı Divriği (Sivas) ve Hekimhan (Malatya) ülkemizde madenciliğin geliştiği yerlerden bazılarıdır.

Ulaşımın geliştiği yerlerde genellikle nüfus fazladır.

Madenciliğin geliştiği yerlerde iş imkânları fazladır.

Araştırma Paylaşım

Kitabınızdaki fiziki haritadan ve nüfus miktarı haritasından yararlanarak doğal ve beşerî özelliklerin yaşadığınız çevrenin nüfusu üzerindeki etkilerini araştırınız. Edindiğiniz bilgileri sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Aşağıda bir öğrencinin örnek çalışması verilmiştir. İnceleyiniz.

Beyza'nın Çalışması

Yaşadığım Çevre	Şanlıurfa
Doğal ve beşerî özelliklerin nüfus üzerindeki etkisi	Yaşadığım çevrede yaz ayları kurak, kış ayları soğuktur. Bu nedenle karasal iklim görülür. Yeryüzü şekilleri sade ve düz alanlardan oluşur. Yağış azdır. Bitki örtüsü bakımından fakirdir. Orman varlığı azdır. Bozkır alanlar ise geniştir. Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) ile Şanlıurfa, su sıkıntısından kurtulmuştur. Şanlıurfa'nın nüfusu son yıllarda hızla artmıştır. Türkiye'nin en fazla nüfuslu 10 ili arasına girmiş ve çevredeki diğer illerden göç almaya başlamıştır. Bulunduğum çevre düz bir alana sahip olduğu için ulaşım rahatlıkla yapılabilir.

Bu kitap için yazılmıştır.

İnsan elinin değmediği, kendi kendine yetebilen, farklı bitkiler ve hayvanlara ev sahipliği yapan ortamlara **doğal ortam** denir. İnsanlar yaşamlarını sürdürmek için doğal ortamları değiştirerek ondan yararlanırlar.

İnsanlar bir yerden başka bir yere gitmek için yollar ve köprüler yapar.

Osmangazi Köprüsü, Kocaeli-Yalova

İnsanlar barınma ihtiyaçlarını karşılamak için konutlar inşa eder.

Yapılan konutlardan bir görüntü

İnsanlar içme suyu ihtiyacını karşılamak, tarım alanlarını sulamak ve enerji üretmek için barajlar yapar.

Atatürk Barajı, Adıyaman-Şanlıurfa

İnsanlar dinlenmek, temiz hava almak ve güzel vakit geçirmek için piknik alanları oluşturur.

Piknik alanından bir görüntü

İnsanlar denizden ve güneşten yararlanmak ve turizmi geliştirmek için oteller yapar.

Deniz kıyısında bir otel

İnsanlar sanayinin gelişmesi için fabrikalar kurar. Burada çalışarak gelir elde eder ve geçimlerini sağlar.

Bir fabrika

Sıra Sizde

Aşağıdaki tabloya doğal ve beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşme üzerindeki etkilerine örnek yazınız.

Doğal ve beşerî özellikler	Nüfus ve yerleşme üzerindeki etkilerine örnek
İklim	
Yeryüzü şekilleri	
Turizm	
Sanayi	

AFETLER VE ÇEVRE SORUNLARI

Hazırlık Çalışması

Doğal afet kavramından ne anlıyorsunuz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Yeryüzünde canlı yaşamını olumsuz etkileyen çeşitli olaylar meydana gelmektedir. Bu olayların bir kısmı insan etkisi ile gerçekleşirken bazılarının gerçekleşmesinde insan etkisi yoktur. Doğada kendiliğinden meydana gelen, can ve mal kaybına neden olan olaylara **doğal afet** denir. Doğal afetler çok kısa bir zamanda meydana gelirler. Deprem, sel, çığ, heyelan ve orman yangını doğal afetlere örnektir. Doğal afetlerin özellikleri şunlardır:

- Gerçekleşmesinde canlıların etkisi yoktur.
- Çoğu zaman engellenmesi mümkün değildir.
- Can ve mal kaybına neden olabilen tehlikeli olaylardır.
- Çok kısa bir zaman diliminde meydana gelir.

Deprem: Deprem, yer kabuğunda biriken enerjinin aniden boşalması sonucunda meydana gelir. Deprem sonucu meydana gelen titreşimler geçtikleri ortamı ve yeryüzünü sarsarak yıkıcı etkiye sebep olabilir. Deprem, ülkemizde en fazla can ve mal kaybına yol açan doğal afetlerden biridir. Geçmiş yıllarda depremler sonucunda birçok insan hayatını kaybetmiş veya yaralanmıştır. Deprem sonucunda önemli miktarda maddi zarar da ortaya çıkar. Yanardağların püskürmesi ve yer altındaki mağaraların çökmesi de depremlerin oluşum nedenleri arasındadır. Deprem, insan etkisi olmadan gerçekleşen bir doğal afettir. Ancak insanların deprem öncesinde yaptığı hatalı davranışlar, deprem sonucunda meydana gelen can ve mal kaybı miktarını etkiler. Depremin insanlar üzerindeki etkisini önlemek için aşağıdaki unsurlara dikkate edilmelidir.

Depremde binalar yıkılır.

- Konutların içinde yeterli güvenlik önlemleri alınması (kitaplık, mutfak dolabı gibi yüksek yapılı cisimlerin duvara sabitlenmesi)
- Konutların yumuşak zemin ve fay hatları üzerine yapılmaması
- Konut yapımında kullanılan malzemenin dayanıklı ve kaliteli olması
- Konutların inşaat yönetmeliklerine uygun yapılması

Görseli Yorumlayalım

Aşağıda Türkiye Deprem Bölgeleri haritası verilmiştir. Haritayı inceleyerek aşağıda verilen soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Yaşadığınız il, kaçınıcı derece deprem bölgesinde yer almaktadır?
- Ülkemizde deprem riski en fazla olan iller hangileridir?
- Ülkemizde deprem riskinin en az olduğu iller hangileridir?

Sel: Karların erimesi ve yağmurun fazla yağması sonucunda su kaynaklarının seviyesi yükselir. Bu suların, geçtiği yerlere zarar vermesiyle **sel** meydana gelir. Sel sonucunda akarsular ve barajlar taşabilir. Bununla birlikte yerleşim yerleri, tarım alanları veya kara yolları sular altında kalabilir. Sel, can ve mal kaybına yol açabilen bir doğal afettir. Sel, ülkemizde en fazla Rize, Ordu, Artvin ve çevre-

Sel, tarım ürünlerinin sular altında kalmasına neden olur.

sinde görülür. Ormanlık alanlardaki ağaçların gelişigüzel kesilmesi, ormanların yakılması, dere yataklarına konut yapılması selin zararlarını artıran insan faaliyetlerine örnektir.

Çığ: Dağlık ve engebeli yerlere sürekli kar yağması sonucunda yamaçlarda kar birikir. Biriken kar kütlesinin aşağıya doğru hareket etmesi sonucu meydana gelen doğal afete **çığ** denir. Çığ gerçekleşirken kar birikintisi, önüne çıkan ne varsa sürükleyerek can ve mal kaybına neden olabilir. Çığ, yolların kapanmasına ve ulaşımında aksamlara yol açabilir. Rüzgâr, şiddetli bir ses veya patlama çığa sebep olan etkenlerdendir.

Çığ, yolları trafiğe kapatır.

Heyelan: Dik yamaçlarda bulunan toprağın veya kayaların aşağıya doğru hareket ederek kaymasına **heyelan** denir. Heyelan genellikle yağışın fazla olduğu ve karların erimeye başladığı dönemlerde gerçekleşir. Ülkemizde heyelan en fazla Karadeniz kıyılarında görülür. Çünkü Karadeniz kıyılarında arazi eğimlidir ve yağış fazladır.

Heyelan, ulaşımı engeller.

Orman Yangını: Ülkemizde orman yangınları genellikle ormanlık alanlara bırakılan cam kırıntılarının, söndürülmeden bırakılan sigara izmaritlerinin, piknik ve anız ateşlerinin etkisiyle çıkmaktadır. Ancak nadiren de olsa doğal nedenlerle orman yangınları meydana gelebilmektedir. Ormanlık alanlara yıldırım düşmesi veya aşırı sıcaklar orman yangınlarının doğal nedenlerine örnektir.

Orman yangınları canlı yaşamını olumsuz etkiler.

Araştırılım Paylaşalım

Yaşadığınız çevrede görülen doğal afetler ile ilgili bilgi toplayarak bir poster çalışması hazırlayınız. Hazırladığınız çalışmayı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Dünya nüfusunun son yıllarda hızla çoğalması ve sanayileşme süreciyle birlikte çevre sorunları artmıştır. Havanın, suyun, toprağın kirlenmesi ve erozyon önemli çevre sorunlarıdır.

Hava Kirliliği: Sağlık açısından zararlı olan gazların havadaki miktarının normalden fazla olmasına **hava kirliliği** denir. Hava kirliliği bitkilerin gelişimini olumsuz etkiler. İnsanlarda solunum yolları hastalıklarına, hayvanların yaşamlarını kaybetmelerine neden olabilir. Otomobillerin egzoz gazları, sanayi tesislerinin filtre edilmemiş bacalarından çıkan dumanlar, aşırı miktarda kullanılan deodorant ve spreyler hava kirliliğinin sebeplerinden bazılarıdır.

Su Kirliliği: Su kaynaklarının çeşitli etkenlerle kirlenmesine **su kirliliği** denir. Su kirliliğinin olduğu yerlerde insanlar içme suyuna ulaşmakta zorluk yaşar, su kaynaklarında balık ölümleri görülür. Sanayi tesislerinin atıkları, su kaynaklarına karışan kanalizasyon atıkları, konutlarda ve sanayide oluşan atık yağlar su kirliliğinin sebeplerinden bazılarıdır.

Toprak Kirliliği: Evsel atıkların doğaya rastgele bırakılması, tarımda aşırı gübreleme ve sanayi atıkları toprak kirliliğine neden olmaktadır. Toprak kirliliğinin olduğu yerlerde tarımsal faaliyetler azalır, bitkilerin gelişimi yavaşlar, canlıların doğal yaşam alanı bozulur.

Erozyon: Bitki örtüsü bakımından fakir ve eğimli yamaçlarda bulunan toprağın su, rüzgâr vb. etkilerle aşındırılarak başka yerlere taşınmasına erozyon denir. Erozyon sonucunda toprağın verimli olan üst kısmı başka yerlere taşınır. Ülkemizde ormanların az olduğu Konya ve Karaman çevresi erozyonun en çok görüldüğü yerlerdir. Erozyonu artıran nedenleri şöyle sıralayabiliriz:

- Aşırı ve şiddetli yağış
- Bitki örtüsünün bilinçsizce yok edilmesi
- Toprağın eğim yönünde sürülmesi
- Meralarda hayvanların aşırı otlatılması

Erozyonu önlemek için alınması gereken önlemlerden bazıları aşağıda verilmiştir:

Havayı kirleten gazlar, canlıları hasta edebilir.

Atık maddeler su kirliliğine neden olur.

Atık maddeler toprak kirliliğine neden olur.

Erozyon toprağın verimli kısmının başka alanlara taşınmasına sebep olur.

- Boş araziler ağaçlandırılmalıdır.
- Tarım arazileri eğime dik sürülmelidir.
- Mera hayvancılığı yerine besi hayvancılığına önem verilmelidir.
- Tarlalar aşırı sulanmamalıdır.

Küresel Isınma: Dünya'mızı çevreleyen atmosferde canlıların yaşamlarının devam etmesini sağlayan gazlar bulunur. Atmosferin canlı yaşamına katkılarında biri de Güneş'ten gelen ve Dünya'dan uzaya yansıyan ışınların bir kısmını tutmaktır. **Sera etkisi** adı verilen bu olay Dünya'nın gündüzleri aşırı sıcak, geceleri ise aşırı soğuk olmasını önler. Sanayi tesislerinden atmosfere salınan bazı gazlar güneş ışığını tutarak sera etkisinde artışa neden olur. Bunun sonucunda Dünya'mızın ortalama sıcaklığında artış meydana gelir. **Küresel ısınma**, sera etkisindeki artışla birlikte Dünya atmosferinin ortalama sıcaklığının artması durumudur. Küresel ısınma, su kaynaklarındaki buharlaşma hızını artırır. Bu durum, canlıların içme ve kullanma suyuna ulaşmalarını önler. Dünya'mızın ortalama sıcaklığının artmasıyla birlikte buzullar erimeye başlar. Bu da buzullarda yaşayan canlıların yaşamını tehdit eder ve kıyıya yakın yerleşim birimlerinin sular altında kalmasına yol açabilir.

Eriyen buzullar denizlerdeki su seviyesinin artmasına neden olur.

Sıra Sizde

Doğal afetler ve çevre sorunlarının zararlarından korunmak için bizlere düşen görevler nelerdir? Düşüncelerinizi aşağıdaki boş bırakılan yerlere yazınız.

Deprem	Orman Yangınları
Hava Kirliliği	Küresel Isınma

DOĞAL AFETLERİN YAŞAMIMIZA ETKİSİ

Hazırlık Çalışması

Televizyonda doğal afetlerle ilgili bir haber izlediğinizde neler hissediyorsunuz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

BASINDAN

17 Ağustos 1999 Depremi

Marmara depreminde resmî rakamlara göre 17 bin 480 kişi hayatını kaybetti.

17 Ağustos 1999 sabahı, yerel saatle 03.02'de gerçekleşen, Kocaeli/Gölcük merkezli deprem, can ve mal kaybına yol açtı. 17 Ağustos 1999 depremi, başta Kocaeli, İstanbul ve Yalova olmak üzere geniş bir çevrede hissedildi. Yaklaşık 16 milyon insan, bu depremden değişik düzeylerde etkilendi. Bu nedenle Marmara depremi Türkiye'nin yakın tarihini derinden etkileyen en önemli olaylardan biridir.

Depremi Türkiye sanayisinin en gelişmiş olduğu yerlerde meydana gelmesi ve çok geniş bir alanı etkilemesi ülkede büyük sıkıntılara neden olmuştur. Deprem sonucunda 17.480 vatandaşımız hayatını kaybetmiş, 23.781 vatandaşımız yaralanmış, 505 vatandaşımız ise sakat kalmıştır. Deprem sonucunda 285.211 konutun hasarlı olduğu tespit edilmiştir.

17 Ağustos 2014 tarihli gazete haberinden düzenlenerek alınmıştır.

Düşünelim Tartışalım

Okuduğunuz gazete haberine göre deprem, toplum hayatı üzerinde nasıl bir etki oluşturmuştur? Düşüncelerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Doğal afetler toplum hayatı üzerinde derin ve kalıcı etkiler bırakmaktadır. Deprem, en fazla can ve mal kaybına neden olan doğal afettir. Aşağıda depremin toplum hayatı üzerindeki etkilerine örnekler verilmiştir.

✦ İnsanlar depremde aile bireylerini veya arkadaşlarını kaybedebilir. Depremden yaralı olarak kurtulan kişiler sakat kalabilir. Bu nedenle deprem, depremi yaşayan insanların ruh ve beden sağlığı üzerinde uzun yıllar süren etkiler bırakabilir.

✦ Depremlerin olduğu yerlerde büyük maddi hasarlar meydana gelir ve sanayi tesisleri zarar görür. Bunun sonucunda toplumda iş gücü ve enerji kaybı olur.

✦ Deprem sonrasında yetkililer enkaz altında kalan insanların kurtarılmalarına yönelik çalışmalar yapar. Depremden sağ kurtulan insanların çoğu, geceyi dışarıda geçirmek zorunda kalır. İnsanlar temiz suya ulaşmakta zorluk yaşar. Bunun sonucunda deprem sonrası salgın hastalıkların görülme riski de artar.

BASINDAN

Mersin’de sel felaketi 55 bin dekar sera alanını vurdu.

Mersin’de, geçen hafta yaşanan sel felaketi tarım arazilerine büyük zarar verdi. Ziraat Odası Başkanı Cengiz Gökçel, sel felaketinde 55 bin dekarın fazla seranın sular altında kaldığını söyledi.

Türkiye’de üretilen biberin yüzde 70’ini karşılayan Mersin ve çevresinde sele bağlı mağduriyetin, vatandaşın sofrasına da zam olarak yansıyacağı ifade edilmektedir. Sera alanlarının büyük zarar gördüğünü ifade eden Cengiz Gökçel aradan 5 gün geçmesine rağmen hâlâ seralardan suyun boşaltılamadığını kaydetti. Gökçel sözlerine şöyle devam etti:

"31 Aralık günü yaklaşık 70 kişilik ekip, bu çevrede durum tespiti yaptı. Sadece Akdeniz ilçemizde 40 bin dekarlık sera, sel baskınına maruz kaldı. Tarsus’taki yaklaşık 20 bin dekarlık serada da zarar var. Çiftçilerimizin sıkıntılarının devletin yardımıyla ortadan kalkmasını ümit ediyoruz. Sel afeti olmasıyla birlikte arzda müthiş bir daralma oldu. Biz piyasaya ürün veremiyoruz. Hasat yeni başlamıştı zaten. Yetmiş ürün bile toplayacak durumda değiliz. Çamurun içinde kimsenin ürün toplaması mümkün değil. Dolayısıyla fiyatlar bir miktar arttı. Fakat zararın boyutu bu şekilde devam ederse fiyatlar daha da yükselir."

3 Ocak 2017 tarihli gazete haberinden düzenlenerek alınmıştır.

Düşünelim Tartışalım

Okuduğunuz gazete haberine göre selin toplum hayatı üzerindeki etkileri nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Sel, ülkemizde sık görülen doğal afetlerden biridir. Selin toplum hayatı üzerindeki etkilerinden bazıları şunlardır:

✦ Sel, can ve mal kaybına sebep olmaktadır.

✦ Konutlar ve iş yerleri sel sonucu zarar görebilir. İnsanlar sel suları boşaltılana kadar konutlarında yaşayamaz, işe gidemez.

✦ Ekili olan tarım alanları ve seralar aşın yağışla beraber sel suları altında kalır. Ekili ürünler toplanamaz, insanlar sebze ve meyveye ulaşmakta zorluk çeker. Üretici, ürünlerini satamadığı için ekonomik sıkıntılar yaşar. Sebze ve meyve fiyatlarında geçici bir süre de olsa artış gözlenir.

BASINDAN

Çığ düşen yollar yeniden ulaşılma açıldı.

Hakkâri'nin Şemdinli ilçesinde çığ düşmesi sonucu kapanan köy ve mezra yolları yeniden ulaşılma açıldı.

Hakkâri il genelinde kar yağışının etkisini kaybetmesi ve havanın ısınması ile birlikte inen çığlar birçok köy ve mezra yolunu ulaşılma kapattı. İl Özel İdaresi yetkilileri kış mevsimi boyunca il genelinde 55 iş makinesi ve 70 personel ile karla mücadele ettiklerini belirttiler.

Şemdinli ilçesine bağlı Kayalar köy yoluna inen çığla mücadele eden ekipler, zorlu doğa koşullarına adeta meydan okudular. Vatandaşlar araçlarında yolun açılmasını beklediler. Yapılan 4 saatlik çalışma sonucunda Şemdinli Kayalar köyü yolunun kardan temizlenerek yeniden ulaşılma açıldığı belirtildi.

5 Mart 2017 tarihli gazete haberinden düzenlenerek alınmıştır.

Düşünelim Tartışalım

Yukarıdaki gazete haberinde okuduğunuz çığ olayı toplum hayatını nasıl etkilemiştir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Çığ düşmesinin toplum hayatı üzerindeki etkilerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

- ✦ Çığın kara yolları üzerine düşmesi sonucu yollar kapanır. İnsanlar işlerine, öğrenciler okullarına gidemez. İş ve okul hayatı bu durumdan olumsuz etkilenir.
- ✦ Kayak merkezlerine çığ düşmesi turizmi olumsuz etkiler.
- ✦ Çığ, önüne çıkan ağaçları yerinden sökebilir. Sökülen ağaçlarla ilerleyen çığ, can ve mal kaybına sebep olabilir.

BASINDAN

Rize'de heyelan: 2 vatandaşımız hayatını kaybetti.

Rize'nin Pazar ilçesinde şiddetli yağış sonrası meydana gelen heyelanda yıkılan evin altında kalan karı koca hayatlarını kaybetti.

Rize'de etkili olan şiddetli yağış, Aktaş köyü İnce Mahalle'de saat 00,30 sıralarında heyelana yol açtı. Heyelanda iki kişinin yaşadığı ev, toprak altında kaldı. Komşuların haber vermesi üzerine AFAD, Jandarma ve Rize Arama Kurtarma Ekibi (RİKE) tarafından arama kurtarma çalışması başlatıldı. Pazar Kaymakamı heyelana dün, gün boyunca yağın şiddetli yağışların neden olduğunu belirtti. Heyelan altında kalan evde yaşayan 25 yıllık evli çiftin hayatını kaybettiğini dile getirdi.

18 Ekim 2016 tarihli gazete haberinden düzenlenerek alınmıştır.

Düşünelim Tartışalım

Yukarıdaki gazete haberinde okuduğunuz heyelan olayı toplum hayatını nasıl etkilemiştir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Heyelanın toplum hayatı üzerindeki etkilerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

- ✦ Heyelan olayının yerleşim birimlerinde veya yol güzergâhında meydana gelmesi sonucunda insanlar toprak altında kalarak yaşamlarını kaybedebilir.
- ✦ Heyelan sonucunda konutlar toprak altında kalabilir, kısmen veya tamamen kullanılmaz hâle gelebilir.
- ✦ Tarım alanları ve dikili ağaçlar yerlerinden sökülerek yamaçlardan aşağı taşınabilir. Bu durum tarımda verim düşüklüğüne sebep olur.
- ✦ Heyelan sonucunda kara ve demir yolları kapanabilir ve ulaşım aksayabilir.

BASINDAN

Antalya'da orman yangını

Antalya'nın Manavgat İlçesinde çıkan orman yangınında 1,5 hektar ormanlık alan yandı. Rüzgârın etkisiyle bir anda yayılan yangın, Orman İşletme ve Antalya Büyükşehir Belediyesi ekiplerinin müdahalesi sonucunda kontrol altına alınabildi. Yangın sırasında dumanlardan etkilenen bir vatandaş hastanede tedavi altına alındı. Yetkililer yangın esnasında zarar gören kızılçam ormanında hasar tespit çalışmalarının başladığını bildirdi.

17 Kasım 2016 tarihli gazete haberinden düzenlenerek alınmıştır.

Düşünelim Tartışalım

Yukarıda okuduğunuz gazete haberine göre orman yangınının toplum hayatı üzerindeki etkileri nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Orman yangınlarının toplum hayatı üzerindeki etkilerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

- ✦ Uzun yıllar boyunca güçlükle yetişen ağaçlar orman yangınları sonucunda saatler içinde yok olabilir.
- ✦ Yerleşim yerlerinin yakınındaki orman yangınları konutlara ve iş yerlerine zarar verebilir.
- ✦ Ağaçların ürettiği oksijen miktarı azalır, hava kirliliği artar, insanlarda solunum yolları hastalıkları görülür.
- ✦ Orman yangınları sonucunda bitki örtüsü tahrip olduğundan erozyon ve sel baskınlarında artış görülür.
- ✦ Tarım alanlarının yakınındaki orman yangınları ekili ve dikili alanlara zarar verir. Ürünlerini toplayamayan çiftçiler ekonomik olarak zarar görür.
- ✦ Ormanda yaşamını devam ettiren canlıların yaşam alanları daralır ve türleri azalır.

Sıra Sizde

Aşağıdaki doğal afetlerden birini seçiniz. Seçtiğiniz doğal afetin toplum hayatı üzerine etkileriyle ilgili bir poster çalışması hazırlayınız. Çalışmayı görsel öğelerle zenginleştiriniz. Yaptığınız çalışmayı arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Deprem
- Sel
- Çığ
- Heyelan
- Orman yangını

ÜNİTE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A. Aşağıdaki ifadeler doğru ise ifadelerin başına "D", yanlış ise "Y" yazınız. Yanlış olduğunu düşündüğünüz ifadelerin doğrularını defterinize yazınız.

1. (.....) Fiziki haritalar yükselti basamaklarına göre yeryüzü şekillerinin dağılışını gösterir,
2. (.....) Çevresine göre alçakta kalan geniş düzlüklere dağ adı verilir.
3. (.....) Erzurum ve Kars çevresinde bozkır alanlar geniş olduğu için insanlar buralarda büyükbaş hayvancılıkta uğraşmaktadır.
4. (.....) Su kaynaklarının bol olduğu yerler insanlar tarafından yerleşim alanı olarak daha çok tercih edilir.
5. (.....) İklim, insan faaliyetlerini her zaman olumsuz olarak etkiler.
6. (.....) Sanayi ve ticaretin geliştiği yerlerde, iş imkânları fazla olduğundan nüfus da fazladır.
7. (.....) Piknik alanlarında yakılan ateşin söndürülmemesi orman yangınına sebep olabilir.
8. (.....) Erozyon, kara ve demir yollarını kapatıp ulaşımın aksamasına neden olur.

B. Aşağıdaki cümlelerde verilen boşlukları, kutucuklarda verilen ifadelerden uygun olanlarıyla tamamlayınız. İfadelere uygun ekler getirebilirsiniz.

harita

ölçek

yaz

beslenme

ulaşım

nüfus

erozyon

deprem

1. toplum hayatı üzerinde derin ve kalıcı olumsuz etkiler bırakmaktadır.
2. Yeryüzünün tamamının veya bir bölümünün belli bir ölçek dâhilinde küçültülerek düz bir alana aktarılmasına denir.
3. sebebiyle toprağın üst kısmı taşındığı için toprak verimsizleşir.
4. Haritalardaki küçültme oranına adı verilir.
5. Dağlık ve engebeli alanlar gelişmediği için seyrek nüfusludur.
6. Akdeniz ve Ege kıyılarında turizmi geliştiği için nüfus fazladır.
7. Sınırları belli bir alan içinde yaşayan insan sayısına denir.
8. İklim, insanların alışkanlıklarını etkiler.

- C.** İklimin aşağıdaki tabloda verilen durumları etkileyip etkilemediğini örnekteki gibi belirtiniz.

	Durumlar	İklimin İnsan Faaliyetlerine Etkisi	
		Etkiler	Etkilemez
1	Tarım faaliyetlerini	✓	
2	Yer altı kaynaklarını		
3	Hayvancılık faaliyetlerini		
4	Ülkenin para birimini		
5	Beslenme alışkanlıklarını		
6	Depremi		
7	Giydiğimiz kıyafetleri		
8	Ulaşım faaliyetlerini		

- Ç.** Aşağıdaki tabloda verilen özelliklere sahip yerlerde nüfusun “az” ya da “fazla” olduğunu örnekteki gibi işaretleyerek gösteriniz.

		Az nüfuslu	Fazla nüfuslu
1	Yeryüzü şekillerinin dağlık ve engebeli olması	✓	
2	İklimin ılıman olması		
3	Su kaynaklarının bol olması		
4	Toprağın verimsiz olması		
5	Ormanların gür olması		
6	Sanayinin gelişmiş olması		
7	İş imkânlarının kısıtlı olması		
8	Eğitim ve sağlık gibi sosyal imkânların fazla olması		

D. Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Haritada kullanılan renkler bir yerin deniz seviyesinden yüksekliğini belirtmektedir.

Türkiye fiziki haritasına göre aşağıda verilen yerlerden hangisinin yükseltisi diğerlerine göre daha fazladır?

- A) Kars
B) İstanbul
C) İzmir
D) Adana

2. I. Sanayinin gelişmiş olması
II. Arazinin dağlık olması
III. İklim şartlarının uygun olması

Yukarıda verilen özelliklerden hangileri bir yerin yoğun nüfuslu olmasında etkilidir?

- A) Yalnız III
B) I ve II
C) I ve III
D) I, II ve III

3. • Yamaç eğiminin fazla olması
• Toprağın yapısının gevşek olması
• Yağışın fazla olması

Verilen unsurlar aşağıdaki doğal afetlerden hangisinin oluşmasına neden olmaktadır?

- A) Çığ
B) Deprem
C) Sel
D) Heyelan

4. Aşağıda verilen durumlardan hangisi selin meydana gelmesine neden olmaz?

- A) Aşırı yağışların olması
B) Ormanlık alandaki ağaçların kesilmesi
C) Havanın ısınmasıyla birlikte karların erimesi
D) Ağaçlandırma çalışmalarının hızlanması

5. İklim ve yeryüzü şekillerinin uygun olduğu yerlere fabrikalar daha çok yapılır. İş imkânları buralarda fazla olduğu için insanlar yerleşim yeri olarak fabrikaların kurulduğu alanları tercih ederler.

Yukarıda nüfusun dağılışında etkili olan hangi özellik hakkında bilgi verilmiştir?

- A) Su kaynaklarının bol olması
B) Sanayi tesislerinin fazlalığı
C) Ulaşım imkânlarının iyi olması
D) Turizmin gelişmiş olması

6. Aşağıdakilerden hangisi karasal iklimin görüldüğü yerlerin özelliklerinden biri değildir?

- A) Yağışlar en fazla kış aylarında düşer.
B) Bozkır bitki örtüsüne sahiptir,
C) Yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve kar yağışlıdır.
D) Kerpiç evler yaygındır.

7. Aşağıdakilerden hangisi insanların doğal çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin sonucu olarak gösterilemez?

- A) Suların kirlenmesi
- B) Deprem meydana gelmesi
- C) Toprağın kirlenmesi
- D) Küresel ısınma

8. İklim özellikleri aşağıda verilen insan faaliyetlerinden hangisini etkilemez?

- A) Hayvancılık
- B) Madencilik
- C) Tarım
- D) Turizm

9. Aşağıda verilen yeryüzü şekillerinin hangisinde kış turizmi gelişmemiştir?

- A) Erciyes Dağı
- B) Palandöken Dağı
- C) Uludağ
- D) Yıldız Dağları

10. Bu doğal afet büyük can ve mal kayıplarına sebep olur. İnsanları psikolojik olarak etkiler. Konutlar ve iş yerleri yıkılır.

Yukarıda toplum hayatına etkileri verilen doğal afet aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Çığ
- B) Deprem
- C) Sel
- D) Heyelan

11. Aşağıdakilerden hangisi yeryüzü şekli değildir?

- A) Göl
- B) Körfez
- C) Orman
- D) Vadi

E. Aşağıda verilen soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. Fiziki haritalarda sarı ve kahverengi renk hangi anlama gelmektedir?
2. Fiziki haritaya bakarak ülkemizde bulunan dağlar ve ovalara örnekler veriniz.
3. Yaşadığınız çevredeki iklim ile tarım faaliyetleri arasında nasıl bir bağlantı bulunmaktadır?
4. Ülkemizde nüfusun dağılışını etkileyen beşerî faktörler hangileridir?
5. İnsanların doğal ortamı değiştirip ondan yararlandığı durumlara çevrenizden örnekler veriniz.
6. Deprem etkisini artıran ve insanlardan kaynaklanan sebepler nelerdir?
7. Heyelan ve erozyonun tarım üzerindeki etkisi nedir?

4. ÜNİTE

BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM

Neler Öğreneceğiz?

Bu ünite;

- Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini,
- Sanal ortamda ulaştığımız bilgilerin doğruluğunu ve güvenilirliğini sorgulamayı,
- Sanal ortamı kullanırken güvenlik kurallarına uymayı,
- Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerini,
- Yaptığımız çalışmalarda bilimsel etiğe uygun davranmayı öğreneceğiz.

TEKNOLOJİ VE TOPLUM

Hazırlık Çalışması

Kullandığınız teknolojik aletler hayatınızı nasıl etkilemektedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsanların geçmiş dönemlerde ortaya koyduğu buluşlar sonraki dönemlerde teknolojinin ilerlemesini kolaylaştırmıştır. Yazı, kâğıt, matbaa, tekerlek, para, pusula ve ampul gibi temel buluşlar zamanla geliştirilmiştir. Özellikle yazı, kâğıt ve matbaanın yaygınlaşması sayesinde insanlar bilgi birikimlerini artırmışlar ve yeni buluşlar yapma imkânına sahip olmuşlardır. Her yeni buluş hayatımızı daha da kolaylaştırmış, sosyal ve toplumsal ilişkilerimizi etkilemiştir. Aşağıdaki örnekleri inceleyiniz.

♦ Teknolojinin, sağlık alanında gelişmesi insanların hastalıklarının kısa sürede teşhis ve tedavi edilmesini sağladı. Aşıların yaygınlaşması salgın hastalıkların azalmasında etkili oldu. Diyaliz cihazı, gözlük ve protezlerin geliştirilmesi de insanların yaşam kalitesinin artmasını sağladı.

♦ Motorlu taşıtlar icat edilmeden önce insanların bir yerden başka bir yere gitmesi çok uzun zaman almaktaydı. Günümüzde tren, gemi, uçak, otomobil gibi ulaşım araçları sayesinde seyahatler oldukça kısa sürmektedir. Ailelerinden uzakta yaşayan kişiler teknolojik araçlar sayesinde ailelerini ziyaret edebilmektedir.

Diyaliz cihazı, böbrek yetmezliği tedavisinde kullanılır.

Teknolojinin insan hayatına olumlu etkileri olduğu gibi olumsuz etkileri de vardır.

♦ Teknolojiyi kontrollü kullanmayan insanlar teknoloji bağımlısı hâline gelebilirler. Teknoloji bağımlıları sosyal hayattan ve toplumsal ilişkilerden uzak kalmayı tercih ederler. Bu nedenle televizyonu, Genel Ağ bağlantılı telefonları ve bilgisayarları kontrollü bir şekilde kullanmayı öğrenmeliyiz.

♦ Sosyal medya kötü niyetli insanların da sık kullandığı bir teknolojidir. Sosyal medya üzerinden yapılan paylaşımlar insanlarda şiddet ve saldırganlık duyguları uyandırabilir.

Düşünelim Tartışalım

Aşağıdaki soruların cevaplarını arkadaşlarınızla sınıfta paylaşınız.

- İnsanların Genel Ağ'a bağlandıkları yerden çok uzakta yaşayan kişilerle iletişim kurması, sosyalleşme ve toplumsal ilişkileri nasıl etkilemektedir?
- Teknolojinin aile, komşuluk, akrabalık ve misafirlik ilişkilerine etkisi nedir?
- Devlet hizmetlerinde teknoloji kullanımının insanların yaşam kalitesi ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisi nedir?

Genel Ağ aracılığıyla bağlandığımız sosyal medya hesapları insanlar arasındaki iletişimi etkileyen önemli bir unsurdur. Teknoloji sayesinde insanlar yaşadıkları yerden, uzakta yaşayan kişilerle iletişim kurmakta ve başka ülkelerdeki insanların yaşamları hakkında bilgi sahibi olabilmektedir.

Teknoloji, insanların kendilerini ilgilendiren konular hakkında kısa sürede bilgi edinebilmesini sağlamaktadır. Bu nedenle insanlar hayatlarını etkileyen konular hakkında görüşlerini rahatça ifade edebilmekte, haklarını savunabilmektedir. İnsanlar yaşadıkları sıkıntıları ve dertleri yetkili mercilere teknoloji sayesinde daha rahat iletebilmektedir. Teknolojik gelişmeler sayesinde insanlar kamu hizmetlerinden daha rahat ve hızlı bir şekilde yararlanmaya başlamıştır. e-devlet, e-okul gibi uygulamalar vatandaşların işlerini kolaylaştırmıştır. İnsanlar artık vergi dairelerine gitmeden vergisini ödeyebilmekte, veliler okula gitmeden öğrenci notları hakkında bilgi sahibi olabilmektedir. Önceden hastanede tedavi olmak için sabahın erken saatlerinde sıra almak için hastaneye gidilirdi. Günümüzde <https://www.mhrs.gov.tr/Vatandas/> Genel Ağ adresine bağlanarak veya ALO 182'yi arayarak tedavi için randevu alınabilmektedir.

Teknolojinin bilinçsiz kullanımı, kişiler arasındaki iletişimin azalmasına neden olmuştur. İnsanlar misafirlğe gittikleri evlerde bile sosyal medya hesaplarını kontrol etmekte, cep telefonlarıyla oyun oynamakta, videolar izlemektedir. Aynı evde yaşayan insanlar dahi teknolojinin bilinçsiz kullanımından dolayı birbirleriyle yeterince vakit geçirememektedir. Sosyal medya hesaplarını sık sık kontrol eden bir öğrencinin ders çalışma, bir yetişkinin ise iş yapma verimi azalmaktadır. Günlük olaylarla ilgili sosyal medya hesapları üzerinden yapılan bilinçsiz yorumlar insanlar arasında huzursuzluk çıkarmakta hatta sanal ortamda tartışmalara ve hukuki sonuçlara neden olmaktadır.

MHRS üzerinden randevu alarak sağlık kuruluşlarında muayene olabilirsiniz.

Bir diğer teknolojik gelişme sayesinde devlet ile vatandaş arasında iletişim kuran Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER), 2006 yılında hizmete giren bir halkla ilişkiler uygulamasıdır. <https://www.cimer.gov.tr/> Genel Ağ adresinden ulaşılabilen bu uygulama, çağın gereksinimleri de göz önünde bulundurulmak suretiyle sürekli geliştirilmekte ve vatandaşlarımıza hizmet vermektedir.

CİMER sayesinde devlet ile vatandaş arasındaki iletişim kanalları açık tutulmakta, vatandaşların kendileri ve kamuyla ilgili talep, şikâyet, ihbar, görüş ve önerileri dikkate alınmaktadır.

Düşünelim Tartışalım

Teknoloji kullanımının, toplumun devletle ilişkisi bakımından önemi nedir? Düşüncelerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Günümüzde teknolojiden uzak durmak neredeyse imkânsız hâle gelmiştir. Bu nedenle teknoloji kullanımında mümkün olduğunca dikkatli olunmalıdır. Hem sosyalleşme hem de teknolojiden vazgeçmek mümkün değildir. Bu ikisi arasındaki dengeyi iyi kurabilirsek teknolojinin yaşamımız üzerindeki olumsuz etkilerinden korunabiliriz.

Sıra Sizde

Aşağıda verilen soruların cevaplarını kutucuklara yazınız.

Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki olumlu etkileri nelerdir?

Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki olumsuz etkileri nelerdir?

DOĞRU VE GÜVENİLİR BİLGİ

Hazırlık Çalışması

Sanal ortam ifadesinden ne anlıyorsunuz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Özellikle son yüzyılda teknolojinin gelişmesi ile birlikte bilgi kaynaklarımız değişikliğe uğramıştır. Eskiden insanlar ansiklopedi, kitap, gazete, dergi vb. basılı kaynakları kullanarak bilgiye ulaşmaktaydı. Günümüzde insanlar Genel Ağ bağlantılı akıllı telefonlar, bilgisayarlar ve tabletler yardımıyla sanal ortamda istedikleri bilgiye ulaşmaktadır. Sanal ortam, insanların önemli bir kısmı için bilginin ana kaynağı konumuna gelmiştir. Bu durumun temel sebebi sanal ortamın fazla miktarda bilgi içermesi ve buradaki bilgilerin her geçen gün artmasıdır. Bununla ilgili aklımıza aşağıdaki sorular veya bu soruların benzerleri gelebilir:

- ♦ Sanal ortamdaki bilgilerin ne kadar doğrudur?
- ♦ Sanal ortamda elde ettiğimiz bilgiler güvenilir midir?

Günümüzde sanal ortamın kullanımı neredeyse kaçınılmaz bir gereklilik hâline gelmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 2016 yılında yapılan Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması sonuçlarına göre ülkemizde Genel Ağ kullanımı oldukça yaygındır. Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarına göre, bireylerin Genel Ağı kullanma amaçları aşağıda verilmiştir. İnceleyiniz.

Sosyal medya üzerinden profil oluşturma, mesaj gönderme veya fotoğraf vb. içerik paylaşma	%82,4
Paylaşım sitelerinden video izleme	%74,5
Haber, gazete ve dergi okuma	%69,5
Sağlıkla ilgili bilgi arama	%65,9
Mal ve hizmetler hakkında bilgi edinme	%65,5
Müzik dinleme	%63,7
Mal veya hizmet satın alma	%34,1

Genel Ağ'dan düzenlenerek alıntılanmıştır (18.02.2018).

Genel Ağ bağlantılı bilgisayarlar doğru bilgiye ulaşmak için kullanılmalıdır.

Düşünelim Tartışalım

Araştırma verilerine göre aşağıdaki soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

- ◆ İnsanlar sanal ortamı hangi amaçlarla kullanmaktadır?
- ◆ Siz sanal ortamı hangi amaçla kullanıyorsunuz?

Türkiye İstatistik Kurumunun yaptığı araştırma sonuçları sanal ortamın, insanların hayatında önemli rol oynadığını göstermektedir. Sanal ortam üzerinden paylaşılan bilgilerin insanlara yarar sağladığı tartışılmaz bir gerçektir. Ancak bu ortamda edindiğimiz bilgiler doğru olabileceği gibi yanlış da olabilir. Bu nedenle ulaştığımız bilgilerin doğruluğunu ve güvenilirliğini sorgulamalıyız. Çünkü eriştiğimiz bilgilerin önemli bir kısmı yetkili kurumların ve alanında uzman kişilerin denetiminden geçmemektedir. İsteyen herkes buraya bilgi yüklemekte ve yüklediği bilgilerin yayılmasını sağlayabilmektedir. Bu nedenle Genel Ağ üzerinden ulaştığımız bilgileri değerlendirmek, bunların doğruluğunu ve güvenilirliğini sorgulamak bizim sorumluluğumuzdadır.

Sanal ortam günlük hayatımızın her alanına girmiştir.

İnsanlar arasında iletişimi sağlayan gazete, dergi, radyo, televizyon ve Genel Ağ gibi kitle iletişim araçlarının tümü **medya** olarak adlandırılır. Medyanın hayatımızdaki önemi her geçen gün daha da artmaktadır. Medya denilince önceleri insanların aklına yalnızca gazete, dergi gibi basılı kaynaklar ve televizyon gelirdi. İnsanlar gazete ve dergi okuyarak, televizyon izleyerek medyadan etkilenirdi. Ancak günümüzde bilgisayar ve akıllı telefonlar aracılığıyla Genel Ağ'a bağlanan, sanal ortamı takip eden, sosyal medyayı kullanan insanlar da medyanın etkisine girebilmektedir. Medyanın insanlara verdiği mesaj yoğunluğunun fazla olması nedeniyle insanlar, doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmakta zorluk yaşamaktadır. Medya mesajlarına ulaşmak ve onları doğru bir şekilde sorgulayıp çözümleyebilmek medya okuryazarlığı becerisini gerektirmektedir.

Medyada karşılaştığı yazılı ve yazılı olmayan mesajlara ulaşma, bu mesajları çözümleme, değerlendirme yeteneği kazanan bir kişinin iyi bir medya okuryazarı olduğu söylenebilir. Dolayısıyla medya okuryazarlığı bilincine ulaşmış birey, medyadaki doğru ve güvenilir bilgilere kısa sürede ulaşabilir. Eleştirel bakış açısıyla ulaştığı bilgileri değerlendirebilir.

Gazete, medya araçlarından biridir.

Okuma Metni

Yasin bir Genel Ağ adresinde aşağıdaki bilgiyi okuyor.

"Uçak kazalarının nedenlerini araştırmak için uçaklara konulan kara kutunun rengi siyahtır."

Yasin okuduğu bilginin doğruluğundan şüphe ederek bu bilginin doğruluğunu ve güvenilirliğini çeşitli kaynaklardan araştırıyor. Yasin araştırmalar sonucunda aşağıdaki bilgileri elde ediyor.

"Bir yolcu uçağı düştüğünde kazanın nedenlerini bulabilmek ve benzeri kazaları önlemek için uçaklarda kara kutu adı verilen teknolojik aygıtlardan iki adet bulunur. Kara kutuların biri pilotların mikrofon ve kulaklıkları sayesinde kokpitteki sesleri kaydeder. Diğer kara kutu ise uçağın sürati, yüksekliği, yakıt miktarı, motor performansı hakkındaki bilgileri kaydeder. Kara kutular çelik ve titanyum kaplı oldukları için yangına dayanıklıdır ve su geçirmezler. Uçaklar yere 500 km/h süratle çarpsa dahi kara kutular zarar görmezler. Kaza sonrasında daha kolay bulunabilmeleri için kara kutular turuncu renge boyanmıştır."

Kitap için yazılmıştır.

Yukarıdaki örnek metinde Yasin'in Genel Ağ adresinde okuduğu bilgiden şüphe duyarak doğru bilgiye ulaşma süreci verilmiştir. Yasin araştırmaları sonucunda uçaklarda bir değil iki tane kara kutu olduğunu, kara kutuların renginin siyah değil turuncu olduğunu öğreniyor.

Yukarıdaki verilen okuma metni bizlere sanal ortamda edindiğimiz bilgilere şüpheyle yaklaşmamızın ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Sanal ortamda edindiğimiz her bilgiyi doğru olarak kabul etmeyerek doğru bilgiye ulaşmaya özen göstermeliyiz. Bununla ilgili aşağıdaki uygulamaları yapmalıyız.

- Sanal ortamda edindiğimiz bilgileri eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmeliyiz.
- Edindiğimiz bilgilerin doğruluğunu ve güvenilirliğini sorgulamak için yetkili kurumların açıklamalarını takip etmeliyiz.
- Doğru olduğundan şüpheye düştüğümüz bilgileri farklı Genel Ağ adreslerinden kontrol etmeliyiz.

Sizin de sanal ortamda ulaştığınız bazı bilgiler doğru ve güvenilir olmayabilir. Yukarıda verilen önerileri uygulayarak doğruluk ve güvenilirliğinden şüphe ettiğiniz bilgileri sorgulayınız.

Sıra Sizde

Sanal ortamda ulaştığınız bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgulamak niçin gereklidir? Düşüncelerinizi defterinize yazınız.

SANAL ORTAMDA GÜVENLİK

Hazırlık Çalışması

Sanal ortamı kullanırken dikkat edilmesi gereken güvenlik kuralları hakkında neler biliyorsunuz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsanlar yüzyıllar boyunca hayatlarını kolaylaştırmak için çeşitli buluşlar yapmışlar ve bunları zamanla geliştirmişlerdir. Son yıllarda hayatımıza giren en önemli buluşlardan biri bilgisayar diğeri de akıllı telefonlardır. Genel Ağ teknolojisinin de devreye girmesiyle bilgisayarlar daha işlevsel hâle gelmiştir. İnsanlar artık Genel Ağ bağlantılı bilgisayarları ve akıllı telefonları kullanarak bilgi edinmekte, mal ve hizmet satın almaktadır.

Sanal ortamı iyi niyetli insanlar kullanabildiği gibi kötü niyetli insanlar da kullanmaktadır. Bu nedenle sanal ortamda kullandığımız kişisel bilgileri korumak zorunluluk hâline gelmiştir. Ünitimizin bu bölümünde sanal ortamı güvenli bir şekilde kullanmak için yapılması gerekenleri öğreneceğiz.

Mesafeli Alışveriş

Genel Ağ üzerinden alışveriş yapmak **mesafeli alışveriş** olarak adlandırılır. Dünyada her geçen yıl mesafeli alışveriş miktarı artmaktadır. Günümüzde insanlar fiziki olarak ürünlere dokunup satın almak yerine Genel Ağ üzerinden alışveriş sitelerine girerek istedikleri ürünü sipariş etme olanağına sahiptir. Sanal ortamda alışveriş yaparken kredi kartı, havale ve EFT gibi ödeme sistemleri kullanılır. Alışveriş yaptığımız sitelere ödeme esnasında aktardığımız kişisel bilgilerin kötü niyetli kişilerin eline geçmemesi gerekir. Az bilinen alışveriş sitelerinden ziyade herkesin sıklıkla kullandığı, bilinen sitelerden mesafeli alışveriş yapmak daha güvenlidir. Bu tür siteler kendi güvenlik sistemlerini oluşturdukları için kişisel bilgilerimiz daha güvende olacaktır. Kredi kartınızı mesafeli alışverişte kullanırken sizden aşağıdaki görsellerde verilen bilgiler istenecektir. Bu bilgileri gizli tutmanız güvenliğiniz açısından önemlidir. Kredi kartlarında yazılı olan bu bilgileri başkalarının görmemesi gerekir. Kredi kartı ile yapılan mesafeli alışverişlerde kullanıcı bilgileri güvenlik amacıyla bankaların sistemleri tarafından doğrulanır.

Kredi kartı
numarası

Son kullanım
tarihi

Kredi kartının ön yüzü

CVV
numarası

Kredi kartının arka yüzü

Kimlik Hırsızlığı

Genel Ağ'ın yaygınlaşmasıyla birlikte dikkat edilmesi gereken önemli konulardan biri de siber suçlardır. Siber suçların başında kimlik hırsızlığı ve dolandırıcılık gelmektedir. Genel Ağ'ı yanlış amaçlarla kullanan kişiler; insanların kredi kartı veya kimlik bilgilerine ulaşmakta, bu bilgilerle sanal ortamda çeşitli işlemler yapmaktadır. Kişisel bilgilerinizi ele geçiren bu kişiler, adınıza sahte kredi kartları çıkarabilir ve bu kredi kartlarıyla alışveriş yapabilirler. Böyle durumlarda karşılaşmamak için tanımadığımız kişilerden gelen e-postaları açmamalı ve sosyal medya hesaplarında kişisel bilgilerimizi ayrıntılı bir şekilde paylaşmamalıyız.

Sanal ortamda kimlik hırsızlığı ve dolandırıcılıkla karşılaşmamak için almamız gereken tedbirlerden bazıları aşağıda verilmiştir:

- Sanal ortamda kullanılan şifrelerin tümünün birbirinin aynısı olmamasına özen gösterilmelidir.
- Şifrelerin kolay tahmin edilemeyen büyük ve küçük harf, rakam, noktalama işaretleri içermesine dikkat edilmelidir. Ardışık harf ve sayılardan oluşan ifadeler (abcd,1234 gibi), doğum tarihi (2003 gibi) ve önemli olayların gerçekleştiği yılların tarihleri (1453, 1923 gibi) şifre olarak kullanılmamalıdır.
- Kredi kartını kaybeden bir kişi, hemen bankasının müşteri hizmetlerini aramalı ve kredi kartını iptal ettirmelidir.
- Sanal ortamda telefon numarası, aile bireylerinin adı, doğum yeri gibi kişisel bilgiler paylaşılmamalıdır.
- Telefonla arayan kişilere kendilerini nasıl tanıtlırsa tanıtınsınlar kimlik ve kredi kartı bilgileri verilmemelidir. Değerli ürünlerin sanal ortamda bedava teklif edilmesine aldanılmamalıdır. Bu kişiler size bu ürünleri göndermek vaadiyle kişisel bilgilerinizi isteyebilir. Bu ve benzeri davranışları yapan kişiler hukuki yaptırımlarla karşılaşabilirler.

Güvenli Genel Ağ Kullanımı

Sanal ortama bağlanacağımız teknolojik aletlerde güvenlik önlemleri bulunmaktadır. Ancak Genel Ağ bağlantılı teknolojik aletleri kullanırken ek güvenlik önlemleri alınması gerekir. Çünkü Genel Ağ'a bağlanmak tüm dünyadaki Genel Ağ bağlantılı teknolojik aletlerle iletişim hâlinde olmak demektir. Bu esnada virüsler, Genel Ağ bağlantılı teknolojik aletlerimiz için önemli bir tehdit oluşturur. Virüsler, Genel Ağ bağlantılı teknolojik aletlerin olağan dışı çalışmasına, programlarının bozulmasına ve veri kaybına neden olabilen yazılımlardır. Bu yazılımlar, sanal ortamı kötü amaçlı kullanan kişiler tarafından Genel Ağ bağlantılı teknolojik aletlerimize

genellikle e-posta ile gönderilir. Bu durumların önüne geçebilmek amacıyla anti-virüs programları geliştirilmiştir. Lisanslı anti-virüs programları yükleyerek Genel Ağ bağlantılı teknolojik aletlerimizi daha güvenli hâle getirebiliriz.

- Teknolojik aletlerimizi, ekranında özel bilgilerimiz varken açık bırakmamalıyız.
- Teknolojik aletlerimizde kullandığımız yazılımların güncel olmasına özen göstermeliyiz.
- Virüsler taşınabilir USB bellekler tarafından teknolojik aletlere bulaşabilmektedir. Bu nedenle USB bellekleri kullanmadan önce virüs taramasından geçirmeliyiz.
- Bilgisayarımızdaki önemli verileri mutlaka yedeklemeli ve bunları güvenli bir ortamda saklamalıyız.

Günümüzde birçok Genel Ağ sitesi, bağlantı adreslerinde <https://> şifreleme sistemini kullanmaktadır. Bu şifreleme sistemi sayesinde Genel Ağ adreslerinde yaptığımız işlemlerin ve kişisel bilgilerimizin başkalarının eline geçmesi önlenir. Bağlantı adreslerinde <http://> olan Genel Ağ adreslerinin bilgi aktarım sisteminde herhangi bir şifreleme söz konusu değildir. Bu nedenle işlem yaptığımız sitelerin bağlantı adresinde "<https://>" ibaresinin bulunup bulunmadığının kontrol edilmesi gerekir. Eğer bağlantı adreslerinde yalnızca <http://> yazıyorsa bu sayfalar risk içermektedir. Aşağıda verilen görseli inceleyiniz.

Güvenli bir Genel Ağ sayfasında <https://> ibaresi olmalıdır.

SOSYAL AĞ KULLANIMI

Sosyal ağlar üzerinden insanlar kendileriyle ilgili çeşitli bilgileri başkalarıyla paylaşmaktadır. Sosyal ağlardaki paylaşımlarımız günlük hayatımızı ve insanlarla olan ilişkilerimizi etkilemektedir. Bu nedenle sosyal ağları kullanırken önce güvenliğimizi düşünmeliyiz. Sanal ortamı başka insanlarla tanışmak için kullanmamalı, bu yolla gelen arkadaşlık tekliflerini reddetmeliyiz. Arkadaşlık teklifinde ısrarcı olan kişileri aile büyüklerimize bildirmeliyiz. Aile büyüklerimizin yaşanabilecek olumsuz durumlara karşı bizleri koruyacağını aklımızdan çıkarmamalıyız. Sosyal medyada video ve resim paylaşımlarında dikkatli olmalıyız. Paylaştığınız videolar ve resimler sizin ve yakınlarınızın zarar görmesine neden olabilir.

Sosyal ağları güvenli kullanmak için dikkat etmemiz gerekenler

- ▶ Sosyal paylaşım sitelerinde kayıt esnasında ve sonrasında kişisel bilgilerin tümü paylaşılmamalıdır.
- ▶ Gizlilik ayarlarına dikkat edilmeli, kişisel bilgileri herkesin görmesi engellenmelidir.
- ▶ Paylaşılan video ve fotoğrafların kötü amaçlı kullanılabilmesi unutulmamalıdır.
- ▶ Kullanıcıların ilgisini çeken "Kazandınız" ve "Bedava" gibi mesajlara karşı dikkatli olunmalıdır.

Sosyal ağlarda paylaşmamamız gereken kişisel bilgiler

- ▶ Doğum tarihinizin gün ve ay kısmı
- ▶ Doğum yeriniz
- ▶ Anne kızlık soyadınız
- ▶ Ev, iş ve okul adresiniz
- ▶ Telefon ve T.C. kimlik numaranız

Bu kitap için yazılmıştır.

Sıra Sizde

Mesafeli alışveriş, güvenli Genel Ağ kullanımı, kimlik hırsızlığı ve sosyal ağ kullanımı konularında uyulması gereken güvenlik kuralları nelerdir? Öğrendiklerinizden yararlanarak defterinize yazınız.

BİLİM İNSANLARININ ORTAK ÖZELLİKLERİ

Hazırlık Çalışması

Hangi bilim insanlarının isimlerini biliyorsunuz? Bu bilim insanlarının yaptığı çalışmaların insanlığa katkıları nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Bir aleti, aygıtı ve yöntemi ilk kez bulma işine **icat (buluş)** adı verilir. Yeni bir buluş ortaya koyan (icat eden) kişiye ise **mucit (buluş yapan)** denir. İnsanların buluş yapmalarının sebebi, yaşadıkları çevredeki olayları açıklama ve günlük yaşamlarında karşılaştıkları problemleri çözme isteğidir.

✦ İnsanlar geçmişte ağır yükleri bir yerden başka bir yere kas gücüyle taşıyorlardı. Ardından yük taşımak için yuvarlanan ağaç kütüklerini kullanmaya başladılar. Bu sistem, ilerleyen yıllarda tekerleğin icadına katkı sağladı.

✦ İnsanlar geçmişte aydınlanmak için yalnızca güneş ışığından faydalanıyordu. Ancak gece olduğunda yıldızlardan gelen ve Ay'dan yansıyan ışınlar Dünya'mızı yeterince aydınlatmadığından insanlar çevrelerindeki varlıkları net bir şekilde göremiyordu. Bu nedenle çeşitli aydınlatma araçlarına ihtiyaç duyuyorlardı. Ateşin keşfinden sonra geliştirilen meşale, insanların ilk aydınlatma araçlarından biriydi.

Meşale insanların kullandığı ilk aydınlatma araçlarından biridir.

Özlü Sözleri Yorumlayalım

Aşağıdaki söz size neler çağrıştırmaktadır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

"İhtiyaç, bütün icatların anasıdır."

Eflatun

Genel Ağ'dan düzenlenerek alıntılanmıştır (12.06.2018).

Evrenin veya olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneye dayanan yöntemler ve gerçeklikten yararlanarak sonuç çıkarmaya çalışan düzenli bilgiler bütününe **bilim** denir. Bilimsel bilgiye ulaşmak için sistematik olarak çalışan kişiler ise **bilim insanı** olarak adlandırılır. Bilim insanları bilimsel yöntemler kullanarak araştırmalar yapar, araştırma sonuçlarını başka insanlarla paylaşır. Telefondan ampule, kalemde otomobile, gözlükten ütüye kadar

günlük hayatımızı kolaylaştıran buluşların yapılmasında bilimsel çalışmalarda elde edilen bilgiler önemli yer tutmaktadır.

Ampulün mucidi Thomas Alva Edison
(Tamis Alva Edison)

Telefonun mucidi Alexander Graham
Bell (Aleksandır Gırahım Bel)

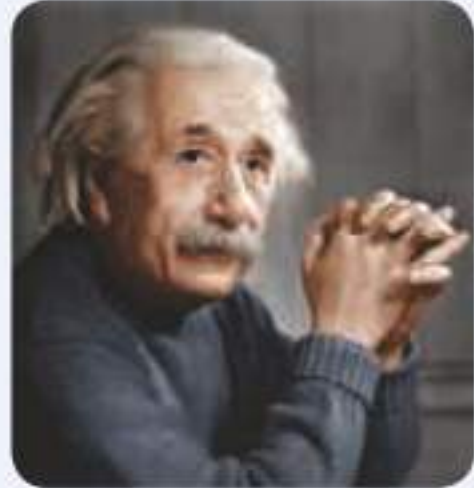

Araştırıalım Paylaşalım

Buluş yapan kişilerden veya bilim insanlarından birinin hayatını araştırınız. Araştırdığınız kişinin özelliklerinin neler olduğunu defterinize yazınız. Birbirinden farklı dönemlerde buluş yapan kişilerin veya bilim insanlarının ortak özelliklerini belirlemeye çalışınız. Araştırma sonucunda elde ettiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

ALBERT EİNSTEİN (ALBİRT AYNŞTAYN)

Einstein, 1879 yılında Almanya'da dünyaya geldi. Çocukluğunun ilk yıllarında konuşma güçlüğü çektiğinden yaşlılarından daha geç konuşmaya başladı. Einstein fen bilimleri ve matematik derslerinde başarılı ancak diğer derslerde başarısız bir öğrenciydi. İlkokul yıllarından itibaren en belirgin özelliği merak duyan, olayları ve olguları sürekli sorgulayan bir kişiliğe sahip olmasıdır. Einstein hayatının her anında zorluklarla mücadele etmiş, kimi zaman hatalar yaparak başarısız olmuştur. Einstein'ın "Hayatında hiç hata yapmamış insan yeni bir şey denememiştir." sözü bizlere, onun yaşam felsefesini yansıtmaktadır. Sınırsız bir hayal gücü ve merak duygusu olan Einstein'e göre hayal gücü bilgiden daha önemlidir. Kendisini "Benim özel yeteneklerim yok. Sadece tutkulu bir biçimde meraklıyım." diye tanımlamıştır. Einstein çalışmayı, yeni bilgiler öğrenmeyi, gözlem ve araştırma yapmayı çok seven biridir. 1921 yılında Nobel Fizik Ödülü'nü kazanmıştır. Einstein 1955 yılında hayatını kaybetmiştir.

Genel Ağ'dan düzenlenerek alıntılanmıştır (12.01.2018).

ISAAC NEWTON (AYZEK NİVTİN)

1642 yılında İngiltere’de dünyaya gelen Isaac Newton fizik, matematik ve astronomi alanında buluşlar yapan önemli mucitlerden biridir. Onun yaptığı çalışmalar bilimin gelişmesine önemli katkılar sağlamıştır. Newton, ilkokul yıllarında sınıf arkadaşlarına göre cılız bir görünüme sahipti. Kabiliyeti, el becerisi ve kitaplardan edindiği bilgiler sayesinde yaşından beklenmeyen oyuncaklar yapmıştır. Babası öldükten sonra annesi, ondan yaşadıkları çiftliğin idaresini üstlenmesini istedi. Ancak Newton çiftçilik yapmak istemiyordu. Çok geniş bir hayal gücüne sahip olan Newton, sürekli gökyüzünü seyrediyor, gözlemlerini bir deftere not ediyordu. Newton’un ne kadar zeki bir çocuk olduğunu fark eden bir yakını, annesini onu üniversiteye göndermesi konusunda ikna etti. Üniversite yılları Newton’un hayatının dönüm noktası oldu. Newton çalışmayı, yeni bilgiler öğrenmeyi, gözlem yapmayı, astronomi ve matematik kitapları okumayı çok severdi. Kendinden önceki dönemlerde yaşayan bilim insanlarının yaptığı çalışmaları okurdu. Araştırmacı, meraklı ve şüpheci bir yapısı vardı. Kendisi, “Eğer benim araştırmalarım bazı yararlı sonuçlar verdiyse bunlar sadece çalışma ve tutarlı bir düşünme sayesinde olmuştur,” demiştir. Bilime yaptığı katkılardan ötürü, kuvvet ve ağırlık birimine onun soyadı verilmiştir. Newton 85 yaşındayken hayatını kaybetmiştir.

Genel Ağ’dan düzenlenerek alıntılanmıştır (13.01.2018).

PROF. DR. AZİZ SANCAR

Prof. Dr. Aziz Sancar, 1946 yılında Mardin’in Savur ilçesinde çiftçilikle uğraşan orta gelirli bir ailenin yedinci çocuğu olarak dünyaya geldi. Aziz Sancar, ilk ve orta öğrenimini Mardin’de tamamladı. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinden birincilikle mezun oldu. TÜBİTAK bursuyla gittiği Amerika’da biyokimya eğitimi alan Sancar, ülkemize dönüp bir süre hekimlik yaptı. Ancak aklı hâlâ bilimsel çalışmalardaydı. Amerika’ya tekrar dönerek çeşitli üniversitelerde çalışmaya devam etti. Karşılaştığı tüm zorluklara rağmen sabır ve kararlılıkla mücadele etti. Onun için bilimde başarılı olmanın yolu çok çalışmak ve çok okumaktan geçiyordu. Hayatının önemli bir kısmını laboratuvarlarda geçirdi. Aziz Sancar’ın araştırma ve gözlem yapmayı çok seven, eleştiriye açık, planlı ve objektif bir kişiliği vardır. Sancar, başarılı bir bilim insanında üç temel özelliğin bulunması gerektiğini söylemiştir: Bilgiye dayalı yaratıcılık, sıkı çalışmak ve başarısızlık karşısında asla pes etmemek. Aziz Sancar, DNA onarım mekanizmaları konusunda yaptığı buluş sayesinde 2015 Nobel Kimya Ödülü’ne layık görüldü.

Genel Ağ’dan düzenlenerek alıntılanmıştır (12.02.2018).

Düşünelim Tartışalım

Okuduklarınızdan yararlanarak aşağıdaki sorunun cevabını defterinize yazınız. Yazdıklarınızı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Albert Einstein, Isaac Newton ve Prof. Dr. Aziz Sancar'ın ortak özellikleri nelerdir?

Mevcut bilgileri kullanarak yeni bilgiler ortaya çıkarma çabasına **bilimsel düşünme** denir. Bilim insanları yaptıkları çalışmaları bilimsel düşünme sayesinde ortaya koymuşlardır. Bu sayede çeşitli konuların nedenleri üzerinde düşünmüşler ve yeni fikirler ortaya koyarak insanlığa katkıda bulunmuşlardır. Bunu yaparken kendilerinden önce yapılan çalışmaları inceleyip mevcut bilgileri değerlendirmişlerdir. Araştırma ve inceleme yaparken konulara bilimsel yaklaşıma özen göstermeliyiz. Bilim insanları gibi zorlukların üstesinden gelebilmeli, başarısızlıklar karşısında pes etmemeliyiz. Sabırlı bir şekilde çalışmalarını sürdüren bir insanın hedefine mutlaka ulaşacağını unutmamalıyız.

Sıra Sizde

Aşağıda verilen özellikleri inceleyiniz. Buluş yapanlara ve bilim insanlarına ait olan ortak özellikleri tespit ederek işaretleyiniz.

Hata yapmaktan korkmak	Zorluklar karşısında pes etmek	Meraklı olmak
Dürüst olmak		Araştırmacı olmak
Ümitsiz olmak		Ön yargılı olmak
Sabırlı olmak		Objektif olmak
Yeniliklere açık olmak	İşin kolayına kaçmak	Planlı çalışmak

BİLİMSEL ETİK

Hazırlık Çalışması

Ders kitaplarınızın arka sayfalarında niçin kaynakça kısmı vardır? Sizce bu bölüm ne işe yarar? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Bilimsel çalışma yaparken farklı kaynaklardan bilgi ediniriz. Bilgi edinmek amacıyla kullandığımız her türlü kaynak **bilgi kaynağı** olarak adlandırılır. Yararlandığımız bilgi kaynakları her geçen gün artmaktadır. Bilimsel kitaplar, süreli yayınlar, ansiklopediler ve Genel Ağ temel bilgi kaynaklarıdır.

- **Bilimsel kitaplar** belli bir konu hakkında (uzay, tıp, mühendislik, ekonomi, hukuk vb.) konunun uzmanı kişiler tarafından yazılmış bilgi kaynaklarıdır.

- Düzenli aralıklarla yayımlanan gazete ve dergilere **süreli yayın** adı verilir. Süreli yayınlar günlük, haftalık, aylık veya yıllık olarak yayımlanabilir.

- Belli bir yöntemle göre düzenlenen; herhangi bir konu hakkında ayrıntılı bilgi içeren, genellikle birkaç ciltten oluşan kitaplara **ansiklopedi** adı verilir. Ansiklopediler genel bilgiler barındırabileceği gibi spor, müzik ve tarih gibi belirli konularda da bilgiler içerebilir.

- **Genel Ağ** günümüzde bilgi edinmek amacıyla en sık kullandığımız bilgi kaynağıdır.

Kütüphaneler araştırmalarımızı yapabileceğimiz ve çok sayıda bilgi kaynağına ulaşabileceğimiz yerlerdir. Günümüzde kütüphanelerde bilimsel kitaplar, süreli yayınlar ve ansiklopedilerin yanı sıra Genel Ağ bağlantılı bilgisayarlar da bulunmaktadır. Araştırmalarınızı yaparken yaşadığınız yerde bulunan kütüphanelerden yararlanabilirsiniz.

Merhaba arkadaşlar! Ben Şevval. Sosyal Bilgiler öğretmenimiz geçen hafta işlediğimiz bir konu hakkında araştırma yapmamızı ve edindiğimiz bilgilerle sınıfta arkadaşlarımıza sunum yapmamızı istedi. Aynı zamanda araştırma yaparken bilimsel etiğe uygun davranmamız gerektiğini söyledi. Şimdi sizlere araştırmamı nasıl yaptığımı aşamalar hâlinde anlatacağım.

Araştırmamı yaparken takip etmem gereken aşamaları belirledim. Bunları defterime yazdım.

1. Araştırma konusunu seçmek
2. Araştırma konusu hakkında bilgi edinebileceğim kaynakları temin etmek
3. Bilgi kaynaklarından araştırma konusuna uygun bilgileri derlemek
4. Edindiğim bilgileri asıllarını koruyarak not almak
5. Kaynakça hazırlamak

1. Bilim insanlarından biri olan Cahit Arf'i araştırma konum olarak seçtim. 10 Türk lirasının arka yüzünde Cahit Arf'in resmini gördüğüm için neler yaptığını merak ediyordum.

2. İlçemizde bulunan kütüphaneye giderek görevliye araştırma çalışmam olduğunu ve kütüphaneden yararlanmak istediğimi söyledim. Kendisi bana yardımcı oldu. Görevli sayesinde konuyla ilgili ansiklopedi, süreli yayın, bilimsel kitap ve Genel Ağ adresleri hakkında bilgi edindim.

3. Bazı kaynakların Cahit Arf'le ilgili sayfalarının fotokopisini çektim. Ansiklopedilerde veya süreli yayınlarda Cahit Arf'le ilgili bilgileri, Genel Ağ adreslerinden Cahit Arf'in biyografisini okudum.

4. Edindiğim bilgileri ve bu bilgileri hangi kaynaktan elde ettiğimi bir dosya kâğıdına yazdım. Bilgilerin asıllarını korumaya özen gösterdim. Bu esnada bilgileri kaynağında yazıldığı şekilde çalışmamda kullandım.

Cahit Arf

CAHİT ARF

Selanik'te dünyaya gelen Cahit Arf, 1910-1997 yılları arasında yaşamış dünyaca ünlü bir matematikçidir. Beşinci sınıftayken öğretmenini, ona matematikle ilgilenmesini tavsiye etmiştir. Lisede okul arkadaşlarının çözemediği matematik sorularını kolaylıkla çözmeye başlamıştır. Yeteneği sayesinde ailesi ve öğretmenlerinin dikkatini çekmiştir. Öğrenimine Fransa'da devam etmiştir. Okulunu bitirip Türkiye'ye geri dönerek çalışmalarına devam etmiştir. Kendi adıyla anılan Arf Sabiti, Arf Halkaları ve Arf Kapanışları gibi terimleri bularak matematik ve bilim dünyasına katkıda bulunmuştur. Matematiğe yapmış olduğu köklü katkılardan dolayı 1974'te TÜBİTAK Bilim Ödülü'ne layık görülmüştür.

5. Son olarak çalışmamı yaparken yararlandığım kaynakçayı hazırladım.

KAYNAKÇA

Ana Britannica Ansiklopedisi, 5. cilt, İstanbul, 1986.

<http://cabim.ulakbim.gov.tr/cahit-arf-kimdir/> (13.01.2018)

Terzioğlu, T. Yılmaz, A. (2005). 'Anlamak' Tutkunu Bir Matematikçi Cahit Arf. Ankara: TÜBA.

Ertesi gün yaptığım çalışmayı sınıfta öğretmenime ve arkadaşlarıma sundum. Öğretmenim yaptığım çalışmada emeğe saygı gösterip bilimsel etiğe uygun davranış sergilediğim için bana teşekkür etti.

Bu kitap için yazılmıştır.

Bilimsel bir çalışma yaparken yararlandığımız kaynakları, insanlar emek vererek oluşturmaktadır. Bu nedenle başka insanların çalışmalarını kendi eserimizmiş gibi göstermek doğru bir davranış değildir. Çalışmalarımızı hazırlarken yararlandığımız kaynakları belirtmek ve bu kaynakların asıllarını korumak önemlidir. Çalışmalarımızda yararlandığımız kaynakları, kaynakça bölümüne yazmalıyız. Bir araştırma veya incelemede yararlanılan kaynakları gösteren listeye **kaynakça** adı verilir. Çalışmalarımızı okuyan başka insanlar, kaynakçaya bakarak yararlandığımız kaynaklara ulaşabilir. Aşağıda kaynakça hazırlama kurallarına örnekler verilmiştir:

Araştırma yaparken ansiklopedileri bilgi kaynağı olarak kullanabiliriz.

- Kaynakçada yararlanılan kitabın yazarının soyadı ve adı, eserin adı, eseri yayımlayan yayınevi, eserin basıldığı yer ve eserin basıldığı yıl sırasıyla yazılır. Bu bilgiler yazılırken araların virgül (,) koyulur.
- Kaynakçada yararlanılan süreli yayınların adı, yayın sayısı, yayın yılı, yayınevi adı, basıldığı yer ve tarih yer almalıdır.
- Araştırma yaparken yararlandığımız Genel Ağ kaynaklarının bağlantı adresleri kaynakçada yer almalıdır.
- Kaynakça hazırlanırken yararlandığımız kaynaklar alfabetik sıraya göre dizilmelidir.

Araştırma Paylaşım

Günlük yaşamda merak ettiğiniz bir konu seçiniz. Seçtiğiniz konuyla ilgili bir araştırma yapınız. Bilimsel etiğe uygun davranarak hazırladığınız çalışmayı arkadaşlarınızla paylaşınız.

Sıra Sizde

Aşağıda verilen soruların cevaplarını defterinize yazınız.

- Yapacağınız çalışmalarda kullanabileceğiniz bilgi kaynakları nelerdir?
- Yapacağınız çalışmalarda yararlandığınız kaynakları göstermek ve kaynakların aslını korumak niçin önemlidir?

ÜNİTE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A. Aşağıdaki ifadeler doğru ise ifadelerin başına "D", yanlış ise "Y" yazınız. Yanlış olduğunu düşündüğünüz ifadelerin doğrularını defterinize yazınız.

1. (.....) Genel Ağ ve sosyal medyaya aktarılan bilgilerin denetim altına alınması oldukça kolaydır.
2. (.....) Medya okuryazarlığı bilincine ulaşmış birey her türlü medya aracını kullanarak doğru ve güvenilir bilgiye ulaşabilir.
3. (.....) Genel Ağ'a bağlanırken adres çubuğu kısmında http:// yazması sayfanın güvenli olduğu anlamına gelir.
4. (.....) Kredi kartı üzerinde yer alan bilgileri tanımadığımız kişilerle paylaşmamalıyız.
5. (.....) Ülkemizde yardım kampanyaları teknoloji kullanımı ile daha rahat şekilde yapılabilir.
6. (.....) İnsanların karşılaştıkları problemi çözme gayreti ve merak duygusu beraberinde yeni buluşlar getirmiştir.
7. (.....) Yapılan araştırmaların kaynakçasında yalnızca süreli yayınlar yazılmalıdır.

B. Aşağıdaki cümlelerde verilen boşlukları, kutucuklarda verilen ifadelerden uygun olanlarıyla tamamlayınız. İfadelere uygun ekler getirebilirsiniz.

teknoloji

Genel Ağ

güvenilirlik

MHRS

şüpheli

mucit

bilimsel etik

doğruluk

1. Ülkemizde yaşayan insanlar bilgiye ulaşmak için en çok tercih etmektedir.
2. Sanal ortam önemli bir bilgi kaynağı olduğu için buraya yüklenen bilgilerin ve önemli hâle gelmiştir.
3. üzerinden randevu alarak sağlık kuruluşlarında muayene olabilirsiniz.
4. Yeni bir buluş ortaya koyan kişiye adı verilir.
5. Buluş yapan kişiler ve bilim insanları hata yapmaktan korkmadığı gibi olaylara yaklaşır.
6. Araştırmalarımızda yararlandığımız kaynakları, kaynakçaya yazarak uygun davranırız.
7. gelişmesi ile birlikte insanlar istedikleri yerden alışveriş yapabilme imkânına kavuşmuştur.

- C.** Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu aşağıdaki tabloda belirtiniz.

	Teknoloji Kullanımının Sosyalleşme ve Toplumsal İlişkiler Üzerindeki Etkisi	Olumlu	Olumsuz
1.	Teknolojiyi kontrollü kullanmayan insanlar teknoloji bağımlısı hâline gelebilmektedir.		✓
2.	Sağlık alanında kullanılan teknolojik cihazlar sayesinde hastalıklar kısa sürede teşhis ve tedavi edilebilmektedir.		
3.	Sosyal medya üzerinden yapılan paylaşımlar insanlarda şiddet ve saldırganlık duyguları uyandırabilmektedir.		
4.	Cep telefonları sayesinde uzakta olan kişilerle konuşabilmekteyiz.		
5.	İnsanlar yaşadıkları sıkıntıları yetkili mercilere rahatça iletebilmektedir.		
6.	Bilinçsiz teknoloji kullanımı yüzünden insanlar arasında yüz yüze iletişim azalmaktadır.		
7.	Veliler okula gitmeden öğrenci notları hakkında bilgi sahibi olabilmektedir.		
8.	Sosyal medya hesaplarını sık sık kontrol eden bir öğrencinin ders çalışma verimi azalmaktadır.		
9.	Yardım kampanyalarına insanlar medya aracılığıyla daha rahat katılmaktadır.		
10.	Günümüzde insanlar bilgiye daha kolay ulaşmaktadır.		

Ç.

Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Aşağıdakilerden hangisi insanların buluş yapmasını sağlayan temel sebeplerden biri değildir?

A) İhtiyaç ve istekler
B) Merak duygusu
C) Karşılaştıkları problemleri çözme gayreti
D) Para kazanma isteği

2. Buluş yapan kişilerde ve bilim insanlarında bulunması gereken bazı özellikler vardır.

Aşağıdakilerden hangisi bu özelliklerden biri değildir?

A) Eleştiriye kapalı olma
B) Sabırlı ve kararlı olma
C) Yeniliklere açık olma
D) Çalışkan olma

3. Yaptığımız çalışmalarda yararlandığımız kaynakları göstermek ve kaynakların asıllarını korumak önemlidir.

Bunu yapmaktaki asıl amacımız aşağıdakilerden hangisidir?

A) Çalışmayı yapan kişiye para kazandırmak
B) Bilimsel etiğe uygun davranmak
C) Eser sahibinin bize kızmasını engellemek
D) Öğretmenimizin takdirini kazanmak

4. Aşağıdakilerden hangisi güvenli Genel Ağ kullanımı için dikkat etmemiz gerekenler arasında yer almaz?

A) Adres çubuğunda https:// ibaresinin olup olmadığına dikkat etmek
B) Genel Ağ tarayıcısının güncel olmasına özen göstermek
C) Bilgisayar virüslerine karşı lisanslı anti-virüs programı edinmek
D) e-posta hesabımıza gelen her gönderiyi açmak

5. Sosyal ağları kullanırken güvenliğimiz açısından başkalarıyla paylaşmamamız gereken kişisel bilgiler vardır.

I. Anne kızlık soyadımız

II. Doğum yerimiz

III. T.C. kimlik numaramız

IV. Ev adresimiz

Verilen bilgilerden hangileri doğrudur?

A) I ve II
B) I ve III
C) I, III ve IV
D) I, II, III ve IV

6. Aşağıda verilenlerden hangisi teknoloji kullanımının toplumsal ilişkiler üzerindeki olumlu etkisine örnektir?

A) İnsanların olaylar karşısında duyarsız kalması
B) İnsanların sadece kendini düşünmesi
C) İnsanlar arasındaki yardımlaşma duygusunun artırılması
D) İnsanlar arasında sürekli gerginlik yaşanması

7. Sanal ortamdaki bilgilerin doğru ve güvenilir olduğunu aşağıdakilerden hangisini yaparak anlayabiliriz?

- A) Bilgileri eleştirel bir bakış açısıyla sorgulayarak
- B) Bilgisayarımıza lisanslı anti-virüs programları yükleyerek
- C) Sosyal ağlar üzerinden bilgileri doğrulatarak
- D) Bütün bilgilerin doğru ve güvenilir olduğunu kabul ederek

8. Aşağıdakilerden hangisi Genel Ağ üzerinden mesafeli alışveriş yaparken dikkat etmemiz gereken durumlardan biri değildir?

- A) Güvenilir ve herkesin bildiği sitelerden alışveriş yapmak
- B) Kredi kartının kaybolması durumunda bankaya bilgi vermek
- C) Kredi kartı bilgilerimizi tanımadıklarımızla paylaşmak
- D) Güvenli ödeme sistemlerini kullanmak

- 9. I. Süreli yayınlar
II. Mektup
III. Ansiklopediler
IV. Kişisel görüşlerimiz

Verilenlerden hangileri bilimsel bir çalışma yaparken kullanılacak bilgi kaynaklarındandır?

- A) I ve III
- B) I ve IV
- C) II ve III
- D) I, II ve IV

10. Sosyal Bilgiler dersinde öğretmen öğrencilerine, "Kimlik hırsızlığı konusunda uymamız gereken güvenlik kuralları nelerdir?" diye sormuştur.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi öğrencilerin vermesi gereken doğru cevaplardan biri olamaz?

- A) Sanal ortamda bedava teklif edilen değerli ürünleri kazanmak için çaba göstermeliyiz.
- B) Telefonla bizi arayan tanımadığımız kişilere kimlik bilgilerimizi söylemeliyiz.
- C) Kolay tahmin edilemeyen şifreler kullanmalıyız.
- D) Kredi kartımızı kaybettiğimizde hemen yetkilileri arayıp bilgi vermeliyiz.

D. Aşağıda verilen soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. Sanal ortamda yer alan bilgilerin her zaman doğru olduğunun düşünülmesi bizleri nasıl etkiler?
2. Sanal ortamı kullanan kişiler doğru ve güvenilir olmayan bilgilerden kendilerini nasıl koruyabilirler?
3. Sosyal ağları kullanırken başkalarıyla paylaşmamamız gereken bilgiler nelerdir?
4. Güvenli Genel Ağ kullanımı için uyulması gereken kurallar nelerdir?
5. Günümüzde teknolojinin ilerlemesi buluş yapanlara ve bilim insanlarına hangi kolaylıklar sağlamaktadır?
6. Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özellikleri nelerdir?
7. Yaptığınız çalışmalarda kaynakça göstermenin önemi nedir?

5. ÜNİTE

ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM

Neler Öğreneceğiz?

Bu ünite;

- Yaşadığımız yerin ve çevresinin ekonomik faaliyetlerini analiz etmeyi,
- Yaşadığımız yer ve çevresindeki ekonomik faaliyetlere bağlı gelişen meslekleri tanımayı,
- Çevremizdeki ekonomik faaliyetlerin insanların sosyal hayatlarına etkisini,
- Temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını analiz etmeyi,
- Üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirmeyi,
- Bilinçli bir tüketici olarak haklarımızı kullanmayı öğreneceğiz.

ÇEVREMİZDEKİ EKONOMİK FAALİYETLER

Hazırlık Çalışması

Yaşadığınız yer ve çevresindeki kişiler ihtiyaçlarını nasıl karşılamaktadır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsanlar günlük yaşamlarını devam ettirebilmek için beslenme, barınma ve giyinme gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır. İnsanlar eski çağlarda beslenme ihtiyacını doğadaki meyve ve sebzeleri toplayarak veya hayvanları avlayarak karşılamışlardır. Giyinme ihtiyacını avladıkları hayvanların derilerini kullanarak, barınma ihtiyacını ise mağaralarda yaşayarak sağlamışlardır. Nüfusun zaman içerisinde artması ve olumsuz iklim koşulları gibi nedenlerden dolayı meyve ve sebzeleri toplamak, hayvanları avlamak veya mağaralarda yaşamak insanların ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma gelmiştir. Bu nedenle insanlar üretim yapmaya başlamışlardır.

Yaşadığımız çevredeki kaynakları kullanarak yeni ürünler elde etmeye **üretim** denir. Buğday ekilmesi, doğal su kaynaklarının şişelere doldurulması, konut inşa edilmesi, kumaştan kıyafet yapılması üretime örnek verilebilir. Bir insanın tüm ihtiyaçlarını tek başına üretebilmesi mümkün değildir. Bu nedenle insanlar bazı ihtiyaçlarını, üretim yapan kişi veya kurumlardan satın alırlar. Üretilen malın kullanılması veya hizmetten yararlanılmasına **tüketim** denir. Açıkan bir insanın yemek yemesi, susayan bir insanın su içmesi, inşa edilen konutlarda oturulması, kıyafetlerin giyilmesi tüketime örnek verilebilir. Üretim ve tüketim arasındaki ilişki ekonomik faaliyetlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Sıra Sizde

Yakın çevrenizde hangi ekonomik faaliyetler yapılmaktadır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Tarım

Hayvancılık

Sanayi

Ticaret

Turizm

Madencilik

Ormancılık

Hizmet sektörü

İklim özellikleri, yeryüzü şekilleri, su kaynakları ve nüfusun dağılışı ülkemizin farklı yerlerinde yapılan ekonomik faaliyetleri etkilemektedir.

Tarım

Toprağın ekilmesi ve işlenmesi yoluyla topraktan faydalanma işlerinin tümüne **tarım** denir. Ülkemizdeki toprakların önemli bir kısmı tarım yapmaya elverişlidir. İklimin ılıman, yeryüzü şekillerinin sade ve su kaynaklarının fazla olduğu yerler tarımsal faaliyetler için daha uygundur. Tarım ürünlerinin yetiştirme koşulları ve özellikleri farklılık göstermektedir. Bu nedenle ülkemizin çeşitli yerlerinde birbirinden farklı tarım ürünleri yetiştirilmektedir.

► Gaziantep, Şanlıurfa ve çevresi yaz aylarında az yağış aldığı için kuraktır. Bu nedenle kuraklığa dayanıklı kırmızı mercimek ve antep fıstığı üretimi buralarda yaygındır. Güney Doğu Anadolu Projesi'nin (GAP) devreye girmesi su sorununu en aza indirmiştir. Sulama sorununun olmadığı Şanlıurfa ve çevresinde pamuk, mısır ve pirinç üretimi yapılabilmektedir.

► Karadeniz kıyılarında her mevsim yağış alan bir iklim özelliğine sahiptir. Bu nedenle Giresun, Ordu, Trabzon, Rize ve çevresinde kıyılarında yağış ve neme fazla ihtiyaç duyan çay, fındık ve mısır üretimi yaygındır.

► Akdeniz ve Ege kıyılarındaki verimli ovalarda yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise ılık ve yağışlı geçer. Bu nedenle Antalya, Muğla, Mersin, İzmir ve çevresinde kıyılarında pamuk, zeytin, turunçgiller (limon, portakal, mandalina) ve üzüm üretimi yapılır.

Pamuk üretimi Şanlıurfa ve çevresinde yaygındır.

Mandalina üretimi Antalya ve İzmir'de yaygındır.

► Ülkemizin iç kesimlerindeki Konya, Ankara, Niğde, Karaman ve çevresinde yağış yetersiz olduğundan su ihtiyacı fazla olan tarım ürünlerini yetiştirmek zordur. Bu iller ve çevresindeki geniş ova ve platolarda buğday, arpa ve şeker pancarı üretimi yaygındır.

► Ülkemizin doğusu iklim ve yeryüzü şekilleri genel olarak tarıma uygun değildir. Bu durum tarım faaliyetlerinin yapılmasını zorlaştırmaktadır. Ekimi yapılan buğday, arpa gibi ürünlerin olgunlaşması uzun sürmektedir. Malatya, Elazığ ve civarında kayısı üretimi yapılmaktadır.

► Ülkemizde yükseltinin en az olduğu yer Marmara Denizi çevresidir. Ergene, Balıkesir ve Bursa ovalarında tarım yoğunlaşmıştır. Buralarda ayçiçeği, zeytin, pirinç, sebze ve meyve tarımı yapılmaktadır.

Tarım ürünlerinin olgunlaşma süresi sıcaklığa bağlı olarak değişmektedir. Örneğin; aynı anda Konya ve Ağrı'da ekimi yapılan buğday, iklim özelliklerinden dolayı Konya'da daha önce olgunlaşır ve hasat edilir. Elma, susam, antepfıstığı, fındık, patates, domates, mercimek, tütün, karpuz, incir ve muz gibi ürünler iklimin, su kaynaklarının ve toprağın uygun olduğu yerlerde yetiştirilir. Tarımsal üretim yapan ve geçimini tarımla sağlayan kişilere **çiftçi** denir. Çiftçiler tarafından yetiştirilen tarım ürünleri market, manav ve pazar aracılığıyla bizlere ulaşılır.

Hayvancılık

Hayvanların yetiştirilmesine, bakılmasına ve hayvanlardan elde edilen ürünlerin pazarlanmasına **hayvancılık** denir. Hayvanlardan et, süt ve yumurta elde edilerek insanların beslenme ihtiyaçları karşılanır. Hayvancılık, insanların beslenmesinin yanı sıra dokuma ve deri sanayisine ham madde sağlayan ekonomik bir faaliyettir. İklim, yeryüzü şekilleri ve bitki örtüsü gibi coğrafi özelliklere bağlı olarak ülkemizin değişik yerlerinde hayvancılık faaliyetleri yapılır.

► Erzurum-Kars yöresinde yaz yağışları fazla olduğu için otlak alanlar geniştir. Bu durum büyükbaş mera hayvancılığının bu çevrede gelişmesini sağlamıştır.

► Karasal iklimin etkisiyle bozkır bitki örtüsünün yaygın olduğu Konya, Ankara ve çevresinde küçükbaş hayvancılık gelişmiştir.

► Nüfusun fazla olduğu İstanbul, Ankara, Bursa, İzmir gibi şehirlerin çevresinde kümes hayvancılığı önemli bir ekonomik faaliyettir.

Buğday üretimi Konya ve çevresinde yaygındır.

Büyükbaş hayvancılık Erzurum ve Kars çevresinde yaygındır.

► Bursa ve çevresinde ipek böcekçiliği yapılır. İpek böceği, dut yapraklarını yiyerek beslenir ve ipeği koza hâline getirir. Toplanan bu kozalar yünlü dokuma sanayisinde kullanılır. İpek, ipek böceği larvalarının koza yapmak için salgıladığı, çok ince ve parlak teldir. Bu tellerin bir araya gelmesiyle ipek iplikleri oluşur. İpek kolay boyanabilir, yumuşak ve dayanıklıdır.

► Yeryüzü şekillerinin engebeli olduğu dağlık kesimlerde bitki çeşitliliği fazla olduğu için ancılık faaliyetleri gelişme göstermiştir. Muğla, Ordu, Erzurum, Rize, Erzincan, Kars ve Hakkâri ancılığın ön planda olduğu şehirlerdir.

► Ülkemizin denizlerinde, tatlı su göllerinde ve akarsularında balıkçılık yapılmaktadır.

Sanayi

İnsanların ham maddeleri, işlenmiş veya yarı işlenmiş ürün hâline getirmek için yaptıkları faaliyetlerin tümüne **sanayi** denir. İklim özellikleri, yeryüzü şekilleri ve ulaşım ağı bir yerde sanayi faaliyetlerinin yapılmasında belirleyici özelliklerdir. Yeryüzü şekillerinin sade, iklim koşullarının ılıman ve ulaşım ağının gelişmiş olduğu yerler sanayi tesisi kurmak için uygundur. İstanbul, Bursa, İzmir, Adana, Gaziantep sanayinin geliştiği illerimizden bazılarıdır. Bunun yanında yeryüzü şekillerinin dağlık ve engebeli, iklim özelliklerinin sert, ulaşım ağının yeterli olmadığı yerlerde sanayi tesisi kurmak oldukça zordur. Muş, Hakkâri, Ardahan, Gümüşhane, Sinop sanayinin yeterince gelişmediği illerimiz arasındadır.

Günümüzde sanayi faaliyetleri ülkeler için önemli bir gelir kaynağıdır. Ağaç, maden, tarım ürünleri, toprak, bitki gibi ham maddeler işlenerek fabrikalarda çeşitli ürünler üretilir.

İpek böcekçiliği Bursa ve çevresinde yaygındır.

Ancılık Muğla ve çevresinde yaygındır.

Sanayi İstanbul, Bursa, İzmir ve Adana çevresinde yaygındır.

Kereste üretimi Rize, Trabzon ve Artvin çevresinde yaygındır.

Aşağıda sanayi faaliyetlerinden bazılarına örnekler verilmiştir:

- Madenler sayesinde süs eşyalarından mutfak gereçlerine, beyaz eşyalardan teknolojik aletlere kadar birçok ürün yapılır.
- Tarım ürünlerinden yararlanılarak bisküvi, makarna, şeker, reçel vb. gıda ürünleri elde edilir.
- Toprak kullanılarak seramik, çimento, kiremit, tuğla, sakst, testi, çömlek ve cam gibi ürünler üretilir.
- Bitkiler ilaç ve baharat yapımında, kozmetik ürünlerin elde edilmesinde kullanılır.

Bu ürünler gerek ülke içine gerekse ülke dışına satılarak maddi kazanç elde edilir. İnsanlar sanayi tesislerinde çalışarak geçimlerini sağlar. Bu bakımdan sanayi tesisleri işsizliğin önlenmesinde önemli rol oynar.

Ticaret

Kâr elde etmek amacıyla yapılan alım satım işlemine **ticaret** denir. Tarım, hayvancılık, sanayi, ormancılık ve madencilik faaliyetleri sonucu üretilen ürünler öncelikle ülkemizde yaşayan insanların ihtiyacı için kullanılır. İhtiyacımızdan fazla üretilen ürünler ülke dışına satılarak kazanç sağlanır. Ülkemizde üretilmeyen veya üretildiği hâlde ihtiyacımızı karşılamayan ürünler ise yurt dışından satın alınır. Sanayi faaliyetlerinin yoğun olarak yapıldığı İstanbul, İzmir, Kocaeli, Mersin, Ankara, Bursa gibi şehirlerimizde ticaret de gelişmiştir.

Canlı hayvan pazarlarında ticaret yapılır.

Turizm

İnsanların yaşadıkları yerden ayrılarak başka yerlere kısa süreli geziler yapmasına ve bu gezilerin oluşturduğu faaliyetlerin bütününe **turizm** denir. Eğlenmek, dinlenmek, doğal güzellikleri ve tarihî mekânları görmek amacıyla yurt içinde ve yurt dışında gezintiye çıkan insanlara ise **turist** denir. Turistlerin gittikleri yerlerde kaldıkları otel ve tatil köyü gibi yerlere **turistik tesis** adı verilir. Günümüzde turizm faaliyetlerinin yaygınlaşmasıyla birlikte turistik tesis sayısında artış yaşanmıştır. İnsanların gittikleri yerlerde kalacağı yer sayısındaki artış eğitim, spor, kongre ve sağlık amaçlı turizmin de yaygınlaşmasına katkı sağlamıştır.

Yazları uzun ve güneşli geçen, Akdeniz ikliminin etkisi altında olan kıyı kesimler deniz turizminin merkezi hâline gelmiştir. Antalya (Alanya, Manavgat, Kemer), Muğla (Bodrum, Fethiye, Marmaris), İzmir (Çeşme) gibi,

Yeryüzü şekillerinin dağlık ve engebeli olduğu alanlar kış turizminin yapılması için uygundur. Bursa (Uludağ), Erzurum (Paşadöken), Bolu (Kartalkaya) illeri buna örnektir.

Turizm, ülke ekonomisine önemli katkılar sağlar. Bu yüzden bacasız sanayi olarak adlandırılır. Dünyanın çeşitli yerlerindeki insanlar dinlenmek, eğlenmek, doğal ve tarihî güzellikleri görmek amacıyla ülkemize gelmektedir. Turistler ülkemizde kaldıkları süre içinde ihtiyaçlarını karşılarlarken alışveriş yapar ve ülkemize döviz bırakırlar. Ülkeye döviz girişi ekonominin gelişmesine katkı sağlar. Turizmin ülkeye bir başka katkısı da insanlara iş imkânı sağlamasıdır. İnsanlar turistik tesislerde çalışıp turistlere hizmet vererek geçimlerini sağlarlar.

Madencilik

Yer kabuğunda çok uzun yıllar boyunca oluşan ve ekonomik değeri olan minerallere **maden** adı verilir. Madenlerin araştırılması, çıkarılması ve işletilmesiyle ilgili teknik ve yöntemlerin tümüne **madencilik** denir. Madenler sanayide kullanılan doğal ham maddelerdir. Ülkemiz maden bakımından oldukça zengindir.

► Balıkesir, Bursa, Kütahya ve Eskişehir çevresinde çıkarılan bor madeni; roket ve jet yakıtı yapımında, deterjan, porselen, cam, ilaç ve kimya sanayisinde kullanılır. Ekonomik değeri yüksek olan bor, dünyada en fazla ülkemizde bulunmaktadır.

► Seydişehir (Konya) ve Akseki'de (Antalya) çıkarılan alüminyum çok hafif, işlenmesi kolay ve yumuşak bir madendir. Alüminyum uçak ve otomobil sanayisinde kullanılır.

► Guleman (Elazığ), Fethiye, Köyceğiz (Muğla), Acıpayam (Denizli), Eskişehir, Orhanlı (Bursa) başta olmak üzere ülkemizin birçok yerinde çıkarılan krom, paslanmaz özelliği olan sert bir madendir. Krom, paslanmaz çelik tencere üretiminde ve otomobil parçalarının yapımında kullanılır.

Taş kömürü Zonguldak ve çevresinde çıkarılır.

Madenleri yer altında bulunduğu şekliyle kullanmak mümkün değildir. Yer altından çıkarılan madenler fabrikalarda işlenerek kullanıma hazır hâle getirilir. Örneğin; Divriği ve Hekimhan çevresinden çıkarılan demir madeni, demir çelik fabrikalarında işlenir. Ülkemizde Karabük'te, İskenderun'da, İzmir'de ve Karadeniz Ereğli'de demir çelik fabrikası vardır. Artvin'de (Murgul) çıkarılan bakır madeni, yine aynı yerde bulunan bakır işletmesinde işlenir. Linyit kömürü ve doğal gaz, termik santrallerde elektrik enerjisi elde etmek amacıyla kullanılır.

Ormancılık

İnsanların orman ürünlerine ve hizmetlerine olan ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yaptıkları faaliyetlerin tümüne **ormancılık** denir. Ülkemiz orman yetiştirmek için genel olarak uygun şartlara sahiptir. Bir yerdeki orman varlığını belirleyici temel etken yağıştır. Yağışın yetersiz olduğu yerlerde orman alanları da sınırlıdır. Ülkemizdeki ormanların önemli bir kısmı Karadeniz ve Akdeniz kıyılarında bulunur. Ülkemizin iç kısımlarında ise yeterli orman yoktur. Ormanlardaki ağaçlar kâğıt, kereste ve mobilya yapımında kullanılır. Ormancılık faaliyeti insanlara iş imkânı sağlar. İnsanlar da bu alanda çalışarak geçimlerini sağlar. Bizler de ormancılık faaliyeti sonucunda üretilen ürünleri satın alarak çeşitli ihtiyaçlarımızı karşılarız.

Ülkemizde ormancılık, Karadeniz kıyılarında gelişmiştir.

Hizmet sektörü

Sanayi ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte hizmet sektörü ülke ekonomisinde önemli bir konuma gelir. Eğitim, sağlık, ulaşım, bankacılık gibi faaliyet alanları hizmet sektörü içinde yer alır. Sanayinin gelişmesiyle birlikte insanlar sanayi tesislerinin yoğun olduğu şehir merkezlerine göç etmeye başladılar. Bunun sonucunda şehir merkezlerinde yaşayan insan sayısı arttı. İnsanların çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması için yeni iş alanları ortaya çıktı. Sağlık, eğitim, ulaşım ve bankacılık alanında insanlar iş bularak çalışmaya başladı ve bu alanlarda kazandıklarıyla diğer ihtiyaçlarını karşıladı. İstanbul, Ankara, İzmir, Eskişehir, Samsun, Kayseri, Konya, Bursa, Antalya, Adana gibi şehirler hizmet sektörünün gelişme gösterdiği önemli şehirlerimizden bazılarıdır.

İstanbul, Samsun ve İzmir gibi büyük şehirlerimizde hizmet sektörü gelişmiştir.

Araştırma Paylaşım

Yaşadığınız yer ve çevresinin ekonomik faaliyetlerini araştırınız. Araştırma yaparken yaşadığınız yer ve çevresinin coğrafi özelliklerini göz önünde bulundurunuz. Araştırma sonucunda edindiğiniz bilgilerle bir poster çalışması hazırlayınız. Poster çalışmasını görsel öğelerle zenginleştirebilirsiniz. Yaptığınız çalışmayı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Aşağıda bir öğrencinin örnek çalışması verilmiştir. İnceleyiniz.

Mehmet'in Çalışması

Merhaba arkadaşlar! Ben Rize'de yaşıyorum. Sizlere yaşadığım yer ve çevresinin ekonomik faaliyetlerini tanıtacağım. Dağlık ve engebeli bir yapıya sahip olması, dağların kıyıya paralel uzanması Rize ve çevresinde kıyı ile iç kesimler arasındaki ulaşımı zorlaştırmaktadır.

Rize ve çevresindeki tarım faaliyetleri yoğun olarak kıyıda ovalarda yapılmaktadır. Ülkemizde üretilen çayın tamamı Trabzon, Rize ve Artvin'de yetiştirilir.

Rize ve çevresi her mevsim yağış aldığından bol su kaynaklarına ve geniş otlaklara sahiptir. Bu nedenle hayvancılık kırsal kesimde yaşayan halkın önemli geçim kaynağıdır. Gür otlaklara sahip olan Karadeniz'in doğusunda büyükbaş hayvan yetiştiriciliği yaygındır. Rize'de bitki çeşitliliğinin fazla olması arıcılığın gelişmesine katkı sağlamıştır. Rize'de bulunan Anzer Yaylası'nda üretilen bal çok meşhurdur. Balıkçılık önemli bir geçim kaynağıdır. Ülkemizdeki balık ihtiyacının önemli bir kısmı Karadeniz'den karşılanır. Yaşadığım yerin çevresinde sanayi kuruluşları belli yerlerde toplanmıştır. Trabzon ve Rize, sanayinin geliştiği önemli şehirlerdir. Artvin'de bakır işletmeleri ve Rize'de çay fabrikaları bulunmaktadır.

Karadeniz kıyılarında orman fazladır. Ham madde zengin olması nedeniyle ormancılık faaliyetleri bu çevrede gelişme göstermiştir.

Anzer balı meşhurdur.

Rize'de çay fabrikaları vardır.

Yaşadığım yerin çevresi, doğal ve tarihî güzellikleriyle turizm bakımından önemli bir gelir potansiyeline sahiptir. Sümela Manastırı, Uzungöl ve Ayder Yaylası görülmeye değer eşsiz güzelliklerdendir. Yaz mevsiminin yağışlı ve serin geçmesinden dolayı yaşadığım yer ve çevresinde deniz turizmi çok gelişmiştir.

Bu kitap için yazılmıştır.

Trabzon'daki Sümela Manastırı ülkemizin turizm değerlerinden biridir.

Sıra Sizde

Aşağıda ülkemizde yapılan ekonomik faaliyetlerden bazıları verilmiştir. Bunların yapılmasına etki eden coğrafi özelliği karşısına yazınız.

Ekonomik Faaliyet		Coğrafi Özellik
1. Karadeniz Trabzon, Rize, Giresun ve çevresinde çay, fındık ve mısırın yetiştirilmesi	➔	
2. Muğla, Ordu, Kars ve Hakkâri'de arıcılık faaliyetlerinin yapılması	➔	
3. İstanbul, Bursa, İzmir ve Ankara gibi şehirlerde çok sayıda fabrikanın bulunması	➔	
4. Ege ve Akdeniz kıyılarında deniz turizminin gelişmesi	➔	
5. Karadeniz kıyılarında ormancılık faaliyetlerinin yapılması	➔	
6. Ülkemizin iç kısımlarında küçükbaş hayvancılığın yapılması	➔	

EKONOMİK FAALİYETLER MESLEKLERİ ETKİLER

Hazırlık Çalışması

Gelecekte hangi mesleği seçmeyi düşünüyorsunuz? Meslek tercihinizde etkili faktörler nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsanlar kendilerinin ve bakımını üstlendikleri kişilerin isteklerini ve ihtiyaçlarını karşılamak için çalışırlar. İnsanların geçimlerini sağlamak için sürekli olarak yaptıkları işlere **meslek** denir. Yaşadıkları çevrede yapılan ekonomik faaliyetler kişilerin meslek seçimi üzerinde etkilidir. Bir yerde yapılan ekonomik faaliyetlere göre çeşitli mesleklere ve o mesleği yapacak insanlara ihtiyaç duyulur. Örneğin; Manisa'nın Soma ilçesinde linyit madeni, Zonguldak'ta taş kömürü madeni çıkarılır. Bu yerlerde madencilikğe bağlı olarak maden mühendisliği ve maden işçiliği gibi meslekler gelişme göstermiştir.

Tarım ve Hayvancılığa Bağlı Olarak Gelişen Meslekler

Köy ve kasaba gibi kırsal alanlarda insanlar genellikle tarım ve hayvancılık yaparak geçimlerini sağlar. Ülkemizde tarım genellikle toprağın daha verimli olduğu ovalarda yoğunlaşmıştır. Buralarda öne çıkan meslekler çiftçilik ve ziraat mühendisliğidir. Hayvanlardan et, süt, yumurta, deri, ipek, bal ve yün gibi ürünler elde edilir. Bunun için ülkemizin farklı yerlerinde çeşitli hayvancılık faaliyetleri yapılmaktadır. Hayvancılık faaliyetlerinin yoğun olduğu yerlerde veterinerlik, besicilik, ancılık, kasaplık, balıkçılık, dericilik, ipek böcekçiliği ve çobanlık gibi meslekler gelişme göstermiştir.

Ziraat mühendisleri; tarla bitkileri, endüstri bitkileri, çayır ve meralar, meyvecilik, sebzecilik, bağcılık, biyoteknoloji, ekolojik tarım hakkında çalışmalar yapar. Bitki hastalıklarıyla mücadele yöntemleri hakkında çiftçileri bilgilendirir.

Veterinerler; hasta veya yaralı hayvanları tedavi eder, bulaşıcı hastalıklardan korur ve hayvan yetiştiricilerine hayvan sağlığı hakkında yardımcı olur.

Ormancılığa Bağlı Olarak Gelişen Meslekler

Ormanlar yağış ve nemin yeterli olduğu yerlerde daha fazla görülür. Ormanlar kâğıt, mobilya, kereste üretiminde kullanıldığı gibi yakıt olarak da kullanılmaktadır. Bu nedenle ormancılık faaliyetlerinin geliştiği yerlerde orman işçiliği, orman mühendisliği, orman muhafaza memurluğu, mobilyacılık, kerestecilik ve odunculuk gibi meslekler yaygındır. Ülkemizde ormanların fazla olduğu Karadeniz kıyılarında bu mesleklerin daha çok yapıldığı görülür. Ülkemizin iç kısımlarında orman varlığı az olduğundan ormancılıkla ilgili meslekler yeterince gelişmemiştir.

Orman mühendisleri; orman alanlarının saptanması, ağaçlandırılması, korunması, işletilmesi ve geliştirilmesi gibi konularda hizmet verir,

Orman işçileri; kereste üretmek amacıyla kesilen ormanları yeniden ağaçlandırır, ormanların bakımını üstlenir.

Sanayi ve Ticarete Bağlı Olarak Gelişen Meslekler

İnsanlar, kurulan fabrika ve atölyelerde çalışarak geçimlerini sağlamaktadır. Ülkemizde gıda, tekstil, otomotiv, kimya ürünleri sanayisi oldukça yaygındır. Fabrika işçiliği, gıda mühendisliği, tornacılık, makine teknisyenliği, kimyagerlik, otomobil tamirciliği sanayi tesislerinin bulunduğu çevrede öne çıkan mesleklerden bazılarıdır. Sanayi tesislerinde üretilen ürünlerin, ihtiyacı olan insanlara ulaştırılması gerekir. Bu amaçla sanayinin geliştiği yerlerde ticarete bağlı olarak gelişen birçok meslek vardır. Tüccarlık ve uzun yol şoförlüğü bu mesleklere örnek verilebilir. Tüccarlar, üretim faaliyetleri sonucunda elde edilen malları üreticiden alıp tüketicilere satarlar.

Gıda mühendisleri; gıda ham maddelerinin değerlendirilmesi, gıda kaynaklarının nitelik olarak korunması, böylece sağlıklı gıda çeşitlerinin artırılması konusunda araştırmalar yapar.

Uzun yol şoförleri, üretilen malları tır ve kamyon gibi araçlarla bir yerden başka bir yere taşır.

Turizme Bağlı Olarak Gelişen Meslekler

Ülkemizde turizm faaliyetleri çeşitlilik göstermektedir. Ülkemizin üç tarafı denizlerle çevrili olduğu için yaz turizmi gelişmiştir. Alanya, Fethiye, Bodrum, Marmaris ve Çeşme kıyıları yaz turizminin merkezi konumundadır. Uludağ, Kartalkaya, Erciyes ve Palandöken gibi kar yağışının fazla olduğu dağlık alanlarda ise kış turizmi gelişme göstermiştir. Turizmin geliştiği yerlerde turist rehberliği, aşçılık, resepsiyonistlik, otel işletmeciliği gibi meslekler gelişmiştir.

Aşçılar, turistlerin beslenme ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla otel ve lokanta gibi yerlerde yemek yaparlar.

Turist rehberleri, yerli ve yabancı turistleri ülkemizin görülmeye değer yerlerini gezdirir. Onlara bu yörelerin tarihi ve kültürel değerleri ile doğal güzellikleri hakkında ayrıntılı bilgi verirler.

Madencilığe Bağlı Olarak Gelişen Meslekler

Ülkemiz maden çeşitliliği bakımından zengindir. Madenler, çıkarıldıkları yerlerde veya taşındıkları yerlerde işlenerek insanların kullanımına sunulur. Ülkemizde madencilik faaliyetlerine bağlı olarak maden işçiliği, maden mühendisliği, kuyumculuk gibi meslekler gelişmiştir.

Maden işçileri, madenleri yer altından çıkarırlar.

Maden mühendisleri; madenlerin işletilmesi, maden işçilerinin güvenliğinin sağlanması, yeni maden rezervlerinin keşfedilmesi ile ilgili çalışmalar yapar.

Hizmet Sektörüne Bağlı Olarak Gelişen Meslekler

Hizmet sektörünün amacı insanların barınma, giyinme, beslenme, eğitim, sağlık, güvenlik ve ulaşım ihtiyaçlarını karşılamaktır. Hizmet sektöründeki meslek çeşitliliği oldukça fazladır. Öğretmenlik, avukatlık, otobüs şoförlüğü, terzi, doktorluk ve emlakçılık hizmet sektörüne bağlı olarak gelişen mesleklerden bazılarıdır.

Öğretmenler; bir bilim dalını, bir sanatı, bir tekniği veya belli bilgileri öğretmek için insanlara yol gösterirler.

Kuru temizlemeciler; kirlenmiş deri ve tekstil ürünlerini temizleyen, yıkayan, boyayan ve ütüleyen kişilerdir.

Araştırma Paylaşım

Yaşadığınız yer ve çevresindeki ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekleri araştırınız. Araştırma sürecinde elde ettiğiniz bilgilerle bir poster çalışması hazırlayınız. Hazırladığınız poster çalışmasını arkadaşlarınızla paylaşınız.

Sıra Sizde

Tarım, hayvancılık, ormancılık, sanayi, ticaret, turizm, madencilik ve hizmet sektörüne bağlı olarak gelişen mesleklerin neler olduğunu defterinize tablo hâlinde yazınız.

EKONOMİ VE SOSYAL HAYAT

Hazırlık Çalışması

Aile büyükleriniz hangi ekonomik faaliyetlerle uğraşmaktadır? Bu ekonomik faaliyetlerin yaşantınıza etkisi nedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Okuma Metni

Ali Amca, eşi ve üç çocuğu ile birlikte Kars'ta yaşamaktadır. Kars'ın coğrafi yapısının tarıma uygun olmadığı için Ali Amca'nın ailesi hayvancılık yaparak geçimini sağlamaktadır. Kars, yaz mevsiminde yeterli yağış aldığından geniş meralara sahiptir. Ali Amca hayvanlarını bu meralarda otlatarak büyütür.

Ali Amca, yetiştirdiği hayvanları her sene Kurban Bayramı'ndan önce İstanbul'a götürür ve belediyelerin kurduğu hayvan pazarlarında satar. Hayvanların İstanbul'a götürülmesi, veteriner hekimler tarafından sağlık kontrolünden geçirilmesi, satılması ve Kars'a geri dönülmesi yaklaşık bir ay sürer.

Ali Amca köyden ayrıldığında onun yapması gereken işleri ailenin diğer fertleri yapar. Üniversite'de okuyan büyük oğlu, Ali Amca köydeyken hayvancılıkla fazla ilgilenmez. Ancak babası İstanbul'a gittiğinde hem okuluna devam eder hem de hayvanların bakımını üstlenir. Ali Amca İstanbul'dayken eşi, çocuklarının eğitimiyle ve sağlık durumlarıyla tek başına ilgilenir.

Ali Amca, Başakşehir Belediyesinin Kurban Satış Merkezine uzun bir yolculuktan sonra ulaşır. Belediye yetkilileri hayvan satışı yapılacak alan ile ilgili gerekli düzenlemeleri satıcılar gelmeden önce yapar. Ali Amca kalabileceği ve hayvanlarını satabileceği alanı belirli bir ücret ödeyerek kiralar. Burada ülkemizin farklı yerlerinden hayvanlarını satmak için gelen insanlarla tanışır ve arkadaşlıklar kurar. Tekirdağ'dan, Çorum'dan, Balıkesir'den gelen hayvan yetiştiricileriyle aynı yerde kalır, bazen yemeklerini birlikte yerler. Bu süreçte birbirlerinin kültürel değerlerini öğrenirler.

Ali Amca İstanbul'dayken eşini ve çocuklarını çok özler. Her sene evine dönmeden önce İstanbul'daki bir alışveriş merkezinden eşi ve çocukları için hediyeler alır. Onlara sık sık telefon eder, satışlarla ilgili bilgi verir. Ali Amca uzun emeklerle baktığı hayvanlarını sattıkça kazandığı parayı, bankaya yatırır. Bankaya gittiği zaman da hayvanlarını orada tanıştığı arkadaşlarına emanet eder. Arkadaşlarının işi olduğunda ise onların hayvanlarına kısa bir süre için Ali Amca bakar. Hayvanların satışını tamamladıktan sonra yetkililere ilgi ve alakaları için teşekkür eder ve köyüne geri döner.

Bu kitap için yazılmıştır.

Düşünelim Tartışalım

Okuduğunuz metinden yararlanarak aşağıdaki soruyu cevaplayınız. Cevaplarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

► Hayvancılığın Ali Amca ve ailesinin hayatına etkileri nelerdir?

► Ali Amca'nın büyük oğlu normal zamanlarda hayvancılıkta ilgilenmezken babası İstanbul'a gittiğinde hayvanların bakımını üstlenmektedir. Böyle zamanlarda arkadaşlarıyla daha az vakit geçirmektedir. Hayvanları merada otlatırken kitap okumaya daha fazla fırsat bulmaktadır.

► Ali Amca, İstanbul'a gittiğinde eşi, çocuklarının eğitim ve sağlık durumlarıyla tek başına ilgilenmektedir. Bu nedenle devlet kurumlarına daha sık gitmektedir.

► Ali Amca, İstanbul'da kaldığı süre içinde yeni alışkanlıklar edinir. Önceden parasını nakit olarak üzerinde taşıyan Ali Amca, artık ihtiyacından fazla olan parayı bankaya yatırır. Ali Amca, İstanbul'da kaldığı yerde bazen kendi yemeğini kendisi yapar, çamaşırlarını kendisi yıkar. Kurban satış noktasında tanıştığı arkadaşlarını Kars'a döndüğünde telefonla arayıp vefalı davranır. Böylece kurduğu dostluk ilişkilerini unutmamaktadır.

Görseli Yorumlayalım

Aşağıdaki görsellerde verilen kişiler hangi ekonomik faaliyetleri yapmaktadır? Bu kişilerin yaptığı ekonomik faaliyetler, sosyal hayatlarına nasıl etki etmektedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsanlar geçimlerini sağlamak ve ihtiyaçlarını karşılamak için ekonomik faaliyetler yaparlar. Ekonomik faaliyetler insanların sosyal hayatlarını etkilemektedir. Bir çevrede yapılan ekonomik faaliyetler değiştiğinde insanların sosyal yaşamlarında da değişiklikler gözlenir.

Ülkemizde sanayi gelişmeden önce temel ekonomik faaliyetler, tarım ve hayvancılıktı. Tarımsal faaliyetlerde insan gücüne duyulan ihtiyaç fazlaydı. Büyük evlerde geniş aile şeklinde bir yaşam söz konusu idi. İnsanların sosyal hayatları buna göre şekilleniyordu. İnsanlar ihtiyaçlarının büyük bir kısmını kendileri karşılamaktaydı. Toprağı işleyerek tarım ürünleri, hayvancılık yaparak et ve süt ürünleri elde etmekteydi. İnsanlar düğün, kına gecesi ve sünnet gibi sosyal aktivitelerini evlerinin önünde yapardı. Ailelerinden gördükleri kültürel değerleri korumaya özen gösterirlerdi. İnsanlar arasında yardımlaşma ve dayanışma oldukça güçlüydü. Günümüzde de tarım ve hayvancılığın yoğun olarak yapıldığı yerlerde benzer durumlar görülebilmektedir.

Sanayinin gelişmesiyle birlikte insanlar geçimlerini sağlamak amacıyla sanayi tesislerinin çok olduğu şehirlere göç etmeye, farklı iş kollarında çalışmaya başladılar. Bu süreci şehirlerde hizmet sektörünün gelişmesi takip etti. Eğitim, sağlık, ulaşım ve bankacılık alanındaki gelişmeler insanların sosyal yaşamlarında değişikliğe neden oldu. İnsanlar kazandıkları para ile konut satın alarak veya kiralayarak barınma ihtiyacını karşıladı. Manav, market ve pazar yerlerinden beslenme ihtiyaçlarını giderdi. Sinema, tiyatro, spor, gezi, eğlence gibi kültürel etkinlikler insanların sosyal hayatlarının bir parçası hâline geldi.

Akdeniz ve Ege kıyılarında bulunan yerleşim yerleri yaz turizmi sayesinde çok gelişmiştir. Antalya'da bulunan Alanya, Manavgat ve Kemer; Muğla'da bulunan Marmaris, Fethiye ve Bodrum ilçeleri sadece ülkemizde değil dünya çapında ün yapmış turistik merkezler hâline gelmiştir. Bu kıyılardaki köy ve kasabalar turizm sayesinde ülkemizin iç kesimlerinde-

Ülkemizin bazı yerlerinde hâlâ sokak düğünleri yapılmaktadır.

Ekonomik faaliyetler insanların sosyal hayatlarında değişime neden olur.

Turizm faaliyetleri ticaretin gelişmesine katkı sağlar.

ki köy ve kasabalara göre daha çok gelişmiştir. İnsanların turistlerle konuşabilmesi, onların kültürlerini öğrenmesi veya kültürümüzü onlara tanıtmaları dünya görüşlerini geliştirmiştir. Buralara yerleşen turistler bu çevrede yaşayan insanların komşusu hâline gelmiştir.

Bursa'nın İnegöl ilçesinin çevresindeki dağlar ormanlarla kaplıdır. Bu ormanlarda çok sayıda çam, kayın, göknar, meşe ağacı bulunur. Bu nedenle İnegöl'de imalat sanayi gelişmiş, ağaç ve kereste işletmeciliği faaliyetleri ön plana çıkmıştır. Günümüzde 2000 civarında iş yerinde üretilen mobilyalar ülke içinde ve ülke dışında birçok yere gönderilmektedir. Bu durum insanlara iş imkânı sağlamıştır. Böylece ilçenin nüfusu, aldığı göçler sayesinde artış göstermiştir. Gelişen ve büyüyen ilçede insanların sosyal imkânları da artmıştır. Kültürel ve sosyal aktiviteleri rahatlıkla yapabilecekleri alanlar açılmıştır. Eğitim, sağlık ve ulaşım hizmetleri daha da gelişmiştir.

Ormancılık, ülkemizde yaygın bir ekonomik faaliyettir.

Sıra Sizde

Çevrenizde yapılan ekonomik faaliyetlerin nüfus, yerleşme, eğitim ve kültür üzerindeki etkileri nedir? Aşağıda verilen kutucuklara yazınız.

Nüfusa Etkisi	Yerleşmeye Etkisi
Eğitime Etkisi	Kültüre Etkisi

ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM AĞI

Hazırlık Çalışması

Marketten satın aldığımız bir paket makarna hangi aşamalardan geçtikten sonra tüketime hazır hâle gelmektedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Bazılarımızın yakın çevresinde sanayi, bazılarının yakın çevresinde ormancılık, bazılarımızın yakın çevresinde ise hayvancılık ekonomik faaliyet olarak yaygındır. Bu ekonomik faaliyetler sonucunda çeşitli mallar üretilir.

Ekonomide insanların ihtiyaçlarını ve isteklerini karşılamak amacıyla alınıp satılan, somut varlıklara **mal** denir. Örneğin; araba, telefon, ev, ayakkabı, elbise, oyuncak, gözlük, salça, su, ekmek gibi ürünler birer maldır.

Ekonomik faaliyetler sonucunda yeni bir mal elde edilmesine **üretim** denir. Pamuktan kıyafet elde edilmesi, keresteden mobilya üretilmesi ineklerden süt elde edilmesi üretim faaliyetlerine örnektir.

Üreticiler tarafından elde edilen malların, üretildiği yerden tüketiciler tarafından satın alınacağı yere çeşitli araçlarla taşınmasına **dağıtım** denir. Fabrikalarda üretilen salça, bisküvi, peynir gibi ürünlerin kamyonlarla marketlere taşınması, tarlada yetiştirilen sebze ve meyvelerin toplanarak araçlarla pazar yerlerine getirilmesi dağıtım faaliyetine örnektir.

Üretilen mallar çeşitli araçlarla dağıtılır.

Üretilen malların ihtiyacı olan insanlar tarafından satın alınması ve kullanılıp harcanmasına **tüketim** denir. Satışa sunulan kıyafet, deterjan, elektronik eşya ve ilaç gibi malların tüketiciler tarafından satın alınması ve kullanılıp harcanması tüketime örnektir.

Kullandığımız temel ürünler sırasıyla aşağıda verilen aşamalardan geçer.

Bir malın üretimi, dağıtımı ve tüketimi birbirini tamamlayan unsurlardır. Örneğin, şeker pancarı çiftçiler tarafından tarlalarda yetiştirilir. Hasat mevsiminde toplanan şeker pancarlarından fabrikalarda şeker üretilir. Paketlenmiş şekerler, çeşitli araçlarla tüketim yerlerine (alışveriş merkezi, zahireci, bakkal, süpermarket vb.) getirilir. Şekere ihtiyacı olan insanlar da bu tüketim yerlerinden şekeri satın alır.

➤ Şeker pancarı tarımı yapan çiftçiler ve şeker üreten fabrikalar olmasaydı insanlar şeker ihtiyacını karşılayamazdı.

➤ Dağıtım ve satış yapan kişi ve kurumlar olmasaydı tüketiciler, üretilen şekeri alamaz, çiftçiler yetiştirdikleri şeker pancarlarından gelir elde edemezdi.

➤ Tüketiciler satış yerlerinden yeterli miktarda şeker almasaydı; şeker pancarını üreten çiftçiler, şeker fabrikasında çalışan işçiler, malların dağıtımını sağlayan kişiler yeterli gelir elde edemezdi.

Şeker üretiminin ilk aşaması şeker pancarı ekmidir.

Şekerpancarından elde edilen şekerler paketlenir ve tüketim yerlerine gönderilir.

Marketlerden satın alınan şeker; baklava, kek ve çikolata gibi ürünlerin yapımında kullanılır.

Şimdi zeytinyağının üretim, dağıtım ve tüketim ağını inceleyelim.

Zeytin üreten çiftçiler bir yıl boyunca zeytin ağaçlarının bakımını yapar. Üreticiler hasat mevsiminde ağaçlardan zeytinleri toplar. Yaprak, taş ve kum gibi maddelerden ayrıştırılarak zeytinler kasalara doldurulur. Zeytinler, kamyonlar ve traktörlerle zeytin işleme tesislerine götürülür. Burada zeytinler üzerindeki tozlardan arındırılması amacıyla yıkanır. Temizlenen zeytinler fabrikaya taşınır. Fabrikada bulunan makineler zeytini ezerek hamur hâline getirir. Hamur hâline gelen zeytin kazanlarda karıştırılır. Bu işlem sırasında zeytinin yapısındaki yağlar yüzeyde birikmeye başlar. Elde edilen yağlar uygun kaplara doldurulur. Zeytinyağı kapları çeşitli ulaşım araçlarıyla market ve mahalle pazarı gibi satış yerlerine ulaştırılır. İhtiyacı olan insanlar zeytinyağını satın alırlar.

Zeytin, zeytinyağının ham maddesidir.

Zeytinyağı üretiminin ilk aşaması zeytinin toplanmasıdır.

Zeytinlerden elde edilen zeytinyağları kaplara doldurulur ve tüketim yerlerine gönderilir.

Zeytinyağı yemeklerde ve salatalarda kullanılır.

Düşünelim Tartışalım

Öğrendiğiniz bilgilerden yararlanarak aşağıdaki soruyu cevaplayınız. Cevaplarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Üretim, dağıtım ve tüketim aşamalarından birinin eksik olması günlük yaşantımızı nasıl etkilerdi?

Sıra Sizde

Aşağıda temel ihtiyaçlarımızı karşılamaya yönelik ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim aşamalarından bazıları verilmiştir. Diğer aşamaların nasıl olabileceğini çeşitli kaynaklardan araştırarak tablodaki uygun yerlere yazınız.

Temel tüketim ürünleri	Üretim	Dağıtım	Tüketim
Salça	Domatesler tarladan toplanır. Fabrikalarda işlenerek konserve kutularına konur ve paketlenir.		
Pirinç		Fabrikalarda paketlenen ürünler araçlarla satış yerlerine ulaştırılır.	
Yumurta			Marketten satın aldığımız yumurtaları omlet yaparak veya haşlayarak tüketebiliriz.

YENİ FİKİRLER GELİŞTİRELİM

Hazırlık Çalışması

Girişimci kavramını daha önce duyduunuz mu? Sizce bu kavramın anlamı nedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Yasin Sert'in Balıkesir'in Sarıbeyler köyünde yaşayan 71 yaşındaki Faize Yoldaş'la tanışmasıyla hayata geçen iş fikri, Girişimci İşadamları Vakfı (GİV) 5. Girişimcilik Ödülleri kapsamında e-ticaret girişim ödülünü aldı. Faize Yoldaş'ın ve komşularının dokuduğu, Yasin Sert'in Balat'taki atölyesinde modern tasarımlarla buluşturduğu ürünler, İstanbul'un çeşitli semtlerinde ve Genel Ağ'da satılıyor. Aşağıdaki haberde bu yeni iş fikrinin üretim, dağıtım ve tüketim aşamalarını okuyacaksınız.

BASINDAN

Yok olmaya yüz tutan kültürel değerden bir marka çıkardı.

"Hayalim öyle bir tesis kurmak ki insanlar kullanmadıkları kıyafetleri göndersinler. Teyzeler bu kıyafetleri alsın, şerit şerit kessin, tezgâhlarında dokusunlar. Kesilip dokunan eski kıyafetler bize gelsin, biz de onları tasarım ürünleri hâline getirelim, kıyafet sahiplerine geri gönderelim. Böylelikle hem geri dönüşüme katkıda bulunalım hem de çaput kilim dokumacılığı tekrar değer bulan bir kültür hâline gelsin." Bu sözler, Boğaziçi Üniversitesinde Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğrencisi 22 yaşındaki Yasin Sert'e ait. Yasin Sert, yok olmaya yüz tutan meslekleri konu edinen bir belgeselde Faize Yoldaş'ı görene kadar çaput kilim dokumacılığının ne olduğunu bilmiyordu. "Üniversiteye başladığım günden beri geri dönüşüm ile ilgili bir şeyler yapmak istiyordum." diyen Yasin Sert, Faize Yoldaş'la tanışmak için İstanbul'dan Balıkesir'in Sarıbeyler köyüne gitti. Çünkü kullanılmayan kıyafetlerin geri dönüşümünün nasıl sağlanabileceğini bulmuştu.

Faize Yoldaş 71 yaşında. 18 yaşından beri Balıkesir'in Sarıbeyler köyündeki evinin bir odasına kurduğu el tezgâhında kullanılmayan kıyafetleri şerit şerit kesip dokuyarak kilim yapıyor. Faize Yoldaş, eskiden köyün bütün genç kızlarının evlerindeki kilimleri, kendilerinin dokuduğunu anlatıyor. Bugün ise kendisi ile birlikte köydeki sadece üç dört kişi çaput kilim dokumacılığına devam ediyor. Çaput kilim dokumacılığı kültürünün neden yok olmaya yüz tuttuğunu şu sözlerle anlatıyor Yoldaş: "Pazarda halı var, kilim var, kıyafet var, gençler artık eski olanı beğenmiyor."

Yasin Sert, Faize Yoldaş'ın deyimiyle artık gençlerin beğenmediği kilimleri satın aldı. Arkadaşlarının da desteğiyle İstanbul Balat'ta küçük bir atölye kurup dikiş makinesinin başına geçti. Kilimleri modern tasarımlarla buluşturdu. Faize Yoldaş'ın kilimlerinden modern tasarımlarla tablet kılıfı, çanta, yastık üretti. Yasin Sert, çaput kilim dokumacılığı kültürünü yeniden canlandırma fikrinin nasıl doğduğunu şöyle anlatıyor: "Üniversiteye başladıktan sonra hep 'Faydalı ama farklı ne yapabilirim?' diye soruyordum kendime. Geri dönüşümü önemseydiğim için çevre alanında bir şeyler yapmalıyım, diye düşündüm. Çünkü insanoğlu olarak çevreyi sürekli kirletiyoruz fakat iş onu onarmaya geldiğinde maalesef aynı kararlılığı gösteremiyoruz. Faize teyzeden çaput kilim dokumacılığının sorunlarını dinledim. İnsanların ihtiyaç duymadığı çaput kilimleri, modern tasarımlarla kullanılabilir, pazarlanabilir bir hâle getirebileceğimi düşündüm. Sadece köyde kalan kilimleri, İstanbul başta olmak üzere büyük şehirlerde tanıtılabilmek için kolları sıvadım ve yakın çevremi desteğiyle bir marka oluşturdum."

Ürünlere sosyal medyadan ve Genel Ağ'daki satış sitesinden ilgi büyük. Öyle ki, kilimleri değer kazanan Sarıbeyler köyündeki kadınlar yeniden tezgâhlarının başına geçti. Artık onlar da dokudukları kilimleri Yasin Sert'e satarak gelir elde ediyor. Yasin Sert'in şimdiki amacı, çaput kilim dokumacılığını yurt dışında da tanıtmak. Yasin, "Kendimizi geri dönüşüm konusunda eksik görüyoruz. Hâlbuki bu bizim kendi kültürümüzden gelen bir değer. Geri dönüşümün Türk kültüründe önemli bir yeri olduğunu ispatlamak için markamızı yurt dışına taşımak istiyorum." diyor.

31 Mart 2016 tarihli gazete haberinden düzenlenerek alınmıştır.

Düşünelim Tartışalım

Okuduğunuz haberden yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Yasin Sert ve Faize Yoldaş iş birliği içinde olmasaydı bu iş fikri hayata geçebilir miydi? Neden?
- Yasin Sert'in iş fikri insanlar tarafından neden bu kadar ilgi görmüştür?
- Yasin Sert'in geliştirdiği iş fikrindeki yenilikler nelerdir? Bu iş fikrinin Sarıbeyler köyündeki kadınlara sağladığı yararlar nelerdir?

Yeni iş alanları oluşturarak veya mevcut işleri daha kazançlı duruma getirerek mal veya hizmet üretmeye **girişimcilik** denir. Yeni iş alanı kurarak veya mevcut işleri geliştirerek mal veya hizmet üreten kişilere ise **girişimci** adı verilir. Girişimciler insanlara iş imkânı sağlar. Böylece ülke ekonomisine katkıda bulunurlar. Girişimcilerin kurduğu tesislerde üretim yapılır. Üretim arttıkça hem ülkemizde yaşayan insanların ihtiyaçları karşılanır hem de ihtiyaçtan fazla olan ürünler satılarak ülkemize döviz girişi sağlanır. Bu sayede ülke ekonomisi güçlenir.

Aşağıdaki tabloda girişimci insanların bazı özellikleri verilmiştir. Tabloyu inceleyiniz.

Girişimcilerin Özellikleri	
Öz güven sahibidir,	Hayal gücü geniştir,
Kararlı ve azimlidir.	Çalışkandır.
Planlı hareket eder.	Yeniliklere açıktır.
Meraklıdır.	Gözlem yeteneği gelişmiştir.

Girişimciler yeni bir iş fikrini uygularken aşağıdaki aşamaları takip ederler:

1. Ne üreteceğine veya insanlara hangi hizmeti sunacağına karar verir. Girişimci öncelikle insanların tüketim alışkanlıklarını ve yaşam tarzlarını inceler. Üreteceği mal veya sunacağı hizmetin insanların isteklerine ve ihtiyaçlarına hitap edip etmediğini belirler.

2. Üretim yapacağı veya hizmet sunacağı yere karar verir. Bir girişimci üretim yapacağı veya hizmet sunacağı yerin özelliklerini belirler. Üretim yaparken lazım olan ham madde, ulaşım, enerji ve insan gücünü göz önünde bulundurur. İnsanların, sunacağı hizmete kolaylıkla ulaşabilmesini hedefler.

3. İş fikrini hayata geçirmek için ön hazırlıklar yapar: Girişimci iş birliği yapacağı kişi ve kurumları belirler. Üretim yapacağı tesisi veya hizmet sunacağı kurumu hazırlar. Ürünün dağıtılmasına veya hizmetin insanlar tarafından tanınmasına yönelik çalışmaları yapar.

4. Üretim yapar veya hizmet sunar: Girişimci iş fikri doğrultusunda üretim yapar veya insanların ihtiyacı olan bir hizmeti sunar.

5. Üretimi yapılan ürünün dağıtımını gerçekleştirir. Girişimci; televizyon, gazete ve Genel Ağ gibi araçları kullanarak ürettiği mal veya sunduğu hizmetlerin tanıtımını yapar. Ürünün tüketicilere ulaştırılması için çalışmalar yürütür.

İş fikirlerinin hayata geçirilmesi aşamasında iş birliği yapmak oldukça önemlidir. Ortak amaç ve çıkarlar doğrultusunda insanların güçlerini birleştirerek birlikte hareket etmelerine **iş birliği** denir. İş birliği sayesinde kişiler hedeflerine daha kolay ulaşır. Girişimcilerin iş birliği yapması yeni iş fikirlerinin daha kolay ortaya çıkmasını sağlar.

Özlü Sözleri Yorumlayalım

Aşağıdaki atasözleri sizce ne anlama gelmektedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Bir elin nesi var, iki elin sesi var.
- Birlikten kuvvet doğar.

Anonim

Devletimiz, Girişimcilik Destek Programı kapsamında girişimcilere maddi destek vermektedir. Programının amacı girişimciliğin desteklenmesi, yaygınlaştırılması ve başarılı işletmelerin kurulmasıdır. Girişimciler bu destek programından yararlanarak kendi işlerini kurabilir ve insanlara iş imkânı sağlayabilirler.

Araştırma Paylaşım

Bir ekonomik faaliyet seçiniz. Seçtiğiniz ekonomik faaliyetle ilgili üretim, dağıtım ve tüketime yönelik yeni fikirler geliştiriniz. Fikir geliştirme sürecinde arkadaşlarınız, aileniz, akrabalarınız ve öğretmenlerinizle iş birliği yapınız. Belirlediğiniz fikirleri defterinize yazarak sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Aşağıda bir öğrencinin örnek çalışması verilmiştir. İnceleyiniz

Leyla'nın Çalışması

Merhaba arkadaşlar! Geçen gün gazetede okuduğum bir haberde lavanta bitkisinin üretilen yağı, çok değerli olduğunu ve yurt dışına ithal edildiğini öğrendim. Lavanta yağıyla ilgili edindiğim bilgileri aileme anlattım. Babam tarlamıza her yıl buğday eker. Ancak buğday iklim şartlarına

bağlı bir ürün olduğu için gelirimiz her sene değişmektedir. Bu nedenle babam tarlalarımıza ekmek için uzun zamandır alternatif bir ürün araştırmaktaydı.

Ertesi gün lavanta bitkisinin yetiştirme koşullarıyla ilgili bilgi edinmek için babamla birlikte ilçe tarım müdürlüğüne gittik. Kurumdaki ziraat mühendisi Aysel Hanım; lavantanın tüm toprak çeşitlerinde yetişebilen bir bitki olduğunu, ilçedeki tarım arazilerinin lavanta ekimi için müsait olduğunu söylediğinde çok sevindik. Annem, babam ve kardeşlerim hep birlikte tarlalarımızda lavanta yetiştirmeye karar verdik. Öncelikle tarlamızda lavanta yetiştirdiğimizde ne kadar ürün alacağımızı tespit etmek istedik. Bunun için deneme amaçlı bir dönüm araziye lavanta ekmeyi kararlaştırdık.

İlçe merkezinde tohum satan Necati Amca'dan bize lavanta tohumu getirmesini istedik. O da irtibatlı olduğu tohum firmalarından bize lavanta tohumu getirdi. Genel Ağ üzerinden lavanta tohumunun nasıl ekildiğini, lavanta bitkisinin bakımının nasıl yapıldığını öğrendik. Üniversitede okuyan abim lavanta yağı üreten bir fabrikadaki görevlilerle gö-

rüştü. Görevliler abime "Lavanta çiçeği değerli bir bitkisel ürün. Elbette sizden lavanta çiçeği alınız." demişler. Bu haberi duyduğumuzda ailece çok sevindik.

Nihayet hasat mevsimi gelmişti. Lavanta çiçeklerini ailece topladık ve traktörle fabrikaya götürdük. Fabrikadaki yetkililer götürdüğümüz lavantaları bizden aldılar. Babam bir dönüm araziye buğday ektiğimizde elde edeceğimiz gelirden daha fazlasını kazandığımızı söyledi. Ertesi yıl tarlalarımızın yarısında lavanta bitkisi yetiştirmeye karar verdik.

Bu kitap için yazılmıştır.

BASINDAN

Liseli öğrenciden konuşmayı işaret diline çeviren yazılım

Balıkesir'in Edremit ilçesinde yaşayan lise öğrencisi Kayra Enez Özenalp, işitme engellilerin diğer insanlarla sağlıklı iletişim kurabilmesi için konuşmayı işaret diline çeviren bir yazılım hazırladı. Yazılımın çalışma prensibi ise şu şekilde:

1. Yazılım telefon veya tablete yükleniyor.
2. Yazılım açılıyor ve mikrofon düğmesine basılarak konuşuluyor,
3. Yazılıma daha önceden yüklenen her kelimenin işaret dilinde karşılığına içeren videolar sırasıyla oynatılıyor.

Kayra Enez Özenalp okulun bilgi işlem merkezinde çalışan işitme engelli bir personelin, öğretmen ve öğrencilerle iletişim kurmakta yaşadığı güçlüğü gördükten sonra projeyi gerçekleştirmeye karar verdi. Özenalp projeye işitme engellilerin toplum hayatında diğer bireylerle daha rahat iletişim kurmalarını ve sosyal hayatlarını kolaylaştırmayı amaçladığını söyledi. İşaret dilini sese çevirmeye de çalışacağını belirten Özenalp, "Bunu iki yönlü yapmayı planlıyorum ki tam olarak iletişim sağlanabilsin. Geliştirmeyi planladığım yazılım sayesinde işitme engelliler, diğer bireylerle daha rahat iletişim kurabilecek. Diğer bireylerin işaret dili bilmesine gerek kalmayacak. Bu programdan gelir beklentim yok. Tek amacım işitme engellilerin daha rahat yaşam sürmesini sağlamak." ifadelerini kullandı.

Genel Ağ'dan düzenlenerek alıntılanmıştır (02.02.2018).

Yukarıda verilen haberde Kayra Enez Özenalp'ın engelli bir vatandaşın yaşadığı zorluklardan etkilenip işitme engelli vatandaşların karşılaştığı iletişim sorunlarını en aza indirmek için bir yazılım geliştirdiğini okudunuz. Kayra Enez Özenalp geliştirdiği yazılımından herhangi bir

gelir beklememekte, yalnızca işitme engellilerin yaşamlarını kolaylaştırarak başkalarına yardımcı olmayı amaçlamaktadır.

Sorumlu her birey, Kayra Enez Özenalp gibi yenilikçi fikirler geliştirmeli, geliştirdiği fikirleri topluma yararlı olmak için uygulamaya çaba harcamalıdır.

Proje Hazırlama Döngüsü

1.

İnsanların ilgi, istek ve ihtiyaçları ülkeden ülkeye ve şehirlerden şehirlere farklılık göstermektedir. Yaşadığınız çevredeki insanların ilgi, ihtiyaç ve isteklerini araştırınız. Araştırma sürecinde yaşadığınız toplumu gözlemleyebilir veya anket çalışması yapabilirsiniz. Bu süreçte elde ettiğiniz bilgileri listeleyiniz.

2.

Toplunun ilgisini çekecek, isteklerine uygun veya ihtiyacını karşılayabilecek yenilikçi bir fikir geliştiriniz. Bu bir iş fikri olabileceği gibi sosyal sorumluluk projesi de olabilir. Sosyal sorumluluk projeleri toplumsal sorunların çözümü için geliştirilir. Burada insanlara yardım etmek temel amaç olmalıdır. Geliştirdiğiniz fikir, bir sorunun çözümüne katkı sağlamalıdır. Örneğin; belediye otobüslerindeki engelli rampaları, engelli vatandaşlarımızın daha rahat etmelerini sağlamaktadır.

3.

İnsanların ilgi, istek ve ihtiyaçları zaman içinde değiştiğinden öne sürdüğümüz fikirler de değişime açık olmalıdır. Örneğin, eskiden yemek pişiren insanlar bakır ve alüminyum tencereler kullanırdı. Günümüzde ise çelik, teflon veya granit tencereler tercih edilmektedir.

Sıra Sizde

Değişen toplumsal ilgi ve ihtiyaçları araştırarak bunları karşılamaya yönelik yenilikçi fikirler geliştiriniz. Bunu yaparken yukarıda verilen proje hazırlama döngüsünden yararlanabilirsiniz. Hazırladığınız projeyi sınıfta arkadaşlarınıza sununuz.

BİLİNÇLİ TÜKETİCİ

Hazırlık Çalışması

Ailenizle gıda alışverişine gittiğinizde satın aldığınız ürünlerde nelere dikkat edersiniz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Okuma Metni

Filiz Hanım, evin temel ihtiyaçlarını karşılamak için her ay alışverişe çıkar. Alışverişe çıkmadan önce ihtiyaç listesini hazırlar. Filiz Hanım bu ay oğlu Mehmet'le birlikte alışverişe çıktı ve hazırladığı listeye bakarak alışverişe başladı.

Mehmet: Anneciğim! Dikkat ediyorum da ihtiyaç listesi hazırlamadan alışverişe çıkmıyorsun. Neden ihtiyaç listesi hazırlıyorsun?

Filiz Hanım: Oğlum, bu listeye sürekli tükettiğimiz ve evimizde yakın zamanda tükenebilecek ürünleri yazıyorum. Hazırladığım liste sayesinde daha hızlı alışveriş yapıyor, ihtiyacımız olmayan ürünleri satın almıyorum.

Mehmet: Bu sayede satın almayı unuttuğumuz ürünler için tekrar alışverişe çıkmak zorunda kalmıyoruz.

Filiz Hanım: Haklısın, oğlum. Haydi şimdi listede yazılı ürünlerin olduğu reyonlara gidelim. Domates salçası alarak alışverişe başlayalım.

Mehmet: Anne, az önce domates salçasının olduğu rafı görmüştüm. Ben hemen alıp geliyorum.

Filiz Hanım: Tamam, oğlum. 1 kg'lık salçalardan al.

Mehmet, domates salçasını alışveriş sepetine koymak üzereyken Filiz Hanım salça kutusunu aldı ve dikkatle incelemeye başladı.

Mehmet: Anneciğim, incelediğin nedir? Yoksa yanlış mı almışım?

Filiz Hanım: Hayır, oğlum. Doğru ürünü almışsın. Ancak ambalajlı ürünleri satın alırken son kullanma tarihlerine dikkat etmeliyiz.

Mehmet: Son kullanma tarihi nedir anneciğim?

Filiz Hanım: Oğlum, bizler birer tüketiciyiz. Bizler için satışa sunulan ürünleri satın alır ve bu ürünlerle ihtiyaçlarımızı karşılarız. Satın aldığımız ürünlerle ilgili tüketici haklarımız vardır. Bilinçli bir tüketici bu haklarını bilir ve kullanır. Ambalajlı gıda ürünlerinin üzerinde üretim ve son kullanma tarihleri yazar. Son kullanma tarihi geçen ürünleri satın almamalıyız. Market reyonlarında bu tür ürünleri görürsek hemen markette çalışan görevlilere haber vermeli ve bir vatandaş olarak onları uyarmalıyız. Uyarılarımızı dikkate almazlarsa ALO 174 Gıda Hattı'nı aramalı ve çağrı merkezi yetkililerine marketin güvenilir olmayan gıda sattığını bildirmeliyiz. Aksi hâlde o ürünleri satın alan tüketiciler çeşitli sağlık sorunlarıyla karşılaşabilir. Ben de bilinçli bir tüketici olarak salça kutusunun üzerindeki üretim ve son kullanma tarihini inceledim. Aldığım salçanın son kullanma tarihi geçmemiş. Dolayısıyla bu salçayı satın alabiliriz.

Mehmet: Beni bilgilendirdiğin için teşekkürler anneciğim!

Bu kitap için yazılmıştır.

Düşünelim Tartışalım

Filiz Hanım ve oğlu Mehmet arasında geçen diyalogla ilgili aşağıdaki soruları cevaplayınız. Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Alışverişe çıkmadan önce ihtiyaç listesi hazırlamanın başka ne gibi avantajları olabilir? Sizin de aile büyükleriniz alışverişe çıkmadan önce ihtiyaç listesi hazırlıyor mu?
- Bilinçli tüketici kavramını daha önce duydunuz mu? Sizce bilinçli tüketiciler alışveriş esnasında nasıl davranır?

Herhangi bir malı satın alarak kullanan, para karşılığı hizmetlerden yararlanan kişilere **tüketici** adı verilir. Kır-tasiyeden kalem alan öğrenci, otelde konaklayan turist, otobüsle seyahat eden yolcu, marketten elma alan kişi birer tüketicidir.

Herhangi bir mal veya hizmeti satın alan kişinin yasal olarak sahip olduğu haklara **tüketici hakları** denir.

Tüketiciler satın aldıkları ürünlerle ilgili olumsuz bir durumla karşılaşabilirler. Tüketici haklarını bilmek yaşanabilecek olumsuzluklar karşısında nasıl bir yol izlememiz gerektiği konusunda bize yardımcı olacaktır.

Ülkemizde tüketici haklarını korumak için **Tüketiciyi Koruma Kanunu** çıkarılmıştır. Tüketicilerin karşılaştığı sorunlar bu kanuna göre çözüme kavuşturulur. Türkiye Çevre ve Eğitim Vakfı tarafından hazırlanan 2017 Tüketici Hakları Rehberi'nde yer alan tüketici haklarından bazılarını öğrenelim.

Taksitli Satışlar

Satıcının malın teslimini üstlendiği, tüketicinin ücreti kısım kısım ödediği satış türüdür. Tüketici, 7 gün içinde herhangi bir gerekçe göstermeksizin ve cezai şart ödemeksizin taksitle satış sözleşmesinden cayma hakkına sahiptir.

**PEŞİN FİYATINA
6 TAKSİTLE
ÜTÜ**

Ayıplı Mal ve Hizmet

Ambalajında, etiketinde veya kullanma kılavuzunda yer alan veya satıcı tarafından vaat edilen özelliklere aykırı olan, eksiklik içeren mal ve hizmetler ayıplı olarak kabul edilir. Bu durumda tüketici aşağıdaki haklardan birini kullanabilir:

- Malı satıcıya iade eder, mal için ödediği ücreti geri alır.
- Maldaki ayıp oranında satıcıdan indirim talep eder.
- Malın ücretsiz onarılmasını ister.
- Malın yenisiyle değiştirilmesini ister.

Satıcı, tüketicinin talep ettiği haklardan birini yerine getirmekle yükümlüdür.

Kapıdan Satışlar

İş yeri ve fuar gibi satış mekânları dışında yapılan satışlardır. Tüketici, sözleşmeye kendi el yazısı ile sözleşme tarihini yazdıktan sonra sözleşmeyi imzalamalı ve bir nüshasını almalıdır. Mal veya hizmet tüketiciye sunulmalıdır. Tüketici, 14 gün içinde herhangi bir gerekçe göstermeksizin ve cezai şart ödemeksizin sözleşmeden cayma hakkına sahiptir. Malı satan veya hizmeti sağlayan kişi, cayma süresi içinde tüketiciden herhangi bir ödeme yapmasını veya tüketiciyi borç altına sokan bir belge vermesini talep edemez.

Fiyat Etiketi

Satışa sunulan malların üzerine satış fiyatını gösteren etiket konulması zorunludur. Malın üzerine etiket konulması mümkün değilse fiyat listelerinin görülebilecek şekilde uygun yerlere asılması gerekir. Etiket veya listede belirtilen fiyat ile kasa fiyatı arasında fark olması durumunda tüketici lehine olan fiyat uygulanır.

Mesafeli Satış

Genel Ağ ve telefon gibi iletişim araçlarıyla yapılan satışlar mesafeli satış olarak adlandırılır. Satıcı ve sağlayıcı siparişin kendisine ulaştığı andan itibaren siparişi 30 gün içinde yerine getirmelidir. Bu süre içinde sipariş yerine getirilmediği takdirde tüketici sözleşmeyi sonlandırabilir. Tüketici 14 gün içinde gerekçe göstermeksizin sözleşmeden cayma hakkına sahiptir.

Garanti Belgesi

Üreticiler ürettikleri, ithalatçılar ithal ettikleri mallar için garanti belgesi düzenlemelidir. Garanti belgesinin onaylanarak tüketiciye verilmesi sorumluluğu, satıcıya aittir. Garanti süresi, malın teslim alındığı tarihten itibaren en az iki yıldır. Garanti süresi içerisinde arzalanen mallar için satıcı ayıplı mallar kategorisinde belirtilen haklardan birini kullanabilir.

Satış Sonrası Hizmetler

Üreticiler veya ithalatçılar sattıkları sanayi mallarının kullanım ömürleri boyunca bakım, onarım ve servis hizmetlerini yürütecek yerler kurmakla yükümlüdür.

Ticari Reklamlar ve İlanlar

Tüketiciyi aldatıcı, yanıltıcı veya onun tecrübe ve bilgi noksanlıklarını istismar edici, tüketicinin can ve mal güvenliğini tehlikeye düşürücü, şiddet hareketlerini ve suç işlemeyi özendirici reklamlar ve ilanlar yapılamaz. Bu tür reklamlar veya ilanlar hakkındaki şikayetlerinizi www.tuketiciakademisi.gov.tr Genel Ağ adresinden yapabilirsiniz.

**KAPATİYORUZ
ZARARINA SATIŞLAR
BAŞLADI**

Okuma Metni

BİLİNÇLİ TÜKETİCİ NE YAPAR?

- Alacağı ürünlerin üzerinde TSE damgası olmasına özen gösterir. TSE damgası, ürünlerin devlet tarafından koyulan kurallara uygun olarak üretildiğini gösterir.
- Dayanıklı tüketim mallarını satın aldıktan sonra garanti belgelerini satıcıya onaylatır.
- Herhangi bir ürün satın alırken veya aldıktan sonra, bir hizmetten yararlanma sürecinde haklarına göre hareket eder.
- Alacağı bir ürünün ihtiyaç mı yoksa istek mi olduğuna karar verir. Alışverişe çıkmadan önce evde alışveriş listesi hazırlar. Bu listeye önce ihtiyaçlarını daha sonra isteklerini yazar.
- Satın alacağı ürünün fiyatının bütçesine uygun olup olmadığına dikkat eder, Aile bütçesini aşmayacak şekilde hareket eder, Alacağı mal veya hizmetlerin kaliteli ve uygun fiyatlı olmasına dikkat eder.

ÜNİTE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A. Aşağıdaki ifadeler doğru ise ifadelerin başına "D", yanlış ise "Y" yazınız. Yanlış olduğunu düşündüğünüz ifadelerin doğrularını defterinize yazınız.

1. (.....) Kırklareli, Nevşehir, Hakkâri, Ardahan, Gümüşhane ve Sinop sanayinin geliştiği şehirlere örnektir.
2. (.....) İklimin ılıman, yeryüzü şekillerinin sade ve su kaynaklarının bol olduğu yerler tarımsal faaliyetler için uygundur.
3. (.....) Şehirlerde kültürel etkinlikler insanların sosyal hayatlarının bir parçası hâline gelmiştir.
4. (.....) Giyim mağazasına giderek satın aldığımız kazak ve pantolon gibi ürünlerin giyilmesi üretim faaliyetine örnektir.
5. (.....) Öz güveni yüksek olan kişiler yeni iş fikirleri geliştirebilir.
6. (.....) Bilinçli bir tüketici yalnızca alışveriş sırasında tüketici haklarına göre hareket eder.
7. (.....) Bir meslek edinen ve bu meslekte çalışan kişiler ülke ekonomisine katkıda bulunurlar.

B. Aşağıdaki cümlelerde verilen boşlukları, kutucuklarda verilen ifadelerden uygun olanlarıyla tamamlayınız. İfadelere uygun ekler getirebilirsiniz.

dağıtım

iş birliği

üretim

turizm

tüketim

son kullanma

hizmet

meslek

TSE

1. Eğitim, sağlık, ulaşım ve bankacılık gibi faaliyet alanları sektörü içinde yer alır.
2. faaliyeti sayesinde insanlar tarihi ve doğal güzellikleri tanır, eğlenir ve dinlenirler.
3. Fabrikalarda üretilen ürünlerin çeşitli araçlarla yapılır ve tüketicilere ulaştırılması sağlanır.
4. İnsanlar marketten zeytinyağı satın alıp yemeklerde kullanırsa faaliyeti yapar.
5. Bir mal üretirken yapmak önemlidir.
6. Ambalajlı gıda ürünlerini satın alırken ve tarihlerine bakmalıyız.
7. damgası, ürünlerin devletin koyduğu kurallara uygun olarak üretildiğini gösterir.
8. İnsanların geçimlerini sağlamak için sürekli olarak yaptıkları işe denir.

- C. Aşağıda verilen ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkilerini kutucuklara yazınız.

TARIM	HAYVANCILIK
SANAYİ VE TİCARET	TURİZM
ORMANCILIK	MADENCİLİK

- Ç. Aşağıda üretim aşaması verilen ürünlerin, tüketim aşamasında kullanım şekillerini araştırarak karşlarına yazınız. Örneği inceleyiniz.

Üretim Aşaması		Tüketim Aşaması
1. Buğday	➡	<ul style="list-style-type: none">• Ekmek• Makarna• Börek
2. Süt	➡	<ul style="list-style-type: none">•••
3. Pamuk	➡	<ul style="list-style-type: none">•••
4. Domates	➡	<ul style="list-style-type: none">•••

D. Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Doğu Karadeniz ve Erzurum-Kars yöresinde ekonomik faaliyet olarak büyükbaş mera hayvancılığı gelişme göstermiştir.

Bu durumun ortaya çıkmasını sağlayan coğrafi özellik aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yeryüzü şekillerinin sade ve düz olması
B) Yaz yağışlarının fazla olması
C) Sıcaklığın yaz aylarında çok yüksek olması
D) Toprağın verimli olması

2. Yeryüzü şekillerinin sade, iklim koşullarının uygun ve ulaşım ağının gelişmiş olduğu yerler sanayi tesisi kurmak için daha uygundur.

Buna göre aşağıda verilen illerimizden hangisinde sanayi faaliyetleri daha az gelişmiştir?

- A) Gaziantep B) İstanbul
C) Kayseri D) Şırnak

3. Kâğıt, kereste ve mobilya fabrikalarının bulunduğu yer ve çevresinde sosyal hayat zaman içinde değişebilir.

Bu durumun gerçekleşmesini sağlayan ekonomik faaliyet aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hayvancılık B) Madencilik
C) Ormancılık D) Tarım

4. Ülkemizde tarım faaliyetlerinin yoğunlaştığı yerlerde aşağıda verilen mesleklerden hangisine daha fazla ihtiyaç duyulur?

- A) Maden mühendisliği
B) Makine mühendisliği
C) Veterinerlik
D) Ziraat mühendisliği

5. Ekonomik faaliyetler insanların sosyal yaşamlarını etkilemektedir. Bir çevrede yapılan ekonomik faaliyetler değiştiğinde insanların sosyal yaşamlarında da değişiklikler gözlenir.

- İnsanların kazandıkları para ile konut satın alması
- İnsanların çocuklarıyla birlikte sinema ve tiyatro gibi kültürel etkinliklere daha fazla katılması
- İnsanların temel gıda ihtiyaçlarını satın alması
- İnsanların turizm faaliyeti için bütçe ayırması

Yukarıda verilenlerden durumlardan kaç tanesi ekonomik faaliyetler sonucu insanların sosyal yaşamlarının değişmesine örnektir?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

6. Aşağıda verilenlerden hangisi girişimcilerin özellikleri arasında yer almaz?

- A) Hayal güçleri geniştir.
B) Öz güvenleri yetersizdir.
C) Gözlem yetenekleri gelişmiştir.
D) Yeniliklere açıktır.

7.

ÜRETİM → DAĞITIM → TÜKETİM

Kullandığımız temel ürünler yukarıdaki aşamalardan geçmektedir.

Aşağıda verilenlerden hangisi ürünlerin tüketim aşamasında karşılaştığımız durumlara örnektir?

- A) Acıkan bir insanın beslenmesi
- B) Buğdayın tarlaya ekilmesi
- C) Doğal su kaynaklarının şişelere doldurulması
- D) Bisküvi ve salçanın kamyonla markete taşınması

8. Alışverişe çıkmadan önce ihtiyaç listesini hazırlayan ve alacağı ürünlerin kalitesine dikkat eden bir kişi için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Bilinçli bir tüketicidir.
- B) Alışveriş için plan yapmaz.
- C) Ürünleri alırken seçici davranmaz.
- D) Aile bütçesini aşacak şekilde alışveriş yapar.

9. Aşağıdakilerden hangisi bilinçli bir tüketicinin yapması gereken bir davranış değildir?

- A) Garanti belgesini onaylatır.
- B) Alışverişten sonra fiş alır.
- C) Ürünlerin son kullanma tarihini kontrol eder.
- D) Ambalajı yırtık olan ürünleri satın alır.

10. • Bir elin nesi var, iki elin sesi var.

- Birlikten kuvvet doğar.
- Yalnız taş, duvar olmaz.

Yukarıda verilen atasözlerimizle aşağıdakilerden hangisinin önemi vurgulanmaktadır?

- A) Araştırma yapmanın
- B) Cömertliğin
- C) İş birliğinin
- D) Tüketime

E. Aşağıda verilen soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. Yaşadığınız yerin ve çevresinin ekonomik faaliyetleri nelerdir?
2. Tarım ve hayvancılık faaliyetlerine bağlı olarak gelişen meslekler nelerdir?
3. Bir yerde madencilik faaliyetinin yapılması o çevrede yaşayan insanların sosyal hayatlarını nasıl değiştirir?
4. Teknolojinin gelişmesi ve ulaşım imkânlarının çeşitlenmesi ürünlerin dağıtımını nasıl etkilemiştir?
5. Üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirirken iş birliği yapmanın önemi nedir?
6. Bilinçli bir tüketici olarak haklarımızı kullanmak niçin önemlidir?

6. ÜNİTE

ETKİN VATANDAŞLIK

Neler Öğreneceğiz?

Bu ünite;

- Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları,
- Yaşadığımız yerin yönetim birimlerinin temel görevlerini,
- Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini,
- Millî egemenlik ve bağımsızlık sembollerimizden bayrağımıza ve İstiklal Marşımıza değer vermeyi öğreneceğiz.

HALKA HİZMET VEREN KURUMLAR

Hazırlık Çalışması

Bireysel ihtiyaçlarımız nelerdir? Bu ihtiyaçlarımız nasıl karşılanmaktadır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Toplumu oluşturan bireylerin mutlu ve huzurlu bir şekilde yaşayabilmesi eğitim, sağlık ve güvenlik gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasına bağlıdır. İnsanlar temel ihtiyaçlarının birçoğunu kendi başına karşılayamaz. Bu nedenle temel ihtiyaçların karşılanması için pek çok kurum görev yapmaktadır. Örneğin; eğitim ihtiyacımızın karşılanması için okul, sağlık ihtiyacımızın karşılanması için hastane, güvenlik ihtiyacımızın karşılanması için polis karakolu hizmet verir. Bu kurumlar sayesinde insanların yaşam kalitesi artar. Devlet tarafından bu amaçla kurulan birçok resmî kurum vardır.

Eğitim İhtiyacımızın Karşılanması İçin Hizmet Veren Kurumlar

Eğitim görmek herkesin temel haklarından biridir. Ülkemizde temel eğitim 12 yıldır. İlkokul 4, ortaokul 4, lise 4 yıldır. Ülkemizdeki eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet ve din ayrımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitim kurumlarında hiçbir kişiye ve aileye ayrıcalık gösterilmez. Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkân eşitliği vardır. Maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla burs ve kredi desteği

sağlanır. Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için gerekli tedbirler alınır. Ülkemizde devlet okullarında eğitim ücretsiz olarak verilmektedir. Kreşler, anaokulları, ilkokullar, ortaokullar, liseler, yabancı dil kursları, sürücü kursları, üniversiteler, halk eğitim merkezleri eğitim ihtiyacımızı karşılayan kurumlara örnektir. Ülkemizde üniversiteler hariç eğitim alanında hizmet veren kurumlar T.C. Millî Eğitim Bakanlığına bağlıdır.

Okullar eğitim ihtiyacımızı karşılayan kurumlardır.

Sağlık İhtiyacımızın Karşlanması İçin Hizmet Veren Kurumlar

Sağlık sorunu yaşayan bireyler diğer yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanabilir. Sağlıklı bir yaşam sürmek hepimizin en büyük dileğidir. Ne var ki zaman zaman çeşitli sağlık sorunlarıyla karşılaşabiliriz. Bazen hasta oluruz, bazen düşer bir yerimizi incitiriz, bazen de doğuştan gelen sağlık problemleri söz konusu olabilir. Böyle durumlarda önce en

yakınımızda bulunan sağlık kuruluşuna giderek alanında uzman doktorlara muayene olmalı, doktorun önerdiği tedavi yöntemlerini uygulamalıyız. Aile sağlığı merkezleri, tıp merkezleri ve hastaneler sağlık ihtiyacımızı karşılayan kurumlara örnektir. Ülkemizde sağlık alanında hizmet veren kurumlar T.C. Sağlık Bakanlığına bağlıdır.

Hastaneler sağlık ihtiyacımızı karşılayan kurumlardır.

Ulaşım İhtiyacımızın Karşlanması İçin Hizmet Veren Kurumlar

Köyler, şehirler, ülkeler arasında ya da bir yerleşim birimi içinde bir yerden başka bir yere gidiş gelişe **ulaşım** denir. İnsanlar uzaktaki akrabalarını ve arkadaşlarını ziyaret etmek, tatil yapmak, alışverişe çıkmak veya eğitim görmek amacıyla bir yerden başka bir yere gitme ihtiyacı duyarlar. Minibüs, otobüs, uçak, gemi ve tren gibi ulaşım araçları sayesinde bu ihtiyaçlarını giderirler. Ülkemizde belediyeler ulaşım hizmeti vermektedir. T.C. Devlet Demiryolları, Karayolları Genel Müdürlüğü, Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğü ve Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü ulaşım ihtiyacımızı karşılayan kurumlara örnektir. Ülkemizde ulaşım alanında hizmet veren kurumlar T.C. Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığına bağlıdır.

Karayolları Genel Müdürlüğü ulaşım ihtiyacımızı karşılayan kurumdur.

Güvenlik İhtiyacımızın Karşılanması İçin Hizmet Veren Kurumlar

Toplum yaşamında herkesin kanunlara uygun hareket etmesi toplumsal düzenin aksamadan yürütülmesine katkı sağlar. İnsanlar kendilerini güvende hissetmek ister. Huzur ve güvenliğin sağlanması da devletin görevlerinden biridir. Aynı zamanda ülkemizin iç ve dış tehditlere karşı korunması da önemlidir. Bu amaçla ülkemizde çeşitli güvenlik kurumları görev yapmaktadır. Türk Silahlı Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, il ve ilçe emniyet müdürlükleri, polis merkezleri, güvenlik ihtiyacımızı karşılayan kurumlara örnektir. Bu kurumlarda görevli yetkililer toplum düzeninin korunması, toplumun huzurunun sağlanması amacıyla önleyici faaliyetlerde bulunurlar. Güvenlik ihtiyacımızı karşılayan kurumlardan Türk Silahlı Kuvvetleri, T.C. Millî Savunma Bakanlığına; Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı ise T.C. İçişleri Bakanlığına bağlıdır.

İlçe emniyet müdürlüğü güvenlik ihtiyacımızı karşılayan kurumdur.

Adalet İhtiyacımızın Karşılanması İçin Hizmet Veren Kurumlar

Devlet, toplumsal düzeni sağlamak amacıyla **yasa** adı verilen kurallar koyar. Ülkemizde yaşayan herkes yasalara uygun hareket etmek zorundadır. Bazı durumlarda kişiler kendilerine haksızlığa uğramış hissedebilirler. Örneğin bir ev sahibi kiracısından kira alamayabilir, bir işçinin görevine işveren tarafından haksız bir şekilde son verilebilir veya iki kardeş babalarından kalan miras konusunda aralarında anlaşmazlık

Mahkemeler adalet ihtiyacımızı karşılayan kurumdur.

yaşayabilir. Böyle durumlarda kişiler sorunlarını mahkemelere başvurarak çözme yolunu seçmelidir. Mahkemelerde görevli hakim ve savcılar, kişiler ve kurumlar arasındaki anlaşmazlıkları kanuna uygun olarak çözer. Yargıtay, Danıştay, Adliyeler, cezaevleri, Adli Tıp Kurumu ve barolar adalet ihtiyacımızı karşılayan kurumlara örnektir. Bu kurumlar T.C. Adalet Bakanlığına bağlıdır.

Haberleşme ve İletişim İhtiyacımızın Karşılanması İçin Hizmet Veren Kurumlar

Teknolojinin gelişmesi haberleşme ve iletişim imkânlarını artırmıştır. Bu sayede insanlar birbirlerinin hayatlarında meydana gelen değişiklikleri kolayca öğrenebilir, uzaktaki kişilerin sesini duyabilir, bir yerde meydana gelen olayı başka yerde yaşayan insanlara kısa sürede aktarabilmektedir. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT), Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, cep telefonu operatörleri, televizyon kanalları, Genel Ağ'a bağlanma hizmeti veren firmalar ülkemizde haberleşme ve iletişim ihtiyacımızı karşılayan kurumlara örnektir. Günümüzde insanlar istedikleri kanalda haber programlarını izleyip ülke ve dünya gündemi hakkında bilgi sahibi olabilmekte, cep telefonlarıyla dünyanın herhangi bir yerindeki insanlarla konuşabilmekte, Genel Ağ sayesinde çeşitli şekillerde iletişim kurabilmektedir. Ülkemizde haberleşme ve iletişim alanında hizmet veren kurumlar T.C. Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığına bağlıdır.

TRT haberleşme ve iletişim ihtiyacımızı karşılayan kurumdur.

Barınma İhtiyacımızın Karşılanması İçin Hizmet Veren Kurumlar

İnsanlar konut satın alarak veya kiralarak barınma ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Devletimiz Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) sayesinde konut inşa etmekte ve yaşama alanları oluşturmaktadır.

Huzurevlerinde bakıma muhtaç yaşlı insanların, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı merkezlerde ise çeşitli sebeplerle öz ailelerinden yoksun büyümek zorunda kalan çocukların eğitim, sağlık, barınma ve beslenme ihtiyaçları karşılanır.

TOKİ barınma ihtiyacımızı karşılayan kurumdur.

Ülkemizdeki birçok belediye sokakta yaşamak zorunda kalan vatandaşlarımıza sahip çıkmakta ve özellikle kış mevsimi boyunca onlara barınma hizmeti vermektedir. Bizler de kış mevsiminde dışarıda yaşamak zorunda olan kişileri gördüğümüzde durumu hemen yetkililere bildirmeliyiz. Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakti da sokakta yaşamak zorunda kalan vatandaşlarımıza sahip çıkmakta ve onlara barınma hizmeti vermektedir.

Düşünelim Tartışalım

Toplumsal ihtiyaçlarımızın karşılanması için hizmet veren kurumlar olmasaydı ne gibi sorunlar yaşardık? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Araştıralım Paylaşalım

Yaşadığınız yerdeki belediye yetkililerine "Sokakta yaşamak zorunda kalan kişilerin kış mevsiminde barınma ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir hizmetiniz var mı?" sorusunu sorunuz. Böyle bir hizmetleri varsa sokakta kalan kişileri barınma mekânına yönlendirmek için neler yapılması gerektiğini öğreniniz. Öğrendiklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız. Eğer yaşadığınız yerdeki belediyenin böyle bir hizmeti yoksa belediyeye dilekçe yazarak bu hizmeti vermelerini talep ediniz. Dilekçe yazma sürecinde Türkçe öğretmeninizden yardım alabilirsiniz.

Okuma Metni

e-DEVLET KAPISI

Teknolojinin gelişmesi ve Genel Ağ kullanımının yaygınlaşması ile beraber e-devlet uygulaması vatandaşlara hizmet vermeye başladı. e-devlet, devlet tarafından verilen bazı hizmetlerin elektronik ortamda sunulmasıdır. Bu sayede devlet hizmetlerinin vatandaşlara en kolay ve etkili yoldan hızlı ve kesintisiz bir şekilde ulaştırılması hedeflenmektedir. Bireyler devlet kurumlarının sundukları hizmetlere bu uygulama sayesinde kolayca erişebilmektedir.

e-devlet ile sunulan hizmetlerden bazıları şunlardır:

- Mahkeme dava dosyası sorgulama
- Trafik cezası sorgulama
- Adli sicil kaydını sorgulama
- Vergi borcu öğrenme
- Cep telefonu ile IMEI numarasını eşleştirme
- MEB sınav yeri ve sonucu sorgulama
- Doğal afet sigortası poliçe sorgulama

e-devlet sistemine giriş ve kullanım için T.C. kimlik numaranıza ve bir şifreye ihtiyaç duyulmaktadır. e-devlet şifresi, Türkiye'nin herhangi bir PTT şubesinden alınabilir. Genel Ağ üzerinden www.turkiye.gov.tr adresine girilerek T.C. kimlik numarası ve şifre ile e-devlet hizmetlerinden yararlanılabilir.

Bu kitap için yazılmıştır.

Sivil Toplum Kuruluşları

Topluman tüm ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılanması mümkün olmayabilir. İnsanlar toplumun çeşitli sorunlarını çözmek ve birtakım ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bir araya gelerek bazı sosyal kuruluşlar oluştururlar. Yardımlaşma, dayanışma ve iş birliği içinde hareket ederek toplum yararına hizmet eden bu kuruluşlara **sivil toplum kuruluşu** adı verilir. Sivil toplum kuruluşları yaptıkları çalışmalarla devletin resmî kurumlarına destek olurlar. Sivil toplum kuruluşlarının bazı önemli özellikleri şunlardır:

- Gönüllülük esasına göre çalışırlar. Çalışanları hizmetleri karşılığında herhangi bir gelir elde etmezler.
- Masrafları, çalışmalara destek veren üyelerin bağışlarıyla karşılanır.

- Çalışanlar arasında yardımlaşma ve dayanışma, birlik ve beraberlik duygusu vardır.
- Amaçları topluma hizmet edip toplumun sorunlarına çözüm bulmaktır.
- Çalışmalarını devletin koyduğu yasalar çerçevesinde yaparlar.
- Devletin yükünü azaltmaya çalışırlar.
- Maddi kazanç sağlama amacı taşımazlar.

Ülkemizde çeşitli alanlarda faaliyet gösteren çok sayıda sivil toplum kuruluşu vardır. Şimdi bunlardan bazılarının faaliyetlerini inceleyelim.

Darüssafaka
1863 CEMİYET

Darüşşafaka Cemiyeti

1863 yılında kurulan cemiyet, eğitim alanında hizmet vermektedir. Darüşşafaka Cemiyeti, annesi veya babası hayatta olmayan, maddi olanakları yetersiz, yetenekli öğrencilere karşılıksız eğitim olanağı sağlamak amacıyla kurulmuştur.

Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGEV)

Ülkemizde eğitim alanında faaliyet gösteren yaygın sivil toplum kuruluşlarından birisidir. Eğitim parkları ve öğrenim birimleri kurarak devlet tarafından verilen temel eğitime katkı sağlar.

Mehmetçik Vakfı

Türk Silahlı Kuvvetlerinde yaptığı vatan hizmeti sırasında şehit olan askerlerin bakmakla yükümlü oldukları yakınlarına yardım sağlar. Mehmetçik Vakfı ayrıca gazilere ve ailelerine de yardım sağlamaktadır.

LÖSEV
Lösemili Çocuklar Vakfı

Lösemili Çocuklar Vakfı (LÖSEV)

Sağlık alanında hizmet veren bir sivil toplum kuruluşudur. Lösemi, kan kanseri hastalığıdır. Vakfın temel amacı, lösemili çocukların sağlık ve eğitim başta olmak üzere her türlü ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olmaktır.

Yeşilay

Sağlık alanında hizmet veren önemli sivil toplum kuruluşlarından biridir. Sigara, içki ve uyuşturucu gibi bağımlılık yapan maddelerin zararlı etkilerine karşı insanları korumaya ve bilinçlendirmeye çalışır. Ayrıca madde bağımlılarının tedavisine de yardımcı olur.

Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA)

İnsanlara çevreyle ilgili hizmet veren bir sivil toplum kuruluşudur. Ülkemizin en önemli çevre sorunlarından biri olan erozyonla mücadele etmek için ağaçlandırma kampanyaları düzenler, vatandaşları erozyonla mücadele konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapar.

Araştıralım Paylaşalım

Çevrenizde bulunan resmî kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri hakkında çeşitli kaynaklardan araştırma yapınız. Araştırmanız sonucunda seçeceğiniz bir resmî kurum ve bir sivil toplum kuruluşu hakkında elde ettiğiniz bilgilerle bir poster çalışması yapınız. Yaptığınız çalışmayı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Sıra Sizde

Aşağıda verilen soruların cevaplarını araştırarak düşüncelerinizi defterinize yazınız.

1. Mahallenizden geçmekte olan belediye otobüsü son zamanlarda saatinde gelmemektedir. Bu sorunun giderilmesi için ne yapılması gerekmektedir?
2. Komşunuz Ayşe Teyze uzun zamandır tek başına yaşamaktadır. Kimsesi olmayan Ayşe teyze artık evinde ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma gelmiştir. Bu konuda Ayşe teyzeye nasıl yardımcı olabilirsiniz?
3. İlkokulu aynı sınıfta okuduğunuz bir arkadaşınızın ailesi onu ortaokula kayıt yaptırmamıştır. Bu arkadaşınızın eğitim ihtiyacının karşılanması için neler yapılmalıdır?

YAŞADIĞIM YERİN YÖNETİMİ

Hazırlık Çalışması

Yaşadığınız yerin bağlı olduğu muhtarlığın nerede olduğunu biliyor musunuz? Sizce muhtarlığın görevi nedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kimimiz ilde, kimimiz ilçede, kimimiz köyde yaşarız. Peki, siz yaşadığınız yerleşim biriminin nasıl yönetildiğini biliyor musunuz? Ünitemizin bu bölümünde bu sorunun cevabını öğreneceğiz.

Manisa ilinden
görünüm

Midyat (Mardin) ilçesinden
görünüm

Yeşilyurt köyünden (Çanakkale)
görünüm

Toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal bakımdan örgütlenmiş millet veya milletler topluluğunun oluşturduğu varlığa **devlet** denir. Devletimiz Türkiye Cumhuriyeti'nin görevleri anayasanın 5. maddesinde şu şekilde tanımlanmaktadır:

MADDE 5. – Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak; kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.

Devletin sunduğu hizmetlerden vatandaşların daha etkin olarak yararlanabilmesi amacıyla devlet tarafından çeşitli yönetim birimleri oluşturulmuştur. Ülkemizin yönetimi merkezi yönetim, merkeze bağlı yönetim ve yerel yönetimler olmak üzere üçe ayrılır.

Merkezî Yönetim

Ülkemizin yönetiminde etkin olan kurumlar Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kuruludur. Yaşadığımız yerleşim birimlerindeki yetkililer, merkezî yönetime karşı sorumludurlar.

Bu kurumların başında bulunan Cumhurbaşkanı ve bakanlar ülke yönetimiyle ilgili çeşitli kararlar alırlar. Karar alma sürecinde çeşitli kurullar kendilerine yardımcı olmaktadır. Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği ve Devlet Denetleme Kurulu Cumhurbaşkanına karar alma sürecinde yardımcı olan kurumlardır.

Bakanlar Kurulu, Cumhurbaşkanı ve bakanlardan oluşur. Cumhurbaşkanı, bakanlıklar arasında iş birliği yapılmasında ve hükümetin genel siyasetinin belirlenmesinde etkilidir. Bakanlar görevlerini yerine getirirken bireysel olarak sorumluluk alanlarıyla ilgili karar alabildikleri gibi bir araya gelip Bakanlar Kurulu olarak da ülke yönetimiyle ilgili kararlar alabilirler.

Ülkemizde merkezî yönetime ve bakanlara yardımcı olmak, belli konularda görüş bildirmek ve denetim yapmak gibi amaçlarla oluşturulmuş çeşitli kurullar vardır. Aşağıda bu kurullara örnekler verilmiştir.

- Millî Güvenlik Kurulu, millî güvenlik ile ilgili konularda tavsiye niteliğinde kararlar alır ve bu kararları Bakanlar Kuruluna bildirir.
- Danıştay, idari mahkemelerce verilen karar ve hükümlerin son inceleme kuruludur.
- Sayıştay, merkezî yönetim bütçesi kapsamındaki kamu gelir ve giderlerini denetler, genel bütçeyle ilgili son kararı verir.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Külliyesi

Merkeze Bağlı Yönetim

Ülkemizin yönetim merkezi başkent Ankara'dır. Ancak ülkemizin büyük bir coğrafi alanda kurulmuş olması tüm kurumların merkezden yönetilmesine engel olmaktadır. Merkezî yönetim, kamu hizmetlerinin vatandaşlara daha rahat ulaştırılması ve toplumun ihtiyaçlarının daha kolay karşılanması amacıyla il ve ilçe gibi yönetim birimleri oluşturmuştur.

İl Yönetimi

Merkeze bağlı en büyük yönetim birimine **il** denir. İller, vali tarafından yönetilir. Vali, merkezî yönetimin ildeki temsilcisidir. Valiler, atama yoluyla iş başına gelir. Valiler, İçişleri Bakanlığına bağlı olarak çalışsa da tüm bakanlıklara karşı sorumludur. Valilerin temel görevleri şunlardır:

- ▶ Valiliğe bağlı memurları denetlemek
- ▶ İldeki güvenliği sağlamak, bunun için gerekli önlemleri almak
- ▶ İl sınırları içinde kanunları ve bakanlıklardan gelen emirleri uygulamak
- ▶ İlin eğitim, kültür, ulaşım, sanayi gibi alanlarda gelişip kalkınmasını sağlamak
- ▶ İlde bulunan vatandaşların yönetimle ilgili istek ve şikâyetlerini dinlemek
- ▶ Millî bayramlara merkezî yönetimi temsilen katılmak, halkın bayramını kutlamak
- ▶ Kendisine bağlı kurum ve kuruluşlar arasında iş birliği sağlamak

İlçe Yönetimi

İlçeler, il yönetimine bağlı yönetim birimleridir. Kaymakam tarafından yönetilir. Kaymakam, merkezî yönetimin ilçedeki temsilcisidir. Kaymakamlar, valiye bağlı olarak görev yaparlar. Kaymakamlar da valiler gibi atama yoluyla iş başına gelirler. Kaymakamların temel görevleri şunlardır:

- ▶ İlçe sınırları içerisinde kanunları ve Bakanlar Kurulunun kararlarını uygulamak
- ▶ İlçedeki resmî kurum ve kuruluşların çalışmalarını takip etmek
- ▶ İlçedeki vatandaşların istek ve şikâyetlerini dinlemek
- ▶ İlçedeki vatandaşların ihtiyaçlarını tespit ederek eksikliklerin giderilmesi için gerekli çalışmalar yapmak
- ▶ İlçenin eğitim, kültür, ulaşım, sanayi gibi alanlarda gelişip kalkınmasını sağlamak

Vali ve kaymakamlar gerekli durumlarda kanunun kendilerine verdiği yetkileri kullanarak tek başlarına da karar alabilirler. Örneğin, hava koşullarının insanların yaşamını olumsuz etkilemesi durumunda öğrencilerin mağdur olmaması için kaymakamlar ilçe, valiler ise il genelinde okulları bir süre tatil edebilirler.

İl ve İlçe Yönetim Müdürlükleri

Ölkemizdeki il ve ilçelerde bakanlıklara bağlı olarak ihtiyaca göre il ve ilçe birimleri kurulur. Bu kurumlar il ve ilçe müdürlükleri olarak bilinir. İl müdürlükleri valiye karşı, ilçe müdürlükleri kaymakam ve valiye karşı sorumludur.

İl ve ilçe müdürlüklerinde görev yapan bireyler, uzman oldukları konularda aktif olarak görev alır ve yönetime yardımcı olurlar. Örneğin, İl Millî Eğitim Müdürleri; ildeki eğitim faaliyetlerinin akşamadan yürütülmesinden sorumludur. İlçe Sağlık Müdürleri; ilçede yaşayan bireylerin sağlıklı

Valilikler illerin yönetim merkezidir.

Kaymakamlıklar ilçelerin yönetim merkezidir.

bir yaşam sürmeleri için gerekli tedbirleri alır ve vatandaşları bilgilendirir. İl müdürlüklerindeki yetkililer valiyle; ilçe müdürlüklerindeki yetkililer ise kaymakamla iş birliği içerisinde çalışırlar.

Valiler illerde bulunan valilik, kaymakamlar ise ilçelerde bulunan kaymakamlık binasında görev yaparlar.

Valiye Bağlı İl Müdürlükleri	Kaymakama Bağlı İlçe Müdürlükleri
İl Millî Eğitim Müdürlüğü	İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü
İl Sağlık Müdürlüğü	İlçe Sağlık Müdürlüğü
İl Emniyet Müdürlüğü	İlçe Emniyet Müdürlüğü
İl Tarım Müdürlüğü	İlçe Tarım Müdürlüğü
İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	İlçe Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Araştırma Paylaşım

Yaşadığınız yerde bulunan il veya ilçe müdürlüklerinden birini seçiniz. İmkânınız dâhilinde buraya giderek yetkili kişilerle, müdürlüğün görevi ve çalışmaları hakkında bir araştırma veya röportaj yapınız. Bu konuda aileniz ve öğretmenlerinizden yardım alabilirsiniz. Yaptığınız araştırma veya röportajı defterinize yazarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

Yerel Yönetimler

İl, ilçe ve köylerde çöplerin toplanması, sokakların temizlenmesi, yol bakım ve onarımı çalışmalarının yapılması, su ihtiyacının giderilmesi gibi hizmetleri sunmak amacıyla kurulmuş yönetim birimlerine **yerel yönetim** adı verilir. Belediyeler ve muhtarlıklar yerel yönetimlerdir.

Belediyeler

Yaşadığımız yerleşim birimindeki sokakların bakımı, temizliği, aydınlatması, suyu, esnafın denetimi gibi kamu hizmetlerini karşılamak amacıyla kurulan yerel yönetim birimlerine **belediye** denir. Belediye yönetiminin başındaki kişiye **belediye başkanı** adı verilir. Belediye başkanları il, ilçe veya belde belediye binalarında görev yapar. Belediye başkanı seçimle iş başına gelir. Belediyelerin temel görevleri şunlardır:

- ▶ Vatandaşların nikâh ve cenaze işlerini yerine getirmek
- ▶ Evsel atıkları toplamak, cadde ve sokakların temizliğini yapmak
- ▶ İtfaiye ve zabıta hizmetlerini sunmak

Nikâh işlemleri, belediyenin görevlerinden biridir.

- Pazar yerleri açmak

► Su dağıtımı, kanalizasyon, yolların bakım ve onarımı, doğal gaz dağıtımı gibi alt yapı hizmetlerini sağlamak

- İl ve ilçe merkezlerinde ulaşım hizmetleri sağlamak
- Kültür, spor ve tiyatro gibi alanlarda vatandaşlara hizmet sunmak

Belediyelerin karar organları belediye meclisi ve belediye encümenidir. Belediye bütçesinin oluşturulması, vergi ve harç miktarlarının belirlenmesi belediye meclisinde karara bağlanır. Belediye encümeni ise bütçe ve hesapları inceler, kimi mal ve hizmetlerin fiyatlarını saptar. Örneğin, belediye otobüslerinin ücretlerinin ne kadar olacağı bu kurulun alacağı karar sonucunda belirlenir.

Köy ve Mahalle Yönetimi

Nüfusu 2000'den az olan yerleşim yerlerine **köy** denir. Ülkemizde bulunan en küçük yönetim birimi köydür. Köy yönetiminin başında **muhtar** bulunur. Muhtarlar seçimle iş başına gelir. Köy muhtarlığı seçimlerinde köyde yaşayan vatandaşlar oy kullanır. Köy muhtarlarının görevlerinden bazıları şunlardır:

- Salgın ve bulaşıcı hastalık durumunda yetkililere haber vermek

► Köye gelenlerin neden geldiklerini anlamak, aralarında şüpheli olanlar varsa en yakın güvenlik birimine haber vermek

- Sağlık, eğitim, ulaşım ihtiyaçlarında merkeze bağlı yönetim ile halk arasında bağ kurmak
- Halk ile merkeze bağlı yönetim arasındaki evrak işlerini düzenlemek

İhtiyar meclisi, muhtarın başkanlığında kararlar alan ve köyle ilgili işlerin yürütülmesini denetleyen kuruldur. Haftada en az bir kere toplanan ihtiyar meclisi köydeki işlerin önceliğini saptar, ortak işleri düzenler ve aylık köy harcamalarını inceler.

Muhtarlık bulunan bir başka yerleşim birimi de mahalledir. Her mahallenin bir muhtarı vardır. Mahalle muhtarlarının görevlerinden bazıları şunlardır:

- Seçmen kâğıtlarının dağıtılmasını sağlamak
- Askerlikle ilgili tebligatların yapılmasını sağlamak
- Mahallede yapılacak hizmetlerle ilgili yetkililerle bilgi alışverişinde bulunmak

Yaşadığımız yerin yönetiminden sorumlu bireyler ve kurullar görevlerini yaparken kanunlara uygun davranarak karar alırlar. Bir karar verirken olumlu ve olumsuz sonuçları ön görmeye çalışırlar ve verdikleri kararların toplumun menfaatine uygun olmasına özen gösterirler.

Muhtarlıklar köy ve mahallelerin yönetim merkezidir.

Sıra Sizde

Vali, kaymakam, belediye başkanı ve muhtarın yapması gereken temel görevlerden üç tanesini defterinize yazınız.

TEMEL HAKLARIMIZI ÖĞRENELİM

Hazırlık Çalışması

Temel haklarınızın neler olduğunu biliyor musunuz? Bu hakların amacı nedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Bir insanın doğuştan sahip olduğu ve insanca yaşayabilmesi için gerekli olan haklara **temel hak** denir. Temel haklar devlet tarafından anayasa ile korunma altına alınmıştır. İnsanlar yaşamak, eğitim almak, sağlıklı bir yaşam sürmek, özel hayatlarının gizli tutulmasını istemek, konut sahibi olmak, geçimini sağlamak için çalışma gibi temel haklara sahiptir. İnsanların huzur ve güven içerisinde yaşamaları için bu hakların korunması ve kullanılması gereklidir. Temel hakların ihlal edildiği veya gereksiz yere sınırlandırıldığı bir toplumda insanların mutlu ve huzurlu yaşamaları mümkün değildir. Devlet tarafından anayasal güvence altında olan temel haklardan bazılarını inceleyelim.

Kişî Dokunulmazlığı Hakkı (Yaşama Hakkı)

MADDE 17. – Herkes yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı hâller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tâbi tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz.

Özel Hayatın Gizliliği Hakkı

MADDE 20. – Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.

Konut Dokunulmazlığı Hakkı

MADDE 21. – Kimsenin konutuna dokunulamaz. Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış mercinin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz.

Eğitim ve Öğrenim Hakkı

MADDE 42. – Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz. İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır.

Sağlık Hakkı

MADDE 56. – Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir. Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler.

Devlet, bu görevini kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal kurumlarından yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir. Sağlık hizmetlerinin yaygın bir şekilde yerine getirilmesi için kanunla genel sağlık sigortası kurulabilir.

Seçme ve Seçilme Hakkı

MADDE 67. – Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halk oylamasına katılma hakkına sahiptir. On sekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme, seçilme ve halk oylamasına katılma haklarına sahiptir.

İnsanların her türlü dış etkidен bağımsız olarak kendi isteğine ve düşüncesine göre karar vermesine **özgürlük** denir. İnsanların kişiliğini geliştiren ve başkalarının haklarını ihlâl etmeden özgürce yaşamasını sağlayan temel özgürlükler vardır. Devlet tarafından anayasal güvence altında olan özgürlüklerden bazılarını inceleyelim,

Haberleşme Özgürlüğü

MADDE 22. – Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır. Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış mercilin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz.

Yerleşme ve Seyahat Özgürlüğü

MADDE 23. – Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir. Yerleşme hürriyeti, suç işlenmesini önlemek, sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak; Seyahat hürriyeti, suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle ve suç işlenmesini önlemek; Amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir. Vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyeti, vatandaşlık ödevi ya da ceza soruşturması veya kovuşturması sebebiyle sınırlanabilir. Vatandaş sınır dışı edilemez ve yurda girme hakkından yoksun bırakılamaz.

Din ve Vicdan Özgürlüğü

MADDE 24. – Herkes vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir. Kimse ibadete, dinî ayin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz. Din ve ahlak eğitim ve öğretimi devletin gözetim ve denetimi altındadır.

Düşünce ve Kanaat Özgürlüğü

MADDE 25. – Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.

Kişi, doğduğu andan ölünceye kadar temel hak ve özgürlüklere sahiptir. Temel hak ve özgürlükler evrenseldir yani dünyanın her yerinde geçerlidir. Örneğin, yaşama hakkı dünyanın her yerinde insanlara tanınan temel bir haktır. Sahip olduğumuz temel hak ve özgürlükler dokunulmaz, devredilmez ve vazgeçilmez özelliktedir. Ülkemizde temel hak ve özgürlükler devletimizin güvencesi altındadır ancak dünyada temel hak ve özgürlüklerin güvence altında olmadığı ülkeler de bulunmaktadır.

Eğitim ve öğrenim görmek herkesin hakkıdır.

Başkalarının temel haklarını kısıtlayan veya özgürlük alanlarını sınırlandıran kişiler suç işler. İşlenen her suçun kanunda bir cezası vardır. Bir insanın konutuna izinsiz giren bir kişi, o insanın konut dokunulmazlığı hakkını ihlal etmiş ve suç işlemiş olur.

Temel haklarımızdan birinin kullanımı engellendiğinde veya özgürlüklerimizden bazıları sınırlandırıldığında diğer temel hak ve özgürlüklerimizin bir anlamı kalmayabilir. Örneğin, sağlık hakkımız engellenirse hastalandığımızda tedavi olup iyileşemeyiz. Sağlık sorunları olan bir

birey için diğer haklarının olması pek bir anlam ifade etmeyebilir. Temel hak ve özgürlüklerimizi kullanırken başkalarının da temel hak ve özgürlüklerinin olduğunu unutmamalıyız. Örneğin, sınıfta diğer arkadaşlarınızı rahatsız etmeden dersinizi dinlemeniz gereklidir.

Bir kişi sahip olduğu temel hak ve özgürlükleri bilmeli ve kullanmalıdır. Ülkemizde temel hak ve özgürlüklerimiz anayasayla güvence altına alınmıştır. Anayasamıza göre insanların temel hak ve özgürlükleri sebepsiz yere sınırlandırılmaz. Anayasamızda hangi durumlarda temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılacağı açıkça belirtilmiştir. Savaş hâli, sıkıyönetim, olağanüstü hâl, kamu düzeninin bozulması, millî güvenliğin tehlikede olması, bulaşıcı ve salgın hastalıkların ortaya çıkması gibi durumlarda insanların hak ve özgürlükleri belli ölçülerde sınırlandırılabilir. Yaşama hakkı, düşünce ve kanaat özgürlüğü, din ve vicdan özgürlüğü ise her ne sebeple olursa olsun sınırlandırılmaz.

Temel hak ve özgürlüklerin korunduğu ve kullanıldığı bir toplumun bireyleri huzur ve güven içinde yaşar. Bu tür toplumlarda adalet ve eşitlik insanlar arasında daha kolay sağlanır. Bireyler kendi yeteneklerini ön plana çıkararak ülkelerine daha faydalı hâle gelirler. Demokratik yaşam daha kolay gelişir. İnsanların gelecek korkusu ortadan kalkar. İnsanların vatandaş olma bilinçleri üst seviyeye çıkar. İnsanlar arasında birlik ve beraberlik sağlanır. Sivil toplum kuruluşları daha rahat çalışma ortamı bulur ve insanlara daha faydalı hizmetler sağlayabilir. İnsanlar arasında dil, din, ırk, cinsiyet ve siyasi düşünce ayrımı yapılmaz.

Katılım hakkı ve düşünce özgürlüğü temel haklarımızdandır. İnsanlar bu haklarını istedikleri zaman kullanabilir. İnsanların yaşamlarını etkileyen toplumsal, siyasi ve ekonomik gelişmelere dair söz sahibi olmaları açısından kullanılan temel hakka **katılım hakkı** denir. Vatandaşların ülke yönetimine katılma hakkı vardır. Örneğin, seçimler yapıldığı zaman insanlar vatandaşlık görevi olarak oy kullanır. Kendisini yönetecek kişileri seçer. Kişinin inançlarını ve düşüncelerini hiçbir baskıya uğramadan özgürce açıklayıp yayabilmesine **düşünce özgürlüğü** denir. İnsanların neler düşündüğünü sınırlamak mümkün değildir. Bireyler kendi hür iradeleriyle düşüncelerini ifade eder. Yeri geldiğinde kendi haklarını savunmak için düşünce özgürlüğüne başvurur. Burada dikkat edilmesi gereken konu açıklanan düşüncelerin suç teşkil etmemesi gerektiğidir. Millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, devletin bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi ve suçluların cezalandırılması gibi durumlarda bu hakkımızın sınırlandırılacağı Anayasamızın 26. maddesinde belirtilmiştir.

Seçimlerde oy kullanmak 18 yaşından büyük her vatandaşın hakkıdır.

Yetişkin bireyler gibi çocuklar da katılım hakkı ve düşünce özgürlüğüne sahiptir. Yetişkinlerin, çocukların düşüncelerini dinleme ve ciddiye alma sorumluluğu vardır. Bu durum, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’de belirtilmiştir.

Sıra Sizde

Kitabınızın 27. sayfasında bulunan Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin 12 ve 13. maddelerini inceleyiniz. Katılım ve düşünce hakkıyla ilgili düşünceleriniz nelerdir? Düşüncelerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Çocuklar ailenin bir parçasıdır. Bu nedenle aile içinde alınan kararlar onları da ilgilendirmektedir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’de belirtildiği gibi her çocuk kendisini ilgilendiren konularda düşüncelerini serbestçe ifade edebilir. Aile içinde karar alınırken çocukların düşüncelerini özgürce söyleyebildiği bir ortam oluşturulması önemlidir. Böylece aile içinde demokratik bir anlayış sergilenir. Çocuklar bu yolla katılım ve düşünce özgürlüğü hakkını kullanmış olur.

Araştırma Paylaşım

Aşağıdaki konulardan birini seçiniz ve seçtiğiniz konuyla ilgili poster çalışması hazırlayınız. Poster çalışmasını görsel öğelerle zenginleştirebilirsiniz. Yaptığınız çalışmayı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Temel hak ve özgürlüklerin korunmadığı bir dünyada yaşam
- Temel hak ve özgürlüklerin korunduğu ve insanlar tarafından kullanıldığı bir dünyada yaşam

Sıra Sizde

Aşağıda verilen temel hak ve özgürlükleri kullanmanın sizler için önemi nedir? Düşüncelerinizi kutucuklara yazınız.

Özel Hayatın Gizliliği Hakkı	Katılım ve Düşünce Özgürlüğü

BAYRAĞIMIZ VE İSTİKLÂL MARŞI

Hazırlık Çalışması

İstiklâl Marşı'nı söylemek size hangi duyguları yaşıyor? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Geçmiş dönemlerden günümüze kadar milletimiz birçok devlet kurmuştur. Milletimiz, kurulan devletlerin yönetimi altında bağımsız ve hür olarak yaşamıştır. Ülkemiz 19. yüzyılın sonlarına doğru düşman işgaline uğramış ve egemenliğini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşlarının önderliğinde başlatılan Kurtuluş Savaşı'nda verdiğimiz millî mücadele ile düşmanları topraklarımızdan çıkardık. Bu süreçte ülkemizin yönetim şekli değişti. 23 Nisan 1920 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) açıldı. 29 Ekim 1923 tarihinde ise Türkiye Cumhuriyeti Devleti kuruldu. Böylece devletimizin bağımsızlığı tüm dünyaya ilan edildi.

Birlik ve beraberlik içinde olan halkımız, ülkemizi düşman işgalinden kurtarmıştır.

Egemenlik, hakim olma ve yönetme anlamına gelen bir kavramdır. Bir devletin, vatandaşları, o ülkenin sınırları içinde yaşayan yabancılar ve ülke üzerindeki yetkilerinin tümüne **egemenlik** denir. **Millî egemenlik** ise egemenliğin doğrudan doğruya millete ait olmasıdır. Ülkeyi yönetme gücünün halk tarafından kullanıldığı ülkelerde millî egemenlik vardır. Ülkemizde egemenlik, kayıtsız şartsız milletindir. Anayasamızın 6. maddesinde bu durum açıkça belirtilmiştir.

MADDE 6. – Egemenlik, kayıtsız şartsız milletindir. Türk milleti, egemenliğini, Anayasamızın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır. Egemenliğin kullanılması, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamaz.

Anayasada belirtilen şartlara sahip olan her vatandaş seçimlere katılabilir ve yönetim yetkisini halktan isteyebilir. Bir milletin bağımsız ve hür bir şekilde yaşamasına, başka bir devlete bağımlı olmadan özgürce karar verebilmesine **millî bağımsızlık** denir. Bu sayede milletimiz bağımsız ve hür bir şekilde yaşamını sürdürebilmektedir.

Millî egemenlik ve bağımsızlığımız çok zor şartlar altında kazanılmıştır. Bu nedenle milletimiz için vazgeçilmez değerler hâline gelmiştir. Bağımsızlığımızın kanıtı olan sembollerimiz vardır. Bizler için bu sembollerin anlamı büyüktür. Bu semboller milletimizin ortak değerleri olarak kabul edilir. Şimdi millî egemenlik ve bağımsızlık sembollerimizden bayrağımızı ve İstiklâl Marşı'nı inceleyelim.

Bayrağımız

Bayrak bir milletin bağımsız olduğunu gösteren önemli bir semboldür. Bağımsız olan her ülkenin kendine ait bir bayrağı bulunur. Türk bayrağı da bizim varlığımızın ve bağımsızlığımızın göstergesidir. Bayrağımız rengini bu vatan için şehit olan vatandaşlarımızın kanlarından almıştır. 1983 yılında çıkarılan Türk Bayrağı Kanunu ile bayrağımızın boyutları, şekli, nerelerde ve nasıl kullanılacağı belirtilmiştir.

Okuma Metni

Türk Bayrağı Kanunu

Madde 7 – Türk bayrağı; yırtık, sökkük, yamalı, delik, kirli, soluk, buruşuk veya layık olduğu manevî değeri zedeleyecek herhangi bir şekilde kullanılamaz. Resmî yemin törenleri dışında her ne maksatla olursa olsun masalara, kürsülere örtü olarak serilemez. Oturulan veya ayakla basılan yerlere konulamaz. Bu yerlere ve benzeri eşyaya bayrağın şekli yapılamaz. Elbise veya üniforma şeklinde giyilemez.

Hiçbir siyasi parti, teşekkül, dernek, vakıf ve tüzükte belirlenecek kamu kurum ve kuruluşları dışında kalan kurum ve kuruluşun amblem, flama, sembol ve benzerlerinin ön veya arka yüzünde esas veya fon teşkil edecek şekilde kullanılamaz.

Türk bayrağına sözle, yazı veya hareketle veya herhangi bir şekilde hakaret edilemez, saygısızlıkta bulunulamaz. Bayrak yırtılamaz, yakılamaz, yere atılamaz, gerekli özen gösterilmeden kullanılamaz.

Bu kanuna ve tüzüğe aykırı fiiller yetkililerce derhâl önlenir ve gerekli soruşturma yapılır.

Genel Ağ'dan düzenlenerek alıntılanmıştır (25.01.2018).

Millî bayramlarda milletimizin birlik ve beraberliğini, bağımsız olduğunu göstermek amacıyla kurum ve kuruluşları, okulumuzu ve evlerimizi bayrağımızla süsleriz. Millî takımlarımızı yaptıkları spor müsabakalarında bayrağımızla destekleriz. Millî takımlarımızın başarılarını hep beraber elimizde bayraklarla kutlarız. Bayrağımız bağımsızlığımızın, birlik ve beraberliğimizin simgesidir. Şehitlerimizin bize bıraktığı bu kutsal emanete gereken önemi ve değeri göstermenin gerekliliğini hiçbir zaman unutmamalıyız.

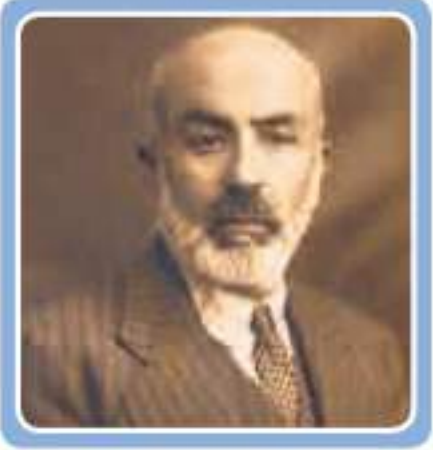
İstiklâl Marşı

Sıra Sizde

İstiklâl Marşı'nın ilk iki kıtasında anlatılmak istenen nedir? Düşüncelerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Her ülkenin kendine ait bir millî marşı vardır. İstiklâl Marşı, bizim millî marşımızdır. İstiklâl Marşı, millî egemenlik ve bağımsızlığımızın önemli simgelerinden biridir. Kurtuluş Savaşı'nın devam ettiği günlerde millî mücadele ruhumuzu yansıtacak, birlik ve beraberliğimizi artıracak bir marş yazılması düşünülür. Bu amaçla para ödüllü bir yarışma düzenlenir. Yarışmaya yurdun dört bir köşesinden marş olmaya uygun şiirler gelmeye başlar ancak Mehmet Âkif Ersoy bu yarışmaya katılmaz. Mehmet Âkif Ersoy'a neden yarışmaya katılmadığı sorulduğunda **"Millî marş kesinlikle para ile yazılmaz."** cevabını verir. Bunun üzerine yakın arkadaşları bu yarışmaya katılmasını, eğer kazanırsa yarışmadan kazanacağı ödülü bağışlamasını tavsiye eder. Mehmet Âkif Ersoy sonunda yarışmaya katılmaya karar verir. Onun yazdığı şiir, 724 şiir arasından birinci seçilir. Dönemin Millî Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi Tanrıöver de şiiri, Türkiye Büyük Millet Meclisinde okur. Şiir, mecliste büyük bir coşkuya ve heyecana neden olur. 12 Mart 1921 tarihinde İstiklâl Marşı, millî marşımız olarak kabul edilir. Mehmet Âkif Ersoy, İstiklâl Marşı'nı Türk halkına armağan eder.

Mehmet Âkif Ersoy
İstiklâl Marşımızın şairidir.

Özlü Sözleri Yorumlayalım

Mehmet Akif Ersoy, İstiklâl Marşı için aşağıdaki sözü hangi amaçla söylemiş olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

"Bu şiir bana değil, milletime aittir."

Mehmet Âkif Ersoy

Genel Ağ'dan düzenlenerek alıntılanmıştır (13.06.2018).

Millî marşımızı törenlerde, millî bayramlarda ve spor müsabakalarında okuruz. Uluslararası spor müsabakalarında sporcularımız dereceye girdiklerinde bayrağımız göndere çekilir ve İstiklâl Marşımız okunur. Millet olarak bu tabloyu gördüğümüzde gurur duyarız.

Sıra Sizde

Bayrağımızın ve İstiklâl Marşımızın önemiyle ilgili bir kompozisyon yazınız.

ÜNİTE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A. Aşağıdaki ifadeler doğru ise ifadelerin başına "D", yanlış ise "Y" yazınız. Yanlış olduğunu düşündüğünüz ifadelerin doğrularını defterinize yazınız.

1. (.....) Toplumu oluşturan bireylerin mutlu ve huzurlu olabilmesi için ihtiyaçlarının karşılanması gerekir.
2. (.....) Temel hakların sınırlandırılmadığı bir toplumda insanların mutlu ve huzurlu yaşaması mümkündür.
3. (.....) İde; su dağıtımı, kanalizasyon, yolların bakım onarımı, doğal gaz dağıtımı gibi alt yapı hizmetlerini sağlamak kaymakamın görevidir.
4. (.....) Belediye başkanları merkezî yönetim tarafından atanır.
5. (.....) Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.
6. (.....) TEMA Vakfı, ülkemizde ulaşım alanında hizmet veren bir sivil toplum kuruluşudur.
7. (.....) Türk bayrağını temiz bir şekilde ve özenli olarak kullanmalıyız.
8. (.....) Bir devletin kendine ait bir bayrağı olması o devletin bağımsız ve egemen olduğunu gösterir.

B. Aşağıdaki cümlelerde verilen boşlukları, kutucuklarda verilen ifadelerden uygun olanlarıyla tamamlayınız. İfadelere uygun ekler getirebilirsiniz.

kaymakam

temel hak

millî bağımsızlık

sağlık

on sekiz

merkezî yönetim

mahkeme

Millî Eğitim Bakanlığı

vali

1. Eczaneler ve hastaneler toplumun ihtiyacını karşılamak için hizmet verirler.
2. Adliyelerde bulunan toplumun adalet ihtiyacının karşılanmasında etkilidir.
3. Yaşadığımız yerleşim birimlerindeki vali ve kaymakam gibi yetkililer, karşı sorumludurlar.
4. Ülkemizde ili , ilçeyi yönetir.
5. Bir insanın doğuştan sahip olduğu ve insanca yaşayabilmesi için gerekli olan haklara denir.
6. yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme, seçilme ve halk oylamasına katılma hakkına sahiptir.
7. Bir devletin bağımsız ve hür şekilde yaşamasına, başka bir devlete bağımlı olmadan karar verebilmesine denir.
8. merkezî yönetim birimlerinden biridir.

C. Temel hak ve özgürlüklerimizle ilgili eşleştirmeleri, aşağıda verilen kutucuklara yazınız.

1.

Kimse eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.

a.

Sağlık hakkı

2.

Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir.

b.

Konut dokunulmazlığı hakkı

3.

Kimsenin konutuna dokunulamaz.

c.

Düşünce ve kanaat özgürlüğü

4.

Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma hakkına sahiptir.

ç.

Eğitim ve öğretim hakkı

5.

Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.

d.

Yaşama hakkı

6.

Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz.

e.

Din ve vicdan özgürlüğü

7.

Herkes haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.

f.

Özel hayatın gizliliği hakkı

8.

Kimse ibadete, dinî ayin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz.

g.

Haberleşme özgürlüğü

1	2	3	4	5	6	7	8

Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Gece rahatsızlanan Hasan Bey'in mi-desi ağrıtmaktadır. Aynı zamanda ateşi yükselmiş, gün boyunca bir şey yiyeme-miştir.

Bu durumda Hasan Bey aşağıdaki ku-rumlardan hangisine giderek ihtiyacı-nı giderebilir?

- A) Adliye
- B) Hastane
- C) Karakol
- D) Okul

2. • Emniyet Genel Müdürlüğü
• Jandarma Genel Komutanlığı

Yukarıda verilen kurumlar hangi ihti-yacımıza hizmet etmektedir?

- A) Adalet
- B) Eğitim
- C) Güvenlik
- D) Ulaşım

3. **Aşağıda verilenlerden hangisi sivil toplum kuruluşlarının özelliklerinden biri değildir?**

- A) Gönüllülük esasına göre çalışırlar.
- B) Masrafları üyelerinin bağışlarıyla kar-şılanır.
- C) Topluma hizmet etme amacıyla ku-rulmuşlardır.
- D) Maddi kazanç sağlama amacı taşı-r-lar.

4. • İlçedeki resmî törenlere başkanlık et-mek
• İlçedeki vatandaşların temel ihtiyaçla-rının karşılanmasını sağlamak
• İlçe sınırları içinde kanunların uygu-lanmasını sağlamak

Yukarıda bahsedilen görevler aşağı-dakilerden hangisi tarafından yerine getirilir?

- A) Belediye başkanı
- B) Kaymakam
- C) Muhtar
- D) Vali

5. Eğitim görmek herkesin en temel hak-kıdır. Ülkemizde eğitim alanında hizmet veren kurumlar bulunmaktadır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi bu kurumlardan birisi değildir?

- A) Anaokulu
- B) Lise
- C) Mahkeme
- D) Sürücü kursu

6. **Köy ve mahallenin yönetiminden so-rumlu olan görevli aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Cumhurbaşkanı
- B) Milletvekili
- C) Muhtar
- D) Vali

7. Temel hak ve özgürlüklerimiz ile ilgili olarak aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Güvenlik görevlileri insanların konutlarına istediği zaman girebilir.
- B) Düşünce özgürlüğü kısıtlanamaz.
- C) Herkes yaşama hakkına sahiptir.
- D) 18 yaşını dolduranlar seçimlerde oy kullanabilir.

8. Oniki yaşındaki Gökçe anne, baba, büyükanne ve dedesiyle yaşamaktadır. Gökçe, kendi hayatını ilgilendiren konularda ailesine fikrini söyleyebilmektedir. Aşağıda verilen haklardan hangisi Gökçe'nin kendisini ilgilendiren konularda karar alma sürecine dâhil olmasını sağlar?

- A) Sağlık hakkı
- B) Katılım hakkı
- C) Seyahat hakkı
- D) Konut dokunulmazlığı hakkı

9. Temel hak ve özgürlüklerin korunduğu ve kullanıldığı bir toplumda aşağıdakilerden hangisinin görülmesi beklenmez?

- A) Huzur ve güven ortamı vardır.
- B) İnsanlar arasında eşitlik bulunur.
- C) Bireyler kendi yeteneklerini ön plana çıkarır.
- D) Devlete olan güven duygusu zayıflar.

10. Aşağıda verilenlerden hangisi seçim yoluyla iş başına gelmez?

- A) Belediye başkanı
- B) Cumhurbaşkanı
- C) Muhtar
- D) Vali

11. İstiklâl Marşımızın yazarı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Mustafa Kemal Atatürk
- B) Hamdullah Suphi Tanrıöver
- C) Reşat Nuri Güntekin
- D) Mehmet Âkif Ersoy

D. Aşağıda verilen soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. Ülkemizde yaşayan insanların güvenlik ihtiyacı nasıl karşılanmaktadır?
2. Belediyelerin görevlerini yerine getirmesi bizler için neden önemlidir?
3. Yaşama hakkı, diğer hak ve özgürlüklerin kullanımı açısından nasıl bir öneme sahiptir?
4. Bayrağımızın ve İstiklâl Marşımızın bizler için değeri ve önemi nedir?

7. ÜNİTE

KÜRESEL BAĞLANTILAR

Neler Öğreneceğiz?

Bu ünite;

- Yaşadığımız yer ve çevresinin ülkemiz ile diğer ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerdeki rolünü,
- Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini,
- Turizmin uluslararası ilişkilerdeki önemini,
- Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerini öğreneceğiz.

YAŞADIĞIM YERİN ÜLKE EKONOMİSİNE KATKISI

Hazırlık Çalışması

Kullandığımız ürünlerin hepsi ülkemizde mi üretilmektedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kullandığınız bazı ürünlerin üzerinde yandaki gör- selde verilen yazıyı veya benzerlerini görmüşsünüzdür. Üzerinde bu yazının bulunduğu ürünler Çin'de üretil- miştir.

Üretilen mal veya hizmetlerin insanlar arasında al- nıp satılması birer ticari faaliyettir. Fırından ekmek, ma- ğazadan beyaz eşya almak; otelde konaklamak ticari faaliyetlere örnek verilebilir. Bir ülkenin her yerindeki coğrafi koşullar, yeryüzü şekilleri ve iklim türleri aynı de- ğildir. Bu nedenle ekonomik faaliyetlerin ülkenin her yerinde aynı şekilde yapılması zordur. Ül- kemizin bir şehrinde üretilen ürünler, diğer şehirlere gönderilerek insanların kullanımına sunulur.

Üzerinde bu logoyu gördüğümüz ürünler Çin'de üretilmiştir.

Sıra Sizde

Sizce Çin'de üretilen bazı ürünlerin ülkemizde kullanılmasının sebebi nedir? Düşün- celerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Rize'de üretilen çay, çeşitli aşamalardan geçtikten sonra fabrikalarda paketlenir ve satılmak üzere mar- ketlere gönderilir.

Trakya'da üretilen ayçiçe- ğinden fabrikalarda yağ elde edilir. Elde edilen yağ, ulaşım araçlarıyla satış nok- talarına taşınır.

Ankara'da üretilen mobil- yalar ülkemizin diğer yer- leşim birimlerine satılmak üzere gönderilir.

Ülkeler kendi ihtiyaçlarını karşılamak için üretim yaparlar. Ancak bir ülkenin tüm ihtiyaçlarını kendi başına karşılaması oldukça zordur. Örneğin, ülkemizde ihtiyacımızı karşılayacak miktarda petrol çıkmaz. Bu nedenle petrolü başka ülkelere satın almak zorunda kalırız. Ülkemizde ihtiyaçtan fazla üretilen üzüm, portakal, fındık ve incir gibi tarım ürünleri de başka ülkelere satılır. Bu sayede ülkeler arasındaki ekonomik ilişkiler gelişir.

Ülkemizin iklim koşulları kahve üretimi için uygun değildir. Bu nedenle kahveyi başka ülkelere satın alınız.

BASINDAN

Türkiye turunçgil ihracatında yüzde 14 büyüdü.

Mersin'de, Ulusal Turunçgil Konseyi 2016 yılı ihracat raporunu kamuoyu ile paylaştı. Raporda 2016 yılında 1 milyon 672 bin ton turunçgil ihracatı karşılığında 880 milyon 259 bin dolar döviz girdisi sağlandığı açıklandı. Bu rakama göre ihracat artışı, bir önceki yıla göre yüzde 14 olarak gerçekleştirildi.

En çok artışın limon ve mandalinada gözlemlendiğini ifade eden Ulusal Turunçgil Konseyi Başkanı Kemal Kaçmaz, "Ülkemiz TÜİK verilerine göre 4.2 milyon tonluk turunçgil üretim rakamı ile dünyada turunçgil üreticisi ülkeler arasında 8. sıraya, ihracatta ise 2. sıraya yükselmiştir. Turunçgilin ülkemiz ekonomisine sağladığı döviz girdisi ve istihdam katkısı turunçgil sektörünün önemli bir sektör olduğunun göstergesidir." dedi.

11 Ocak 2017 tarihli gazete haberinden düzenlenerek alınmıştır.

Anzer balı için 7 ülkeden 1200 kişi sipariş verdi.

Rize'nin İkizdere ilçesinin Anzer Yaylası'ndaki Ballıköy köyünde üretilen Anzer balı için 7 ülkeden yaklaşık 1200 kişi sipariş verdi. Anzer Ballıköy Tarımsal Kalkınma Kooperatifi Başkanı Osman Civelek, "Yaylada 200 üretici yaklaşık bin kovanda üretim yapıyor. Hava koşullarının iyi seyretmesi halinde balda iyi bir rekolte bekliyoruz. Bu yıl yine çok sayıda sipariş aldık. Türkiye'nin yanı sıra Al-

manyaya, Fransa, İngiltere, Hollanda, Suudi Arabistan ve İsrail'den bal siparişi geldi. Geçen yıl da talepleri karşılayamamıştık, bu yıl da karşılayamayacağımızı ön görüyoruz." dedi.

Anzer balının solunum hastalıkları başta olmak üzere pek çok hastalığa iyi geldiği belirtiliyor. Anzer Yaylası, kendine özgü 40 endemik çiçek türünün yanı sıra yüzlerce çeşit bitkiye de ev sahipliği yapıyor. Yurt içi ve yurt dışından talep olan Anzer balı, önceden sipariş alınarak sınırlı miktarda satılıyor.

27 Temmuz 2015 tarihli gazete haberinden düzenlenerek alınmıştır.

Turizm, bir ülkenin ekonomik olarak kalkınmasına katkıda bulunan önemli bir faaliyettir. Ülkemize her yıl çok sayıda turist gelmektedir. Örneğin, Bodrum (Muğla) ve Alanya (Antalya) turistlerin yoğun ilgi gösterdiği, deniz turizmi merkezlerine örnek verilebilir. İstanbul kültür turizmi bakımından dünyanın önemli merkezlerinden biridir. Yine ülkemizde bulunan Göbeklitepe (Şanlıurfa), Çatalhöyük (Konya) ve Alacahöyük (Çorum) gibi arkeolojik kazı alanları dünyanın ilgisini çekmektedir. Anadolu uygarlıklarıyla ilgili bilgi edinmek isteyen turistler kazı alanlarının bulunduğu illere gitmekte ve bu illerin ekonomisine katkı sağlamaktadır. Turizm sayesinde ülkemiz hem diğer ülkelere tanıtılmakta hem de ekonomik bir faaliyet yapılarak kazanç sağlanmaktadır.

Ülkemizde bulunan kara yolu, hava yolu, deniz yolu ve demir yolu ulaşım ağları uluslararası ekonomik ilişkiler açısından önemlidir. Ülkemizde üretilen ürünler yurtdışına gönderilirken bu ulaşım yolları kullanılmaktadır. Örneğin, ülkemizin önemli limanlarının bulunduğu İstanbul, İzmir ve İskenderun'dan gemilere yüklenen ticaret malları diğer ülkelere gönderilir. Antalya Havalimanı her yıl milyonlarca turistin ülkemize geldiği önemli bir ulaşım alanı olarak kullanılır. İstanbul Boğazı üzerinde bulunan 15 Temmuz Şehitler Köprüsü, Fatih Sultan Mehmet Köprüsü ve Yavuz Sultan Selim Köprüsü; Asya ve Avrupa kıtalarını birbirine bağlayan bir noktada bulunmaktadır. Bu yüzden İstanbul ili diğer ülkelerle kara yolu ticareti yapılması açısından önemli bir rol oynamaktadır.

Yurt dışından ülkemize üniversite eğitimi almak için gelen öğrenciler bulundukları ilde barınma, beslenme vb. ihtiyaçlarını karşılarken harcama yapmaktadır. Böylece bu kişiler bulundukları illerin ekonomisine katkı sağlar.

Şanlıurfa'daki Göbeklitepe kazı alanını her yıl binlerce turist ziyaret etmektedir.

15 Temmuz Şehitler Köprüsü, Asya ve Avrupa kıtalarını birbirine bağlar.

Araştırma Paylaşım

Yaşadığınız yer ve çevresinin, ülkemiz ile diğer ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerdeki önemini araştırınız. Araştırma sürecinde yaşadığınız yer ve çevresinde yapılan ekonomik faaliyetleri göz önünde bulundurunuz. Araştırmanızda görsel unsurlardan yararlanabilirsiniz. Edindiğiniz bilgileri defterinize yazarak sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Aşağıda bir öğrencinin örnek çalışması verilmiştir. İnceleyiniz

Ahsen'in Çalışması

Merhaba arkadaşlar! Ben Denizli'de yaşıyorum. Sizlere Denizli'nin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerimizdeki yeri ve öneminden bahsedeceğim.

Denizli'de Akdeniz iklimi görüldüğünden toprakları tarıma elverişlidir. İlimizde üretilen tarım ürünleri çok sayıda ülkeye ihraç edilmektedir. Denizli, tekstil üretimi ve mermer sanayisinde ön plana çıkmıştır. Tekstil sanayi sayesinde üretilen havlu, bornoz, nevresim, çarşaf, kumaş ve pamuk ipliği yurt dışına ihraç edilir.

İlimizde bulunan Çardak Havalimanı, ticaretin gelişmesine katkı sağlamıştır. Denizli'de gelişmiş bir kara yolu ağı vardır. Üretilen ürünler kara yolu sayesinde ticaret limanlarına ulaştırılır.

Denizli, turizm konusunda yılın her mevsimi hizmet sunmaktadır. Denizli'de yabancı turistlerin her geçen gün daha fazla talep ettiği sağlık ve termal tedavi tesisleri bulunmaktadır. Ayrıca bir doğa harikası olan Pamukkale Travertenleri UNESCO tarafından Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır. Denizli bu özellikleriyle ülkemizin yurt dışına tanıtılmasında önemli bir yere sahiptir.

Bu kitap için yazılmıştır.

Sıra Sizde

Turizm ve ulaşım faaliyetlerinin ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilere katkıları nelerdir? Düşüncelerinizi defterinize yazarak sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

EKONOMİK İLİŞKİLERDE TEKNOLOJİ

Hazırlık Çalışması

Tarihte devletler arasında ekonomik ilişkiler nasıl yürütölmekteydi? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Mezopotamya medeniyetlerinden biri olan Asurların karum adı verilen ticaret merkezleri kurduklarını 2. ünite de öğrenmiştiniz. Asurlu tüccarlar Anadolu'da bulunmayan veya çok az bulunan ürünleri Mezopotamya'dan kervanlarla getirip karumlarda satıyorlardı. Anadolu'da yaşayan insanlar ise karumlara gidiyor ve ihtiyaç duydukları ürünleri Asurlu tüccarlardan satın alıyordu. Böylece Anadolu'da yaşayan insanlar, ihtiyaçları olan ürönlere Mezopotamya'ya gitmeden ulaşabiliyordu. Tüccarların getirdiği ürünler bittiğinde ise aynı ürünü temin etmek için insanlar çok uzun zaman bekliyordu. Asurlar Mezopotamya'da az bulunan veya hiç bulunmayan ürünleri de Anadolu'dan Mezopotamya'ya götürüyordu. Asurlar yaşadıkları döneme göre oldukça yenilikçi uygulamalar yapıyorlardı. Ancak bir ürün tüccarlara sipariş edildiğinde ürünün insanlara ulaşması çok uzun zaman alıyordu. Çünkü tüccarların ürünü temin etmek için Mezopotamya'dan Anadolu'ya, Anadolu'dan Mezopotamya'ya katırlarla gidip gelmeleri gerekiyordu. Bu da çok uzun sürüyordu. Günümüzde ürünler gemi, tır veya uçak gibi ulaşım araçları sayesinde bir ülkeden başka bir ülkeye kısa zamanda taşınabiliyor. Bir bölgeye gönderilen ürünler tamamen bittiğinde iletişim araçlarıyla sipariş veriliyor; ulaşım araçlarıyla birkaç gün içerisinde istenilen yere gönderilebiliyor. Telefon, televizyon, gazete, Genel Ağ gibi buluşlar; insanların iletişim olanaklarını artırmış, üreticiler hem ülke içinde hem de ülke dışında yaşayan çok sayıda tüketiciye ulaşma imkânı bulmuştur.

Ticari faaliyetlerin gerçekleşmesi için alıcı ve satıcının iletişim kurması gerekir. İletişim araçlarının gelişmediği dönemlerde insanların ticaret yapabilmesi için karşı karşıya gelmesi bir zorunluluktur. Ticaretin gerçekleşmesi için insanlar yüz yüze iletişim kurarlardı. Ürettikleri malları, uzun yolculuklar yaparak ihtiyacı olan kişilere ulaştırırlardı. Böylece alıcı ve satıcı arasında iletişim imkânı doğardı. Eski zamanlarda ulus-

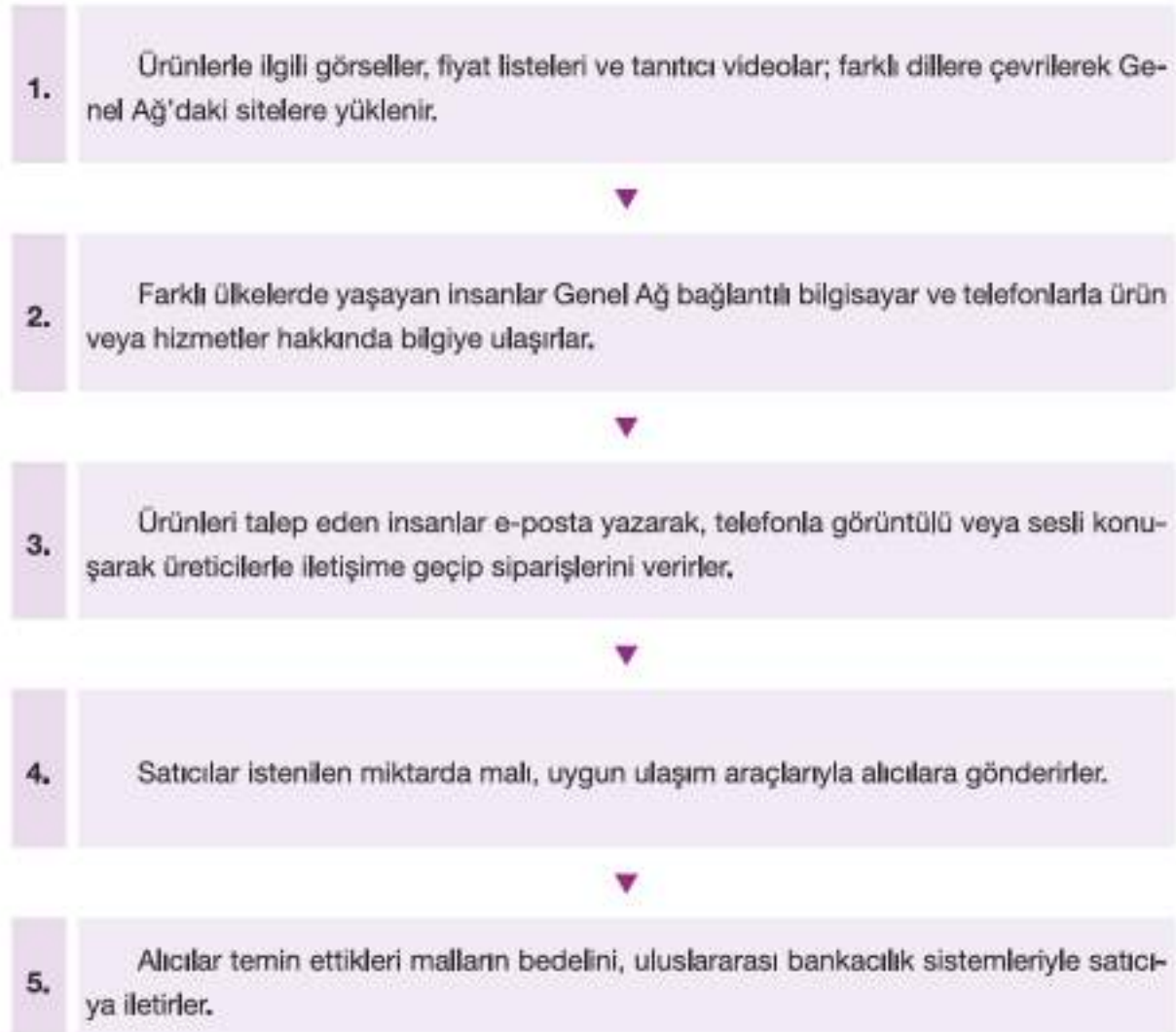

Yük gemileri ticari ürünlerin çok uzak mesafelere taşınmasını sağlar.

lararası ticaret, iletişim olanaklarının yetersizliğinden dolayı uzun zaman alırdı. Satılmak istenen ürünler katır, at ve deve gibi hayvanlarla ya da küçük gemilerle taşınırdı. Bu yöntemle az miktarda ürün, çok uzun zaman içinde bir yerden başka yerlere ulaştırılırdı. Bu durum büyük bir zaman kaybına sebep olurdu.

İletişim ve ulaşım teknolojisi, ticari faaliyetlerin daha hızlı ve daha etkin gerçekleşmesini sağlar. Örneğin bebek maması üreten bir firmanın yetkilileri ürettikleri malın tüketiciler tarafından bilinmesini ve kullanılmasını isterler. Televizyon, gazete ve Genel Ağ gibi iletişim teknolojilerinden yararlanarak bebek mamasının reklamını yaparlar. Ardından bebek mamasının hedef kitleye gönderilebilmesi için ulaşım teknolojisinden yararlanırlar. Ürettikleri ürünleri gemilerle, tırlarla veya uçaklarla satış noktalarına ulaştırırlar. Üretilen bir malın veya sunulan bir hizmetin ülkeler arasında satışı yapılırken de benzer süreçler yaşanır. Ulaşım ve iletişim teknolojisinin gelişmesi ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerin güçlenmesine önemli katkılar sağlar.

Aşağıdaki diyagramda iletişim ve ulaşım teknolojilerinin ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilere katkısı açıklanmıştır. Diyagramı inceleyiniz.

Düşünelim Tartışalım

Aşağıdaki sorunun cevabını arkadaşlarınızla tartışınız.

- Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisi nedir?

Sıra Sizde

Aşağıdaki olaylarda “iletişim ve ulaşım teknolojisinin ekonomik faaliyetlere katkısı-
nı” defterinize yazınız.

1. İngiltere’de doktor olan Jack Brown (Cek Bravn) doğa turizmini çok sevmektedir. Her yıl başka bir ülkenin doğal güzelliklerini görmek için seyahat etmektedir. Jack Brown, ülkemizi daha önce ziyaret eden arkadaşından Karadeniz yaylalarının güzelliği hakkında bilgi edinmiştir. Arkadaşının anlattıklarından etkilenen Jack Brown, Genel Ağ üzerinden Karadeniz yaylalarının fotoğraflarını inceler. Rize’deki Ayder Yaylası’nı çok beğenir. Yaylanın çevresindeki otellerle iletişim kurar, Otelleri arayarak yaz tatili için rezervasyon yaptırır. Genel Ağ üzerinden indirimli uçak biletlerini araştırır ve en uygun uçak biletini satın alır. Jack Brown, yaz tatilinde uçakla ülkemize gelir. Jack Brown’ın ülkemizi ziyaret ettiği tarihlerde Ayder Yaylası şenlikleri vardır. Şenliklerde yöresel yemeklerin tadına bakar. Karalahana dolması ve kuymağın tadını çok sever. Kemençe müziği eşliğinde horon oynar. Ülkesine döndüğü zaman arkadaşlarına yaşadığı güzel anları gösterebilmek için bol bol fotoğraf çeker.

2. Ülkemizde inşaat malzemesi üreten sanayici Mehmet Bey, ürettiği malları başka ülkelere satmak istemektedir. Mehmet Bey bu amaçla Genel Ağ üzerinden yurt dışındaki fuarları araştırmaktadır. Fuarlardan birinin yetkilileriyle telefonda konuşarak firması için yer ayırtmış ve fuar ücretini Genel Ağ bankacılığı üzerinden yatırmıştır. Ürettiği ürünleri gemilerle fuarın yapılacağı ülkeye göndermiştir. Fuara dünyanın çeşitli ülkelerinden girişimciler gelmiştir. Singapur ve Brezilya’dan gelen ziyaretçiler Mehmet Bey’in ürünleriyle yakından ilgilenmiştir. Mehmet Bey’le anlaşmış ve ona çok miktarda siparişler vermişlerdir. Mehmet Bey fabrikadaki yetkililere e-posta göndererek siparişleri iletmıştır. Mehmet Bey daha ülkemize dönmeden siparişler hazırlanmaya başlanmıştır.

TURİZM VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER

Hazırlık Çalışması

Turizm faaliyetleri insanlar arasındaki etkileşimi nasıl sağlar? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsanlar bir ülkeden başka bir ülkeye çalışmaya gitmekte, bir ülkede üretilen ürünler başka ülkelere satılmaktadır. İnsanlar yaptıkları ekonomik faaliyetler sonucunda da birbirlerini tanımaktadır. İnsanlar arasındaki etkileşimin en yoğun gerçekleştiği ekonomik faaliyetlerden biri turizmdir.

Turizm, iç ve dış turizm olmak üzere ikiye ayrılır. Ülke halkının kendi ülkesinde yaptığı geziler **iç turizm** olarak bilinir. Çorum'da yaşayan birinin Kars'taki Ani Harabeleri'ni, Rize'de yaşayan birinin Çanakkale Şehitleri Abidesi'ni görmeye gitmesi iç turizme örnektir. Turistlerin kendi ülkesi dışına yaptığı geziler ise **dış turizm** olarak adlandırılır. Kanada'da yaşayan birinin Adıyaman'daki Nemrut Dağı'na gelmesi, İsveç'te yaşayan birinin Peru'daki Machu Picchu (Maçu Piçu) Antik Kenti'ni görmeye gitmesi dış turizme örnektir.

Nemrut Dağı, Adıyaman

BASINDAN

Türkiye'nin turizm merkezlerinden Kapadokya'yı ziyaret ettikten sonra bölgeye hayran kalan bazı yabancı uyruklu kadınlar buraya yerleşti.

Burada yaşadıklarımı kendi memleketime gittiğimde her defasında anlatıyorum.

Nevşehir'e bağlı Göreme beldesinde uzun yıllardır yaşayan ve çalışan yabancı uyruklu kadınlar, Türkiye'de bulunmaktan ve Kapadokya'da yaşamaktan mutluluk duyuyor. Göreme'de bir seyahat acentesinde çalışan Yunan Mary Tsqousi (Meri Tiskos), yaptığı açıklamada, Türkiye'nin güvenli, Türklerin ise misafirperver olduğunu belirterek Kapadokya'da yaşamaktan duyduğu memnuniyeti dile getirdi. Yunanistan'daki ve Türkiye'deki acentelerin iş birliğini ve aralarındaki koordinasyonu sağlamak amacıyla çalıştığını söyleyen Tsqousi, "Burada yaşadıklarımı kendi memleketime gittiğimde her defasında anlatıyorum. Avrupa'daki insanlar Türkiye'yi tanıdıktan, gelip gördükten sonra Türkiye'nin güvenli olduğunu söylüyorlar. Buraya ön yargılı gelen yabancı misafirler bile buradan giderken çok mutlu ayrılıyor." diye konuştu. Kapadokya'nın dünyada mutlaka görülmesi gereken turistik merkezlerden biri olduğunu dile getiren Tsqousi, şunları söyledi: "Türkiye ile biz tarihte, şimdi ve gelecekte iç içeyiz, komşuyuz. Bizim gelecekte de birlikte olmaya ihtiyacımız

var, Türk ve Yunan insanının çok ortak özelliği var. Yemeklerimiz, yaşayışımız, oyunlarımız, insanımız, kullandığımız birçok kelime benzer. Kùltürler arası iletişim açısından özellikle Yunanistan'daki insanlar Türkiye'ye kesinlikle gelmelidir ve burayı ziyaret etmelidir.

Kapadokya'da çalışmaktan dolayı mutluyum.

Seyahat danışmanı olarak 6 yıldır Kapadokya'da bir turizm firmasında çalışan Avustralyalı Jodie Redding (Judi Reding) de doğal ve kültürel alanları ile Kapadokya'nın eşsiz bir bölge olduğunu belirtti. Kapadokya'nın insanı dinlendirici bir özelliği olduğunu söyleyen Redding, "Kapadokya dinlenmek için gelinebilecek en güzel yerlerden biri. Herkesin Türkiye'ye gelmesini ve buradaki insanları, kültürü tanımasını tavsiye ederim." diye konuştu.

Kapımı açık bırakıp uyuyabilirim.

2007 yılında Brezilya'dan Türk folklorik dansları konusunda kısa süreli eğitim almak için Türkiye'ye gelen ve Kapadokya'yı ziyaret ettikten sonra bölgede yaşamaya karar veren dans eğitmeni Maria Clara Lagoeiro Sussekind (Mariya Kılara Lageyro Suzekind) ise Türk misafirperverliğine hayranlık duyduğunu anlattı. Sussekind "Bu kültür, bu insanlar, bu toprak kalbime girdi ve burada devamlı yaşamaya karar verdim. Burası çok güvenli bir yer. Brezilya'dan arkadaşlarım buraya geldiğinde şaşırıyor. Akşamları bütün satıcılar sattığı eşyaları dışarda bırakıp gidiyor. Ben 10 senedir buradayım ve buradaki insanlar hep bu şekilde yaşıyor. Herhangi bir sıkıntıyla karşılaşmıyor. Gerçekten burası çok güvenli, sakın, harika bir yer. Buranın manzarasını başka hiçbir yerde bulamazsınız." dedi.

Genel Ağ'dan düzenlenerek alıntılanmıştır (11.02.2018).

Düşünelim Tartışalım

Okuduğunuz haberden yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Turizmin kültürler arası etkileşime katkıları nelerdir?
- Turizmin uluslararası ilişkilerdeki önemi nedir?

Turizm, ülkemizde yapılan ekonomik faaliyetler arasında önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle turizm, bacasız sanayi olarak da adlandırılır. Ülkemizdeki doğal güzellikler, tarihî mekânlar, yapıtlar ve nesneler dünyanın farklı ülkelerinde yaşayan insanların dikkatini çekmektedir. Bu insanların bir kısmı ülkemizi turist olarak ziyaret ederler. Bu süreçte kendileri için uygun bir otelde konaklar, kültürümüze ait yemeklerin tadına bakarlar. Çeşitli ulaşım araçlarını kul-

lanarak görmek istedikleri yerlere seyahat ederler. Sultanahmet Camii, Mevlânâ Müzesi, İshak Paşa Sarayı ülkemize gelen turistlerin ziyaret ettikleri yerlerdendir. Gezip dolaştıkları yerlerdeki insanların yaşam şekillerini ve kültürel özelliklerini tanımaya çalışırlar. Bizler de yabancı turistlerden onların dillerini, kültürlerini, yaşam biçimlerini ve dünyaya bakış açılarını öğrenmeye çalışırız. Bu sayede kültürler arasında etkileşim meydana gelir. Turizm farklı ülke toplumlarının birbirini daha yakından tanımasını sağlar.

İshak Paşa Sarayı, Ağrı

Yunanistanlı, Avustralyalı ve Brezilyalı turistlerin ülkemizden olumlu yönde etkilendiğini ve kendi ülkelerinden Türkiye'ye turist gelmesi için çaba sarf ettiklerini basından bölümünde okumuştunuz. Ülkemizi ziyaret eden her turist, bizi yurt dışında tanıtan gönüllü bir turizm elçisidir. Bu kişiler ülkemizde yaşadıklarını, gördüklerini kendi ülkelerinde yaşayan insanlara anlatırlar. Ülkemize gelen yabancı turistlere ön yargılı davranmamalı, onlara saygılı olmalıyız. Bu sayede ülkemize gelen yabancı turistler hem sosyal medyada hem de yakın çevrelerinde ülkemizden olumlu şekilde bahsederler. Bu sayede ülkemize daha fazla turist gelir.

Turizm sayesinde farklı ülke vatandaşları birbirlerini daha yakından tanırlar. Farklı kültürler arası etkileşimler ticari ilişkileri de olumlu etkiler. Örneğin; yurt dışından ülkemize gelen insanlar, ülkemizde ilk kez gördükleri ve tadına baktıkları yiyecekleri ithal etmek isteyebilirler. Gaziantep baklavası, Maraş dondurması dünyanın birçok ülkesine bu şekilde ihraç edilen lezzetlerimize örnektir.

Gaziantep baklavası

Yabancı turistler ülkemize geldiğinde konaklama, beslenme, ulaşım gibi hizmetleri almak için harcama yaparlar. Turizm, uluslararası ticaretin gelişmesini olumlu yönde etkiler. Turizm, insanlara çalışıp gelir elde edebilecekleri iş olanakları da sağlar. Doğal ve tarihi ortamların korunması ve geliştirilmesinde önemli rol oynar.

Sıra Sizde

Aşağıda verilen konu ile ilgili defterinize bir kompozisyon yazınız.

- Farklı ülke toplumlarının birbirine karşı ön yargılarının ortadan kalkması uluslararası ilişkileri nasıl etkiler?

ORTAK MİRASIMIZ

Hazırlık Çalışması

Lidyalıların hangi icadı günümüzde bütün insanlar tarafından kullanılmaktadır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Farklı milletlerden birçok insan tarih boyunca dünyayı ortak yaşam alanı olarak kullanmıştır. Bir topluluğun geliştirdiği ürünler, elde ettiği bilgiler karşılıklı etkileşim sonucunda diğer topluluklar tarafından da kullanılmıştır. Örneğin, pusula Çinliler tarafından icat edilmiştir ancak daha sonraları diğer insan toplulukları da pusuladan yararlanmıştır. Pusula tüm insanlığa ait ortak bir değerdir. İbn-i Sina'nın tıp alanında verdiği tavsiyelere uyan dünyanın farklı bölgelerindeki insanlar, sağlığına kavuşmuştur. Bu nedenle İbn-i Sina tüm insanlığa ait ortak bir değerdir. İnsanlığın tarih boyunca sonraki kuşaklara bıraktığı maddi ve manevi değerlerin tümüne **ortak miras** denir. İnsanlar bilim, düşünce, sanat ve edebiyat alanlarında eserler ortaya koymuştur. Bu eserler nesilden nesile aktarılmış ve insanlığa önemli katkılar sunmuştur.

Bilim Mirası

Bazı bilim insanlarının yaptığı çalışmalar sonucunda tüm insanlığın ihtiyaçlarını karşılayacak teknolojiler geliştirilmiştir. Elde edilen bilgiler sonucunda icat edilen araç gereçler hayatı kolaylaştırmıştır. Aşağıda insanlığın bilim mirasına örnekleri verilmiştir.

Telefonu, İskoçya asıllı ABD'li bilim insanı Alexander Graham Bell (Aleksandır Gırahım Bel) icat etmiştir. Onun bu icadı, kısa zamanda tüm dünyaya yayılmıştır. Telefonun icadı insanların daha kolay ve etkin bir şekilde haberleşebilmelerini sağlamıştır.

İlk motorlu uçak Wilbur Wright (Vilbur Rayt) ve Orville Wright (Orvil Rayt) kardeşler tarafından icat edilmiştir. Uçak zamanla yolcu taşımak amacıyla ve askeri alanlarda kullanılmaya başlanmıştır. Uçağın icadı uzun seyahatleri kısaltmış, ticareti hızlandırmıştır.

Ali Kuşçu, yaptığı gözlemler sonucunda Ay'ın haritasını çıkaran ilk gök bilimcidir. 15. yy'da yazdığı Risale-i fil Heye (Astronomi Risalesi) adlı kitabında gök cisimlerinin Dünya'ya olan uzaklıklarıyla ilgili bilgi vermiştir. Bilimsel çalışmalarından dolayı NASA (ABD Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi) tarafından 2013 yılında Ay'ın bir bölgesine Ali Kuşçu'nun adı verilmiştir.

İbn El-Heysem, 965 yılında Basra'da doğmuştur. Onun yazdığı Kitab el Menazir (Optik Kitabı) adlı eser, görme olayının nasıl gerçekleştiğini somut delillerle ispatlamıştır.

Edebiyat Mirası

Edebî eserlerin bir kısmı farklı dillere çevrilmiş ve bu edebî eserler birçok insanı etkilemiştir. Aşağıda insanlığın edebiyat mirasına örnekler verilmiştir.

Suç ve Ceza romanında, işlenen suçlardan dolayı insanların vicdan azabı çektiği ve her suçun cezası olduğu vurgulanmaktadır. Suç ve Ceza, 1866 yılında Rus edebiyatçı Fyodor (Fiyodor) Mihayloviç Dostoyevski tarafından yazılmıştır.

Oğuz Kağan Destanı, doğduktan kırk gün sonra yürümeye başlayan ve büyüyünce yeryüzünün dört bir yanına elçiler gönderip o ülkeleri bayrağı altına alan, yaşlanınca yurdunu altı oğlu arasında paylaştıran bir Türk kahramanının yaşamını anlatmaktadır. Destanın kahramanı olan Oğuz Kağan'ın gerçekte Hun hükümdarı Metehan olduğu düşünülmektedir.

Düşünce Mirası

Farklı milletlerden düşünürlerin ortaya koydukları görüşler, insanların önemli bir kısmı tarafından kabul edilmiştir. Bu görüşler zamanla insanlığın ortak mirası olarak kabul edilmiştir. Aşağıda insanlığın düşünce mirasına örnekler verilmiştir.

Fransız yazar ve filozof Voltaire (Volter) "Düşüncelerinize katılmıyorum ancak onları özgürce ifade edebilme hakkınızı sonuna kadar destekleyeceğim," sözüyle düşünce hürriyetinin ne kadar önemli olduğunu belirtmiştir.

Türk halk şiirinin en önemli temsilcilerinden biri olan Yunus Emre'nin öğretilerinde insan ve Allah sevgisi ön plandadır. "Yaradılanı severim yaradandan ötürü." sözüyle Yunus Emre; dil, din, ırk ve sosyal statü ayrımı yapılmaksızın her insanın değerli olduğunu vurgulamıştır.

Sanat Mirası

Anadolu, Mezopotamya, Çin, Mısır ve Hindistan uygarlıkları döneminden kalma birçok sanat eseri insanlığın ortak sanat mirasıdır. Aşağıda insanlığın sanat mirasına örnekler verilmiştir.

Çin Seddi, dünyadaki insan yapımı en uzun eser olarak kabul edilmektedir, UNESCO tarafından Dünya Miras Listesi'ne alınan Çin Seddi dünyada en çok ziyaret edilen turistik yapılardan biridir.

Tac Mahal, Babür İmparatoru Şah Cihan tarafından çok sevdiği eşi Ercümen Banu Begüm Sultan'ın anısına yaptırılmıştır. Hindistan'da bulunan yapı, dünyanın farklı yerlerinden gelen turistler tarafından ziyaret edilmektedir.

İtalyan Ressam Gentile Bellini (Gentil Belini) tarafından yapılan Fatih Sultan Mehmet tablosu, İngiltere'nin başkenti Londra'daki Victoria (Viktorya) ve Albert (Albirt) Müzesinde sergilenmektedir.

Antalya'nın Serik ilçesinde bulunan Aspendos Antik Tiyatrosu ülkemizin ve dünyanın en değerli mimari eserlerinden birisidir. Her yıl yerli ve yabancı birçok turistin ziyaret ettiği tiyatronun, yapıldığı dönemde yaklaşık 20 bin kişiyi ağırlayacak büyüklükte olduğu bilinmektedir.

Ortak Mirasın Özellikleri

Ortak mirası korumak tüm insanlığın ortak görevidir.

Tek bir millete değil, bütün insanlığa aittir.

Bütün insanlar ortak miras değerlerinden yararlanma, onları tanıma, gezme ve görme hakkına sahiptir.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün (UNESCO) görevlerinden biri, dünyadaki ortak miras eserlerini belirlemek ve korumaktır. UNESCO insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen kültürel ve doğal varlıkları dünyaya tanıtmak, insanlarda ortak mirasa sahip çıkma bilinci oluşturmak, kültürel ve doğal değerlerin yaşatılması için gerekli iş birliğini sağlamak amacıyla çalışmalar yapar. Bu çalışmalardan biri de uluslararası önem taşıyan doğal oluşumlara ve eserlere "Dünya Mirası" statüsü kazandırmaktır. Bu amaçla UNESCO, Dünya Miras Listesi oluşturmuştur. 2018 yılı itibarıyla Dünya genelinde UNESCO Dünya Miras Listesi'ne kayıtlı 1073 kültürel ve doğal varlık bulunmaktadır. Ülkemizde bulunan 18 eser ve doğal varlık da UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer almaktadır.

Doğal olaylar sonucu ortaya çıkan yeryüzü şekilleri de tüm insanlığın ortak mirasıdır. Amazon Nehri, Everest Dağı, Kapadokya, Manavgat Şelalesi, Niagara Şelalesi bunlara örnektir.

Büyük Kanyon Millî Parkı, 1979 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne alınmıştır. ABD'nin Arizona eyaleti sınırları içinde bulunan en eski ulusal parktır. Kanyon, Kolorado Nehri civarında bulunur. Kanyon; suyun, nehir yatağını uzun yıllar boyunca aşındırması sonucu oluşmuştur. Uzunluğu 466 km olan kanyonun genişliği ise 2,4 kilometreye varabilmektedir. Günümüzde her yıl milyonlarca turistin ziyaret ettiği bir yerdir.

Victoria (Viktorya) Şelalesi, 1989 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne alınmıştır. Zambia ve Zimbabve sınırları içindeki Victoria Şelalesi'nin en önemli özelliği ise asla kaybolmayan bir gökkuşağına sahip olmasıdır. Eşsiz güzelliğiyle bir doğa harikası olan şelale dünyanın birçok yerinden gelen turistleri ağırlamaktadır.

Pamukkale Travertenleri 1988 yılında Dünya Kültür Mirası Listesi'ne alınmıştır. Pamukkale Travertenleri ülkemizin dünyaya tanıtılmasında önemli rol oynamaktadır.

Ortak miras eserleri hangi ülkede olursa olsun dünyadaki her insan bu eserlerden yararlanma hakkına sahiptir. Burada bizlere düşen en önemli görev, ortak miras eserlerini korumak ve bunların gelecek nesillere en iyi şekilde aktarılabilmesini sağlamaktır.

Büyük Kanyon Millî Parkı , ABD

Victoria (Viktorya) Şelalesi, Zambiya ve Zimbabve

Pamukkale Travertenleri, Denizli

Araştırılabilir Paylaşılabilir

Siz de ülkemizde ve dünyanın çeşitli yerlerinde bulunan ortak miras unsurlarını araştırınız. Bunlar hakkında bilgi toplayınız. Araştırma sonucunda bir poster çalışması hazırlayarak sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız. Çalışmanızda görsel unsurlardan yararlanabilirsiniz.

Sıra Sizde

Aşağıda verilen soruların cevaplarını defterinize yazınız.

- Ortak miras nedir ve özellikleri nelerdir?
- Ortak mirasın insanlar için önemi nedir?

ÜNİTE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A. Aşağıdaki ifadeler doğru ise ifadelerin başına "D", yanlış ise "Y" yazınız. Yanlış olduğunu düşündüğünüz ifadelerin doğrularını defterinize yazınız.

1. (....) Ülkeler üretim yaparak kendi ihtiyaçlarının hepsini karşılamaktadır.
2. (....) Ülkemizin, ulaşım yolları üzerinde bulunması diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerimizin gelişmesini sağlamıştır.
3. (....) Bir toplumun geliştirdiği ürünleri diğer toplumlar kullanamaz.
4. (....) Uçak, gemi ve tren sayesinde iletişim faaliyetleri daha kolay yapılmaktadır.
5. (....) Turizm faaliyetleri, farklı ülke toplumlarının birbirini daha yakından tanımasını sağlar.
6. (....) Ülkemize gelen turistlere ön yargıyla yaklaşmalıyız.
7. (....) Ticari faaliyetlerin gerçekleşmesi için alıcı ve satıcının iletişim kurması gerekir.
8. (....) Bizden sonra gelecek nesillerin ortak mirastan yararlanmasını engellemeliyiz.

B. Aşağıdaki cümlelerde verilen boşlukları, kutucuklarda verilen ifadelerden uygun olanlarıyla tamamlayınız. İfadelere uygun ekler getirebilirsiniz.

ulaşım

etkileşim

telefon

bacasız sanayi

düşünce

ortak miras

sanat

Victoria Şelalesi

1. Çin Seddi ve Tac Mahal insanlığın mirasına örnektir.
2. insanlığa ait olan doğal bir ortak mirastır.
3. Günümüzde ürün satın almak isteyen insanlar ile görüntülü veya sesli konuşarak üreticiyle kolaylıkla iletişime geçebilir.
4. teknolojileri sayesinde insanların ihtiyaç duydukları ürünler bir ülkeden başka bir ülkeye kısa zamanda taşınabilmektedir.
5. Turizm, ülkeler açısından önemli bir ekonomik faaliyet olduğu için olarak da adlandırılır.
6. Turizm faaliyetleri, kültürler arası artırır.
7. İnsanlığın tarih boyunca sonraki kuşaklara bıraktığı maddi ve manevi değerlerin tümüne adı verilir.
8. Yunus Emre'nin insan sevgisine ait görüşleri mirasına örnektir.

C. Aşağıda verilen ortak miras öğelerinin hangi ülkede bulunduğunu araştırarak noktalı yerlere yazınız.

1.

Keops Piramidi

Bulunduğu ülke:

2.

Pisa Kulesi

Bulunduğu ülke:

3.

Tac Mahal

Bulunduğu ülke:

4.

Machu Picchu Antik Kenti

Bulunduğu ülke:

5.

Büyük Kanyon

Bulunduğu ülke:

6.

Artemis Tapınağı

Bulunduğu ülke:

7.

Eyfel Kulesi

Bulunduğu ülke:

8.

Kapadokya

Bulunduğu ülke:

9.

Rodos Heykeli

Bulunduğu ülke:

Ç.

Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. İletişim araçlarındaki teknolojik gelişmelerle aşağıdaki durumlardan hangisi yaşanmamıştır?
A) İnsanlar üreticilerle daha kolay bağlantı kurdu.
B) Ticari hayat canlandı.
C) Ülke ekonomileri yavaşladı.
D) Satıcılar ürünlerini daha kolay tanıtmaya imkânı buldu.
2. Aşağıdakilerden hangisi ülkemize yurt dışından gelen turistlere karşı gösterilmesi gereken davranışlardan olamaz?
A) Güler yüzlü davranmak
B) Misafirperver olmak
C) Bilmedikleri konularda yardımcı olmak
D) Kültürümüzü öğrenmelerine engel olmak
3. Aşağıdakilerden hangisi turizmin bir ülkeye kazandırdıkları arasında yer almaz?
A) Ülkeler arası ilişkilerini zayıflatır.
B) Kültürel etkileşimini artırır.
C) Ülkenin doğal ve tarihî güzelliklerinin tanınmasını sağlar.
D) Ülkenin ekonomisine katkı sağlar.
4. Aşağıdakilerden hangisi insanlığın sanat mirası arasında yer alır?
A) Suç ve Ceza romanı
B) Aspandos Antik tiyatrosu
C) Telefon
D) Yunus Emre'nin insan sevgisi
5. Ortak mirasla ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?
A) Ortak mirası korumak sadece bulunduğu ülkedeki insanların görevidir.
B) Tek bir millete değil bütün insanlığa aittir.
C) Bütün insanlar ortak mirastan yararlanma hakkına sahiptir.
D) Ortak mirasın oluşmasında çok sayıda insanın katkısı olmuştur.
6. Aşağıda iletişim ve ulaşım teknolojisi alanında geliştirilen araçlar eşleştirilmiştir. Bu eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?
A) İletişim-Televizyon
B) Ulaşım-Tren
C) İletişim-Genel Ağ
D) Ulaşım-Gazete

D.

Aşağıda verilen soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. Yaşadığınız yer ve çevresinin ülkemiz ve diğer ülkeler arasında yapılan ekonomik ilişkilerdeki rolü nedir?
2. İletişim ve ulaşım teknolojisinde meydana gelen gelişmeler ülkeler arasındaki ekonomik ilişkileri nasıl etkilemiştir?
3. Turizmin bir ülkeye olan katkıları nelerdir?
4. Ortak mirasa ait eserleri korumak için bizlere düşen görevler nelerdir?

CEVAP ANAHTARLARI

1. ÜNİTE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A.

1. D 2. D 3. Y 4. D 5. Y 6. D 7. D 8. Y

B.

1. Sosyal Bilgiler 2. aile 3. grup 4. sorumluluk
5. UNICEF 6. on sekiz 7. sağlık 8. planlı

C.

Öğrencilerin verdiği cevaplar değerlendirilecektir.

Ç.

2. Hak 3. Görev ve sorumluluk 4. Hak
5. Görev ve sorumluluk 6. Hak 7. Hak
8. Görev ve sorumluluk 9. Hak
10. Görev ve sorumluluk

D.

1. B 2. C 3. C 4. D 5. A

E.

Öğrencilerin verdiği cevaplar değerlendirilecektir.

2. ÜNİTE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A.

1. D 2. Y 3. Y 4. D 5. Y 6. D 7. Y 8. D

B.

1. Frigler 2. şamran 3. Asurlar
4. tarihî mekân 5. tarihî nesne 6. horon
7. farklılık 8. kültürel etkileşim

C.

2. e 3. a 4. g 5. f 6. b 7. c 8. d

Ç.

Doğal varlık: 1, 5, 13, 14

Tarihî eser: 3, 7, 12, 16

Tarihî mekân: 2, 8, 10, 11

Tarihî nesne: 4, 6, 9, 15

D.

2. Halk oyunlarımız 3. El sanatlarımız
4. Bayramlarımız 5. Düşünlerimiz 6. Geleneklerimiz

E.

1. C 2. D 3. C 4. B 5. B
6. A 7. C 8. D 9. A 10. D

F.

Öğrencilerin verdiği cevaplar değerlendirilecektir.

3. ÜNİTE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A.

1. D 2. Y 3. Y 4. D 5. Y 6. D 7. D 8. Y

B.

1. deprem 2. harita 3. erozyon 4. ölçek
5. ulaşım 6. yaz 7. nüfus 8. beslenme

C.

2. etkilemez 3. etkiler 4. etkilemez 5. etkiler
6. etkilemez 7. etkiler 8. etkiler

Ç.

2. fazla nüfuslu 3. fazla nüfuslu 4. az nüfuslu
5. az nüfuslu 6. fazla nüfuslu 7. az nüfuslu
8. fazla nüfuslu

D.

1. A 2. C 3. D 4. D 5. B 6. A 7. B
8. B 9. D 10. B 11. C

E.

Öğrencilerin verdiği cevaplar değerlendirilecektir.

4. ÜNİTE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A.

1. Y 2. D 3. Y 4. D 5. D 6. D 7. Y

B.

1. Genel Ağ 2. doğruluk/güvenilirlik
3. MHRS 4. mucit 5. şüphacı 6. bilimsel etik
7. teknoloji

C.

2. olumlu 3. olumsuz 4. olumlu 5. olumlu
6. olumsuz 7. olumlu 8. olumsuz 9. olumlu
10. olumlu

Ç.

1. D 2. A 3. B 4. D 5. D 6. C 7. A 8. C
9. A 10. A

D.

Öğrencilerin verdiği cevaplar değerlendirilecektir.

5. ÜNİTE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A.

1. Y 2. D 3. D 4. Y 5. D 6. Y 7. D

B.

1. hizmet 2. turizm 3. dağıtım 4. tüketim
5. iş birliği 6. üretim/son kullanma 7. TSE
8. meslek

C.

Öğrencilerin verdiği cevaplar değerlendirilecektir.

Ç.

Öğrencilerin verdiği cevaplar değerlendirilecektir.

D.

1. B 2. D 3. C 4. D 5. C
6. B 7. A 8. A 9. D 10. C

E.

Öğrencilerin verdiği cevaplar değerlendirilecektir.

6. ÜNİTE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A.

1. D 2. D 3. Y 4. Y 5. D 6. Y 7. D 8. D

B.

1. sağlık 2. mahkeme 3. merkezî yönetim
4. vali/kaymakam 5. temel hak 6. on sekiz
7. milli bağımsızlık 8. Milli Eğitim Bakanlığı

C.

1. ç 2. f 3. b 4. d 5. a 6. c 7. g 8. e

Ç.

1. B 2. C 3. D 4. B 5. C 6. C 7. A
8. B 9. D 10. D 11. D

D.

Öğrencilerin verdiği cevaplar değerlendirilecektir.

7. ÜNİTE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A.

1. Y 2. D 3. Y 4. Y 5. D 6. Y 7. D 8. Y

B.

1. sanat 2. Victoria Şelalesi 3. telefon
4. ulaşım 5. bacasız sanayi 6. etkileşim
7. ortak miras 8. düşünce

C.

1. Mısır 2. İtalya 3. Hindistan 4. Peru 5. ABD
6. Türkiye 7. Fransa 8. Türkiye 9. Yunanistan

Ç.

1. C 2. D 3. A 4. B 5. A 6. D

D.

Öğrencilerin verdiği cevaplar değerlendirilecektir.

SIRA SİZDE CEVAPLARI

Sayfa 49

1. Bursa, 2. Erzurum, 3. İzmir, 4. Gaziantep
5. Kahramanmaraş, 6. Edirne, 7. Aydın, 8. Trabzon
9. Kayseri, 10. Kütahya

Sayfa 70

1. Erzurum, 2. Konya, 3. Balıkesir, 4. Yozgat
5. Türkiye'nin doğusu ve güneydoğusu
6. Çanakkale, 7. Hatay, 8. Samsun

Sayfa 109

- Meraklı olmak
- Araştırmacı olmak
- Objektif olmak
- Planlı çalışmak
- Yeniliklere açık olmak
- Sabırlı olmak
- Dürüst olmak

Sayfa 126

1. Yıl boyunca yağışın fazla olması
2. Bitki çeşitliliğinin fazla olması
3. Sanayi, ticaret ve hizmet sektörünün gelişmiş olması
4. Yaz aylarında sıcaklıkların yüksek olması ve deniz kıyısında bulunması
5. Yıl boyunca yağış düşmesi
6. Bozkır alanların geniş olması

SÖZLÜK

A

afet: Çeşitli doğa olaylarının sebep olduğu yıkım.

altyapı: Bir yerleşim yeri veya bir yapı için gerekli olan yol, kanalizasyon, su, elektrik vb. tesisatın tümü.

ambalaj: İçindeki eşyayı dış etkilere koruyarak bir arada tutan, dağıtım ve pazarlamayı kolaylaştıran ve içeriği hakkında tüketicilere bilgi veren çeşitli maddelerden üretilmiş sargı, kutu veya kaplar.

antik: İlk Çağ'daki büyük uygarlıkların, özellikle eski Yunan ve Roma'nın klasik yapıtlarına verilen genel ad.

astronomi: Gök cisimlerinin konumlarını, hareketlerini, birbirine olan uzaklıklarının ölçülmesini ve bunların yapılarını inceleyen bilim.

atık: Gıda endüstrisinde üretimden tüketime kadar olan tüm aşamalarda ortaya çıkan veya atılan maddelerin tamamı.

atölye: Zanaatçıların veya resim, heykel sanatlarıyla uğraşanların çalıştığı yer.

B

bütçe: Devletin, bir kuruluşun, bir aile veya bir kimsenin gelecekteki belirli bir süre için tasarladığı gelir ve giderlerinin tümü.

C

cayma: Bir kişinin görüş, karar ve düşüncesinden geri dönmesi.

Ç

çini: Duvarları kaplayıp süslemek için kullanılan, genellikle çiçek resimleriyle bezeli balçık levha.

D

destan: Daha çok eski çağların kahramanlık olaylarını, yiğitlerin, ulusların başından geçen olağanüstü durumları anlatan uzun hikâye.

dilekçe: Bir işin yapılması, bir dileğin yerine getirilmesi için, kişilerin devlet dairelerine sundukları durum bildiren ve bir istek belirten yazı.

diyaliz: Böbrek yetmezliği hastalarının kanındaki atık maddeleri temizleyen cihaz.

döviz: Yabancı ülke parası.

düzlem: Üzerinde girinti ve çıkıntı olmayan.

E

ekoloji: Canlıların hem kendi aralarındaki hem de çevreleriyle olan ilişkilerini tek tek veya birlikte inceleyen bilim dalı.

endemik: Sadece bir bölgede yetişen veya yaşayan bitki, hayvan.

engebe: Deprem, rüzgâr, sel vb. iç ve dış etmenlerin etkisiyle oluşan yayla, ova, koyak, çukur, dağ vb. biçimlerin bütünü.

evrensel: Bütün insanlığı ilgilendiren.

F

filozof: Felsefe ile uğraşan kimse.

G

gök taşı: Çok seyrek de olsa, yeryüzüne düşebilen gök cismi.

H

hasat: Hayvansal ürünün veya bitkisel ürünlerin toplanması.

hiyeroglif: Mısırlıların kullandıkları bir resim yazı çeşidi.

I

ihlas: Yasa ve düzene uymama.

istismar: Birinin iyi niyetini kötüye kullanma.

J

jeotermal: Yer altında bulunduğu veya yer altından geçtiği için ısısı yüksek olan.

K

kalıntı: Eski çağlardan kalmış şehir veya yapı.

kanun: Geçerli olan kural, yasa.

kayaç: Yer kabuğunun yapı gereci olan bir veya birkaç mineralden oluşan kütle.

kerpiç: Duvar örmekte kullanılmak için kalıplara dökülüp güneşte kurutulmuş saman ve balçık karışımı ilkel tuğla.

koloni: Başka bir ülkeye yerleşmeye giden göçmen topluluğu ya da bu topluluğun yerleştiği yer.

kovan: Çoğunlukla toprak veya tahtadan yapılan anı barınağı.

koza: İpek böceğinin ördüğü ve içine kapandığı koranak.

kozmetik: Cildi ve saçları güzelleştirmeye, canlı tutmaya yarayan her türlü madde.

kroki: Bir konu veya nesnenin başlıca özelliklerini yansıtacak biçimde hazırlanmış taslağı.

kuluçka: Cıvıvı çıkarmak amacıyla yumurtaya yatmış veya yatmak üzere olan dişi kuş veya kümes hayvanı.

kurak: Yağışsız.

kümes: Tavuk, hindi vb. evcil hayvanların barınmasına yarayan kapalı yer.

L

larva: Başkalaşımı gösteren böceklerde yumurtadan çıkan ve pupa evresine girmemiş olan kanatsız, genel olarak kurt biçimindeki evre.

linyit: Birleşimindeki karbon oranı % 60-70 olan, kahverengi veya siyah kömür.

M

motif: Yan yana gelerek bir bezeme işini oluşturan ve kendi başlarına birer birlik olan öğelerden her biri.

meclis: Bir konuyu konuşmak veya görüşmek için toplanılan yer.

mezra: Kırsalda birkaç evden oluşan en küçük yerleşim birimi.

Ö

ön yargı: Bir şeyi yeterince bilmeden varılmış kanı; önceden verilmiş yargı.

P

pas: Su içinde ve nemli havada metallerin, özellikle demirin yüzeyinde oksitlenme sonucunda oluşan madde.

perakende: Malların teker teker veya birkaç parça durumunda azar azar satılmasına dayanan satış biçimi.

posa: Suyu alınmış her tür yiyecek maddesinin artığı.

protez: Eksik bir organın yerini tutmak, bir organı engelini örtmek amacıyla yapılan parça.

pusula: Üzerinde kuzey güney doğrultusunu gösteren bir mıknatıs iğnesi bulunan ve yön tespit etmek için kullanılan kadranlı araç, yön belirteci.

R

rasathane: Gök cisimlerini ve gök cisimlerinin hareketlerini gözlemlemek amacıyla kurulan yapı.

rekolte: Tarımda bir yılda derlenen ürünlerin bütünü.

reyon: Bir mağazanın yalnız bir tür eşya satılan bölümü.

rezerv: Yatağında veya havzasında bulunduğu hesaplanan, henüz işletilmemiş kömür, demir, petrol vb. maddelerin tahmini miktarı.

S

saban: Çift süren hayvanların koşulduğu demir uçlu tarım aracı.

sanal: Gerçekte yeri olmayıp zihinde tasarlanan.

sektör: Aynı işi yapan topluluk.

seyrek: Benzerleri veya parçaları arasında çok aralık bulunan aralıktı.

solist: Bir müzik eserini tek başına çalan, söyleyen sanatçı.

sözleşme: Hukuki sonuç doğurmak amacıyla iki veya daha çok kişinin, kuruluşun karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarıyla gerçekleştiren işlem.

Ş

şadırvan: Genellikle cami avlularında bulunan, çevresindeki musluklardan ve ortasındaki fışkıyeden su akan, üzeri kubbeli veya açık havuz.

T

tablet: Eski uygarlıklardan kalma, pişmiş ya da güneşte kurutulmuş kilden yapılmış, üzerinde çivi yazısı ile metin yazılı belge.

tahmin: Akla, sezgiye veya bazı verilere dayanarak olabilecek bir şeyi, bir olayı önceden kestirme.

tahrip: Yıkma, kırıp dökme, harap etme, bozma.

tapınak: İçinde ibadet edilen, tapınılan yapı, mabet, ibadethane.

tebligat: Yazılı olarak yapılan açıklama.

teknisyen: Bir işin uygulama ve pratik yönü ile uğraşan kimse.

tekstil: Dokumacının yaptığı iş.

tüccar: Ticaret yapan, ticaretle uğraşan kimse.

toptancı: Toptan satış yapan gerçek ya da tüzel kişi.

torna: Ağaç veya metal eşyaya yuvarlak bir biçim vermek için kullanılan çarklı tezgâh.

Y

yazılım: Bir bilgisayarda donanıma hayat veren ve bilgi işlemde kullanılan programlar, programlama dilleri ve belgelenmelerin tümü.

yöre: Bir bölgenin belli bir yer ve çevresini kapsayan sınırlı bölümü.

Z

zahireci: Tahvil alım satımıyla uğraşan kimse.

ziraat: Bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretilmesi, kalite ve verimlerinin yükseltilmesi, uygun koşullarda korunması, işlenip değerlendirilmesi.

KAYNAKÇA

- Doğanay, H., Çavuş, A., (2013), *Türkiye Ekonomik Coğrafyası*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Doğanay, H., Orhan, F. (2016), *Türkiye Begeri Coğrafyası*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Doğanay, H., Sever, R., (2016), *Genel Fiziki Coğrafya*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kafesoğlu, İ. (1996), *Türk Millî Kültürü*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Kocatürk, U. (2005), *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Ögel, B. (2000), *Türk Kültür Tarihine Giriş*, Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Sander, O. (2016), *Siyasi Tarih-1*, cilt *İlkçağlardan 1918'e*, (çev.: Ş. Ç. Tabakçı), Ankara: İmge Kitabevi.
- Sepetçioğlu, M. N. (2015), *Karşılaştırmalı Türk Destanları*, İstanbul: İrfan Yayıncılık.
- *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*, (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar), (2018), Ankara: T.C. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Tümtürkün, E., Özgüç, N. (2004), *Begeri Coğrafya*, İstanbul: Çantay Kitabevi.
- *Türkçe Sözlük*, (2012), (haz.: Akalın, Ş. H. vb.) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- *Vatan Millet ve Bayrak Sevgisi*, (2006), Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- *Yazın Kılavuzu*, (2012), (haz.: Akalın, Ş. H. vb.) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

GAZETE KAYNAKÇASI

- 17 Ağustos 2014 Habertürk Gazetesi
- 27 Temmuz 2015 Habertürk Gazetesi
- 31 Mart 2016 Hürriyet Gazetesi
- 12 Mayıs 2016 Hürriyet Gazetesi
- 18 Ekim 2016 Sabah Gazetesi
- 17 Kasım 2016 Milliyet Gazetesi
- 3 Ocak 2017 Hürriyet Gazetesi
- 11 Ocak 2017 Vatan Gazetesi
- 5 Mart 2017 Milliyet Gazetesi

GENEL AĞ KAYNAKÇASI

- <http://aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/iseleden-konusmayi-iseret-diline-ceviren-yazilm/853074> (02.02.2018)
- <http://aa.com.tr/tr/yasam/kapadokyaya-turist-olarak-gelip-yerli-oldular/900371> (11.02.2018)
- <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,202373/mesir-macunu-festivali.html> (09.02.2018)
- http://www.bilimteknik.tubitak.gov.tr/system/files/biltek_arsiv/S-576-54_0.pdf (12.01.2018)
- http://www.bilimteknik.tubitak.gov.tr/system/files/biltek_arsiv/S-1-24.pdf (13.01.2018)
- http://www.bilimteknik.tubitak.gov.tr/system/files/biltek_arsiv/S-576-22_0.pdf (12.02.2018)
- http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/bilgi/ssa_tr.htm (22.01.2018)
- <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44423/dunya-miras-listesi.html> (06.12.2017)
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2893.pdf> (25.01.2018)
- https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2017.pdf (13.10.2017)
- http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1047 (20.02.2018)
- <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21779> (18.02.2018)
- <https://services.tubitak.gov.tr/edergi/user/yaziForm1.pdf?cilt=8&sayi=511&sayfa=13&yazid=19090> (19.01.2018)
- <https://www.mhrs.gov.tr/Vatandas/> (05.02.2018)
- https://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23c.html (23.06.2018)
- www.hatayarkeolojimuzesi.gov.tr/HatayMuzeWeb/flash/main.html (12.02.2018)
- www.kultur.gov.tr/genel/SanalMuzeler/anadolumu (30.01.2018)
- www.tuketiciakademisi.gov.tr (02.01.2018)
- www.turkiye.gov.tr (07.02.2018)
- <https://eokulyd.meb.gov.tr/> (24.06.2018)
- https://www.tbmm.gov.tr/kultursanat/ogrenci_medisi/2009/tutanak.htm (10.06.2018)
- <http://dosya.kmu.edu.tr/iif/userfiles/file/%C3%87a1%C4%B1%C5%9Ftaylar/%C4%B0mam%20Hatip%20Okullar%C4%B1%20%C3%87a1%C4%B1%C5%9Ftay%C4%B1.pdf> (11.06.2018)
- <http://www.dostkelimeler.com/htiyac-ile-ilgili-sozler/> (12.06.2018)
- <http://kose.meb.gov.tr/www/allah-bir-daha-bu-memleketi-istiklal-marsi-yazdirmasin/icerik/82> (13.06.2018)
- multeciler.org.tr/saglik-bakanligi-misafir-cocuklara-asi-kampanyasi/ (19.06.2018)

GÖRSEL KAYNAKÇA

11 soldan 2.	http://fs5.directupload.net/images/180623/7pf842bn.jpg	47 üstten 3.	http://software.jmfinj.info/hop/akdeniz-b%C3%B6gesinin-halk-oyunlar%C4%B1.shtml
12 üstten 1.	http://hizliresim.com/2zrzL.jpg	50 soldan 1.	https://i.ytimg.com/vi/xglqzS4zCoo/maxresdefault.jpg
12 ortadan 1.	https://www.buzla.bel.tr/Files/images/projeler/asevi-1.jpg	50 soldan 2.	http://fs5.directupload.net/images/180623/tssjdnk7.jpg
15 üstten 1.	http://www.kamuuajans.com/images/upload/image/Kisaplar%20po%C5%9Fedenmi%C5%9F%20s%C4%B1ran%C4%B1n%20%C3%BCzerinde.jpg	51 üstten 1.	http://d.diyarisesi.org/hewa/21587.jpg
15 üstten 2.	https://resimim.net/t/62ctv.jpg	51 üstten 2.	http://hizliresim.com/Z3Q0qA.jpg
16	http://hizliresim.com/g6Vv2	52	http://www.hizliresimyukle.com/image/Vp6ER
18 üstten 2.	http://www.ankara.bel.tr/files/1615/1755/8365/sincan_egohat5.jpg	53	http://www.adanakit.com/images/haberler/476uluslararası_manisa_mesir_festivali_2016_h67875.jpg
19	https://resimim.net/v/rscCnL.jpg	54 üst 1	http://hizliresim.com/5ymmsD.jpg
20 üstten 2.	https://resimim.net/t/wbKb3F.jpg	56	https://resimim.net/v/DVwaVQ.jpg
21 üstten 1.	https://static.panoramio.com/storage/googlesapis.com/photos/large/53511334.jpg	63	https://www.tarimtv.gov.tr/uploads/video-photo/20170611-2-24177176-23056430-31Vwaysem/resize-baski/480/20170611-2-24177176-23056430-31Vwaysem.jpg
21 üstten 2.	Yayinevi arşivi	64	Yayinevi arşivi
24 üstten 2.	Yayinevi arşivi	65	Yayinevi arşivi
26 soldan 1.	http://www.hizliresimyukle.com/image/Vpirl	68-69	Yayinevi arşivi
26 soldan 2.	http://fs1.directupload.net/images/180623/g2zpq9s4.jpg	70	https://www.ensonhaber.com/galeri/turkiyenin-enzuzel-10-nehr
28 üstten 1.	http://www.egemengzt.com/resimler/20180512_512015.JPG	72 alttan 1.	Yayinevi arşivi
28 üstten 2.	http://hizliresim.com/PD66M5.jpg	74 üstten 1.	http://hizliresim.com/WD99cN.jpg
34 soldan 1.	https://www.turkcebilgi.com/uploads/media/entries/img/kutiller-hayvanbasi.jpg	75	Yayinevi arşivi
34 soldan 2.	https://www.gezilesiye.com/wp-content/uploads/2016/02/Kral-Midasin-calisma-masasi.jpg	78 üstten 2.	http://www.tps.gov.tr/p5/?tp=haber&id=38
35 üstten 1.	Yayinevi arşivi	81	http://m.haberturk.com/2018/06/14/1964334_a49693ec4fa73240a3d250ea1df95bd8_640x640.jpg
35 üstten 2.	https://turkce tarih.com/wp-content/uploads/gdrive/alicahoyuk.jpg.jpg	82 üstten 1.	Yayinevi arşivi
35 üstten 3.	https://www.tech-worm.com/wp-content/uploads/2017/12/kade%C5%9F-antla%C5%9Fmas%C4%B1-nadir.jpg	85	https://www.thaberler.com/images/resize/100/656x400/haberler/2017/08/17_agustos_1999_mamara_depremi_nin_17_yil_h263434_edd55.jpg
38 üstten 1.	http://www.toplumdusmani.net/sozluk_resim/pics/6810/1324127169_54077457a4eb23e89da0efdb-c46aea5e_1192773519.jpg	87	http://huring.com/v/humyet/75/590x332/586baefae10bb07dcb45b96.jpg
38 üstten 2.	https://sites.google.com/site/ldystarihldys/_/rsnc/1463482046148/home/ldyallar-ve-para-1/LidyPara1.jpg	89	https://www.oday.com.tr/d/news/83539.jpg
39	https://lpls.io/lpls/tw/wikipedia-on-lpls.org/lm/Hanging_Gardens_of_Babylon.jpg	97	https://www.mhrs.gov.tr/Vatandas/
42 üstten 1.	https://gokturkhantrk.tr/gg/Osmanli-Tugralari.htm	104	https://eokul.meb.gov.tr/
42 üstten 2.	http://sadeceimgarek.com/blog/wp-content/uploads/2017/04/k%C4%B1%C4%B1%C3%A7%C3%A7.png	108 üstten 2.	http://www.webteknoloji.com/images/etector/default/0001/49/c9fd0148ca54e724767286c44ba71ba20c95b1aa.jpg
43 alttan 1.	http://www.bursakulturturizm.gov.tr/Resim/75353_bursa-erkekoji-muzesi-6.png?0	111	http://bilginler.net/wp-content/uploads/2017/09/Cahit-ARF-Kimdir.jpg
44 üstten 1.	http://hizliresim.com/5ymmlj.jpg	133 üstten 1.	http://www.hizliresimyukle.com/images/2018/06/23/sokakdugunu.md.jpg
44 üstten 2.	https://resimim.net/preview/4mxrLj.jpg	138	http://www.hurriyet.com.tr/gundem/koyden-ckan-nisantas-markasi-40078920
44 üstten 3.	http://www.gazginizebra.com/wp-content/uploads/2015/06/1337319155_82b1de7a9d_b.jpg	139	https://img.zet.com/products/40281/322944_40281_1462134611_L.png
44 üstten 4.	Yayinevi arşivi	142 üstten 2.	http://www.girisimhaber.com/uploads/image/post_diger201707/kayra_enez_czale2.jpg
45 üstten 1.	Yayinevi arşivi	147 üstten 1.	Yayinevi arşivi
45 üstten 2.	Yayinevi arşivi	148 üstten 1.	Yayinevi arşivi
46 üstten 1.	Yayinevi arşivi	154	http://sultansabduhamidhanoo.meb.k12.tr/meb_jys_dosyalar/12/01/727221/resimler/2015_10/k_27194358_oku43.jpg
46 üstten 3.	Yayinevi arşivi		
47 üstten 1.	http://sivas.info.tr/images/fotograf/halk%20oyunlar%C4%B1n%20-%20Kopya.jpg		
47 üstten 2.	http://bursadugundersi.com/img/zeybek/4.JPG		

155 üst	http://bafkesinatatukdh.saglik.gov.tr/TR,158390/hastanemiz-tanitim-filmi.html	167	http://c1.thejournal.ie/media/2013/10/shutterstock_125888855-380x285.jpg
156 alt	https://igx.4sq.net/img/gene-ra/600x600/49685590_xTz79denErZNko3C8n-j9qY60_NIXOe-88d0d38M.jpg	168	http://www.uzmgmd.org.tr/image.php?file=20130304_2328.jpg
156 üst	http://www.sakaryamedya.com/resimler/2/40168.jpg	169	http://lhurimg.com/i/hurimyet/75/590x422/56c-0c5f8c03c0a5f40a61404.jpg
156 alt	http://i.hurimg.com/i/hurimyet/75/590x332/589f08c-967b0a90954f9af63.jpg	170	Yayınları arşivi
157 üst	http://i.hurimg.com/i/hurimyet/75/590x332/592888e-d2268a215e0d13b6f.jpg	172	http://lhurimg.com/i/hurimyet/75/590x332/58e9ee-482268a21e103dd4db.jpg
157 alt	https://asbh.tmggrup.com, tr/78d745/0/0/0/0/0?u=https://asbh.tmggrup.com, tr/sb/album/2018/04/23/tokin-in-yuzde-20-indirim-kampanyasi-hayrin-basliyor-1524472288907.jpg&mw=752&mh=700	174	https://asbh.tmggrup.com, tr/8f7d6/752/395/0/12/600/326?u=https://asbh.tmggrup.com, tr/sbh/2017/12/27/mehmet-akif-ersoyun-81olum-yildonumu-1514382888891.jpg
158	https://pbs.twimg.com/media/CznPPd6WEAInHr.jpg	180 soldan 1.	https://resimim.net/1/8TEgYr.jpg
159	https://www.turkiye.gov.tr/	184	http://mdto.org.tr/wp-content/uploads/diz-3.jpg
160 üstten 1.	https://www.danussafaka.org/	187 üstten 1.	Yayınları arşivi
160 üstten 2.	https://tegv.org/	190 üstten 1.	http://www.igdir.edu.tr/Addons/Resmi/news/8940/4.jpg
160 üstten 3.	http://www.mehmetcik.org.tr/#	191 üstten 1.	https://d27bygd3qv5fhs.cloudfront.net/Mar-07-2017/58bf63bd65da5a7ec1a4e0f0/March-7-1876-Graham-Bell-patents-the-telephone-2017-Mar-08-08-57-13-general.jpg
160 üstten 4.	http://www.josens.org.tr/v6	191 üstten 2.	http://www.wright-brothers.org/History_Wing/Wright_Story/Inventing_the_Airplane/Wagging_Its_Tail/Wagging_Its_Tail_images/1902-Wright-glider-kited-from-front.jpg
161 üstten 1.	https://www.yesilay.org.tr/tr	192 üstten 1.	http://admin.biyografiya.com/_docs/photos/79bf380c08bccbf35f3538b16832990.jpg
161 üstten 2.	http://www.tema.org.tr/web_14966-2_1/index.aspx	192 üstten 2.	http://admin.biyografiya.com/_docs/photos/4d99e447f5030c9057386e2306b56f51.jpg
162 soldan 1.	https://www.1gen.tr/resim/11er/manisa.jpg	192 üstten 3.	Yayınları arşivi
162 soldan 2.	http://4.bp.blogspot.com/-4EBGGeBR-s/USZOBkdbpI/AAAAAAAAAFvo/89yo_hyKcDU/a1600/turkeymidyat01.jpg	192 üstten 4.	Yayınları arşivi
162 soldan 3.	http://i.hurimg.com/i/hurimyet/75/770x0/56fe578bc03c0e2f7ce0d324	193 üstten 1.	http://lhurimg.com/i/hurimyet/75/770x0/5a095d13d3806c806838b13
163	https://i.ytimg.com/vi/-mgwEqf8wQE/maxresdefault.jpg	193 üstten 2.	https://i.pinimg.com/originals/35/f1/a1/35f1a1b777be0db89461e63213fda81c.jpg
164 üst	http://i.hizresim.com/v62PAb7.jpg	194 üstten 1.	http://osmanli.site/wp-content/uploads/2016/10/Fatih-Sultan-Mehmet-III-Mehmed-Osman%C4%B1-%C4%B0mparatoru%C4%B0Fah%C4%B0-yedinci-padi%C5%9Fah%C4%B1-Sarayi-Album-ya%C4%B0Fah%C4%B1-Boya-tatlıosu-2.jpg
164 alt	https://www.emekdanismanlar.com/wp-content/uploads/2018/03/kaymakamlik.jpg		
165	http://www.bayrampasa.bel.tr/dosyalar/bresim/is-gv/i-img_2811.jpg		
166	http://bosnamahallesi.com/galeri/b_h_mahalle_muhtarlari_2e68c.JPG		

Yukarıda belirtilenler dışındaki görseller www.dreamstime.com adresinden alınmıştır.

TÜRK DÜNYASI HARİTASI

İŞARETLER

- Devlet sınırı
- Özbek cumhuriyeti ve vilayeti sınırı
- Bağımsız Türk devletleri
- Özbek cumhuriyeti, eyalet ve vilayetler
- Özbek olmayan Türk bölgeleri
- Kanal (Sırasıyla Kanallı)

BAĞIMSIZ DEVLETLER

- a) Azerbaycan C.
- b) Kazakistan C.
- c) Kırgız C.
- d) Kuzey Kıbrıs Türk C.(KKTC)
- e) Özbekistan C.
- f) Türkiye Cumhuriyeti
- g) Türkmenistan C.
- h) Bağımsız Devletler Topluluğu
- i) Azerbaycan C.
- j) Kazakistan C.
- k) Kırgız C.
- l) Kuzey Kıbrıs Türk C.(KKTC)
- m) Özbekistan C.
- n) Türkiye Cumhuriyeti
- o) Türkmenistan C.

ÖZERK CUMHURİYETLER

- a) Başkörtöstan C.
- b) Çuvaşistan C.
- c) Dağıstan C.
- d) Gagavuz C.
- e) Kabardin-Balkar C.
- f) Karakalpakistan C.
- g) Nahnçıvan C.
- h) Ufa C.
- i) Saha (Yakutistan) Muhhar C.
- j) Tuva C.
- k) Çeçenistan C.
- l) Mordovya C.
- m) Kırım C.
- n) Kırım Tatarları C.
- o) Kırım Tatarları C.
- p) Kırım Tatarları C.
- q) Kırım Tatarları C.
- r) Kırım Tatarları C.
- s) Kırım Tatarları C.
- t) Kırım Tatarları C.
- u) Kırım Tatarları C.
- v) Kırım Tatarları C.
- w) Kırım Tatarları C.
- x) Kırım Tatarları C.
- y) Kırım Tatarları C.
- z) Kırım Tatarları C.

1. Türkiye Türkleri
2. Balkan Türkleri
3. Gagavuz Türkleri
4. Kazaklar
5. Özbekler
6. Kırgızlar
7. Türkmenler
8. Karakalpaklar
9. Uygurlar
10. San Uygurlar ve Sallerler
11. Tatarlar
12. Çuvaşlar
13. Başkurtlar
14. Kırımçıklar
15. Akraka Türkleri
16. Azerbaycan Türkleri
17. Dağıstan Türkleri
18. Kumuklar
19. Karaylar
20. Balkarlar (Malkarlar)
21. Nogaylar
22. Stavropol Türkmenleri
23. Saha (Yakut) Türkleri
24. Altay Türkleri
25. Hakaslar
26. Tuva Türkleri
27. Tobol Tatarları
28. Bırınlar
29. Şorlar
30. Çulım
31. Kumanda
32. Kandıak
33. Karagas
34. Uzunhay
35. Irak Türkleri
36. Suriye Türkleri
37. Kırs Türkleri
38. Kısagaylar
39. Hemse Türkmenleri
40. Karaim Türkleri
41. Kırım Türkleri
42. Arapça'daki Türkler
43. Kabardin-Balkar Türkleri
44. İran Türkleri